



UNGDOMSSTYRELSEN  
[www.ungdomsstyrelsen.se](http://www.ungdomsstyrelsen.se)

UNGDOMSSTYRELSENS  
2006:4  
SKRIFTER



# FOKUS06

En analys av ungas kultur och fritid





**UNGDOMSSTYRELSEN**  
[www.ungdomsstyrelsen.se](http://www.ungdomsstyrelsen.se)

UNGDOMSSTYRELSENS  
2006:4  
SKRIFTER



# FOKUS06

En analys av ungas kultur och fritid

# UNGDOMSSTYRELSEN

är en statlig myndighet som verkar för att unga ska få verklig tillgång till makt och välfärd. Det gör vi genom att:

- ta fram och förmedla kunskap om ungas levnadsvillkor.
- följa upp riksdagens och regeringens mål för den nationella ungdomspolitiken och stödja kommunerna i deras ungdomspolitiska arbete.
- fördela bidrag till och stödja metodutveckling inom ungas fritid och föreningsliv samt inom internationellt ungdomssamarbete.

© Ungdomsstyrelsens skrifter 2006:4

**ISSN** 1651-2855

**ISBN** 91-89050-77-0

*projektledare* **Nils-Olof Zethrin och Lidija Kolouh**

*textredigering* **Ingrid Bohlin**

*grafisk form/illustration* **Christián Serrano**

*tryck* **Lenanders Grafiska AB**

*distribution* **Ungdomsstyrelsen, Box 17801, 118 94 Stockholm**

*tfn* **08-566 219 00**, *fax* **08-566 219 98**

*e-post:* **info@ungdomsstyrelsen.se**

*webbplats:* **www.ungdomsstyrelsen.se**

# Förord

Kultur- och fritidsaktiviteter är viktiga för ungdomars sociala relationer, deras personliga välbefinnande och identitetsutveckling. Därför är det angeläget att unga ges möjlighet att delta i kultur- och fritidsaktiviteter men också att de själva får vara med och skapa dem. Fritiden ger många ungdomar möjlighet att hitta en plats i tillvaron där de får träna en mängd sociala färdigheter.

Ungdomar är storkonsumenter av fritid och kultur, men samtidigt en grupp med lite pengar och därför beroende av offentligt finansierade och organiserade verksamheter. Antalet ungdomar kommer att öka de närmaste åren, vilket kommer att leda till ökad efterfrågan på olika kultur- och fritidsaktiviteter som mötesplatser och föreningsverksamheter.

Den 15 december 2005 beslutade regeringen att ge Ungdomsstyrelsen i uppdrag att genomföra en tematisk analys inom huvudområdet kultur och fritid. Huvudområdet omfattar främst ungas delaktighet i kulturlivet, ungas skapande, ungas tillgång till olika typer av mötesplatser samt deras delaktighet i ungdomsorganisationer, idrottsföreningar och annat föreningsliv.

*Fokus 06* är den andra tematiska analysen inom det uppföljningssystem för ungdomspolitik som trädde i kraft när den ungdomspolitiska propositionen *Makt att bestämma – rätt till välfärd* antogs av riksdagen i december 2004.

I rapporten analyseras vilka fritids- och kulturaktiviteter unga *efterfrågar* samt vilket *utbud* som finns. I analysen ingår en genomgång av ungas medievänor och vilken betydelse dessa har för ungas kultur- och fritidsaktiviteter. Vi presenterar fem lokala verksamheter som har lyckats väl med att erbjuda kultur- och fritidsaktiviteter som attraherar ungdomar. En mängd aktörer har blivit intervjuade. Ett stort tack till alla som har medverkat.

Arbetet med *Fokus 06* har skett inom verksamhetsområdet Nationell och kommunal ungdomspolitik och har huvudsakligen genomförts av Ola Sjöberg, Nils-Olof Zethrin och Lidija Kolouh. Även Jonas Bromander och Inger Ashing har deltagit i arbetet. Anna Kåring Wagman (forskare på historiska institutionen, Stockholms universitet) och Cecilia Von Feilitzen (forskare på Nordicom, Göteborgs universitet) har bidragit med underlag till rapporten (bilaga 1).

Den tematiska analysen har genomförts i samråd med Barnombudsmannen, Statens kulturråd, Aktionsgruppen för barnkultur, Medierådet, Riksidrottsförbundet, Sveriges Kommuner och Landsting samt Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer. Vi har även konsulterat en referensgrupp bestående av forskare samt representanter för relevanta verksamheter och organisationer (bilaga 2). Ungdomsstyrelsen vill tacka deltagarna i dessa.

Per Nilsson  
generaldirektör, Ungdomsstyrelsen

Inger Ashing  
chef Nationell och kommunal  
ungdomspolitik, Ungdomsstyrelsen

# Innehåll

- 6 • **SAMMANFATTNING OCH FÖRSLAG**
- 16 • **KAPITEL 1**  
UPPDRAGET, POLITIKEN OCH FORSKNINGEN
- 32 • **KAPITEL 2**  
UNGAS SYN PÅ KULTUR- OCH FRITIDSUTBUDET
- 66 • **KAPITEL 3**  
OFFENTLIGT KULTUR- OCH FRITIDSUTBUD
- 114 • **KAPITEL 4**  
KULTUR- OCH FRITIDSVERKSAMHETER SOM LOCKAR UNGA
- 166 • **KAPITEL 5**  
IT – EN ARENA FÖR KULTUR- OCH FRITID
- 190 • **KAPITEL 6**  
AVSLUTANDE DISKUSSION
- 202 • **FOTNOTER**
- 208 • **REFERENSER OCH LITTERATUR**
- 214 • **BILAGOR**





The image features a solid blue background. In the center, there are three light blue silhouettes of people sitting on a swing set. The person in the middle is in the foreground, leaning forward. The other two are behind them, one on the left and one on the right. The text 'SAMMANFATTNING' is centered over the middle silhouette.

# SAMMANFATTNING



# Ungdomsstyrelsens uppdrag

Ungdomsstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att analysera ungdomars tillgång till och efterfrågan på kultur- och fritidsaktiviteter. Uppdraget är en del av uppföljningssystemet av den nationella ungdomspolitikerna och rör huvudområdet kultur och fritid.

## Utredningens huvudresultat

- På sin fritid ägnar sig unga åt att lyssna på musik, titta på tv och film, läsa böcker och tidningar, gå på stan eller på café/restaurang, använda internet, vara hemma med familjen, träffa vänner, prata i telefon och motionera.
- Ungdoms- eller fritidsgårdar är det som flest unga saknar. Därefter följer mer att göra, café, mötesplatser, badhus, uteställen, diskotek, skateboardanläggningar, shopping, dans och idrottsaktiviteter.
- Det är svårt att få en samlad bild av ungas kultur och fritid – dels saknas det tillfredställande statistik, dels är verksamheten främst organiserad lokalt.
- I rapporten bekräftas att trivseln med kultur- och fritidsutbudet varierar kraftigt med kön, ålder, bostadsort och födelse land.
- Äldre ungdomar är ofta en missgynnad grupp när det gäller offentliga satsningar på kultur och fritid.
- Internet har inte konkurrerat ut traditionell medieanvändning utan snarare adderats till den. Internet har blivit ytterligare en arena för att utöva sina kultur- och fritidsintressen.
- Informationsteknologin erbjuder ofta ökade möjligheter till eget deltagande och egen produktion.
- Kommunernas samt föreningarnas satsningar på kultur- och fritidsverksamhet till ungdomar bidrar till synergieffekter, med andra ord leder de ofta till något mer än själva satsningen i sig.
- Gränserna mellan renodlad kommunal verksamhet och föreningsverksamhet har suddats ut, vilket leder till ökat behov av samarbete mellan flera aktörer.
- Kultur- och fritidsaktiviteter har goda förutsättningar att attrahera unga när:
  - idéerna kommer från och genomförs av unga,
  - vuxna har en vilja och förmåga att visa på vilka kanaler, verktyg och vägar som finns för att förverkliga idéer till verksamhet.

## Aktiviteter som unga saknar

**Kapitel 2** handlar om ungas syn på kultur- och fritidsutbudet. Utifrån omfattande enkätstudier beskrivs trivsel med rådande utbud, önskemål om förändrat utbud samt kultur- och fritidsutbudets ställning i förhållande till annat som är viktigt i ungas liv.

Kopplingen mellan ungdomars upplevelser av utbudet i förhållande till efterfrågan är inte entydig. Det kan konstateras att efterfrågan inte alltid stämmer överens med utbudet, men att flera andra omständighetsberoende faktorer också spelar in. En mindre andel tjejer är nöjda med utbudet än andelen killar. På samma sätt anser en större andel av de ungdomar som har utländsk bakgrund att utbudet är dåligt än motsvarande andel ungdomar med svensk bakgrund.

Utredningen tydliggör att olika kommuners skilda förutsättningar och kännetecken påverkar i vilken grad de unga är tillfreds med kultur- och fritidsutbudet. I kommuner med hög andel tätortsboende och/eller hög medelinkomst är till exempel en större andel ungdomar nöjda med kultur- och fritidsutbudet än på andra platser och i första hand är det unga i glesbygdskommuner som anser att utbudet är dåligt. Dessutom tyder resultaten på att en något större andel tjejer är nöjda i kommuner där den kvinnliga representationen i kommunstyrelsen är hög.

Dessa resultat visar att kommunala beslutsfattare inte har samma förutsättningar när de jobbar för att tillgodose ungas olika behov av kultur- och fritidsaktiviteter.

I Fokus 06 är det tydligt att *ungdoms- eller fritidsgårdar* är det som unga saknar oftast. Därefter följer (i fallande ordning) *allmänt mer att göra, caféer, allmänna mötesplatser, badhus, uteställen, diskotek, skateboardanläggningar, shopping, dans* och *allmänna idrottsaktiviteter*. De unga ser också gärna att den befintliga verksamheten i det nämnda fritidsutbudet förändras. Detta ger besked om att kommunens ansvar inte tar slut när en aktivitet eller verksamhet har etablerats, utan det krävs också fortsatt utveckling.

Även i detta sammanhang syns skillnader mellan olika typer av kommuner. I kommuner med låg tätortsgrad efterfrågas idrottsaktiviteter, medan unga i större städer snarare vill ha nya mötesplatser. Unga med utländsk bakgrund önskar mer än andra möjlighet att utöva *basket, fotboll* och *kampsporter*.

Resultaten indikerar att kommunerna måste tänka i olika banor när de planerar vilka satsningar de ska göra inom kultur och fritid. Dessutom antyds att respektive kommun skulle tjäna på ett mer differentierat utbud eftersom individerna, inom samma kommun, uttrycker väldigt olika behov.

I rapporten framkommer att vissa ungdomar som inte aktivt deltar i kultur- och fritidsaktiviteter och som dessutom är missnöjda med fritidsutbudet, antingen inte har några önskemål om aktiviteter eller inte vill uttrycka dessa. På grund av denna oförmåga eller ovilja riskerar dessa individer att ytterligare marginaliseras och därmed hamna utanför de inflytandeprocesser som de annars kunde ha varit en del av.

## Ojämnt fördelat utbud

Ungas kultur- och fritidsaktiviteter stimuleras ofta med statliga, regionala och kommunala insatser. Men hur omsätts de statliga och kommunala ambitionerna kring ungdomars kultur och fritid i det konkreta utbudet?

I Fokus 06 har vi pekat på de problem som uppstår då man avser att skapa en sammanhängande bild av kulturutbudet för unga. Bland annat bidrar bristande statistik till att det är svårt att följa upp de nationella ungdomspolitiska målen.

Kulturutbudet är ojämnt fördelat. Inte minst är de äldre ungdomarna ofta en missgynnad grupp när det gäller offentliga satsningar på

kultur och fritid. Bland annat framgår det i **kapitel 3** att de flesta kulturinstitutioner bedriver någon slags verksamhet speciellt riktad till barn och unga i åldern 13–18 år. Däremot är det inte lika vanligt med verksamhet som riktas till gruppen 19–25 år. Den yngre gruppen är således betydligt mer prioriterad än den äldre åldersgruppen. Orsaken till detta är i första hand att verksamhet riktad till den första gruppen oftast går genom skolan och att de äldre ungdomarna är svårare att nå på motsvarande sätt.

Kompisintimitet är centralt i ungas liv. I rapporten bekräftas att många unga värdesätter att vårda sina sociala relationer, vilket också innebär att man utvecklar sin sociala kompetens. Ett attraktivt utbud för ungdomar måste stimulera och vidmakthålla sociala relationer. Ungdomar säger själva att de vill lära sig saker på sin fritid. Ett attraktivt utbud kan bygga på denna insikt. En verksamhet som är öppen för alla grupper att delta i, inte bara formellt, har möjlighet att motsvara ungdomars efterfrågan. Om ungdomarna upplever att de får inflytande och kan lära sig saker är det troligt att verksamheten upplevs som attraktiv. Exempel på framgångsrika verksamheter som når mycket stora delar av ungdomsgruppen finns inom idrotten.

Idrotten har en särställning i ungas liv. Idrott är en av de vanligaste frivilliga fritidssysselsättningarna för ungdomar överhuvudtaget. I *Fokus 06* framkommer att det finns ett spänningsfält inom föreningsidrotten som skapar nya möjligheter för idrotten att nå fler unga. Dels framträder en alltmer tidskrävande och prestationsinriktad idrott, dels finns behov för en idrott grundad på rekreation och avkoppling. Detta har betydelse för bedömningen av kommunens idrottsutbud för ungdomar.

Föreningslivet har fortfarande en stark ställning bland ungdomarna. När staten genom statsbidraget till ungdomsorganisationer betonar vikten av att ungdomar organiserar sig i sina egna organisationer är det värt att uppmärksamma att regler kring den övriga bidragsgivningen uppvisar mycket stora skillnader regionalt och kommunalt. Detta betyder att en och samma organisations olika lokalavdelningar kan ha helt skilda förutsättningar att bedriva sin verksamhet.

Musik- och kulturskolorna är viktiga för ett levande kulturliv där ungdomar själva är aktivt delaktiga. Det är däremot svårt att se hur stort utbud som dessa skolor erbjuder äldre ungdomar. Många äldre ungdomar söker sig i stället till studieförbundens skapande verksamhet.

Att mötesplatser ofta efterfrågas av unga har redan framhållits. I *Fokus 06* framgår också att dessa ofta ger uttryck för en pluralism präglad av samverkan mellan stat, kommun, föreningsliv och de unga själva. Gränserna mellan renodlad kommunal verksamhet och föreningsverksamhet har således suddats ut. Utvecklingen som sådan rymmer en stor potential, men den erbjuder också svårigheter då det gäller att få en sammanhållen bild av aktivitetens omfattning och utbredning.

## Verksamheter som lockar unga

I **kapitel 4** presenteras några lokala ungdoms-satsningar som alla kännetecknas av att de är populära och skapar ett mervärde som går utöver verksamheten som sådan. Detta mervärde kan handla om ökat inflytande, personlig utveckling eller andra effekter som är positiva för individen och på sikt för samhället. Naturligtvis finns flera och många gånger komplexa skäl

till att de lyckats, men vi vill lyfta några gemensamma mönster som verkar bidra till detta.

Kommunerna där projekten finns och verkar har tydliga mål med sin kultur- och fritidspolitik. Dessutom sker projekten i samverkansform mellan flera aktörer som till exempel kommunen, företag, föreningar, studieförbund och myndigheter. Men det allra viktigaste kan ändå sägas vara att idéerna kommer från ungdomar och är genomförda av unga. De vuxna i verksamheterna har en vilja och förmåga att fånga upp idéer och att visa på vilka kanaler, verktyg och vägar som finns för att förverkliga idéerna. Det handlar alltså i hög grad om vuxnas lyhördhet inför ungas idéer.

Effekterna av dessa satsningar är svåra att mäta i siffror. Helt klart är att det skapas ett mervärde för både individ och samhälle som sträcker sig utöver själva verksamheten som sådan. Satsningarna leder dock inte enbart till färre sysslolösa ungdomar. Det skapas också direkta synergieffekter. Bland annat märks det genom att engagemang i verksamheterna kan leda vidare till nya satsningar som också de når framgångar.

## IT förändrar ungas vardag

Informationsteknologin beskrivs ofta som en av vår tids största revolutioner. Den digitala verklighet som många unga i dag lever i påverkar inte bara sättet att kommunicera, utan sannolikt också hur man formar sin tankevärld och förhåller sig till verkligheten.

**Kapitel 5** visar att trots den senaste tidens utveckling har inte dataskärmen slagit ut tv:n. Det är också långt fler som lyssnar på musik än som använder internet. Under senare år har dock ett ökat tv-tittande och musiklyssnande möjliggjorts genom fler kanaler, en utveckling som inte minst förstärks av övergången till digital-tv.

Eftersom unga i allt högre grad tittar på de kommersiella kanalerna, riktas också allt mer – och skiftande – reklam till unga.

Ungdomar använder internet i lika stor omfattning som vuxna, men inriktningen ser annorlunda ut. Den senaste tidens IT-användning får till konsekvens att nya delar av ungas tillvaro flyttat till det virtuella rummet. Det handlar såväl om kunskapsinhämtning som social interaktion.

I *Fokus 06* framgår att användningen av internet förstärker och utvecklar de kultur- och fritidsaktiviteter som ungdomar redan är intresserade av. Informationsteknologin erbjuder ofta ökade möjligheter till eget deltagande och egen produktion.



The image features three skateboarders in silhouette against a solid blue background. The skateboarders are positioned in a triangular arrangement: one in the center foreground, one to the left, and one to the right. They are all wearing hooded sweatshirts and pants, and are captured in various dynamic poses on their skateboards. The central figure is leaning forward, while the others are in more upright or slightly leaning positions. The word 'FÖRSLAG' is overlaid in white, bold, sans-serif capital letters on the left side of the image, partially overlapping the silhouette of the skateboarder on the left.

FÖRSLAG

# Ungdomsstyrelsens förslag

I Ungdomsstyrelsens uppdrag ingår att ge: ”Förslag till insatser, inom ramen för befintligt statligt åtagande, för en bättre överensstämmelse mellan ungdomars efterfrågan av kultur- och fritidsaktiviteter och utbudet av dessa aktiviteter.”

I följande avsnitt pekar Ungdomsstyrelsen på de områden där myndigheten bedömer att insatser är särskilt angelägna.

Huvuddelen av den offentligt finansierade och organiserade fritidsverksamheten för ungdomar finns lokalt, i kommunen och i regionerna. Det är de som har ansvaret för frågorna och beslutsrätten kring innehållet. Detta förhållande är viktigt att ha i åtanke då förslag ska ges på konkreta insatser som kan bidra till en bättre överensstämmelse mellan ungdomars efterfrågan på och utbudet av kultur- och fritidsaktiviteter.

Det finns inte någon statligt formulerad fritidspolitik. Däremot bidrar staten med omfattande medel för att finansiera kultur- och fritidssektorn. Det är viktigt att det stöd som idag finns till idrottsrörelsen, studieförbunden och de statliga kulturinstitutionerna bibehålls eftersom dessa är mycket viktiga arenor för ungas kultur- och fritidsaktiviteter.

## En statlig fritidspolitik?

Idag saknas en sammanhållen fritidspolitik på nationell nivå. I riksdagens och regeringens indelning av den statliga verksamheten i olika politikområden finns fritidspolitik inte med som område. De statliga insatserna för att stödja och följa upp utvecklingen av ungas fritid finns främst inom andra politikområden som folk- och idrottspolitik och idrottspolitik men även

inom politikområdet ungdomspolitik. Åtgärder inom dessa politikområden kan även ha bäring på ungas fritid.

Fritiden har blivit allt viktigare i människors liv. I en analys av ungas kultur och fritid blir det uppenbart hur sammanvävda olika politikområden är. Ungas situation på arbetsmarknaden, ungas hälsa och ungas inflytande har betydelse för deras upplevelse av sin fritid. Ungdomsstyrelsen anser att det finns ett behov av att synliggöra statens ambitioner inom området.

### Insatser:

- Inkludera ungas kultur och fritid i andra politikområden och analyser av desamma.
- Formulera ett tydligt mål inom politikområdet ungdomspolitik som rör statens insatser kring ungas fritid.

## Kunskapsluckor

Det finns brister i den offentliga statistiken och därmed brister i kunskapen om hur unga har det. Med dagens statistik är det svårt att belysa ungas situation och framför allt de skillnader som finns inom ungdomsgruppen. Statistiken medger inte analyser på regional eller kommunal nivå utan enbart nationellt.

Dessutom är kunskapen om offentliga satsningar på ungdomar mycket liten, till exempel vilka aktiviteter som finns, hur mycket de kos-

tar och vilka åldersgränser som tillämpas. Det har inte gjorts någon systematisk genomgång av kommunernas kultur- och fritidspolitik de senaste 25 åren.

Ungas fritidsvanor förändras över tid och det är angeläget att följa dessa kontinuerligt för att kunna anpassa utbudet efter vad unga efterfrågar. Att på ett systematiskt sätt bygga upp kunskap kring ungas kultur och fritid menar Ungdomsstyrelsen är prioriterat.

### **Insatser:**

- Utöka ungdomsurvalet i SCB:s ULF-undersökningar.
- Tydliggöra Kulturrådets roll som statistikansvarig myndighet inom kulturområdet. Ge lämplig aktör i uppdrag att löpande följa upp hur offentliga resurser når olika åldersgrupper nationellt, regionalt och lokalt samt analysera ungas behov och intressen.
- Uppdra åt lämplig aktör att göra kontinuerliga kultur- och fritidsvanestudier motsvarande den attityd- och värderingsstudie som Ungdomsstyrelsen genomför. Av särskilt intresse är att belysa hur olika bakgrundsfaktorer påverkar ungas vanor och önskemål. Särskilt bör situationen för unga med funktionshinder uppmärksammas.
- Initiera ytterligare utredningar kring hur internet påverkar ungas fritid. Belys exempelvis internetbaserade föreningar och gör även fortsatta studier kring ungas datorspelande.

## **Skillnader i ungas villkor inom kultur och fritid**

Beroende på var i landet man bor skiljer sig utbudet och efterfrågan på kultur- och fritidsaktiviteter. Andelen unga som bor i tätorter samt i orter med en högre medelinkomst bland befolkningen är mer nöjda med sin fritid än andra. Det finns tydliga skillnader mellan killar och tjejer, mellan unga med svensk respektive utländsk bakgrund samt mellan yngre och äldre ungdomar.

Då ungdomstiden förlängts och unga etablerar sig på arbetsmarknaden allt senare är det allt fler unga som lever under knappa ekonomiska villkor. Det är angeläget att se över dagens åldersgränser, som inte är anpassade efter ungas faktiska villkor, och vilka subventioner som finns av aktiviteter.

Många kultur- och fritidsverksamheter, som till exempel de kommunala musik- och kulturskolorna, når ofta främst barn och unga med svensk bakgrund. Vår rapport visar att de offentligt finansierade kulturinstitutionerna i huvudsak prioriterar barn i skolan och att de har få strategier för att möta behoven bland äldre ungdomar.

### **Insatser:**

- Genomföra särskilda analyser kring hur offentliga medel fördelas mellan killar och tjejer samt vid behov initiera utvecklingsinsatser.
- Stärka integrationen inom området.
- Tydliggöra de statligt finansierade kulturinstitutionernas uppdrag att även erbjuda äldre ungdomar tillgång till kultur och eget skapande, liksom att ta fram strategier för att öka ungas inflytande i verksamheten.



## Lokala utmaningar och lokala lösningar

Som tidigare nämnts genomförs merparten av satsningar på ungas kultur och fritid på lokal nivå. Då förutsättningarna ser olika ut i olika delar av landet är det viktigt att lösningarna formuleras lokalt. Det finns dock vissa gemensamma utgångspunkter för kommunerna. Allt mer pekar på att gränser mellan olika verksamheter suddas ut och att samverkan blir vanligare. Det handlar både om verksamheter inom kommunerna och om verksamheter som drivs av föreningslivet eller det lokala näringslivet. Mycket talar för att strategiska satsningar på ungas kultur och fritid medför positiva synergieffekter även på andra områden. I kommunerna finns ett uttalat behov av nyskapande metoder och stöd till kvalitets- och kompetensutveckling.

### Insatser:

- Ge en lämplig aktör i uppdrag att ytterligare belysa framgångsfaktorer i kommunernas arbete med kultur och fritid. Fokusera särskilt på samverkan samt på att utvärdera framgångsrika koncept.
- Utvärdera metoder som *en påse pengar* för att se vilka effekter de får för ungas deltagande i kultur- och fritidsaktiviteter samt vilka som får del av pengarna. Studera om metoden leder till att aktiviteten bland unga ökar samt till att unga som annars inte deltar blir mer delaktiga.
- Fortsätta att stärka kvalitén på ungdomsverksamheten inom kultur- och fritidsområdet och satsa på kompetensutveckling för de yrkesgrupper som finns i verksamheter runt ungas kultur och fritid.

## Ungas egen organisering

Föreningslivet är en viktig arena för många ungdomar. Genom att delta i ungdoms-, idrotts- och andra organisationer lär sig unga att samarbeta och att fungera i sociala sammanhang. Idag finns det tecken på att sättet att organisera sig håller på att ändras vilket motiverar att mer kunskap behöver tas fram. Dels väljer allt fler att organisera sig via internet, dels finns det många som inte valt att organisera sig efter det system som i dag ligger till grund för statsbidraget för ungdomsorganisationer. Dagens system har bland annat vuxit fram med de politiska ungdomsförbundens struktur som modell. Flera av de rörelser som vi idag kan se bland unga organiserar sig inte enligt denna modell och kan därför inte heller få statsbidrag.

### Insatser:

- Tillsätta en utredning om föreningsaktivitetens betydelse och effekter för unga, motsvarande Ungdomsstyrelsens utredning *Unga och föreningsidrotten*.
- Se över formerna för att stödja ungas egen organisering av kultur- och fritidsaktiviteter utanför den traditionella folkrörelsestrukturen.

The image features three stylized, light blue silhouettes of people walking from left to right against a solid blue background. The silhouettes are positioned in the center of the frame, with the text 'KAPITEL I' overlaid on the left side of the group.

# KAPITEL I

# Uppdraget, politiken och forskningen

Genom propositionen *Makt att bestämma – rätt till välfärd* (proposition 2004/05:2) beslutade riksdagen om de övergripande målen för den nationella ungdomspolitik. Dessa mål är att unga ska ha verklig tillgång till välfärd och verklig tillgång till makt.

När är det möjligt att säga att unga har verklig tillgång till välfärd och makt? Ett sätt är att välja en tolkning där välfärd innebär tillgång till god utbildning, utvecklande arbete och fritid, en sund boendemiljö och möjlighet att försörja sig och där makt är detsamma som inflytande över sitt liv och sin närmiljö och representation i demokratiska strukturer.

Makt behöver inte nödvändigtvis tas på någon annans bekostnad. En del i förutsättningen att ta makt över sitt liv ligger i att ha tillgång till grundläggande välfärd och information. Då kan man välja att fatta egna beslut och detta innebär ökad makt över den egna vardagen. De övergripande målen om makt och välfärd är intimt sammankopplade och till och med en förutsättning för varandra.

Årets tematiska analys, *Fokus 06*, om kultur och fritid tar sin utgångspunkt i de nationella målen för ungdomspolitik. Kultur och fritid är viktiga för hur ungdomar skapar sina identiteter och för deras uppfattning om och känsla för samhället. Andra viktiga arenor för ungdomars självförverkligande kan till exempel vara skolan, arbetslivet, familjen och vännerna.

I den tematiska analys av ungas etablering och egen försörjning som Ungdomsstyrelsen genomförde 2005 poängterades att ungdomstiden

har blivit längre när etableringen som vuxen äger rum allt högre upp i åldrarna. Analysen visade att vissa av de äldre ungdomarna lever betydligt mer utsatta och under knappare villkor än vuxna. Samtidigt lever också många av de äldre ungdomarna med en stor framtidstro. De lever ett gott liv och mår bra utan att för den skull ha skaffat sig alla de attribut som hör vuxenlivet till.

Det konstaterades också att vägen till arbete och etablering i samhället för många ungdomar är lång och snårig. De går inte raka vägen från utbildning till arbetsmarknad. I en utredning om åldersgränser påvisas att under hela 1900-talet har den civila och politiska myndighetsåldern sänkts samtidigt som den sociala myndighetsåldern har höjts (SOU 1996:111).

Sammantaget innebär detta att politiken måste möta hela detta breda åldersspanns skilda behov och förutsättningar. Det leder till att det finns många skäl att ytterligare belysa den stora ungdomsgruppens behov av kultur och fritid.

## Uppdraget och dess avgränsningar

Den 15 december 2005 beslutade regeringen att ge Ungdomsstyrelsen i uppdrag att genomföra en analys av ungdomars levnadsvillkor och

särskilt fokusera på välfärd och makt inom huvudområdet kultur och fritid.<sup>1</sup> Analysen ska omfatta ungdomar mellan 13 och 25 år.

Huvudområdet kultur och fritid omfattar främst ungdomars deltagande i kulturlivet, ungdomars skapande, ungdomars tillgång till olika typer av mötesplatser och ungdomars deltagande i ungdomsorganisationer, idrottsföreningar och annat föreningsliv.

I uppdraget ingår att göra en beskrivning av vilken tillgång ungdomar har till kultur- och fritidsaktiviteter, vilket utbud som finns samt vilka önskemål ungdomar har om fritidsaktiviteter. Analysen ska slutligen leda fram till förslag på insatser för att förbättra ungdomars tillgång till en utvecklande och varierad fritid. Samtliga av utredningens delar ska i den mån det är möjligt ta hänsyn till skillnader i ungdomars levnadsvillkor. Det kan handla om kön, inrikes/utrikes födda, socioekonomisk bakgrund, ålder, geografisk hemvist samt eventuella funktionshinder.

Vi har tittat på hur vanligt det är att det finns fritids- och ungdomsgårdar samt ungdomens hus. Särskilda analyser har gjorts av olika kulturinstitutioners betydelse för ungdomars kulturkonsumtion och eget skapande samt av ungas medievanor. Vi redovisar också ungdomarnas uppfattning om utbudet av kultur- och fritidsaktiviteter och vilka möjligheter de har att påverka utbudet. Till sist beskriver vi ett antal lokala verksamhetsexempel som attraherar ungdomar.

Ungdomsstyrelsens rapport *Fokus 06* är inte en total genomgång av ungdomars efterfrågan och samhällets utbud på kultur- och fritidsområdet. Rapporten bygger både på primär- och sekundärdata. Den tid och de resurser som har funnits för uppdragets genomförande har inneburit begränsningar för arbetet. Resurserna har inte medgivit några större statistiska undersök-

ningar varför befintlig offentlig – och hos Ungdomsstyrelsen tillgänglig – statistik har använts. Då den befintliga statistiken inte motsvarar det som efterfrågas i detta uppdrag har även denna inneburit en begränsning i arbetet.

I uppdraget ingick även att göra en redovisning av antalet personer, fördelade efter yrke/utbildning, som arbetar med ungdomars kultur och fritid på kommunal nivå. Det framgick tidigt att det inte var möjligt att göra en sådan redovisning. De efterfrågade yrkesgrupperna arbetar inom många olika verksamheter. I dagens statistik framgår inte antal fördelade efter yrke eller utbildning. Det har därför inte varit möjligt för oss att redovisa detta i rapporten.

Analysen i *Fokus 06* utgår främst från den offentligt finansierade kulturen och fritiden med fokus på föreningslivet, ungdomsorganisationerna, kulturinstitutionerna samt idrotten. Just dessa områden påverkas mest genom politiken. Det offentligt finansierade utbudet är väl utrett i Aktionsgruppen för barnkulturs utredning *Tänka framåt, men göra nu* (SOU 2006:45). Aktionsgruppens utredning tar dock inte upp föreningslivet i stort, idrottens betydelse för fritidsutbudet samt kopplingen mellan kultur, fritid och entreprenörskap. Därför är det särskilt angeläget att belysa dessa frågor i denna rapport.

I de exempel på verksamheter och metoder som har lyckats väl med att erbjuda kultur- och fritidsaktiviteter har vi valt att fokusera på sammanhållna verksamheter kring ungdomens hus eller andra fysiska mötesplatser för unga. Detta för att en mer djupgående analys av framgångsfaktorer och svårigheter ska bli möjlig. Ett grundläggande problem för analysen är att det inte finns någon nationellt sammanhållen fritidspolitik. Kring kulturpolitiken finns däremot en nationell politik och institutioner för dess genomförande. Sammantaget gäller ändå

att när det handlar om direkta satsningar på unga så är både kultur- och fritidspolitik framförallt kommunalpolitiska angelägenheter och i andra hand regionalpolitiska.

## Ungdomspolitik

I den ungdomspolitiska propositionen som riksdagen beslutade om i december 2004 *Makt att bestämma – rätt till välfärd* fattades beslut om två nya övergripande mål för den nationella ungdomspolitiken (proposition 2004/05:2).

- Ungdomar skall ha verklig tillgång till makt
- Ungdomar skall ha verklig tillgång till välfärd

Inom ungdomspolitiken betraktas man som ungdom när man är i åldern 13–25 år. Verksamheter för unga kan ibland även ha en målgrupp som är äldre än 25 år.

I den ungdomspolitiska propositionen finns fem huvudområden för samordning och analys. Dessa är lärande och personlig utveckling, hälsa och utsatthet, inflytande och representation, egen försörjning samt kultur och fritid. Dessa huvudområden möjliggör sektorsövergripande analyser av ungdomars levnadsvillkor då flera politikområden representeras inom varje huvudområde.

### Huvudområdet kultur och fritid

Ungdomspolitiken på huvudområdet kultur och fritid utgår från en vilja att skapa goda möjligheter för alla ungdomar att såväl delta i som skapa kultur- och fritidsaktiviteter på egna villkor. Huvudområdet innefattar framförallt mål från kulturpolitiken där mediepolitiken ingår samt mål från idrotts- och folkrörelsepolitiken. Även möjligheter till internationella utbyten och tillgång till mötesplatser ingår.

I det ungdomspolitiska huvudområdet kultur och fritid ryms mål som ska förverkligas i respektive politikområde (bild 1.1).

I den ungdomspolitiska propositionen finns både ett rättighetsperspektiv och ett fostrande perspektiv. Å ena sidan ska alla ungdomar ha rätt till kultur och fritid för att det är givande för dem själva, å andra sidan finns tanken att kultur- och fritidspolitiken genom sin fostrande roll bidrar till att ungdomar lättare kan etablera sig i samhället.

Både kultur och fritid är viktiga för ungdomars personliga välmående och utveckling. Fritiden ger tillfällen för ungdomar att träffa likasinnade och uppleva gemenskap och pröva olika aktiviteter för att se vad man passar till och vad man inte passar till. Kulturen och fritiden är därför centrala delar av ungdomars utveckling av en egen identitet. Men det är inte bara ungdomarnas psykiska hälsa som är viktig. Ur samhällets synpunkt är många fritidssysselsättningar positiva då de bidrar till en god fysisk hälsa.

Ungdomars rätt och möjlighet att delta i det kulturella och konstnärliga livet betonas i propositionen. Här påpekas särskilt de offentliga kulturinstitutionernas ansvar.

En annan orsak till att kultur och fritid ses som viktiga och lyfts i den ungdomspolitiska propositionen är att de kan vara en möjlighet för unga att hitta en plats i samhället. Bland annat genom att delta i föreningslivet kan ungdomar se hur samhället fungerar, uppleva att de kan påverka, träna på att uttrycka sina åsikter och därmed slussas in i en större gemenskap.

Föreningslivets roll lyfts fram som ett område där ungdomar skapar sin egen kultur och fritid och här betonas att ungdomarnas egna organisationer har en särställning. Det offentliga stödet till dessa ska ge föreningslivet möjligheter

# Ungdomspolitiska mål

Ansvarsfördelningen mellan departement före och efter departementsreformen 1 januari 2007.



Bild 1.1

att arbeta långsiktigt samtidigt som det ska vara öppet för förnyelse. Till föreningslivet hör också den idrott som bedrivs i föreningar. I propositionen sägs att idrotten är en av de viktigaste arenorna för ungdomars fritid då den bidrar till en god folkhälsa och kan bidra till demokratisk delaktighet.

Tillgången till mötesplatser kan skapa en grund för en lokalt driven kultur- och fritidsverksamhet. Dessa mötesplatser, till exempel idrottsanläggningar, fritidsgårdar och ungdomens hus, spelar ofta en viktig roll då de erbjuder en infrastruktur för ungdomars möjligheter till inflytande.

Ytterligare ett skäl till att frågorna bedöms vara viktiga är att ungdomar är storkonsumenter av fritid och kultur, men samtidigt en grupp med lite pengar. De är därför i hög grad beroende av offentligt organiserade verksamheter. Antalet ungdomar kommer också att öka de närmaste åren, vilket kommer att leda till ökad efterfrågan på kultur- och fritidsverksamheter.

Slutligen har fritids- och kulturpolitiken länge använts som ett sätt att stödja ungdomar och förebygga problem. Kultur- och fritidspolitik kan exempelvis användas för att bryta destruktiva mönster och regeringen riktar särskilda insatser mot ungdomar i riskmiljöer.

Huvudområdet *kultur och fritid* omfattar både ungdomars fritid och den tid de går i skolan. Med skola avses i huvudsak grundskolan och i viss mån gymnasiet. Anledningen till detta är att det finns en betoning på att arbetet med och mötet med kultur och estetik också ska äga rum i skolan. Däremot räknas i allmänhet inte idrotten in som skolaktivitet inom ramen för det studerade huvudområdet.

## Ungdomspolitikens fyra perspektiv

Ungdomspolitik och all offentlig verksamhet för ungdomar ska utgå från fyra grundläggande perspektiv: självständighetsperspektivet, rättighetsperspektivet, mångfaldsperspektivet och resursperspektivet. Dessa perspektiv kan inte formuleras i tydligt mätbara mål men är samtidigt grunderna för politiken.

I *självständighetsperspektivet* ligger att ungdomars möjligheter till självständighet och oberoende ska stödjas. Det innebär att ungdomars väg till vuxenblivande och frigörelse från föräldrarna ska underlättas. Faktorer som skapar beroende och minskar den unga personens handlingsutrymme ska undanröjas oavsett om det handlar om företeelser som tvång, förtryck och diskriminering eller stereotypa könsroller.

*Rättighetsperspektivet* grundar sig på FN:s konvention om barnets rättigheter och deklarationen om de mänskliga rättigheterna. Ungdomar ska ges social och ekonomisk trygghet, god hälsa och möjlighet till utveckling. De har rätt att vara med och påverka sitt eget liv, sin närmiljö och samhällsutvecklingen. I fokus för varje ung människas individuella rättigheter ligger rätten till utbildning av hög kvalitet, god hälsa, en trygg tillvaro, ett utvecklande arbete och en stabil ekonomisk situation.

*Mångfaldsperspektivet* innebär att en mångfald av livsstilar bland ungdomar är värdefullt och ska bejakas. Ungdomsgruppen är heterogen, ungdomars förutsättningar varierar beroende på kön, svensk eller utländsk bakgrund, socioekonomisk bakgrund, geografisk hemvist, eventuella funktionshinder och sexuell läggning.

I *resursperspektivet* ligger att ta fasta på ungdomars unika kunskaper och erfarenheter. Ungdomars egna resurser måste tas tillvara i den offentliga sektorn, i näringslivet, på arbetsmark-



naden och i folkrörelserna. I praktiken innebär det att ungdomar ska ges inflytande över den verksamhet som påverkar dem.

Ungdomsstyrelsen kommer att rikta särskild uppmärksamhet åt dessa fyra perspektiv i den avslutande diskussionen.

### **Uppföljningssystemet**

Årliga tematiska analyser av hur ungdomars levnadsvillkor utvecklas är en del i det reguljära uppföljningssystemet för den nationella ungdomspolitiken. Årets tematiska analys, *Fokus 06*, är den andra inom ramen för det nu gällande systemet.

Utgångspunkten för uppföljningen av den nationella ungdomspolitiken är den ordinarie mål- och resultatstyrningen i staten. De ungdomspolitiska insatserna ska integreras i de politikområden som är relevanta för ungdomars levnadsvillkor. Ungdomspolitiken ska utgå från befintliga mål inom de olika politikområdena och uppföljningen ska ske inom respektive område.

Uppföljningssystemet består av tre delar. Dessa är en årlig redovisning av indikatorer inom berörda politikområden, årliga tematiska analyser inom ett eller flera utvalda huvudområden i ungdomspolitiken samt utvärdering av den nationella ungdomspolitiken vart fjärde år. Vid sidan av uppföljningssystemet utför Ungdomsstyrelsen regelbundna studier kring ungas attityder och värderingar.<sup>2</sup>

### **Vem är ungdom?**

Vilka är då dessa ungdomar som kultur- och fritidspolitiken riktar sig till? Det finns ingen vedertagen åldersavgränsning för den genomförda politiken inom kultur- och fritidsområdet på alla politiska nivåer (SOU 1996:111).

Ungdom kan definieras som antingen en livsfas eller som en social kategori. Med livsfas menas att ungdomstiden är tiden mellan barndomen och vuxenlivet. Övergången till vuxenstadiet kan markeras av att man har växt klart, hittat sin egen identitet, kan försörja sig själv eller får egen familj. Med social kategori menas att ungdomar är en grupp med gemensamma behov, intressen och kännetecknen och att de möter likadana strukturer och berörs av samma samhällsliga institutioner och regler.

Med livsfasperspektivet riktas intresset mot ungdomstiden i förhållande till resten av livet och andra generationer, medan ungdom som social kategori mer fokuserar på förhållandena under just ungdomsåren och inom ungdomsgruppen. Numera finns en öppenhet för att båda perspektiven kan bidra med intressanta synvinklar.<sup>3</sup> Arild Danielsen vid det norska Kulturrådet ger ett exempel då han frågar om vanan att besöka konstutställningar är något typiskt för olika generationers medelålders människor eller bara för den generation som var ung under 1960-talet? Kommer dagens unga att gå på utställningar när de blir medelålders? (Danielsen 2006)

Oavsett vilket eller vilka perspektiv man väljer kan man konstatera att ungdomstiden varit olika lång genom historien och att den blivit allt längre under 1900-talet. Unga idag kommer i puberteten tidigare, samtidigt som det tar längre tid innan de får fast arbete, flyttar hemifrån och bildar egen familj (Berggren 1995). Ungdomars etableringsålder (då minst 75 procent av årskullen är i arbete) har stigit snabbt. År 1990 var den 22 år för män och 23 år för kvinnor. Tio år senare var den 27 år för män och 29 år för kvinnor (SCB 2005). Det innebär bland annat att äldre ungdomars möjligheter



att bekosta fritids- och kulturaktiviteter på samma villkor som de etablerade vuxna är begränsade.

På senare tid har allt mer uppmärksamhet riktats just mot de äldre ungdomarna som befinner sig i gränslandet mellan ungdom och vuxenliv. Den danska sociologen Joi Bay har skrivit om de "unga vuxna", som formellt sett är myndiga men som saknar möjlighet att försörja sig. Bay menar att det inte handlar om en utan flera övergångar och etableringar för att bli vuxen, vilket kan vara svårt att hantera för både individen och samhället (SOU 1994:77). Per Nilsson har pekat på samma fenomen när han beskriver en "omvänd paradox". En grupp ungdomar flyttar hemifrån tidigt och försörjer sig själva, men har samtidigt en ungdomlig kultur- och fritidsstil. En annan grupp bor hemma hos föräldrarna längre och är ekonomiskt beroende av dem. Samtidigt har dessa ungdomar vad som kan betraktas som en mer vuxenorienterad fritids- och kultursmak (Ungdomsstyrelsen 1996). De sociala och kulturella kategorierna följs alltså inte alltid åt.

Begreppet ungdom associeras ofta med problem. I stället för att se ungdomstiden som en naturlig brytningstid fokuseras då på vad ungdomar "saknar" i relation till vuxna. Motivet bakom ungdomspolitikerna var också länge det samma som att försöka få ungdomar att inte störa ordningen. På 1980- och 1990-talen riktades kritik mot detta negativa synsätt. I stället öppnade man ögonen för ungdomarnas egna försök att hantera sin situation och att det visserligen kan vara besvärligt att vara ungdom, men att det också innebär möjligheter. Även om forskningen har försökt att frigöra sig från en negativ syn på ungdomsgruppen förknippas fortfarande ofta begreppet ungdom med pro-

blem. Ungdomlighet är högt värderat i vårt samhälle, men inte att vara ung eftersom det kopplas till beroende och osjälvständighet. Ungas liv begränsas i större utsträckning av lagar och regler och ungdomar har därför sämre möjligheter att fatta egna beslut än vuxna. De saknar också, som tidigare nämnts, ofta resurser i jämförelse med vuxna (SOU 1994:77, Abrahamsson 2002).

Ibland blir begreppet ungdom liktydigt med unga män, inte minst i fritidssammanhang. Till exempel var de ungdomspolitiska insatserna länge riktade mot killar som ett sätt att hålla dem sysselsatta och borta från gatorna. Det har gjort att det funnits ojämliga förutsättningar för killar och tjejer på fritidsområdet. På senare år har dock forskningen belyst tjejernas situation och de svårigheter tjejer kan ha att få del av det offentliga kultur- och fritidsutbudet.<sup>4</sup>

I offentliga sammanhang används ofta åldersgränser för att bestämma begreppet ungdom, men även där varierar gränserna. En 15-åring kan kallas både barn, ungdom och ung vuxen i offentliga dokument. Åldersgränsutredningen pekade i mitten av 1990-talet på att ålderskriterierna för kommunala bidrag till ungdomsorganisationer skilde sig avsevärt från de för bidrag från stat och landsting. Eftersom det inte finns någon enighet om vilka åldrar som ska räknas som ungdom skiftar definitionerna inom bland annat statistiken och det blir svårt att följa förändringar över tid. Ett annat problem är att de äldre ungdomarna ofta glöms bort. En förklaring kan vara att ungdomsgruppen blir brokigare och mer svårgripbar ju äldre ungdomarna blir – det är lättare att nå ungdomarna så länge de går kvar i skolan.

## Kultur och fritid i forskning och politik

Fritidens betydelse har ökat de senaste åren och ju mer "fri tid" vi har, desto större vikt ges fritiden.<sup>5</sup> I boken *Fritid i skilda världar* menade Per Nilsson till och med att fritiden kan vara avgörande när unga formar sin identitet. Det är till stor del på fritiden som ungdomar kan förverkliga sin längtan efter att tillhöra en gemenskap, men också att få skilja ut sig från mängden (Nilsson 1998).

Kultur och fritid är viktiga delar av den offentliga ungdomspolitikerna, vilken faktiskt till stor del började just som kultur- och fritidspolitik på 1940-talet. Numera bedrivs en bredare ungdomspolitik, men kultur- och fritidsverksamheterna är fortfarande centrala (proposition 2004/05:2).

Nedan följer en orientering kring kultur- och fritidspolitikens utveckling i stora drag i Sverige samt hur kunskapsläget ser ut på området. Vi vill understryka att detta inte är en total genomgång utan ska ses som en bakgrund för att förstå frågeområdet. Bild 1.2 visar hur staten, landstingen, kommunerna, den ideella sektorn samt näringslivet bidrar till kultur- och fritidspolitikens växtkraft.

### Vad är fritid för unga?

Fritid förknippas ofta med vissa aktiviteter som att idrotta, sjunga i kör, träffa vänner, surfa på internet eller titta på tv. Men att bara utgå från innehållet räcker inte. Många använder internet även på arbetstid och hur är det med duschen efter fotbollsträningen – är den också en fritidssysselsättning?

Ett sätt att definiera fritid är att uttrycka vad den *inte* är – fritid är inte skola eller förvärvsarbete. Det är dock svårt att alltid dra en tydlig gräns mellan arbete och icke-arbete. Någon

kanske arbetar med det som är personens stora hobby, men har då i gengäld längre arbetsdagar. Många som studerar arbetar extra vid sidan om studierna och frågan är om den tiden ska kallas arbete eller fritid. Och det finns många plikter förutom skola och förvärvsarbete. Kan till exempel matlagning eller passning av småsyskon kallas fritid? Om alla sådana "måsten" dras av får man kvar den tid som individen fritt kan förfoga över. Fritid är med en sådan definition detsamma som frånvaron av plikter och liktydigt med fri tid. Hur mycket sådan tid har då de unga? När skola/arbete, läsläsning, hushållsarbete, hygien, måltider och liknande räknas bort har majoriteten av ungdomarna minst två timmars fritid en vanlig vardag. En tredjedel av ungdomarna har det dubbla. Åtta av tio ungdomar uppger att de på helgerna har minst fyra timmar om dagen att disponera fritt (Nilsson 1998, Nyberg 1995, Olsson 1992).

Generellt kan man säga att yngre ungdomar har mer fritid än äldre och killar mer är tjejer. Fyra av tio unga tycker inte att tiden räcker till, medan två av tio tvärtom anser att de har så mycket fritid att de inte vet hur de ska fylla den. Resterande fyra av tio tycker att de har ungefär lagom mycket fritid. De flesta ungdomar tycker också att de har en bra fritid. Sju av tio är nöjda medan endast ungefär var sjunde är direkt missnöjd (Nilsson 1998, Ungdomsstyrelsen 2003).

Ungdomar återkommer ofta till att fritid är detsamma som att slippa plikter. Fritiden står för dem för det oplanerade, okontrollerade, nyckfulla eller till och med lättsinniga. En del ungdomar betraktar fritiden som en frizon där de slipper ha vuxenvärldens ögon på sig (Nilsson 1998, Ungdomsstyrelsen 1996). En och samma aktivitet kan av individen ses som fritid eller inte beroende på situationen. Per Nilsson citerar i *Fritid i skilda världar* en flicka som be-

# Kultur- och fritidspolitik – Vem gör vad?

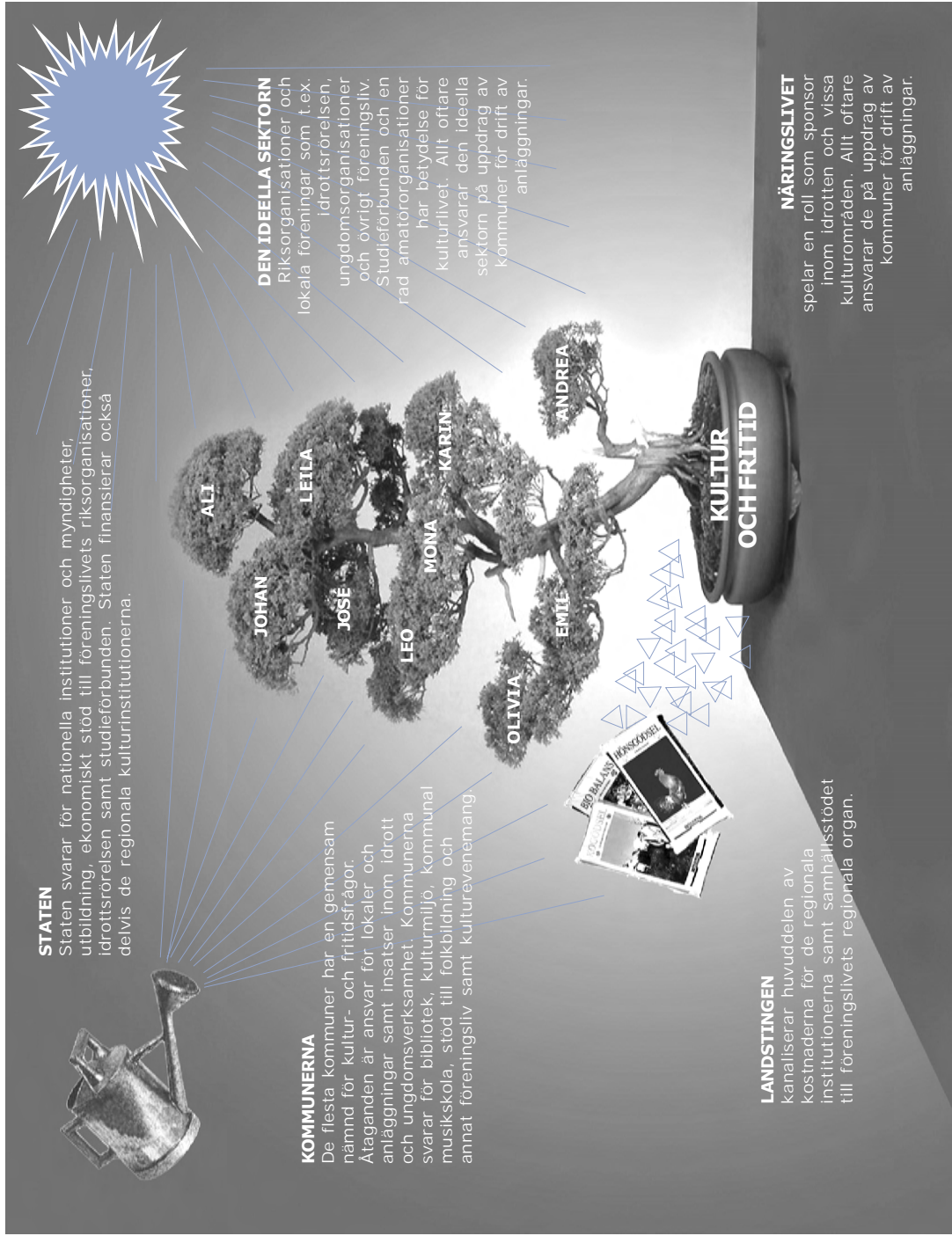


Bild 1.2

rättar vad fritid är för henne: *"Inte skola och inte stall. Det är fritid för mig. Stall, i viss bemärkelse, men inte i veckorna. I veckorna är det skola, stall och sen pusta ut. På helgerna ser jag stallet som fritid. Då kan jag vara där och tjafsa omkring, men i veckorna är det skolan, stallet och sen är jag ledig"* (Nilsson 1998:11). Det är alltså viktigt att utgå från individens upplevelse av fritid.

Ett verktyg för att förstå olika val av fritidssysselsättningar är att skilja mellan instrumentella och expressiva aktiviteter. Instrumentella aktiviteter är strukturerade, organiseras ofta i undervisningsform och har långsiktiga mål. Ett exempel är att lära sig att spela ett instrument. Expressiva aktiviteter är löst organiserade och har låga krav på prestation. Det kan vara att gå på café eller besöka fritidsgården eller ett dansställe. Det är viktigt att uppmärksamma skillnaden eftersom det kan fungera som en påminnelse om att en stor grupp ungdomar inte är passiva på sin fritid bara för att de helst väljer expressiva aktiviteter. Det är också angeläget eftersom de instrumentella ofta ges större offentliga resurser än de expressiva (Nilsson 1994, Ungdomsstyrelsen 1999).

I *Fokus 06* utgår vi främst från en definition att fritid är tid som ungdomarna själva upplever som fri tid att disponera utanför skola, utbildning, förvärvsarbete etcetera. Fritiden kan definieras som organiserad fritid som ofta är strukturerad, målinriktad, schemalagd och ofta vuxenstyrd. Fritiden kan även definieras som oorganiserad fritid som är ostyrd och kravlös. Det är viktigt att ungdomar ges tillgång till båda sorternas fritid och att den organiserade fritiden inte värderas högre än den oorganiserade. Ungdomar har rätt att använda sin fria tid till stimulans eller återhämtning.

## **Fritidspolitisk diskussion saknas**

Från det offentliga sidan har det funnits en önskan om att stödja och påverka ungas fritid. Staten för inte någon egentlig enhetlig fritidspolitik och fritidsfrågorna är inte ett eget politikområde. Däremot inkluderas frågor kring fritid i flera andra politikområden som exempelvis idrottspolitiken, folkrörelsepolitiken och inte minst ungdomspolitiken. När staten har engagerat sig i idrotts- och socialpolitik har detta engagemang ofta tangerat fritidsfrågorna. På 1930-talet var man rädd att sysslolösa ungdomar skulle störa ordningen och man försökte därför få med dem i olika föreningar. Till stor del sågs friluftsliv och idrott som lämpliga aktiviteter och politiken inriktades på att stödja föreningslivet och då framför allt idrottsrörelsen.<sup>6</sup>

Fritidspolitiken har främst bedrivits på kommunal nivå och det har alltså inte funnits några uttalade statliga fritidspolitiska mål för kommunerna att förhålla sig till. Inte heller i kommunerna har någon tydlig ideologi formulerats. Kommunernas fritidspolitik har snarare präglats av efterfrågan och praktisk handling, än stark politisk styrning. Fritidspolitik har helt enkelt inneburit stöd till vissa aktiviteter som människor, oftast ungdomar, sysslar med på sin fria tid. En diskussion om vad som är fritid och hur resurserna till fritiden ska fördelas har saknats (Nyberg 1996, Svenska Kommunförbundet 2001, Ungdomsstyrelsen 1999).

## **Fritid som del av ungdomspolitiken**

Även i kommunerna var fritidspolitiken på 1930-talet ett sätt att organisera den föreningslösa ungdomen. Från 1950- till 1970-talet växte fritidspolitiken i kommunerna och kom att präglas av en tydligare organisering. På 1950-talet bildades särskilda nämnder och styrelser för ungdomsfrågor och dessa slogs under 1960-

talet ofta samman med kommunernas idrottsstyrelser till en gemensam fritidsnämnd. Därmed blev fritiden ett eget kommunalt verksamhetsområde. Satsningarna gällde främst föreningslivet och egen "öppen verksamhet", främst fritidsgårdar. Utvecklingen innebar att ungdomars fritid blev allt mer kontrollerad av professionella vuxna.<sup>7</sup>

Den lokala fritidspolitikens mål att hålla ungdomarna från problem genom att få in dem i organiserade aktiviteter gjorde att fritidspolitikern tidigt fick en stark förankring i föreningslivet och folkrörelserna på lokal nivå. Den kommunala fritidspolitikern har därför i första hand inneburit att skapa förutsättningar för andra att producera verksamhet. Folkrörelserna fungerar fortfarande som en plattform för en stor del av det kommunala fritidsarbetet och en betydande del av kommunernas resurser går till föreningar. Det är egentligen främst fritidsgårdar och motsvarande som kommunen driver själv och även där ökar föreningslivets insatser.

Ungdomars medlemskap och aktivitet i föreningar visar att föreningslivet fortfarande spelar en viktig roll för de flesta ungdomar. För vissa grupper av ungdomar minskar aktivitetsgraden väsentligt när de passerat 20 års ålder. Vidare ser föreningslivet ut att ha större betydelse för ungdomars fritid för de som inte bor i större städer.<sup>8</sup>

Bilden av den kommunala fritidspolitikern sedan 1980-talet är motsägelsefull. Å ena sidan har det funnits ett verkligt intresse för fritidsfrågorna och många politiker har sett det som en prioriterad verksamhet. Å andra sidan drabbades fritidspolitikern hårt av 1990-talets ekonomiska kris. Nedskärningarna ägde alltså rum trots att kommunerna beskrev ungdomars fritid som ett viktigt område. Det verkar som om de ekonomiska förutsättningarna fick styra

kommunernas ambitionsnivå (Nyberg 1995, SOU 1997:71, Ungdomsstyrelsen 1996).

De senaste åren har satsningar på mötesplatser för äldre ungdomar blivit vanligare (till exempel ungdomens hus), samtidigt som fritidsgårdarna, som främst riktar sig till yngre, har blivit färre.

I början av 2000-talet antogs en ny förordning om statsbidrag till ungdomsorganisationer. Avsikten var att underlätta ungdomarnas egen organisering och skapa bättre möjligheter för mindre organisationer (proposition 2004/05:2, SOU 1997:71, Svenska Kommunförbundet 2002).

### **Kultur och andra kulturer**

En viss sorts fritidsaktiviteter är de som samlas under rubriken kultur. Man kan till exempel gå en kurs i oljemålning, besöka konserter eller vara med i en teatergrupp på sin fritid. Kultur är då en fritidsaktivitet precis som idrott, datorspel eller att träffa vänner. I den bemärkelsen är fritid ett samlande begrepp, under vilket kultur kan inordnas.

Om man tittar på när och var ungdomarna möter de olika aktiviteterna är däremot kultur på ett sätt bredare än fritid. Ungdomar möter nämligen ofta offentliga kultursatsningar via skolan. Teater-, konsert- och museibesök ordnas regelbundet och skolorna gästas ibland av kulturarbetare. Statens kulturråd har till och med kallat skolan för den största kulturinstitutionen (Statens kulturråd 2002). Medan fritid per definition endast äger rum utanför skol- eller arbetstid, ägnar sig ungdomarna således åt kultur både inom skolans ramar och på sin lediga tid.

Begreppet kultur har flera betydelser. En innebörd är synonym med olika klassiska konstformer som musik, dans och bildkonst. En an-



nan, bredare definition betecknar i stället människors hela livssituation i form av traditioner och vanor, moral och trosuppfattningar. I den bemärkelsen är kultur detsamma som symbolisk kommunikation. Människor använder sig av olika symbolspråk, som bilder eller rörelser, för att säga något till varandra. Det går då inte heller att tala om *en* sorts kultur. Därför används ofta begreppet subkultur för att beskriva olika gruppers uttryck.<sup>9</sup>

Kultur är ett begrepp som ofta för med sig normerande eller moraliserande associationer. Nära det första, smalare, kulturbegreppet, ligger vad man tidigare har kallat finkultur eller legitim kultur. Sociologen Mats Trondman definierar legitim kultur som den kultur som erkänns av det dominerande skiktet i samhället. Motsatsen till legitim kultur är med den här terminologin folklig kultur eller mass- eller populärkultur. "Ingmar Bergman och Lars Norén är otvetydigt legitim kultur, Thorleifs dansorkester är det inte" (Trondman 1996). Begreppen kopplas ofta till en värdering – det anses ofta mer utvecklande att gå på Dramaten än att titta på dokusåpor på tv (Bjurström 1998).

Den första av de två stora kulturpropositioner som har lagts fram valde att inte definiera kultur, utan räknade upp en rad verksamheter som skulle beröras av kulturpolitiken. Den andra definierade kultur som konstarna, medierna, bildningssträvandena och kulturarvet (SOU 1972:66, proposition 1996/97:3).

I *Fokus 06* ger vi kultur en bred definition utifrån den senaste kulturpropositionens bestämning. Vi menar att bredd är att föredra framför avgränsning och värjer oss mot ett kulturbegrepp som kan uppfattas som värderande eller uteslutande. Vi vill särskilt poängtera att man givetvis inte bör göra någon skillnad mellan olika sorters kultur och understryka att ungdö-

mar har rätt till kultur utifrån både den smalare och den bredare definitionen, liksom att tacka nej till kultur.

### Olika kulturbegrepp inom politiken

De olika sätten att betrakta kultur präglar även synen på vad kulturpolitiken ska innebära. Camilla Nyberg har i boken *Kultur och fritid – krock eller möte?* visat att dagens kulturpolitiska mål rymmer begreppets båda dimensioner. Staten vill genom de aktuella målen uppmuntra såväl de klassiska konsterna som en bredare folklig kultur.

Däremot uppstår det konflikter när olika aktörer definierar begreppet på olika sätt. Nyberg menar att om kulturförvaltningen använder ett snävare kulturbegrepp än föreningsliv och studieförbund, så kan otydligheten leda till missförstånd och motsättningar när professionella aktiviteter ställs mot amatörverksamheter i fördelningen av ekonomiska resurser. Kommunen tycker att det är självklart varför fördelningen ser ut som den gör, medan föreningslivet känner sig trampat på tårna.

Medie- och kommunikationsvetaren Erling Bjurström menar att det ofta görs en outtalad skillnad mellan professionell kultur och amatörkultur. Kultur som utförs av professionella yrkesutövare räknas ofta till kultursektorn, medan den som utövas av amatörer räknas till fritidssektorn. Dimitrios Iordanoglou (2005) pekar i en debattskrift från Sveriges Kommuner och Landsting på en liknande problematik i relationen mellan statlig och lokal nivå. Den statliga kulturpolitiken inriktas på professionella utövare och etablerade institutioner, det vill säga kulturproducenter, medan den kommunala kulturpolitiken fokuserar på invånarna och publiken, det vill säga dem som konsumerar kultur och som sysslar med kultur utanför arbets-

tid. Enligt Iordanoglou finns det stora skillnader i synen på vad som är kultur och ibland kan det vara mer avgörande *vem* som utövar eller konsumerar kulturaktiviteterna när kultur ska definieras, än vilka aktiviteter det handlar om.

Att hitta ett kulturbegrepp som alla aktörer kan samlas kring förefaller utopiskt. Däremot är det väsentligt att vara medveten om termens otydlighet för att undvika att till exempel ungdomar upplever att deras kultur faller utanför ramen för kulturpolitiken.

### Prioriteringar

Intresset för en kulturpolitik riktad till större samhällsgrupper väcktes under 1930- och 1940-talen, men det dröjde till 1970-talet innan de första övergripande kulturpolitiska målen formulerades. Den första kulturpolitiska propositionen kom 1974 och fick ett stort genomslag. Den andra propositionen kom 1996.

Iordanoglou anser att det är i kommuner och landsting som de nya kulturpolitiska idéerna tas fram. Han menar att landstingen och kommunerna valde att gå sina egna vägar i slutet av 1980-talet. På regional och lokal nivå började kulturpolitikens gränser att luckras upp och närmade sig andra politikområde. Dessa började också att samverka med näringslivet och den ideella sektorn. Till exempel började kulturen användas som en viktig del av en lokaliserings- och tillväxtpolitik. Den statliga kulturpolitiken behöll dock sin traditionella inriktning, där ett centralt mål var att balansera det kommersiella utbudet (Iordanoglou 2005, Nyberg 1995).

Traditionellt har politiken till stor del inneburit att tillhandahålla ett utbud av kultur. Politiken har dock mer och mer kommit att handla om ungdomarnas eget skapande och om lokala behov och uttryck och det betonas att aktivite-

terna ska ske på ungdomarnas egna villkor. Kulturpolitiken ska utgå från ungdomars kreativa energi och lust att själva utforma aktiviteter och ta ansvar. Syftet är att ungdomar ska erövra olika uttrycksformer för att på många sätt kunna ge uttryck för tankar och idéer och därmed vara delaktiga i kulturlivet och i samhället.

Bland de senaste årens statliga insatser kan nämnas satsningar på ungdomslitteratur och uppdragen till Skolverket och Kulturrådet åren 1999 till 2001 att stärka och vidareutveckla arbetet med kultur i skolan.

Regeringen har också inrättat något som kallas nationellt uppdrag inom barnkultur. Drömmarnas Hus i Malmö hade uppdraget under 2003–2005.<sup>10</sup> Ett annat exempel är PITA-projektet för att främja ung kultur. Projektet pågick fram till 2000 och förespråkade ungt arrangörskap som en metod för unga att aktivt påverka sin kultur. Det lyfte bland annat fram en metod som innebar flexibel finansiering och handledning från någon som representerade det politiska systemet (Karlsson 2000). Ett annat exempel som främjar ung kultur är Ung Kultur Möts (UKM). Det är en ideell förening som arbetar med att ordna mötesplatser för, av och med kulturintresserade ungdomar. UKM:s syfte är att synliggöra bredden och rikedomen i den unga kulturen. Detta görs genom att de arrangerar årliga kulturfestivaler där de medverkande är mellan 13 och 20 år. Festivalerna arrangeras och finansieras på lokal, regional och statlig nivå.

Det finns alltså fler uttalade statliga direktiv som kommunerna har att förhålla sig till för kultur än för fritid, men samtidigt finns en stor frihet för kommunerna att utveckla sin egen politik.

## **Kultur- och fritidspolitik närmar sig varandra**

Det finns viktiga skillnader mellan kultur- och fritidspolitik. Fritidspolitiken vänder sig nästan uteslutande till ungdomar, medan kulturpolitiken även har andra målgrupper. Kulturpolitik stimulerar verksamhet som ungdomarna möter framför allt genom skolan, men fritidspolitisk verksamhet möter de oftast utanför skoltid. Kulturella aktiviteter utnyttjas främst av tjejer medan offentliga fritidssatsningar i högre grad utnyttjas av killar. Medan fritidspolitiken främst har sina rötter i det lokala föreningslivet, är kulturpolitiken i större utsträckning en produkt av direktiv från den centrala nivån.

Fritidspolitiken handlar till stor del om stöd till föreningar och egen verksamhet, medan kulturpolitiken åtminstone tidigare har inneburit att producera ett utbud av kultur med hög kvalitet (Nyberg 1995, Svenska Kommunförbundet 2001, Ungdomsstyrelsen 1996).

Samtidigt finns det tecken på att kultur- och fritidsområdena är på väg att närma sig varandra. Tidigare fanns separata kultur- och fritidsnämnder i kommunerna, men de slogs ofta samman under 1990-talet. Studier visar att sammanslagningarna i de flesta fall har gått bra (Nyberg 1995).

En ny aspekt på kultur- och fritidspolitiken det senaste decenniet har också gjort att kulturen och fritiden kommit att samlas under samma kapp, nämligen den ekonomiska nyttan för kommunen. Satsningar på kultur, fritid och idrott kan bidra till att ge kommunen en positiv och lockande profil. En profil som attraherar invånare och företag kan öka trivseln och därmed främja den lokala utvecklingen. Inte minst hoppas man att det kan vara ett sätt att förhindra att ungdomarna flyttar från kommu-

nen. När kultur- och fritidsfrågorna på ett sådant sätt ses som kommunala "tillgångar", får de också högre status och hamnar ofta direkt under kommunstyrelsen i stället för under en fritids- eller kulturnämnd (Svenska Kommunförbundet 2001, Wikhall 2003).

Kulturen och fritiden betraktas således idag som lika viktiga områden, de lyfts gemensamt upp i kommunernas profileringssträvanden och de samlas alltmer inom samma organisationer. Ett närmande mellan områdena ligger också i linje med den nya, bredare ungdomspolitiken. Ungdomsstyrelsen menar att utvecklingen är positiv. Idag går det inte någon skarp gräns mellan kultur och fritid. Ungdomar identifierar sig med olika livsstilar och subkulturer, vilka ofta går på tvärs mot de traditionella begreppen.





# KAPITEL 2



# Ungas syn på kultur- och fritidsutbudet

Det här kapitlet ger en bild av ungdomars syn på utbudet inom kultur- och fritidsområdet – om de tycker att de har tillräckligt att göra på sin fritid, hur de tycker att satsningar inom detta område ska prioriteras i förhållande till andra områden och vilka konkreta kultur- och fritidsaktiviteter de tycker saknas där de bor.

Ett stort antal undersökningar har kartlagt ungdomars kultur- och fritidsvanor. En generell slutsats av dessa studier är att fritidsaktiviteter ser mycket olika ut beroende på kön, social bakgrund, ålder och inte minst var i landet man bor. Betydligt färre undersökningar har emellertid handlat om vad ungdomar anser om det existerande kultur- och fritidsutbudet och vilka kultur- och fritidsaktiviteter de tycker sig sakna. Detta kan möjligen tyckas anmärkningsvärt, eftersom fritiden har en mycket stor betydelse i ungdomars liv. Samtidigt finns det ett politiskt prioriterat mål som innebär att ungdomar ska kunna påverka såväl samhällsutvecklingen i stort som sina egna liv (proposition 2004/05:2). Det borde därför vara av central betydelse att man faktiskt frågar ungdomar vad de vill göra på sin fritid, och inte bara studerar vad de faktiskt gör.

## Två viktiga resultat

*Fokus 06* gör inte anspråk på att förse beslutsfattare i Sveriges kommuner med ett "facit" för vilka kultur- och fritidsaktiviteter som de ska satsa pengar på. Skälet till detta är att de lokala variationerna mellan de kultur- och fritidsaktiviteter som ungdomar efterfrågar är mycket stora. Däremot skulle vi redan inledningsvis vilja

framhålla två preliminära slutsatser som kan ha betydelse för hur enskilda kommuner utformar sin kultur- och fritidspolitik.

Den första slutsatsen är att det kan finnas ett samband mellan politikernas bakgrund och de satsningar som görs inom kultur- och fritidsområdet. Våra resultat antyder att det kan finnas ett samband mellan andelen kvinnor i kommunstyrelsen och sannolikheten för om tjejerna i en kommun ska säga att de har tillräckligt att göra på fritiden. Huruvida slutsatsen gäller för samtliga Sveriges kommuner eller endast för det urval som ingår i studien är dock omöjligt att säga. Därför behövs mer forskning för att bättre belysa denna fråga. Med utgångspunkt i den analysen vill vi dock peka på möjligheten för att politikernas och andra beslutsfattares bakgrund och personliga preferenser kan spela en viktig roll för en kommuns satsningar inom kultur- och fritidsområdet.

Den andra slutsatsen som studien pekar på är att de ungdomar som är förhållandevis inaktiva på sin fritid och som också är missnöjda med utbudet inom kultur- och fritidsområdet, är minst benägna att ange vilka aktiviteter de saknar. I praktiken kan detta tyda på att de inaktiva och missnöjda ungdomarna inte förmår att

göra sina röster hörda och därmed riskerar de att marginaliseras i den demokratiska processen.

Enkätundersökningar är ett utmärkt hjälpmedel för att fånga mer allmänna tendenser hos ungdomarna i en kommun, men för att fånga åsikterna hos dessa inaktiva och missnöjda ungdomar ställs kommunerna inför andra utmaningar. Till detta räcker inte enkätstudierna. Fortsatt metodutveckling och kunskapsutbyte mellan kommuner är två viktiga tillvägagångssätt för att fånga åsikterna hos marginaliserade ungdomsgrupper.

## Detta kapitel handlar om

Detta kapitel kommer att ägnas åt att beskriva hur ungdomar ser på rådande kultur- och fritidsutbud och vilka konkreta aktiviteter som ungdomar tycker saknas där de bor. I så hög grad som datamaterialet tillåter kommer beskrivningarna i detta kapitel att ta hänsyn till ungdomars kön, ålder, huruvida de och deras föräldrar är födda i Sverige eller inte samt till typ av kommun. Tyvärr tillåter inte datamaterialet analyser efter ungdomars socioekonomiska bakgrund.

Kapitlet är upplagt på följande sätt: efter en redogörelse av de data som används beskrivs och analyseras i vilken utsträckning olika ungdomsgrupper anser att utbudet av fritidsaktiviteter som de är intresserade av är tillräckligt där de bor. Därefter följer en analys av hur ungdomar prioriterar satsningar inom kultur- och fritidsområdet i förhållande till andra områden. Den empiriska delen av kapitlet avslutas sedan med en beskrivning och analys av vilka fritidsmöjligheter som ungdomar tycker att de saknar där de bor. Kapitlet avslutas med en diskussion som även innehåller en sammanfattning av studiens viktigaste resultat.

## Tre olika datamaterial

Det datamaterial som utgör grunden för analyserna är den så kallade Lupp-undersökningen (Lokal uppföljning av ungdomspolitik) från 2005. Som komplement till Lupp används ytterligare två datamaterial. Dessa är Nupp-undersökningen (Nationell uppföljning av ungdomspolitik) från 2004 och ett material kallat Kfakta från 2006. Materialen beskrivs i korthet nedan.

### Lupp

Lupp är en enkätundersökning som Ungdomsstyrelsen har genomfört tillsammans med kommuner som själva anmält intresse av att delta. Undersökningen utgår från ett standardiserat frågeformulär som innehåller ett 80-tal frågor inom områden som inflytande och demokrati, skolmiljö, fritidsaktiviteter, arbete, hälsa och framtidsplaner. Enkäten är anpassad för tre olika åldersgrupper: högstadiet (dvs. skolor 7–9), gymnasiet samt unga vuxna (19–25 år). Huvuddelen av frågorna i enkäten är dock gemensamma för de tre åldersgrupperna.

Varje kommun avgör själv vilken åldersgrupp de vill rikta undersökningen till. Många kommuner väljer att gå via skolan när ungdomarna ska svara på frågorna. Det är den enklaste metoden eftersom de flesta ungdomar mellan 13 och 18 år finns där. Eftersom det var ett mycket litet antal kommuner som genomförde undersökningen i den äldsta åldersgruppen 2005 kommer denna grupp inte att behandlas i detta kapitel. Sammanlagt 29 kommuner deltog 2005 i Lupp för högstadieungdomar, 27 kommuner deltog bland gymnasieungdomar och 26 kommuner bland både högstadie- och gymnasieungdomar.

Urvalet av ungdomar som ingår i en Lupp-undersökning består i vissa kommuner av samt-

liga högstadie- eller gymnasieelever, i andra av bara en eller ett par årskurser. Den relativa svarsfrekvensen har varit hög i samtliga kommuner, det vill säga att en mycket stor andel av eleverna i den eller de årskurser som enkäten gick ut till också har besvarat enkäten.<sup>1</sup>

### **Nupp**

År 2004 genomförde Ungdomsstyrelsen Nupp-enkäten (Nationell uppföljning av ungdomspolitik). Den genomfördes i form av en postenkät som skickades ut till ett representativt urval av Sveriges ungdomar mellan 16 och 25 år. Tanken med Nupp var dels att få ett nationellt jämförelsematerial som kunde användas av de kommuner som genomförde Lupp, dels att den skulle fungera som ett nationellt datamaterial för uppföljning av ungdomspolitik och ungdomars levnadsförhållanden. Antalet respondenter i undersökningen är alltför litet (n=3 240) för att medge meningsfulla analyser av variationen mellan enskilda kommuner. Detta begränsar användningsområdet av Nupp-undersökningen i detta kapitel. Där det är möjligt och meningsfullt kommer emellertid Nupp- och Lupp-undersökningarna att användas parallellt. Det är också möjligt att med hjälp av detta datamaterial ge en bild av de äldre ungdomarnas situation. I Nupp-enkäten fick emellertid inte ungdomarna frågan om vilka fritidssalternativ de saknar varför materialet inte kan användas för att belysa den frågan.

### **Kfakta 2006**

Som underlag för jämförelser mellan kommuner har databasen Kfakta 2006 använts. Databasen har utarbetats och sammanställts av docent Leif Johansson på Statsvetenskapliga institutionen vid Lunds universitet. Kfakta innehåller en mängd uppgifter om bland annat

kommuners demografi, ekonomi och sociala förhållanden.

### **Kommuner som har deltagit i Lupp**

Eftersom de kommuner som genomförde Lupp-undersökningen 2005 inte är ett slumpmässigt urval av Sveriges kommuner inställer sig naturligtvis frågan om, och i så fall hur, dessa skiljer sig från genomsnittet av Sveriges kommuner. Tabell 2.1 innehåller vissa bakgrundsfakta för de kommuner som 2005 genomförde en Lupp-undersökning, samt för genomsnittet hos samtliga Sveriges kommuner.

Bland de kommuner som genomförde Lupp 2005 saknas storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö samt förorter.<sup>2</sup> En skillnad mellan Lupp-kommunerna och riksgenomsnittet är att det bland de förra finns en mindre andel kommuner som karakteriseras som varuproducerande och en större andel kommuner som karakteriseras som övriga med 12 000–25 000 invånare och i viss mån även större städer. Det finns inga större skillnader i tätortsgrad och andelen barn och unga i åldern 6–19 år, medan medelinkomsten är något lägre i Lupp-kommunerna i förhållande till riket som helhet. Däremot har Lupp-kommunerna haft lite mindre ekonomiska problem under senare år, mätt som antalet år under perioden 2001–2004 som kommunen har haft ett ekonomiskt underskott. Lupp-kommunerna spenderar mer pengar per invånare på framför allt fritidsverksamhet men även på kulturverksamhet än genomsnittet bland Sveriges kommuner.

### **BakgrundsvARIABLER**

I det uppdrag som ligger till grund för denna tematiska analys står att den *"bör om möjligt belysa skillnader i ungdomars levnadsvillkor beroende på kön, inrikes/utrikes födda, socioekonomisk*

**Tabell 2.1 Vissa kännetecken för de kommuner som gjort Lupp-undersökningar på högstadiet och i gymnasiet samt för genomsnittet av Sveriges kommuner**

Kommunkännetecken	Högstadiet (Lupp)	Gymnasiet (Lupp)	Riksgenomsnitt
Storstäder	0,0	0,0	1,0
Förorter	0,0	0,0	13,1
Större städer	13,8	18,5	9,3
Pendlingskommuner	13,8	11,1	14,1
Glesbygd	10,3	11,1	13,4
Varuproducerande	6,9	7,4	13,8
Övriga >25 000 inv.	17,2	18,5	11,7
Övriga 12 500–25 000 inv.	24,1	22,2	12,8
Övriga <12 500 inv.	13,8	11,1	10,7
Tätortsgrad (procent)	74,9	75,7	73,5
Medelinkomst (1 000 kr)	210,9	209,7	216,1
Antal år med underskott i ekonomin 2001–2004	1,4	1,4	1,7
Utgifter kulturverksamhet (kr/inv.)	899,9	904,5	810,8
Utgifter fritidsverksamhet (kr/inv.)	1 047,7	1 080,3	931,7
Andel 6–19-åringar i kommunen (procent)	18,0	17,8	18,4

Källa: Lupp samt Kfakta06.

*bakgrund, ålder, geografisk hemvist samt eventuella funktionshinder*". Bakgrundsvariablerna kön, inrikes/utrikes född, ålder och geografisk hemvist kommer att beaktas i samtliga analyser. Utrikes/inrikes födda har delats in i fem grupper – utrikes född i Europa, utrikes född utom Europa, född i Sverige med två utrikes födda föräldrar, född i Sverige med en utrikes född förälder och född i Sverige med båda föräldrarna födda i Sverige. Andelen utrikes födda är dock i minsta laget för att medge meningsfulla analyser.

Lupp kan inte användas för att mäta socioekonomisk bakgrund. Dock finns en fråga om för-

äldrarnas nuvarande sysselsättning och den kommer att användas i analysen.

Även om de kommuner som deltar i Lupp-undersökningarna inte är ett slumpmässigt urval av Sveriges kommuner, är datamaterialet unikt för att beskriva och analysera hur ungdomars efterfrågan på kultur- och fritidsaktiviteter ser ut. Det kommunala urvalsförfarandet, tillsammans med det faktum att vissa av kommunerna bara representeras av en eller ett par årskurser, gör emellertid att vi måste vara försiktiga med att generalisera resultaten till att gälla för riket som helhet.

## Har man tillräckligt att göra på fritiden?

I såväl Lupp som Nupp fick ungdomarna frågan om hur mycket av deras fritidsintressen som tillgodoses av rådande fritidsutbud.<sup>3</sup> Frågan fungerar som en indikator på vad ungdomarna anser om utbudet av kultur- och fritidsaktiviteter där de bor.

Knappt en tredjedel menar att det finns ganska eller väldigt lite att göra på fritiden (tabell 2.2). Denna andel stämmer väl överens med andra undersökningar (se t.ex. Ungdomsstyrelsen 2005). Skillnaderna är dock relativt stora mellan högstadie- och gymnasieungdomar. Medan 25 procent av högstadieungdomarna sä-

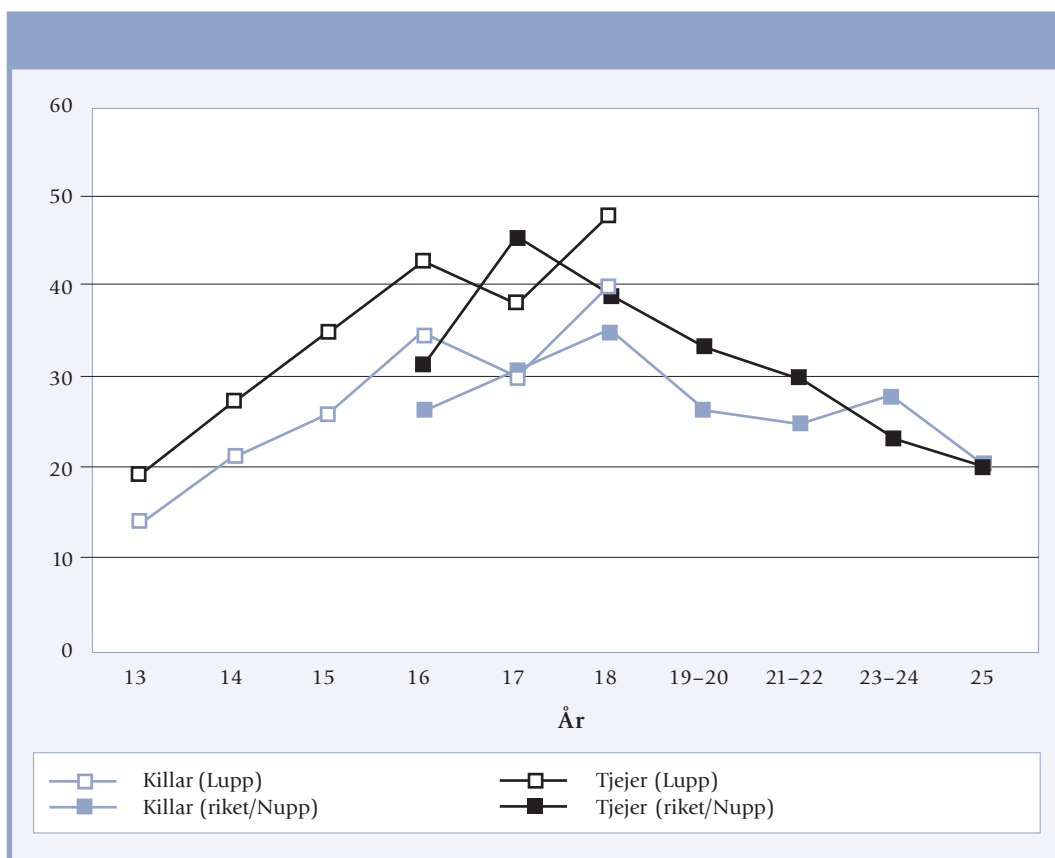
**Tabell 2.2 Andel som säger att det finns ganska eller väldigt lite/ingenting att göra på fritiden**

	Lupp		Nupp	
	Högstadiet	Gymnasiet	16–18 år	19–25 år
Pojkar	21,5	34,2	31,3	26,5
Flickor	28,7	42,5	39,7	28,1
Utrikes född i Europa	27,6	45,7	39,5	40,3
Utrikes född utom Europa	40,5	47,7	42,9	41,9
Svenskfödd, två utrikes födda föräldrar	27,9	44,1	32,5	35,6
Svenskfödd, en utrikes född förälder	27,1	40,7	34,9	28,6
Svenskfödd, två inrikes födda föräldrar	24,0	37,0	34,9	24,7
13 år eller yngre	16,7	-	-	-
14 år	24,8	-	-	-
15 år eller äldre	31,0	-	-	-
15–16 år	-	39,4	-	-
17 år	-	34,6	-	-
18 år eller äldre	-	45,6	-	-
Båda föräldrarna arbetar	22,9	35,4	-	-
En förälder arbetar	27,5	43,8	-	-
Ingen förälder arbetar	37,1	48,4	-	-
Studerar	-	-	-	25,7
Arbetar	-	-	-	26,6
Arbetslös	-	-	-	43,3
Arbetslöshet + annat	-	-	-	44,0
Ej i arbetskraften	-	-	-	29,4
Arbete + annat (ej arbetslöshet)	-	-	-	20,6
<b>Totalt</b>	<b>25,0</b>	<b>38,3</b>	<b>35,6</b>	<b>27,4</b>

Källa: Lupp samt Nupp

ger att det finns lite eller väldigt lite för dem att göra på fritiden, är motsvarande siffra för gymnasieungdomarna drygt 38 procent. I Nupp-undersökningen angav knappt 36 procent av ungdomarna mellan 16 och 18 år, det vill säga en åldersgrupp som i princip motsvarar gymnasieungdomarna i Lupp, att det finns ganska eller väldigt lite att göra på fritiden. I detta avseende finns det således en god överensstämmelse mellan de kommunala undersökningarna (dvs. Lupp) och det nationella urvalet (dvs. Nupp).

En större andel tjejer än killar säger att det finns lite för dem att göra. Även i gruppen utrikes födda framträder vissa skillnader, i första hand är det högstadieungdomar födda utom Europa som tycker att det finns lite för dem att göra. Övriga skillnader mellan ungdomar med icke-svensk bakgrund är marginell. Variationen mellan ungdomsgrupperna (utifrån var de och deras föräldrar är födda) ökar dock med stigande ålder. I åldern 19–25 år finns det således ganska stora skillnader mellan å ena sidan ungdomar



**Diagram 2.1 Andel i olika åldrar som säger att det finns ganska eller väldigt lite/ingenting att göra på fritiden av det de är intresserade av.**



födda i Sverige som har minst en förälder som också är född i Sverige och å andra sidan utrikes födda ungdomar.

Tabell 2.2 indikerar relativt stora skillnader beroende på föräldrarnas arbetsmarknadsstatus. Mest framträdande variationer beroende på ungdomarnas egen arbetsmarknadsstatus är enligt Nupp mellan de ungdomar som har någon form av förankring på arbetsmarknaden och de som är arbetslösa.

Tabell 2.2 antyder att andelen som inte anser att de har tillgång till intressanta fritidsaktiviteter ökar nästan linjärt med stigande ålder i Lupp-undersökningarna. Här ger oss det nationella urvalet, dvs. Nupp, möjlighet att även analysera ungdomar över 18 års ålder (diagram 2.1). Urvalet indikerar att andelen ungdomar som säger att det finns lite att göra på fritiden kulminerar vid 17–18 års ålder, för att sedan landa på drygt 20 procent för ungdomar runt 25 års ålder. Noterbart är också att det finns vissa skillnader mellan det nationella urvalet och Lupp för de åldersgrupper som dessa båda undersökningar överlappar varandra (dvs. 16-, 17- och 18-åringar). Det nationella urvalet visar på en lägre andel 16- och 18-åringar som säger att det finns lite för dem att göra på fritiden, och en något högre andel 17-åringar som säger samma sak. I sak torde dock inte denna variation ha någon avgörande betydelse.

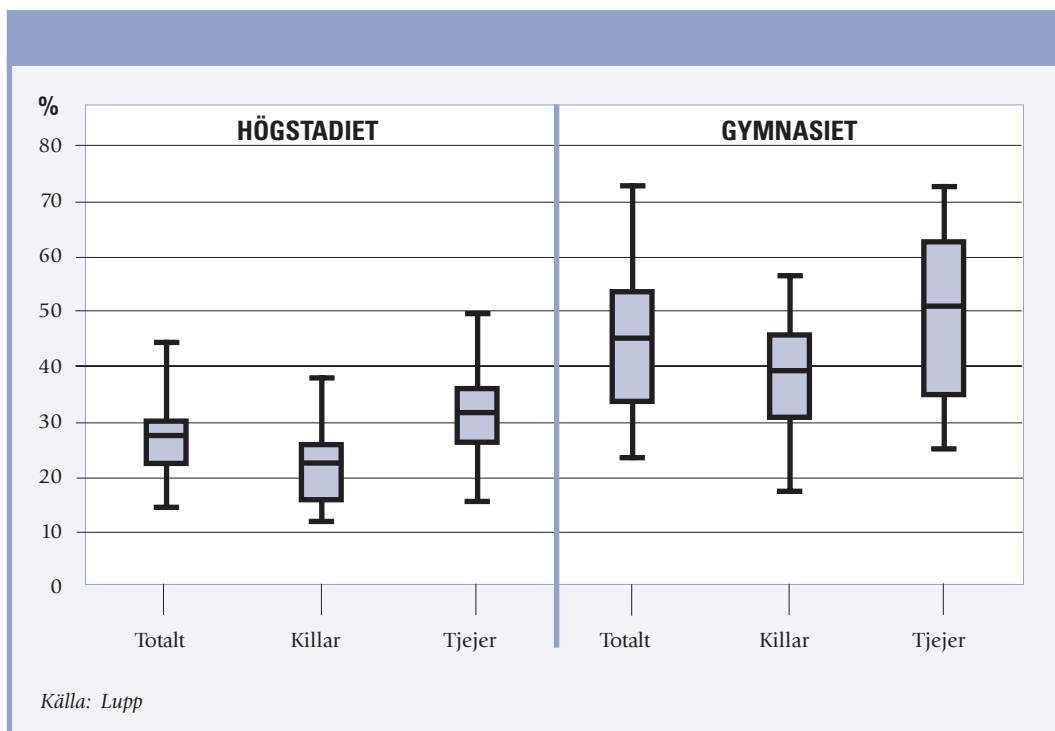
Skillnaden mellan andelen killar och tjejer som säger att det finns lite för dem att göra på fritiden verkar också minska med stigande ålder, vilket stämmer väl överens med Ungdomsstyrelsens undersökning *Arenor för alla* (Ungdomsstyrelsen 2005:1). Där var det nästan tre fjärdedelar av 22-åringarna som angav att fritidsutbudet är tillräckligt eller mer än tillräckligt där de bor, vilket motsvarar andelen för 21–22-åringar i diagram 2.1 (en knapp tredjedel) som

säger att det finns för lite för dem att göra på fritiden.

Resultatet varierar också mellan olika kommuner. Figur 2.1 visar median och variationsvidd mellan olika kommuner för dem som menar att det finns lite att göra på fritiden. Inom boxarna placerar sig 50 procent av kommunerna, och strecken i dessa boxar anger var mediankommunen befinner sig (dvs. den kommun som ligger i mitten av fördelningen). De streck som går ut från boxarna visar spridningen av alla kommuner.

För de kommuner som har deltagit i Lupp bland högstadieungdomar varierar nivån mellan 15 och 44 procent, 50 procent av kommunerna finns mellan 21 och 31 procent. Medianen är 28 procent. I den "typiska" Lupp-kommunen (dvs. mediankommunen) är det således 28 procent av högstadieungdomarna som säger att de har lite att göra på fritiden. Spridningen mellan kommunerna är dock avsevärd. I den kommun med störst andel "nöjda" ungdomar är det bara 15 procent som säger att de har lite att göra på fritiden, medan motsvarande nivå i den kommun med störst andel "missnöjda" ungdomar är 44 procent. Kommunernas variation är också mer markant för gymnasieungdomar, mellan 23 och 73 procent. Medianen är drygt 44 procent.

Figur 2.1 visar också att spridningen är väsentligt större bland tjejer än bland killar, framförallt för gymnasieungdomar men även för högstadieungdomar. Mellan de kommuner som har deltagit i Lupp bland högstadieungdomar, varierar medelvärdet för killar mellan 13 och 39 procent, vilket innebär en skillnad på 26 procentenheter. För tjejer är motsvarande spridning mellan 16 och 50 procent, alltså en skillnad på hela 34 procentenheter. För gymnasierna rör sig killarnas variation mellan 18 och



**Figur 2.1 Spridning och median i kommunerna för högstadiet och gymnasiet, genomsnittlig andel ungdomar som säger att det finns ganska eller väldigt lite/ingenting för dem att göra på fritiden av det de är intresserade av.**

57 procent, en skillnad på 39 procentenheter. Motsvarande spridning för tjejer rör sig mellan 25 och 74 procent, en skillnad på 49 procentenheter.

Tabell 2.3 visar samband mellan ungdomarnas bedömning av fritidsutbudet och olika kommunkännetecken.<sup>4</sup> Dels redovisas den genomsnittliga andelen ungdomar som säger att de har för lite att göra på fritiden, dels skillnaden mellan tjejer och killar.

Det är framför allt i glesbygden man anser sig ha lite att göra på fritiden, medan relativt sett färre menar detta i större städer. Framför allt i små kommuner och i kommuner med liten

andel tätortsboende är skillnaderna mellan flickor och pojkar som störst, i synnerhet gäller detta för gymnasisterna. Medelinkomst verkar också ha betydelse för hur stor andel som säger att de har lite att göra på fritiden. Mest markanta är dessa skillnader på gymnasienivå. Ju mer penningstarka kommuninnevånarna är, desto mindre är andelen ungdomar som säger att det finns lite att göra på fritiden och desto mindre är skillnaden mellan tjejer och killar i gymnasiet som uttrycker missnöje med fritidsutbudet.

Varken kommunens ekonomiska situation eller hur mycket pengar som spenderas på kul-

**Tabell 2.3 Andel som säger att de har ganska eller väldigt lite/ingenting att göra efter kommunkännetecken**

	Högstadiet	Skillnad tjejer – killar	Gymnasiet	Skillnad tjejer – killar
<b>Kommuntyp</b>				
Större städer	20,4	0,9	28,6	10,2
Pendlingskommuner	24,4	7,7	41,3	11,5
Glesbygd	40,0	11,6	62,6	12,5
Varuproducerande	24,2	6,2	44,8	4,4
Övriga >25 000 inv.	24,3	9,9	37,2	6,5
Övriga 12 500–25 000 inv.	27,2	5,5	51,0	13,9
Övriga <12 500 inv.	33,2	9,8	55,4	23,2
<b>Andel tätortsboende (procent)</b>				
Låg	29,6	8,3	52,1	18,5
Medel	27,4	6,4	45,5	7,7
Hög	23,9	6,8	36,0	9,0
<b>Medelinkomst (1 000 kr)</b>				
Låg	32,4	8,1	56,4	17,7
Medel	25,8	6,4	40,7	11,9
Hög	24,6	7,1	38,8	7,3
<b>Klarar balanskrav (2004)</b>				
Ja	27,8	7,3	47,4	12,5
Nej	26,5	7,1	40,4	10,6
<b>Kulturutgifter (kr/inv.)</b>				
Låg	27,6	7,1	47,4	17,2
Medel	26,2	7,5	40,9	12,6
Hög	27,8	7,1	45,3	8,0
<b>Fritidsutgifter (kr/inv.)</b>				
Låg	25,7	7,9	43,5	12,8
Medel	26,9	6,9	43,7	13,1
Hög	29,6	6,8	46,5	9,3
<b>Andel 6–19 år (procent)</b>				
Låg	29,0	9,2	45,3	12,3
Medel	25,3	6,5	41,3	8,6
Hög	27,5	6,2	47,1	14,6

*Källa: Lupp och Kfakta06.*

tur och fritid verkar dock vara viktigt för att förklara det eventuella missnöjet med fritidsutbudet. Resultatet måste betraktas som anmärkningsvärt. Däremot framträder att ju mer kommunen spenderar på fritid och framförallt på kultur, desto mindre är skillnaderna mellan

andelen tjejer och andelen killar i gymnasiet som säger att de har lite att göra på fritiden.

Det bör påpekas att flera av kommunkännetecknen i tabell 2.3 har ett starkt samband med varandra. Till exempel samvarierar tätortsgrad och medelinkomst i så måtto att kommuner

med hög tätortsgrad också tenderar att ha en hög medelinkomst. Vi kan av analyserna i tabellerna 2.2 och 2.3 inte heller veta om det är födelseland i sig som förklarar hur nöjd man är med fritidsutbudet där man bor, eller om det kanske hänger samman med det faktum att ungdomar födda utom Sverige tenderar att bo i vissa kommuner. För att reducera risken för denna typ av skensamband har ett antal multivariata regressionsmodeller estimerats. Med hjälp av dessa är avsikten att uppskatta nettoeffekterna av respektive bakgrundsvariabel på både individuell och kommunal nivå.

Tabell 2.4 redovisar resultatet av ett antal sådana flernivåmodeller, där den beroende variabeln utgörs av frågan om det finns tillräckligt att göra på fritiden. Eftersom alla variabler är kategoriska ska koefficienterna i tabell 2.4 tolkas som effekter i förhållande till referenskategori. Värdet över ett betyder att ungdomar i denna kategori har större benägenhet att säga att de har lite att göra på fritiden jämfört med ungdomar i referenskategori. För att ta ett konkret exempel, värdet för kön är 1,468 i den första modellen. Detta betyder att tjejer har en större benägenhet att svara att det finns lite för dem att göra på fritiden jämfört med killar, när vi kontrollerat för andra faktorer som också kan ha påverkat svaret (som t.ex. ålder eller födelseland).

Tabell 2.4 visar alltså att tjejer både på högstadiet och i gymnasiet tycker att det finns lite för dem att göra på fritiden. Effekten av ålder är stark på högstadiet. Det är alltså större sannolikhet för att de äldre ungdomarna ska säga att de har lite att göra än de yngre. Ålderssambandet är dock betydligt svagare i gymnasiet.

Effekterna av födelseland är konsekventa i det att alla grupper (utrikes födda i Europa, utrikes födda utom Europa, svenskfödda med två utrikes födda föräldrar och svenskfödda med en

utrikes född förälder) har en större benägenhet än övriga att svara att de har lite att göra på fritiden. Skillnaderna mellan dessa grupper är relativt små, framför allt i gymnasiet.

På kommunnivå påverkar både tätortsgrad och medelinkomst ungdomarnas attityd till fritidsutbudet. Ju högre tätortsgrad och medelinkomst en kommun har, desto mindre troligt är det att ungdomarna i kommunen ska säga att det finns lite för dem att göra på fritiden, även om effekterna bör betraktas som små. Inga andra av de kommunkännetecken som finns redovisade i tabell 2.3 (ekonomiska problem, utgifter för kultur och fritid samt andel 6–19-åringar i kommunen) har någon signifikant effekt (koefficienterna för dessa variabler redovisas därför inte i tabell 2.4).

I de modeller där bara tjejer är inkluderade, har ytterligare en ansats gjorts för att förklara varför pojkar och flickor har olika syn på hur mycket som finns att göra på fritiden. Såväl tätortsgrad som medelinkomst har effekt för sannolikheten att tjejer i en kommun ska säga att det finns lite för dem att göra på fritiden. I dessa modeller har ytterligare en variabel inkluderats. Den mäter andelen kvinnor i kommunstyrelsen för de olika kommunerna. Andelen kvinnliga representanter i kommunstyrelserna har nämligen visat sig vara ett intressant kontrollmått i detta sammanhang. En fördjupad analys av resultatet identifierar en svag men ändå signifikant effekt (på 10- och 5-procentsnivåerna i gymnasiet respektive på högstadiet) av att andelen kvinnor i kommunstyrelsen påverkar sannolikheten för om tjejerna i en kommun ska säga att de har lite att göra på fritiden.<sup>5</sup> Flera skäl kan diskuteras i anslutning till resultatet, även om sambandet inte låter sig förklaras, varken teoretiskt eller empiriskt. Man kan dock tänka sig att den kvinnliga representationen

**Tabell 2.4 Flernivåmodeller. Beroende variabel: Hur mycket det finns det att göra på fritiden av det den unge är intresserad av (1=ganska eller väldigt lite/ingenting, 0=ganska/väldigt mycket). Oddskvoter**

	Högstadiet						Gymnasiet					
	Alla (1)	(2)	(3)	Flickor (1)	(2)	(3)	Alla (1)	(2)	(3)	Flickor (1)	(2)	(3)
Konstant	0,160□			0,231□			0,574□			0,846□		
Kön (man=ref.)	1,468□						1,467□					
Ålder (-13/15-16=ref)												
14/17 år	1,784□			1,725□			1,079			1,104		
15-/18 år	2,669□			2,710□			1,216□			1,201*		
Födelseland (svenskfödd, två svenskfödda föräldrar=ref)												
Utrikes född i Europa	1,299#			1,204			1,511□			1,599□		
Utrikes född utom Europa	1,780□			1,634□			1,493□			1,747□		
Svenskfödd, två utrikes födda föräldrar	1,441□			1,405#			1,504□			1,511□		
Svenskfödd, en utrikes född förälder	1,152*			1,452□			1,191#			1,342□		
<b>Makrovariabler</b>												
Tätortsgrad		0,984□	0,989^		0,982□	0,988*		0,984#	0,978□		0,980*	0,973□
Medelinkomst		0,982□	0,986#		0,983#	0,985#		1,006	1,018^		1,007	0,980^
Andel kvinnor i kommunstyrelsen					0,984#	0,988*					0,983^	0,979^

Signifikansnivåer: □=0,1 %; #=1 %; \*=5%, ^=10 %

Not: Modell 1 innehåller bara variabler på individnivå. Modell två innehåller individuella makrovariabler. Modell 3 innehåller alla makrovariabler

leder till en kultur- och fritidspolitik som i högre grad är i analogi med tjejernas behov. Även om sambanden ligger på en relativt svag nivå är de i vår mening så pass intressanta att detta område borde motivera fortsatt forskning.

## Ungas prioriteringar

En välkänd effekt av enkätundersökningar är att det sammanhang som frågorna ställs i kan ha stor betydelse för svarsutfallet (se t.ex. Kangas 1997). Ett klassiskt exempel är när man frågar människor om de vill att skatten ska sänkas, kontra om man frågar om de vill att skatten ska sänkas samtidigt som man drar ner på de saker som dessa skatter finansierar. Som man kan förvänta, är det en betydligt större andel som anser att skatten ska sänkas om man inte

anger några av beslutets negativa konsekvenser. På motsvarande sätt är det möjligt att resonera kring ungas kultur- och fritidsvanor. Visserligen kan man anse att det finns för lite att göra på fritiden, men om fritidssatsningen leder till andra negativa konsekvenser, är man kanske ändå rätt nöjd som det är. I detta avsnitt är syftet att analysera hur unga bedömer satsningar på kultur och fritid, just i förhållande till andra områden som också är viktiga i deras liv?

I Lupp fick ungdomarna svara på vilka kommunala prioriteringar de skulle genomföra om de själva fick bestämma.<sup>6</sup> Maximalt fyra av 21 olika alternativ var möjliga att välja. Tabell 2.5 redovisar antalet gånger ett visst alternativ har valts som andel av det totala antalet gånger olika alternativ har valts. Även den grupp som tycker att det finns lite för dem att göra på fritiden särredovisas i tabellen.

Några av de områden som direkt kan förknippas med ungdomars utövande av kultur- och fritidsaktiviteter, som *stöd till föreningar* och *stöd till kulturverksamhet för unga*, prioriteras mycket lågt. Däremot betonas alternativen *fritidsaktiviteter*, *ställen där ungdomar kan mötas* och framför allt *idrottsanläggningar* högre.

Vi har också gjort en fördjupad analys av skillnaden mellan killar och tjejer i hur de rangordnar alternativen (detta redovisas inte i tabell 2.5). På högstadiet rankar killar alternativen *fritidsaktiviteter* och *idrottsanläggningar* betydligt högre (plats 5 respektive 2) än tjejer (plats 13 respektive 10).

Mönstret är detsamma även i gymnasiet. Killar tenderar helt enkelt att i högre grad än tjejerna tycka att *idrottsanläggningar* och *fritidsaktiviteter* är viktiga att satsa på (bland killar rankas dessa alternativ på plats 5 respektive 7, och bland tjejer på plats 13 respektive 14). Tabell

2.5 indikerar att det inte finns några större skillnader mellan hur de olika ungdomsgrupperna rangordnar alternativen, varken mellan högstadie- och gymnasieungdomar eller mellan ungdomar som säger att det finns mycket och de som säger att det finns lite för dem att göra på fritiden.<sup>7</sup>

En intressant iakttagelse är således att såväl unga med ett omfattande fritidsliv som de med ett mer begränsat sådant gör likartade kommunala prioriteringar. I kommuner där högst andel högstadieungdomar säger att det finns lite för dem att göra är dock rangordningen något annorlunda. I dessa kommuner rankas både *idrottsanläggningar* och *fritidsaktiviteter* högre (på plats 2 respektive 3), medan rangordningen av övriga alternativ (*ställen där ungdomar kan mötas*, *stöd till föreningar* och *stöd till kulturverksamheter för unga*) är ungefärligen densamma.

I tabellen framträder inte några större skillnader mellan ungdomar födda utomlands och ungdomar födda i Sverige. Analysen visar även på stark överensstämmelse mellan hur ungdomar i olika typer av kommuner rangordnar de områden som de tycker att kommunen ska satsa pengar på.<sup>8</sup> Störst skillnad är det mellan storstads- och glesbygdskommuner. I båda dessa kommuntyper hamnar *stöd till föreningar* och *stöd till kulturverksamhet för unga* visserligen i den absoluta botten av rangordningen, medan *ställen där ungdomar kan mötas* hamnar ungefär i mitten av fördelningen i båda kommuntyperna. Däremot rankar ungdomar som bor i glesbygdskommuner *fritidsaktiviteter* och *idrottsanläggningar* högre än ungdomar som bor i storstadskommuner.

I Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsstudie från 2003 (Ungdomsstyrelsen 2003:1) angav i genomsnitt en tredjedel av ungdomarna

**Tabell 2.5 Vilka områden tycker ungdomar det är viktigt att satsa på? Olika alternativ som valts redovisas som andelar (procent) av alla valda alternativ, (max 4 alternativ per respondent). Rangordnat efter genomsnittlig rangordning. Rangordning inom gruppen ifråga inom parentes**

	Högstadiet		Gymnasiet		Andel bland de som angett att de har ganska eller väldigt lite/ingenting att göra på fritiden (högstadiet + gymnasiet)	
Sjukvård	33,0	(2)	38,4	(1)	31,6	(2)
Arbete mot kriminalitet	33,3	(1)	34,9	(4)	29,7	(5)
Skola	28,5	(4)	35,5	(3)	29,9	(4)
Lika lön för lika arbete för män och kvinnor	31,3	(3)	27,0	(6)	30,0	(3)
Skapa arbeten för unga	19,0	(10)	38,4	(1)	33,5	(1)
Idrottsanläggningar	27,8	(5)	21,7	(8)	20,5	(10)
Bostäder för unga	18,8	(11)	28,4	(5)	27,4	(6)
Arbete mot främlingsfientlighet och rasism	20,9	(7)	22,6	(7)	21,5	(9)
Ställen där ungdomar kan mötas	19,9	(9)	19,7	(9)	27,2	(7)
Fritidsaktiviteter	20,7	(8)	18,0	(10)	23,0	(8)
Arbete för att minska användandet av alkohol och droger bland unga	21,6	(6)	13,5	(14)	14,9	(12)
Ungas psykiska hälsa	14,9	(12)	17,0	(11)	18,8	(11)
Äldreomsorg	11,2	(15)	16,8	(12)	13,5	(13)
Djurens rättigheter	14,5	(13)	8,2	(17)	11,2	(15)
Kollektivtrafik, t.ex. bussar och tåg	7,2	(19)	15,7	(13)	13,1	(14)
Arbetsmiljö i skolan	13,1	(14)	9,3	(15)	10,2	(16)
Barnomsorg	8,7	(18)	9,2	(16)	8,7	(17)
Gator, vägar och cykelbanor	9,5	(16)	8,2	(18)	8,6	(18)
Arbete för miljön	9,0	(17)	8,0	(19)	7,1	(19)
Stöd till föreningar	7,1	(20)	5,6	(20)	4,6	(20)
Stöd till kulturverksamheter för unga	2,3	(21)	3,8	(21)	3,7	(21)

Källa: Lupp

mellan 16 och 29 år att de tyckte att skattepengarna till kultur och fritid bör öka. Analyserna i detta avsnitt ger delvis en annan bild av hur ungdomar prioriterar satsningar på kultur och fritid. När ungdomarna ombads sätta satsningar på dessa områden i relation till satsningar på andra områden, visade det sig nämligen att flera av de områden som har ett direkt

samband med ungdomars kultur- och fritidsutövande prioriteras lågt av dem själva. Detta gäller framför allt områdena *stöd till föreningar* och *stöd till kulturverksamhet för unga*, som konsekvent rankas i botten av de 21 områdena. Däremot rankas *fritidsaktiviteter*, *ställen där ungdomar kan mötas* och *idrottsanläggningar* högre. Satsningar på *sjukvård*, *arbete mot kriminalitet*

och *skola* får dock genomgående ett högre stöd än satsningar på kultur och fritid. En påfallande stor likhet mellan olika ungdomsgrupper (t.ex. mellan killar och tjejer och mellan olika skolåldrar) har också framträtt i analysen. Särskilt intressant är att de ungdomar som säger att de har lite att göra på fritiden inte prioriterar de områden som direkt kan förknippas med ungdomars kultur och fritid högre.

Resultaten behöver inte betyda att områden som hör samman med kultur- och fritidsutövande inte bedöms som viktiga. *Arbete mot kriminalitet* och att *skapa arbete för unga*, det vill säga att kunna vistas ute och i olika lokaler utan rädsla för att utsättas för brott och att ha ett arbete och därmed en inkomst som kan spenderas på olika kultur- och fritidsaktiviteter, kan ses som viktiga förutsättningar för kultur- och fritidsaktiviteter i vidare mening.

## Aktiviteter som unga saknar

I Lupp ombads ungdomarna att ange upp till tre fritidsmöjligheter som de saknar. Inga förutbestämda alternativ var definierade, utan poängen var att svaren skulle formuleras fritt. Detta tillvägagångssätt har stora fördelar, eftersom det inte tvingar in de som svarar i vissa bestämda kategorier. Därmed framträder en mer förutsättningslös bild av hur ungdomarna ser på utbudet av fritidsmöjligheter. Samtidigt ställer denna form av frågor andra krav på bearbetningen av data, jämfört med frågor med fasta svarsalternativ. I de Lupp-undersökningar som används i detta avsnitt, med nära 25 000 respondenter, har nästan 7 000 ungdomar angett minst en fritidsmöjlighet som de säger sig sakna. För att på ett meningsfullt sätt hantera svaren har de kvantifierats genom att varje alternativ har tilldelats en numerisk kod. Sammanlagt identifierades 121 olika fritidsmöjligheter som ungdomarna sade sig sakna.

Att på detta sätt kvantifiera svaren ger möjlighet att på ett överskådligt sätt redovisa resultat. Samtidigt innebär tillvägagångssättet vissa problem som det är viktigt att ha i åtanke. För det första riskerar vissa nyanser i svaren att gå förlorade. Av praktiska skäl har vi till exempel inte gjort någon skillnad mellan fritidsmöjligheter som helt saknas och befintliga fritidsmöjligheter som man vill förändra. Konkret betyder detta att en kod som tilldelats ungdomar som säger att de saknar en ungdoms-/fritidsgård innehåller både ungdomar som saknar en konkret ungdoms-/fritidsgård och ungdomar som på något sätt vill förändra innehållet hos en befintlig verksamhet. På samma sätt kan de som kodats som att de saknar sportanläggningar innehålla både ungdomar som saknar en viss idrottsanläggning och ungdomar som saknar tillgänglighet till en existerande idrottsanläggning.

För det andra har det ibland varit svårt att av göra till vilken kategori ett visst svar bör kodas. Ett konkret exempel är de ungdomar som har uppgett *dans* – man vet då inte om personen menar *dans* i form av att gå ut och dansa på till exempel ett diskotek, eller *dans* i meningen mer organiserad träning i form av jazzdans, street-dance eller något liknande. De aktiviteter för vilka det förekommer flest sådana tvetydigheter kommenteras i den löpande texten.

En annan skillnad är den mellan aktiviteter och anläggningar. Så långt som möjligt har vi separerat mellan ungdomar som efterfrågar till exempel fotboll som aktivitet (i form av t.ex. ett fotbollslag) och ungdomar som efterfrågar till exempel fler fotbollsplaner att spela fotboll på. I de flesta fall har detta inte varit något stort problem, men ibland har det varit betydligt svårare att göra denna åtskillnad. Detta gäller till exempel ridning – för de flesta ungdomar som efterfrågar ridning som fritidsmöjlighet innebär det



tillgång till ett stall. Därför blir själva aktiviteten och den anläggning där aktiviteten utövas omöjliga att separera. Ett annat exempel är *gym* – de aktiviteter som vanligtvis utövas på ett gym förutsätter förekomsten av en anläggning i så hög grad att aktiviteten och anläggningen inte på ett meningsfullt sätt går att separera.

I de kommuner som 2005 genomförde Lupp, var det totalt 6 978 ungdomar, eller 28,3 procent av det totala antalet ungdomar som besvarat enkäten, som angav minst en fritidsmöjlighet som de saknar. Av dessa hade 2 120 ungdomar angett två fritidsmöjligheter och 718 ungdomar tre. Sammanlagt angav dessa ungdomar således att de saknar 9 816 fritidsmöjligheter. En ungefär lika stor andel högstadie- som gymnasieungdomar svarade på denna fråga.

I tabell 2.6 framkommer att det enbart är omkring 45 procent av dem som har lite att göra som också angav någon fritidsmöjlighet som de saknade. Det är således en minoritet av dem som tycker att det finns lite eller ingenting för dem att göra på fritiden som också har angett ett eget förslag på aktiviteter som de tycker saknas. Skälen till detta kan vara flera. Måhända vill alla ungdomar ha mer att göra på sin fritid, även om en minoritet av dessa upplever detta behov som så stort att de i en enkätundersökning finner det mödan värt att ange vad de saknar. En annan möjlighet är att de som saknar fritidsmöjligheter inte vet vad de saknar, eller att de av olika orsaker helt enkelt inte kan eller vill formulera sina behov.

Det verkar finnas systematiska skillnader mellan de ungdomsgrupper på högstadiet som är missnöjda med fritidsutbudet. Bland dem som har lite att göra på fritiden är det en mindre andel killar, ungdomar som är födda utom Europa och ungdomar som inte har någon förälder som arbetar, som också angett vilka aktiviteter de saknar.

Vilka fritidsmöjligheter tycker då ungdomar att de saknar? I de analyser som följer är det alternativen, och inte individerna, som utgör basen för beräkningarna. Detta innebär att samtliga andelar som redovisas, indikerar hur många gånger som de olika fritidsmöjligheterna är angivna i förhållande till det totala antalet alternativ som har angetts. Eftersom sammanlagt 9 816 olika alternativ angetts innebär en andel om 10 procent att alternativet har angetts 982 gånger.

Tabell 2.7 visar de 30 alternativ som förekommer flest gånger i ungdomarnas svar på vilka fritidsmöjligheter de saknar. Alla fritidsmöjligheter som ungdomarna har lyft fram, finns redovisade i bilaga 4.2. I första hand är det *ungdoms-/fritidsgårdar* som efterfrågas, de utgör drygt 7 procent av svaren. Därefter följer (i fallande ordning) *allmänt mer att göra, café, allmänna mötesplatser, badhus, uteställen, diskotek, skateboardanläggningar, shopping, dans* och *allmänna idrottsaktiviteter*. Vi kommer nedan att gå närmare in på vad som döljs bakom dessa rubriker.

Exempel på aktiviteter som saknas av killar, men i mindre utsträckning av tjejer, är aktiviteter relaterade till *motorsport, dator (inklusive spel och LAN)* och *internetcafé*. Exempel på motsatsen, det vill säga aktiviteter som saknas av tjejer och i mindre utsträckning av killar är *café, dans* och *shopping*.

Tabell 2.7 indikerar också att det finns avsevärda skillnader mellan vilka aktiviteter som efterfrågas av högstadie- respektive gymnasieungdomar. Medan killar på högstadiet i hög grad efterfrågar *dator (inklusive spel och LAN), internetcafé, fotbollsplaner* och *ishall*, efterfrågar killar i gymnasiet i högre grad *uteställen, musik* (både lyssna och utöva) och *diskotek*. Däremot är det faktiskt svårt att hitta en enda aktivitet

**Tabell 2.6 Andelar som (i form av öppna svarsalternativ) angett minst en fritids-  
möjlighet de saknar**

	Högstadiet		Gymnasiet	
	Andel av de som angett minst en fritidsmöjlighet de saknar	Andel av de som säger att det finns ganska eller väldigt lite/ingenting att göra som angett minst en fritidsmöjlighet de saknar	Andel som angett minst en fritidsmöjlighet de saknar	Andel av de som säger att det finns ganska eller väldigt lite/ingenting att göra som angett minst en fritidsmöjlighet de saknar
Pojkar	27,3	44,0	25,0	40,0
Flickor	30,5	48,9	32,5	48,0
Utrikes född i Europa	31,6	50,0	31,0	49,0
Utrikes född utom Europa	29,0	35,0	28,3	41,7
Svenskfödd, två utrikes födda föräldrar	27,7	47,4	27,6	38,3
Svenskfödd, en utrikes född förälder	31,5	51,4	31,8	49,2
Svenskfödd, två inrikes födda föräldrar	28,5	46,6	28,2	43,8
13 år eller yngre	24,4	42,6	-	-
14 år	31,1	49,7	-	-
15 år eller äldre	28,6	45,3	-	-
15-16 år	-	-	29,0	44,2
17 år	-	-	27,6	44,2
18 år eller äldre	-	-	31,3	45,3
Båda föräldrarna arbetar	28,6	46,4	28,7	45,8
En förälder arbetar	29,9	50,8	28,7	42,5
Ingen förälder arbetar	28,3	38,5	28,8	38,3
<b>Totalt</b>	<b>28,9</b>	<b>46,8</b>	<b>28,7</b>	<b>44,3</b>

*Källa: Lupp*

som tydligt skiljer mellan vad tjejer i olika skol-  
åldrar saknar.

De skillnader mellan killar och tjejer och mellan olika åldrar som antyds av tabell 2.7 bekräftas också i mer systematiska jämförelser. I tabell 2.8 framkommer att rangordningskorrelationen mellan män och kvinnor på högsta-  
diät är -0,063, vilket i praktiken innebär att det inte finns något samband mellan vad killar respektive tjejer efterfrågar för fritidsaktiviteter.<sup>9</sup>

Motsvarande korrelation mellan killar och tjejer i gymnasiet är 0,390, vilket innebär att det finns ett svagt samband mellan vad killar och tjejer i gymnasiet säger sig sakna för fritidsaktiviteter. Även om det bör understrykas att styrkan på detta samband är måttligt, kan detta tyda på att fritidsintressen som killar och tjejer saknar närmar sig varandra med stigande ålder. Slutligen är rangordningskorrelationen mellan vad killar på högstadiet respektive gym-

**Tabell 2.7 Vilka fritidsmöjligheter anger ungdomar att de saknar? Samtliga andelar (procent) är antalet gånger som olika fritidsalternativ är angivna i förhållande till det totala antalet alternativ. Rangordnat efter genomsnittlig andel**

	Högstadiet		Gymnasiet	
	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer
<b>MÖTESPLATSER</b>	<b>23,2</b>	<b>34,3</b>	<b>29,3</b>	<b>40,4</b>
<i>Varav:</i>				
Ungdoms-/fritidsgård	6,1	11,2	5,1	5,8
Café	1,1	6,0	2,2	11,9
Allmänna mötesplatser	2,0	4,7	4,5	9,5
Uteställen	1,4	1,9	5,5	7,4
Diskotek	1,3	4,7	2,6	5,4
Internetcafé	3,4	0,7	2,4	0,4
Biograf	0,9	1,4	1,5	2,6
<b>IDROTTSANLÄGGNINGAR</b>	<b>38,7</b>	<b>19,1</b>	<b>27,7</b>	<b>10,6</b>
<i>Varav:</i>				
Fotboll	2,7	0,9	1,6	0,4
Ridning	0,1	2,4	0,1	0,8
Ishall	2,9	0,4	1,1	0,6
Cykel (BMX)	2,2	0,1	1,1	0,0
Allmänna idrottsanläggningar	2,3	2,0	2,8	1,7
Motorsportanläggningar	4,2	0,4	4,1	0,1
Skateboardmöjligheter	6,5	2,3	4,5	0,8
Bowling	1,7	1,7	1,5	1,0
Badhus	5,3	6,9	2,5	3,3
<b>IDROTTSAKTIVITETER</b>	<b>16,5</b>	<b>16,0</b>	<b>14,5</b>	<b>11,9</b>
<i>Varav:</i>				
Allmänna idrottsaktiviteter	1,8	3,0	2,7	4,7
Kampsport	1,2	1,5	2,4	1,0
Basket	0,6	1,6	0,6	1,3
Motorsport	1,6	0,3	1,7	0,0
Innebandy	1,5	0,7	0,6	0,4
<b>KULTURAKTIVITETER</b>	<b>3,6</b>	<b>11,0</b>	<b>7,6</b>	<b>14,6</b>
<i>Varav:</i>				
Dans	0,4	4,4	0,6	6,9
Musik (utöva, inkl. replokaler)	1,5	1,9	3,1	2,1
Musik (lyssna/konserter)	0,8	1,2	1,9	3,0
<b>ÖVRIGT:</b>				
Allmänt mer att göra	2,5	4,8	5,9	8,7
Shopping	1,9	5,7	1,3	3,2
Dator (inkl. spel och LAN)	4,9	0,8	2,6	0,4
Brist på kommunikationer	0,7	2,3	1,9	3,6
Laserdome	2,1	0,4	1,8	0,6
Brist på tid	0,8	1,3	1,1	1,2
Brist på pengar	0,1	0,3	0,8	1,2
<b>TOTAL ANDEL SOM ANGETT FRITIDSMÖJLIGHET DE SAKNAR:</b>	<b>66,5</b>	<b>77,9</b>	<b>72,1</b>	<b>90,0</b>

Källa: Lupp

nasiet efterfrågar 0,557 och motsvarande korrelation för tjejer 0,854. Särskilt det sista av dessa samband får anses som mycket starkt och innebär i klartext att det finns ett tydligt samband mellan vad framför allt tjejer i olika åldrar tycker att de saknar för fritidsmöjligheter. Detta gäller även för killarna om än i svagare utsträckning.

De stora skillnaderna är mellan killar och tjejer och mellan ungdomar som går på högstadiet respektive i gymnasiet. I övrigt är födelse-land den enda bakgrundsvariabel som håller tillräckligt god kvalitet för meningsfulla jämförelser. Här finns det en i sammanhanget liten skillnad mellan de fritidsaktiviteter som utrikes födda efterfrågar, respektive de som efterfrågas av ungdomar födda i Sverige. Det bör dock poängteras att eftersom vi genomgående analyserar högstadie- respektive gymnasieungdomar separat blir antalet utrikes födda i varje grupp litet. En del av skillnaderna i rangordning kan därför förklaras av att små skillnader i absoluta tal kan ge stort utslag i relativa tal.

De två grupper som framför allt avviker från rangordningen av efterfrågade fritidsaktiviteter är utrikes födda, både de som är födda utom respektive inom Europa. De fritidsmöjligheter som i mindre utsträckning saknas av utrikes

födda ungdomar är *uteställen* och *motorsport* samt för utrikes födda i Europa även *allmänna idrottsanläggningar* och *musik (utöva)*. De fritidsmöjligheter som utrikes födda i Europa istället efterfrågar i större utsträckning än genomsnittet, är *basket*, *fotboll* samt *kampsporter*. Utrikes födda utom Europa efterfrågar i större utsträckning än genomsnittet *basket*, *fotbollsplaner* samt *fotboll*.

Innan vi tittar närmare på de enskilda fritidsmöjligheter som ungdomarna i Lupp saknar, är det än en gång viktigt att påpeka att när svaren kodats har det inte funnits någon praktisk möjlighet att göra skillnad mellan svar som efterfrågar förändringar i befintliga verksamheter och svar som efterfrågar helt nya verksamheter. Detta gäller i hög grad för den fritidsmöjlighet som efterfrågas mest, nämligen *ungdoms-/fritidsgårdar*. En bedömning är dock att en ansevärd andel av de svar som inbegriper ungdoms-/fritidsgårdar efterfrågar förändringar i den befintliga verksamheten. Exempel på detta "*fritidsgården ska vara öppen längre ...*" eller "*en riktig fritidsgård med mer kul saker att göra istället för så tråkig och trist miljö*" eller "*en ungdomsgård där alla är välkomna (xxx-gården är enbart för 'problem-barn')*".

**Tabell 2.8 Rangordningskorrelationer mellan vilka fritidsmöjligheter som efterfrågas**

	Högstadiet		Gymnasiet	
	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer
Högstadiet killar	1,000	-0,063	0,557#	-0,233
Högstadiet tjejer	-	1,000	0,356*	0,854□
Gymnasiet killar	-	-	1,000	0,390*
Gymnasiet tjejer	-	-	-	1,000

Källa: Lupp

Signifikansnivåer: □<0,1 %, #<1 %, \*<5 %

Samma problematik finns också för kategorin *diskotek*. Det har av praktiska skäl inte varit möjligt att göra någon skillnad mellan de som efterfrågar ett (eller fler) diskotek och de som efterfrågar förändringar hos existerande diskotek. Det är dock en relativt stor andel som vill ha förändringar i existerande diskotek, nästan uteslutande av skäl som rör ålder. Antingen vill yngre ungdomar ha diskon som de själva har tillträde till, exempelvis *"Disco för folk under 18, själv har jag precis fyllt, det är INTE kul att vara under 18 i xxx"*, eller *"Jag vill att dom ordnar discon för ungdomar 13-15 år!"*, eller så vill äldre ungdomar ha diskon som utestänger yngre ungdomar *"Jag tycker att dom kan ha något disco för bara 17- och 18-åringar, för på xxx kommer det in såna som går i 8-9, å det e inte kul"*.

En kategori som är närbesläktad med kategorin *diskotek* är kategorin *uteställen*. Så långt som möjligt har dessa kategorier separerats. Inom kategorin *uteställen* hittar vi således de svar som efterfrågar lokaler för att gå ut och *roa sig* utan att detta är ett diskotek. Exempel på svar i denna kategori är *"ett uteställe för ungdomar över 16 år"*, *"festställen för 15-åringar"* och *"för lite nattklubbar att gå till på helgerna. Det finns ingen pub nu längre heller. Bara tråkiga pizzerior!"*

Under kategorin *allmänt mer att göra* återfinns de som saknar fritidsmöjligheter men som inte har angett något konkret exempel, exempelvis *"ja, det saknas mycket, det finns inget att göra för ungdomar, särskilt inte för oss under 18 år ..."*

Kategorin *café* är relativt oproblematiske, även om det också här finns de som efterfrågar förändringar hos befintliga caféer, vanligtvis i form av längre öppettider eller billigare utbud. En bedömning är dock att i jämförelse med kategorin *fritidsgårdar* är de som efterfrågar förändringar i befintlig verksamhet mindre, och att de flesta som har angett detta alternativ efterfrågar nya caféer.

Även kategorin *badhus* är relativt oproblematiske, i meningen att en absolut majoritet som har angett detta efterfrågar ett konkret badhus och inte förändringar i befintliga badhus. Det finns dock en mindre andel som istället för existerande badhus efterfrågar äventyrsbad eller liknande. Även kategorin *skateboardanläggning* är i denna mening relativt oproblematiske.

I kategorin *allmänna mötesplatser* återfinns de som har angett att de saknar mötesplatser men inte närmare preciserat vilken typ av mötesplats (t.ex. café eller ungdoms-/fritidsgård) de efterfrågar. Exempel på sådana svar är *"det borde finnas fler lokaler där folket träffas, och man kan hitta på saker tillsammans ..."*, *"fler ställen där man samlas och umgås"*, och *"ett ställe att umgås med vänner på nu när det är kallt ute under vinterhalvåret, de enda platserna som finns kostar pengar som t.ex. caféer och shoppingcentrum"*.

Som antytts ovan kan den andel som har angett *dans* vara något underskattad. Skälet till detta är att bara i de fall som vi kan vara säkra på att de som svarat menar organiserad dans, och inte till exempel dans på diskotek eller uteställen, har kodats under denna rubrik. Det finns ett antal ungdomar som svarat till exempel *gå ut och dansa* eller *dans*, och det är inte orimligt att tänka sig att en del av dessa faktiskt menar organiserad dans. Denna eventuella underskattning är dock inte särskilt stor och bör därför inte ge någon direkt effekt på resultatet. En stor andel av de ungdomar som har angett dans efterfrågar en specifik dansform, framför allt då *streetdance* och *breakdance* även om också andra danstyper är relativt rikligt förekommande (till exempel lindyhopp, salsa, klassisk balett). Många ungdomar svarar också att de skulle vilja pröva på olika former av dans *"mer roliga danser som utläres av en professionell danslärare!"*.

Under kategorin *allmänna idrottsaktiviteter* återfinns de som efterfrågar fler eller andra idrotter än de som erbjuds där de bor. Exempel på svar under denna kategori är "*fler idrottsaktiviteter*", "*det borde finnas fler alternativ till olika sporter och inte bara de allra vanligaste som fotboll och innebandy*", och "*fler lagsporter där man är med för att det är kul, inte för att tävla och träna jättemycket ...*". I de fall som den som svarat efterfrågar fler idrottsaktiviteter men också gett exempel på en sådan aktivitet har svaret tilldelats denna senare kod.

Under rubriken *shopping* hittar vi de svar som efterfrågar fler affärer. Den absoluta majoriteten ungdomar som har angett detta efterfrågar fler shoppingmöjligheter ("*mer affärer*", "*bättre shopping i xxx*", "*jaa jag tycker att det borde finnas mer roliga butiker och sånt så att man kan ta med kompisarna och t.ex. shoppa på fritiden ...*" och "*mer klädaffärer*"), men det finns också de som efterfrågar mer specialiserade affärer som riktar sig till deras särskilda intressen ("*tv-spelsbutik*", "*en vinylaffär i xxx*").

De 31 olika alternativ som återfinns i tabell 2.8 svarar för mellan 66 och 90 procent, beroende på kön och skolålder, av alla de olika fritidsmöjligheter som ungdomarna saknar. Det är alltså relativt få alternativ som svarar för en stor del av de fritidsmöjligheter som ungdomar saknar.

Variationen mellan olika kommuner är tydlig i denna fråga. Ett sätt att studera dessa skillnader är att utgå från rangordningskorrelationen mellan de enskilda kommunerna. För högstadieungdomar är denna korrelation 0,375, med en spridning mellan -0,246 och 0,756. Detta visar att även om det genomsnittligt finns ett visst samband mellan vilka fritidsmöjligheter som ungdomar saknar i olika kommuner, varierar detta samband mellan att vara

mycket starkt positivt till att vara direkt negativt (dvs. de aktiviteter som efterfrågas i hög grad i en kommun efterfrågas i låg grad i en annan kommun). För gymnasieungdomar är motsvarande korrelation 0,418, med en spridning mellan -0,163 och 1,000. Sambanden ger besked om skillnader på kommunnivå när det gäller fritidsmöjligheter som ungdomar anger att de saknar.

I tabell 2.9 har skillnaderna relaterats till kommuntyp. Flera alternativ har slagits samman under olika rubriker – *idrottsanläggningar*, *idrottsaktiviteter*, *mötesplatser*, *kulturaktiviteter* och *övrigt*. De huvudsakliga aktiviteter som inbegriper olika kategorier framgår av tabell 2.7. Motivet till sammanslagningen är att möjliggöra jämförelser mellan högstadie- och gymnasieungdomar efter typ av kommun. Antalet ungdomar som svarat i vissa kommuner blir då relativt litet, vilket innebär att det blir missvisande att använda en alltför detaljerad uppdelning av olika fritidsaktiviteter. Även om placeringen av vissa alternativ kan diskuteras, är det inte några av slutsatserna i detta avsnitt som är beroende av hur specifika alternativ har kategoriserats.

För högstadieungdomar finner vi störst variation för alla de olika kommunkännetecknen i kategorin *idrottsaktiviteter*. I större städer eller varuproducerande kommuner, med hög andel tätortsboende och med hög eller medelinkomst efterfrågas idrottsaktiviteter i jämförelsevis liten utsträckning. I glesbygd eller övriga små kommuner, med låg andel tätortsboende och låg medelinkomst efterfrågas idrottsaktiviteter i betydligt större utsträckning.

*Mötesplatser* är den kategori för högstadieungdomar som uppvisar näst mest variation mellan olika typer av kommuner. Mönstret är här närmast det motsatta i förhållande till ka-

tegorin *idrottsaktiviteter*. *Mötesplatser* efterfrågas i jämförelsevis hög grad i olika typer av stadsmiljöer. Det finns betydligt mindre skillnader mellan olika kommuntyper för efterfrågan av framförallt *kulturaktiviteter* men även för *idrottsanläggningar*.

Det finns inget tydligt samband mellan hur stora kulturutgifterna är i en kommun och andelen som säger sig sakna olika fritidsmöjligheter. Däremot verkar högre fritidsutgifter i en kommun, leda till en mindre andel som säger att det saknas *mötesplatser*. Förhållandet är det omvända för *idrottsaktiviteter* – ju högre fritids-

**Tabell 2.9 Efterfrågan på fritidsmöjligheter efter kommunkännetecken**

	Högstadiet				Gymnasiet			
	Idrottsanläggningar	Idrottsaktiviteter	Mötesplatser	Kulturaktiviteter	Idrottsanläggningar	Idrottsaktiviteter	Mötesplatser	Kulturaktiviteter
<b>KOMMUNTYP</b>								
Större städer	30,0	10,6	33,2	8,4	18,5	8,8	39,9	12,4
Pendlingskommun	28,7	12,7	27,5	8,5	25,0	17,4	23,1	7,3
Glesbygd	26,9	35,0	16,1	8,0	21,9	26,3	19,7	12,6
Varuproducerande	29,1	10,2	29,9	6,5	23,5	11,3	30,1	10,2
Övriga >25 000	25,3	14,1	33,7	7,8	16,6	11,5	39,0	11,0
Övriga 12 500–25 000	29,0	22,2	22,0	7,5	16,7	17,0	36,7	10,9
Övriga <12 500	31,6	21,3	24,2	5,6	27,0	14,6	30,9	8,4
<b>ANDEL TÄTORTSBOENDE</b>								
Låg	31,0	22,7	22,0	7,5	24,1	18,7	30,0	10,1
Mellan	25,1	18,8	29,5	7,1	17,4	14,1	36,2	10,8
Hög	29,7	11,5	29,2	8,1	19,0	11,8	33,3	11,1
<b>MEDELINKOMST</b>								
Låg	31,0	26,8	19,5	5,9	21,0	21,3	29,0	10,5
Mellan	28,1	14,1	30,5	8,9	18,0	13,4	36,1	10,2
Hög	26,8	14,7	29,0	7,7	21,2	11,2	34,2	11,0
<b>KLARAR BALANSKRAV</b>								
Ja	29,3	20,3	25,3	6,7	21,4	17	31,2	9,4
Nej	27,4	14,9	28,7	8,9	18,5	11,7	36,1	12,4
<b>KULTURUTGIFTER</b>								
Låg	28,1	19,8	27,4	7,5	20,1	16,9	29,8	12,9
Mellan	28,9	19,6	25,3	8,0	21,4	13,5	36,5	10,1
Hög	28,7	16,5	26,8	7,3	19,4	14,6	33,0	9,7
<b>FRITIDSUTGIFTER</b>								
Låg	30,4	15,4	30,5	7,1	21,5	13,0	38,5	10,0
Mellan	27,2	17,9	25,3	8,7	15,6	14,3	34,3	11,6
Hög	27,8	22,2	23,1	6,9	24,1	17,2	27,2	10,1

Källa: Lupp och Kfakta06.



utgifterna är i en kommun, desto större är andelen som säger att det saknas *idrottsaktiviteter*, även om skillnaderna är relativt små.

Även bland gymnasieungdomar finns det betydande skillnader mellan vilka fritidsmöjligheter man saknar i olika typer av kommuner. De kanske tydligaste skillnaderna finns för kategorin *idrottsaktiviteter*, där en mindre andel ungdomar i kommuner med hög andel tätortsboende och i kommuner med hög medelinkomst säger sig sakna denna kategori av fritidsmöjligheter.

## Önskemål relaterade till aktiviteter

Analysen har hittills koncentrerats på efterfrågan av olika fritidsmöjligheter. I detta avslutande avsnitt kommer efterfrågan att relateras till de ungas faktiska aktivitetsnivå. Lupp innehåller ett antal frågor om hur ofta ungdomarna utför ett antal aktiviteter på sin fritid. Aktiviteterna är sådana som vanligtvis brukar förekomma i undersökningar om fritidsvanor, till exempel *idrottar/motionerar i klubb eller förening, går på bio och surfar på internet*. Sammanlagt fanns det 25 olika aktiviteter att förhålla sig till. Ungdomarna fick ange om de gjorde dessa aktiviteter varje dag, varje vecka, varje månad, varje år eller aldrig.

För varje sådan aktivitet delades de svarande in i två ungefär lika stora grupper som skilde mellan de som angett att de utövar en viss aktivitet *ofta* och de som angett att de utövar samma aktivitet *mer sällan*. Gränsen varierar naturligtvis med aktiviteten ifråga. För en aktivitet som att *gå på café* går skiljelinjen mellan dem som går på café varje dag eller varje vecka respektive de som går på café varje månad, varje år eller aldrig. För en aktivitet som *spelar dator-/tv-spel* går skiljelinjen mellan de som aldrig gör detta

och de som gör det varje år, varje månad, varje vecka eller varje dag.

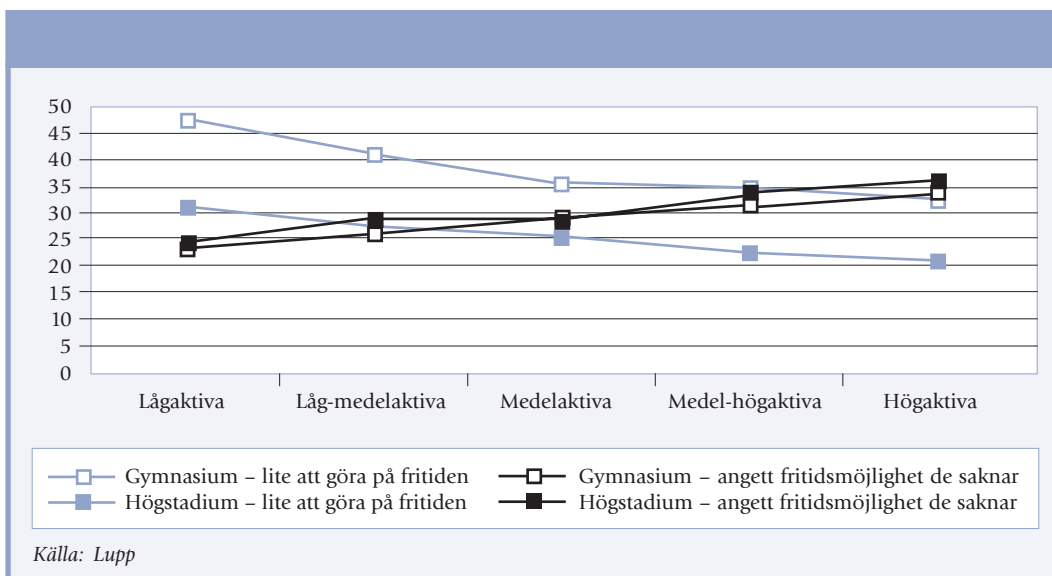
Aktiviteterna summerades sedan till ett index som kan variera mellan 0 och 25, där värdet 0 anger att en person utövar samtliga aktiviteter mer sällan, medan värdet 25 anger att en person utövar samtliga aktiviteter förhållandevis ofta. För att göra presentationen mer överskådlig, klassificerades skalan i fem lika stora grupper, som benämns *lågaktiva, lågmedelaktiva, medelaktiva, högmedelaktiva* samt *högaktiva*.

Diagram 2.2 visar, för varje grupp, den andel som säger sig ha lite att göra på fritiden samt andelen som angett minst en fritidsmöjlighet som de saknar.

De mest fritidsaktiva ungdomarna är föga överraskande de som i lägst grad menar att det finns lite att göra på fritiden. Tendensen gäller för både killar och tjejer, även om det är en högre andel tjejer än killar som anger detta. Diagram 2.2 visar också att benägenheten att i de öppna svarsalternativen ange minst en fritidsmöjlighet man saknar, ökar med hur aktiv man är på sin egen fritid. I detta avseende finns det mycket små skillnader mellan ungdomar på högstadiet respektive i gymnasiet.

De mönster som återspeglas i diagram 2.2 bekräftas av en analys av den grupp ungdomar som identifierats som direkt lågaktiva, det vill säga de som utövar alla aktiviteter förhållandevis sällan. Eftersom denna grupp är liten (n=57) bör resultaten tolkas med försiktighet. Totalt i denna grupp är det 68 procent som säger att det finns lite eller ingenting av det de är intresserad av att göra på fritiden, och 19 procent av dem har i de öppna svarsalternativen angett minst en fritidsmöjlighet de saknar. På högstadiet är det 71 procent som menar att fritidsutbudet är dåligt och 10 procent som i de öppna svarsalternativen angett minst en fritidsmöjlig-





**Diagram 2.2 Andel som säger att de har ganska eller väldigt lite/ingenting att göra på fritiden samt andelen som angett minst en fritidsmöjlighet de saknar efter aktivitetstyp. Procent.**

het som de saknar. Motsvarande siffror i gymnasiet är 64 respektive 31 procent.

Ur ett ungdomspolitiskt perspektiv är det problematiskt att en så liten andel av de lågaktiva ungdomarna, som samtidigt tycker att det finns lite för dem att göra på fritiden, anger vilka fritidsmöjligheter de saknar. På ett mycket konkret plan är detta problematiskt eftersom Lupp kan användas, och i många fall också används, som ett viktigt ungdomspolitiskt verktyg för kommunerna. I de fall som ungdomarnas svar på vilka fritidsmöjligheter de saknar ligger till grund för utvärderingar av och handlingsprogram för ungdomspolitiska satsningar riskerar man att underskatta, och i värsta fall kanske också helt missa, synpunkterna och därmed inflytandet från de ungdomar som gör minst på sin fritid och som också är mest missnöjda med de fritidsalternativ som finns. Det är också

mycket svårt att tänka sig att detta problem skulle vara specifikt i Lupp, utan det är sannolikt ett problem som är förknippat med alla enkätundersökningar av liknande typ. Inte heller är det orimligt att tänka sig att detta är en del av en större problembild där de ungdomar, som ur många aspekter borde vara en kultur- och fritidspolitiskt högt prioriterad grupp, av olika skäl har svårt att göra sina röster hörda.

Finns det då några skillnader mellan de lågaktiva och de högaktiva ungdomarna? Tabell 2.10 visar de alternativ som rankats bland de tio första i åtta olika grupper: lågaktiva killar och tjejer på högstadiet respektive i gymnasiet samt högaktiva killar och tjejer på högstadiet respektive i gymnasiet. De 25 alternativ som återfinns i tabell 2.10 täcker in de tio högst rankade alternativen i dessa åtta grupper.

Det är på grundval av tabell 2.10 svårt att säga något generellt om vilka typer av fritidsmöjligheter som saknas av lågaktiva respektive högaktiva ungdomar. *Mötesplatser* (ungdomsgårdar, allmänna mötesplatser m.m.) eller *idrottsaktiviteter* efterfrågas inte mer eller mindre av dessa olika grupper. Däremot framträder skillnader med avseende på vilka enskilda fritidsaktiviteter grupperna anser sig sakna. Exempel på detta är

*shopping*, som efterfrågas i högre grad av de lågaktiva ungdomarna (särskilt tjejer) i förhållande till de högaktiva, medan *allmänna idrottsanläggningar* och *musik (utöva)* i högre grad efterfrågas av högaktiva ungdomar. Lågaktiva killar verkar också fråga efter *kampsport*, *bowling* och områden relaterade till *motorsport* i större utsträckning än andra ungdomar.

**Tabell 2.10 De tio fritidsmöjligheter som saknas av flest ungdomar bland högaktiva respektive lågaktiva ungdomar efter skolform och kön**

	LÅGAKTIVA				HÖGAKTIVA			
	Högstadiet		Gymnasiet		Högstadiet		Gymnasiet	
	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer
Ungdoms-/fritidsgård	x	x	x	x	x	x	x	x
Allmänt mer att göra	x	x	x	x	x	x	x	x
Allmänna mötesplatser		x	x	x	x	x	x	x
Badhus	x	x		x	x	x		
Diskotek		x		x		x	x	x
Allmänna idrottsaktiviteter		x		x		x	x	x
Shopping	x	x	x	x		x		
Dans		x		x		x		x
Uteställen			x	x			x	x
Allmänna idrottsanläggningar					x	x	x	
Motorsportanläggningar	x		x				x	
Dator/spel	x		x		x			
Café		x		x		x		x
Skateboardanläggningar	x				x		x	
Internetcafé	x				x			
Cykel/BMX	x				x			
Musik (utöva)							x	x
Fotbollsplaner	x				x			
Ridning		x						
Kampsport			x					
Motor (ställen att meka)			x					
Bowling			x					
Ishall					x			
Kommunikationer								x
Motorsport	x							

Källa: Lupp.

De skillnader som åskådliggörs av tabell 2.10 är inte, med några få undantag, resultatet av små skillnader i rangordningen av de olika alternativen. Fritidsmöjligheter som inte rankas bland de tio högsta i någon av dessa grupper har inte bara rankats något lägre (säg på plats 11 eller 12), utan skillnaderna i rangordning är i den absoluta majoriteten av fall betydligt större.

## Sammanfattande diskussion

Flera undersökningar om ungas kultur- och fritidsvanor bekräftar att det finns stora skillnader mellan killar och tjejer, mellan ungdomar i olika åldrar och mellan ungdomar födda i Sverige och utomlands. Detta kapitel har visat att flera av dessa skillnader kvarstår när frågan om ungas uppfattning om kultur- och fritidsutbudet analyseras. Generellt tycker tjejer att det finns mindre för dem att göra än killar, och ungdomar födda i Sverige som har två föräldrar födda i Sverige tycker att det finns mer för dem att göra än vad andra tycker. Likaså finns det stora skillnader mellan olika skolåldrar, där andelen som tycker att det finns lite för dem att göra på fritiden kulminerar i 17–18-årsåldern.

Även om en stor andel av ungdomarna tycker att det finns lite för dem att göra på fritiden, hamnar inte satsningar inom kultur- och fritidsområdet i topp då de unga själva får göra de kommunala prioriteringarna. Å ena sidan (vilket är mer rimligt) kan detta möjligen mana till eftertanke om att inte överskatta betydelsen av kultur- och fritidsaktiviteter i ungdomars liv. Å andra sidan kan flera av de områden som ungdomarna själva tycker är viktiga att kommunen prioriterar, som till exempel att skapa arbeten och arbeta mot kriminalitet, utgöra viktiga förutsättningar för ungdomars kultur- och fritidsutövande.

Det finns stora skillnader mellan framför allt killar och tjejer, men även mellan ungdomar i olika åldrar, när de anger vilka fritidsmöjligheter som de tycker sig sakna. Den kanske tydligaste indikationen på detta är att det inte råder något som helst samband mellan de fritidsaktiviteter som killar respektive tjejer på högstadiet tycker sig sakna allra mest. För gymnasisterna finns dock ett visst samband, vilket tyder på att ungdomar efterfrågar mer likartade fritidsmöjligheter ju äldre de blir.

Uppfattningar om vad man saknar inom kultur- och fritidsutbudet är inte bara starkt beroende av kön, födelseland och ålder, utan också av bostadsortens särart. Den kanske viktigaste slutsats som kan dras av detta kapitel är att satsningar inom kultur- och fritidsområdet måste ta sin utgångspunkt i de konkreta erfarenheter och önskningar som ungdomar i olika kommuner har. Detta visar sig inte minst när ungdomarna själva får möjlighet att ange vad de saknar för fritidsaktiviteter. Visserligen handlar många av svaren om generella önskemål som fler fritidsgårdar, fler fotbollsplaner, bättre möjligheter att lära sig dans och så vidare. Men väldigt många av ungdomarnas egna synpunkter på vilka fritidsmöjligheter de saknar, tar sin utgångspunkt i det konkreta kultur- och fritidsutbud som står dem till buds där de bor.

Det kan till exempel handla om kommunikationer *"det finns saker att göra i xxx ganska ofta, men jag bor i xxx och det är inte så bra bussförbindelse att jag kan t.ex. följa med och ta en fika på kvällen. Mina föräldrar är inte så pigga på att köra fram och tillbaka så jag blir ofta utanför på grund av det"* eller förändringar i befintligt utbud *"en riktig dansskola i xxx som lär att dansa och inte xxx som egentligen inte är en professionell dansskola. xxx är en ungefär sådan, men där väntar man flera år på att komma in ibland."*

*Detta skulle kommunen nog vinna på om de hade en riktig dansskola", "idén om att bygga om xxx tror jag skulle gynna många ungdomar i xxx", "en fritidsgård i xxx skulle vara bra. Ingen går till xxx längre, där hänger bara alla socialfall och det skrämmer iväg resten av människorna".*

Visserligen finns det ett svagt samband mellan vilka fritidsmöjligheter som ungdomar i olika kommuner säger sig sakna mest, men mellan ett flertal kommuner är detta samband obefintligt eller till och med negativt. Det indikerar stora lokala variationer när det gäller behovet av kommunala satsningar inom kultur- och fritidsområdet för unga.

Att den kommunala kultur- och fritidspolitiken bör ta sin utgångspunkt i lokala förutsättningar torde inte vara något nytt. Men detta kapitel antyder att detta ställer kommunerna inför stora utmaningar. Vi vill här särskilt lyfta fram det resultat som visar att de mest inaktiva ungdomarna, som också är mest missnöjda med fritidsutbudet där de bor, är minst benägna att ange vilka fritidsmöjligheter de tycker sig sakna. Det ställer kommunerna inför stora utmaningar att försöka fånga åsikterna hos dessa ungdomar. Som antytts i detta kapitel är det heller inte orimligt att tänka sig att detta är en del av en större problembild, där dessa de mest inaktiva och missnöjda ungdomarna har svårt att även i andra sammanhang göra sina röster hörda och därmed riskerar att ytterligare marginaliseras och hamna utanför den demokratiska processen.



# Tre storstadsperspektiv

Här presenteras kultur- och fritidsvaneundersökningar från Täby, Botkyrka och Solna. De kompletterar Lupp-undersökningen från 2005 som saknar representation från storstadsregionerna.

## Kultur- och fritidsvaneundersökningar

Under de senaste tio åren har omfattande medborgarundersökningar inom kultur- och fritidsområdet genomförts såväl nationellt som regionalt. Cirka 100 kommuner har hittills genomfört denna typ av undersökningar.

De flesta har kommit till stånd genom ett samarbete mellan kommunförbunden/regionförbunden, kommunerna och landstingen. En modell för undersökningarna har utarbetats av Svenska Kommunförbundets kultur- och fritidssektion – numera Sveriges Kommuner och Landsting.

60

Undersökningarna har syftat till att kartlägga invånarnas kultur- och fritidsvanor samt deras intresse för olika verksamheter. De har visat vilka kultur- och fritidsverksamheter som når ut och till hur många. Ett annat resultat är att kommunen kan identifiera de som vill delta i olika kultur- och fritidsverksamheter men som av olika anledningar inte gör det.

Undersökningarna har vänt sig till ett representativt urval av kommuninvånare men antalet som har fått enkäten har dock varierat mellan kommunerna. Allt från begränsade undersökningar med några hundra enkäter till flera tusen förekommer.

**Tabell 2.11 Svarsmaterial**

	Ålder	Antal respondenter
Täby	13–25 år	446
Botkyrka	11–18 år	1 138
Solna	13–25 år	273

I detta avsnitt görs nedslag i tre kommuner i Stockholmsregionen: Täby, Botkyrka och Solna. Svarsunderlagen varierar mellan de tre kommunerna. Materialet är inte representativt för storstadsungdomarna, men är lika fullt intressant som lokala exempel. Särskilt Solna har få svarande i sin studie medan Botkyrka har ett omfattande material. Sannolikt håller därför Botkyrkas resultat en högre tillförlitlighet än övriga. Materialet varierar även åldersmässigt. Eftersom Botkyrka har ett kortare åldersintervall än Täby och Solna begränsas jämförelsemöjligheterna. Mot bakgrund av dessa empiriska skevhet är det viktigt att vara försiktig då resultaten tolkas. Resultaten av analysen är således inte huggna i sten, men i de fall som intressanta frågor aktualiseras finns det ändå anledning att lyfta dessa för vidare utredning, analys och diskussion.

De tre kommunerna kan alla benämnas som förorter till Stockholm, även om de uppvisar olika befolkningsmässig struktur. En annan likhet är deras relativt stora befolkningsunderlag. Det bor mellan 60 000 och 70 000 invånare i dem. Mellan 1994 och 2004 har såväl Solnas som Botkyrkas befolkning ökat med cirka 9 procent. Täby stannar däremot på 3 procent. Täby är också den kommun som har störst andel förvärvsarbetande i åldern 20–65 år, 80 procent. Medan Botkyrka och Solna varierar mellan 70 och 75 procent. Likaså varierar snittinkomsten för de boende i kommunerna. I Täby låg denna på 319 000 kronor per år 2003, medan motsvarande nivå för Solna var 242 000 kronor och för Botkyrka 203 000 kronor.

Kommunernas socioekonomiska ställning framträder även vid en genomgång av andelen som är beroende av försörjningsstöd eller socialbidrag. I Botkyrka var den andelen 1998 över 30 procent av invånarna, i Solna var den drygt 20 procent och i Täby cirka 15 procent. Likaså är invandrartätheten högst i Botkyrka och lägst i Täby. Nedslaget görs således i tre kommuner som geografiskt ligger relativt nära varandra men med stor social och ekonomisk variation.

## Vad säger resultaten?

När kommunerna har frågat efter sådant som de unga aldrig har gjort, men ändå visar stort intresse av att pröva på, lyfter man fram de intressen som inte är tillgodosedda. Huruvida de unga efter att de har fått möjlighet att pröva på aktiviteten, skulle fortsätta med den, går inte att utläsa ur resultatet. Att en aktivitet önskas på ett ställe, men inte på ett annat kan vara resultatet av att behovet är tillgodosett på vissa ställen och därför inte önskas där. Med detta vill vi poängtera att resultatet inte är helt enkelt att tolka och att det bör ske med försiktighet. I det följande redovisas resultaten från de tre kommunerna och därefter görs en jämförande reflektion.\*

62

### Täby

Täbyungdomarnas önskemål om nya fritidsaktiviteter som de ännu inte har provat på bär prägeln av dyra äventyrslekar. Att hoppa fallskärm, dyka, klättra, åka vattenskidor och segelflyga är de alternativ som hamnar i topp då ungdomarna själva får ange vad de skulle vilja göra på fritiden. Över 20 procent menar att detta är sådant de faktiskt skulle vilja ägna sig åt.

Ser man däremot till vad dessa unga faktiskt gör i sin vardag så blir tillvaron mer stillsam. Framför allt framträder umgänget med vänner som det absolut viktigaste alternativet. Närmare 80 procent av de tillfrågade uppger att de umgås med vänner varje vecka. Många surfar också på internet, cirka 75 procent. Därefter hamnar att läsa böcker, även om andelen som har gjort det är betydligt blygsammare än tidigare alternativ. Det rör sig om cirka 35 procent. Därefter, om än

---

\*Se bilaga 5 med ungdomarnas svar från de tre kommunerna.



på fem i topp, hamnar styrketräning och promenader. Om man ser till de mer sporadiska verksamheter som ungdomarna i Täby ägnar sig åt så skiljer sig dessa inte särskilt mycket från vad de ägnar sig åt veckovis. En aktivitet som tillkommer är dock biobesöken som över 90 procent ägnat sig åt åtminstone en gång per år.

Den generella bilden av Täbys ungdomar är att de på sin fritid kombinerar såväl sociala, intellektuella som motionsfrämjande aktiviteter. I deras önskan (måhända drömmar) framträder i stället bilden av det stora äventyret: i luften, under havsytan eller på det höga berget.

### **Botkyrka**

De unga Botkyrkabornas fritidspreferenser visar en relativt varierad önskebild. De fem vanligaste alternativen av sådant man aldrig gjort, men som man är intresserad av, är att göra film, utöva kampsporter, boxning, vattensport av typen segling och surfing samt att spela i band/orkester. Alternativen varierar mellan 25 och 13 procent, i nämnd ordning. Att kampsporter hamnar högt är sannolikt en effekt av kommunens höga invandratäthet. Andra studier har visat att särskilt svenska killar med utländsk bakgrund visat stort intresse för kampsport (Ungdomsstyrelsen 2005:9).

63

Önskemålen om fritidsaktiviteter skiljer sig dock från vad man generellt faktiskt verkar ägna sig åt. Då handlar det mer om att lyssna på musik, använda internet, läsa tidningar och böcker samt att motionera (t.ex. att jogga eller åka skidor). Biobesök hamnar på en hög nivå i Botkyrka, cirka 60 procent menar att de går på bio minst en gång i månaden.

Således tycks det som om den intellektuella och motionsinriktade fritiden i den här miljön också kompletteras med ett underhållningsinslag präglad av film och musik. De aktiviteter som de unga är intresserade av men som inte tillgodoses är främst kampsport och olika konstnärliga aktiviteter.

## **Solna**

Unga i Solna uppger att de skulle vilja släktforska när de väljer ett intresse som de ännu inte har förverkligat. Detta intresse delas av hela 16 procent av dem som besvarat enkäten. En nästan lika hög andel (13–15 procent) vill utöva kampsport, skytte, styrketräna samt aerobics och step-up. Även om tonvikten ligger på olika motionsfrämjande aktiviteter råder dock viss variation i en inte helt förväntad riktning. Varken släktforskning eller skytte är kanske aktiviteter som man i första hand tänker på i anslutning till ungas fritid.

Att använda internet tycks dock vara vad Solnaungdomarna faktiskt gör på sin fritid. Åtminstone anger närmare 90 procent av dem att de gör detta minst en gång i veckan. På andra plats hamnar att spela något instrument, 20 procent av Solnas unga har ägnat sig åt detta. I övrigt tycks aktiviteterna vara mer motionsinriktade som fotboll, styrketräning och jogging.

IT, musikutövande och diverse motion kan sägas sammanfatta ungdomsaktiviteterna i Solna. På efterfrågelistan står diverse kampsporter.

## **64**

### **Jämförande reflektion**

Utifrån den övergripande analys som har gjorts i detta avsnitt får vi en bild av de unga som både homogen och heterogen. Homogeniteten består i sådant som de unga faktiskt ägnar sig åt, framför allt i fråga om de olika motionsinriktade aktiviteterna som återkommer i samtliga kommuner. Såväl i Täby som i Botkyrka framträder bilden av att man önskar mer intellektuellt präglade fritidsaktiviteter än vad fallet är i Solna.

Endast i Täby har man angett att umgänge med vänner förekommer frekvent. Detta är sannolikt fallet även i de andra två kommunerna även om det inte förmedlas via enkäterna. Orsakerna till denna skevhet och om det är en signal på att det i materialet finns ytterligare avvikelser är svårt att ha någon uppfattning om. Det är dock en indikator på att studierna har genomförts på delvis olika sätt i kommunerna och att de därför inte är helt jämförbara.

I viss mån verkar önskemålen bland de unga om ännu inte realiserade fritidsverksamheter vara präglade av invånarnas sociala ställning. Åtminstone kan man anta att så är fallet. Om de unga i Täby främst varit intresserade av kostsamma äventyrsaktiviteter så är man i Solna och Botkyrka mer angelägna om att få möjlighet att ägna sig åt olika kampsporter, men också åt viss kreativ kulturaktivitet med det egna skapandet i fokus. Naturligtvis kan inte några generella slutsatser dras utifrån detta med ett så begränsat underlag som det här är fråga om. Resultatet aktualiserar ändå en tanke som kan vara värd att fundera vidare på i ett fortsatt utredningsarbete.

Inledningsvis stod det klart att Täby kommun är mycket välbärgad i förhållande till de övriga två kommunerna och då främst i förhållande till Botkyrka. Möjligen speglar detta analysens resultat. Ungdomar som lever i ett väletablerat sammanhang, med de grundläggande behoven av social och materiell trygghet tillgodosedda, kan också kosta på sig att önska fritt bland mer eller mindre lyxiga fritidsaktiviteter.

Aktiviteterna kan naturligtvis ha stor betydelse för självförverkligande och förströelse. Sannolikt är de dock inte av nämnvärd betydelse för att underlätta etableringen i samhället, vilket man kan tolka att de mindre etablerade kommunerna har behov av. Kampsport och kreativt kulturarbete kan nämligen vara, om än på skilda sätt, former för att kanalisera frustration, ilska och sorg som kommer från en speciell livssituation. Att behovet av arenor för att kunna realisera detta är större i förorter präglade av hög arbetslöshet, låga inkomstnivåer, segregation – och även annat som leder till social utslagning – låter rimligt. Därför är frågan värd att diskutera vidare.

Tidigare i kapitel 2 framgick bland annat att behoven varierar kraftigt mellan unga i olika kommuner. Den bilden har förstärkts i detta avsnitt.

The image features three stylized, light blue silhouettes of men wearing caps, walking from left to right. They are positioned in the background, with the central figure being the most prominent. The text 'KAPITEL 3' is overlaid on the left side of the image.

# KAPITEL 3

# Offentligt kultur- och fritidsutbud

Det offentligt stödda kultur- och fritidsutbudet omfattar ett stort fält av aktiviteter. I *Fokus 06* framgår det att fritidsaktiviteter för ungdomar sammanflätar olika betydelser. Det går inte att påstå att aktiviteterna enbart är förströelse eller lärande eller enbart en plats för identitetsskapande.

Fritiden är ett stort och dynamiskt fält. Valen av aktiviteterna och upplevelserna av dessa begränsas samtidigt av givna sociala, kulturella, ekonomiska och fysiska villkor. Ungdomsstyrelsen menar att när fritiden rymmer förströelse, lärande och identitetsskapande så blir den ett av de viktigaste livsvillkoren både för ungdomar som grupp och för de enskilda individerna.

Syftet med detta kapitel är att i stora drag åskådliggöra hur ungdomars kultur- och fritidsutbud ser ut. Det är viktigt att få en sammanhållen bild av det offentligt stödda kultur- och fritidsutbudet. Men det är en bild som är svår att skapa. Vi pekar här på några problem kring hur utbudet kan beskrivas utifrån offentlig statistik och uppföljningar av verksamheterna. Detta betyder att möjligheterna att följa upp ungdomspolitikens två huvudsakliga mål, ungdomars tillgång till välfärd och makt, är begränsade.

I uppdraget ingick att göra en kartläggning av ungas tillgång till kultur- och fritidsaktiviteter, vilket omfattar ett mycket stort fält av aktiviteter och utbud. Här kommer främst det utbud som unga möter på fritiden att beröras.

Inom kulturaktiviteterna rymt allt från rockbandet som repeterar i en hyrd källarlokal, delvis finansierat av ett studieförbund, till Kungliga Operans uppsättningar av Wagner med rabatterade ungdomsbiljetter. Möten med kulturen äger rum i skolan, på kulturinstitutioner

som bibliotek, teatrar och museer, i den kommunala kultur- och musikskolan eller i olika fritidsverksamheter.

I detta kapitel kommer vi att diskutera de statliga kulturpolitiska målen i förhållande till det i huvudsak lokalt och kommunalt utformade utbudet. Vår beskrivning är generell och på en övergripande nivå då området är brett och omfattar många olika aktiviteter och verksamheter.

## Innehåll i detta kapitel

### Offentligt finansierat utbud

För att förstå det offentliga kultur- och fritidsutbudet i relation till ungdomarna för vi ett resonemang kring vad ungdomar gör på sin fritid och hur de uppfattar sig själva i förhållande till sin fritid. Vi redovisar en översikt av det offentligt finansierade kulturutbudet och några exempel från kultur- och musikskolan, studieförbunden och populärmusikarrangörer.

En punktstudie om statliga kulturinstitutioner följer upp problematiken kring vilka åldersgrupper som kultursatsningar går till och om de erbjuds dessa under den schemalagda skoltiden eller under fritiden. Huvuddelen av de offentliga resurserna till kulturen kanaliseras genom skolan till de etablerade kulturinstitutionerna och den professionella kulturen. Därför kommer *Fokus 06* i första hand att rikta sig mot

den kulturutövning som skapas och förmedlas genom de institutioner som verkar inom folkbildningen eller fritidssektorn.

Inom fritidssektorn rymms allt från fritidsgårdar och ungdomens hus till föreningslivet där idrottsrörelsen står i särställning på grund av sin omfattning. I en mellanställning mellan fritid och skoltid finns musik- och kulturskolorna.

Vi går igenom de mest aktuella studierna av det offentliga kulturutbudet till unga och kompletterar dessa med exempel.

### Föreningslivet

Vid sidan av ovanstående institutioner och offentligt stödda verksamheter finns föreningslivet. Detta har länge varit och är ännu en viktig arena för ungdomars fritid. I Sverige representerar föreningslivet en bred palett av verksamheter. Det finns filateliföreningar, idrottsföreningar, religiösa föreningar, politiska föreningar, humanitära föreningar och många fler. Ofta samverkar staten, kommunerna och landstingen med föreningar i olika frågor. Föreningarna representerar ett betydelsefullt utbud av verksamheter för, till, av och inte minst med ungdomar.

Kommunerna, landstingen och staten har länge betraktat föreningslivet som en av de viktigaste byggstenarna i vårt demokratiska samhälle. Det har främst varit en kommunal angelägenhet men det offentliga möter föreningslivet på alla nivåer: nationellt, regionalt och lokalt. Att det finns en lokal tonvikt i politiken kring föreningar överskuggar inte den vikt som man från statligt håll lägger vid att det finns ett levande och livskraftigt föreningsliv där ungdomar själva är aktiva. I detta kapitel skriver vi om ideella föreningar och om ungdomsorganisationer specifikt.

Därefter följer ett avsnitt om idrotten, dess möjligheter och tillkortakommanden. Statens stöd till idrotten är en del i den statliga välfärds-

politiken. Idrott i olika former är något som intresserar och värderas högt av ungdomar. Som organiserad aktivitet bedrivna av frivilliga deltagare är idrotten mycket stor. Idrott är också en aktivitet som lockar många åskådare ur ungdomsgruppen.

### Förekomst av mötesplatser

Den lokala fritidspolitikerna har ofta som inriktning att få in ungdomar i organiserade aktiviteter. Ungdomens hus och liknande verksamheter som kulturhus, allaktivitetshus och musikens hus har ofta utvecklats till lokala kulturcentrum. Därmed är frågor kring mötesplatser centrala för kultur- och fritidspolitikerna för unga. Vi ger en översiktlig bild av de övergripande trenderna på detta område och visar den utveckling som sker när nya verksamheter skapas.

### Ungas eget kulturskapande

Därefter följer några avsnitt som handlar om ungdomars eget aktiva kulturskapande. Först ställs frågorna om: *Vilka nås av kultur- och musikskolornas verksamhet? Pekar utvecklingen på en större pluralism i verksamheten?* och *Hur mycket av verksamheten når ungdomar på deras egen fritid?*

Studieförbunden har omfattande kulturverksamheter för ungdomar. Eftersom mycket av kulturverksamheten för unga i studieförbunden handlar om musik, och framför allt rockmusik, följs musikintresset upp i ett avsnitt om populärmusikarrangörer och deras roll för att möta ungdomars önskemål om kulturföreställningar.

Sist i detta kapitel finns två artiklar som handlar om tillgång till utbudet. Den ena handlar om tillgänglighet och funktionshinder, den andra handlar om kostnader och åldersgränser. Båda dessa avsnitt lyfter frågor kring hur utbudet i stort är utformat och vilka tankarna bakom det är.

## Ungas fritidsvanor

När frågan om det utbud som ungdomar har tillgång till på sin fritid ska utredas är det inte bara viktigt att veta vad de efterfrågar utan också hur de ser på sig själva i förhållande till sin fritid. Frågan handlar i grund och botten om identitet.

Det finns flera undersökningar om fritidsvanor, det vill säga undersökningar om vilka faktiska aktiviteter som ungdomar ägnar sig åt. Vilka aktiviteter som dessa undersökningar visar att unga ägnar sig åt beror på vilka svarsalternativ som ingår. Ett belysande exempel på hur frågorna kan styra en undersöknings resultat är att aktiviteten "att prata vid frukostbordet" sällan finns med samtidigt som aktiviteter som "att sms:a" ofta är ett möjligt svarsalternativ.

Översiktligt kan man säga att när ungdomarna har fått frågan om vad de gör på sin fritid svarar de att de lyssnar på musik, tittar på tv och film, läser böcker och tidningar, går på stan eller på café/restaurang, använder internet, är hemma med familjen, träffar vänner, pratar i telefon eller motionerar.

När de uppger vilken fritidssysselsättning som *betyder* mest för dem, säger de flesta att det är att utöva någon form av idrott, träffa vänner och lyssna på musik. Ungdomarna verkar vara idrotts-, nöjes- och relationsinriktade i sina val av fritidsaktiviteter (Nilsson 1998). Det betyder inte att ungdomar tycker bäst om att träna en idrott *eller* lyssna på musik *eller* vara med kompisar.

Verksamheterna är ofta inte avgränsade från varandra. Många lyssnar på musik samtidigt som de tränar. Aktiviteterna innebär olika mervärden. Ett exempel är att många menar att det viktigaste med idrotten är att träffa kompisar. Det är inte heller det man gör oftast som behöver betyda mest och samma aktivitet kan ha

helt olika innebörd för olika personer eller för en och samma person vid olika tillfällen.<sup>1</sup> Att man deltar i en aktivitet innebär inte heller nödvändigtvis att man främst vill delta i den i förhållande till något annat. I en undersökning gjord av Barnombudsmannen svarade 65 procent av killarna att de *ägnade sig* åt sport och idrott, medan 53 procent av alla killar sa att de *ville ägna sig* åt sport och idrott (Barnombudsmannen 2006a). Det är alltså viktigt att fråga ungdomarna själva hur de resonerar kring sin fritid.

I Ungdomsstyrelsens utredning *Unga och föreningsidrotten* från 2005 ställdes frågan vad ungdomar mellan 13 och 20 år ägnar sig åt varje eller nästan varje dag. De vanligaste aktiviteterna var att lyssna på musik och att titta på tv. Därefter följde att chatta med människor som de känner. Att idrotta i föreningar kom på fjärde plats. Bland de femton vanligaste aktiviteterna handlade tolv om olika former av medieanvändning – merparten om medier som medel för kommunikation. När det handlade om konsumtion av tv-program eller musik hade dessa ofta ett relationsbaserat innehåll.

I utredningen konstaterades att ungdomars fritid i stor utsträckning handlar om relationer och idrott. Bland de listade aktiviteterna stack idrotten ut. Av de femton vanligaste aktiviteterna är det enbart i idrotten som ungdomarna, vid sidan av datorspelande eller aktiviteter som kan sättas i samband med relationer, är producerande aktörer istället för att vara konsumerande mottagare.

Enskilda typer av att utöva och ta del av kulturaktiviteter hamnar långt ner på listan. En anledning till detta är delvis beroende på att alla typer av idrottande redovisas tillsammans medan kulturaktiviteter som att spela instrument, sjunga, skriva etcetera redovisas separat.

Nästan sju av tio unga är kulturaktiva, enligt denna studies definitioner, minst en gång i månaden.

Ett problem med att mäta aktiviteter i olika fritidsvanestudier är att ungdomarnas egna upplevelser av aktiviteterna kommer i bakgrunden. Ett talande exempel är aktiviteten att besöka ett badhus. Man kan besöka ett badhus för att man vill motionssimma, träna inför en tävling, snacka med kompisar i fiket, busa i duschrummet eller spana in potentiella partner i bubbelpoolen. Man kanske går dit antingen för att slappa lite i största allmänhet, för att engagera sig i en förening som är verksam där eller för att lära sig något. Det är viktigt att försöka förstå hur ungdomar definierar sig själva som fritids-personer och inte bara klassificera dem utifrån faktiska aktiviteter.

### Identitet kopplad till aktivitet

Ett riksrepresentativt urval av Sveriges ungdomar, 13–20-åringar, svarade på frågan vem de anser sig vara på sin fritid.<sup>2</sup> Två typer av svar särskiljer sig från de övriga. För det första den grupp som främst ser sig som personer som är tillsammans med kompisar, 36 procent. Denna grupp kan kategoriseras som att de värdesätter *kompisintimitet*. Den andra stora gruppen av ungdomar beskriver sig som att de använder fritiden till *fritidsbaserat lärande*, 29 procent. Dessa två grupper följs av 14 procent av ungdomarna som ser sig som *slappare* (tabell 3.1).

Det finns skillnader mellan könen där en större andel tjejer, 12 procent, beskriver att de värdesätter *kompisintimitet* och där en större andel killar, 5 procent, ser sig som *slappartyper*. Samtidigt är det en större andel killar, 7 procent, som identifierar sig som personer som använder sin tid åt *fritidsbaserat lärande*.

Det är inte omöjligt att tänka sig att killarna beskriver sin fritid som mer aktivitetsinriktat lärande och sätter slappandet i motsats till detta, medan tjejerna ser slappandet som kompisintimitet. Om man slår ihop slapparna med kompisintimitetsgruppen förefaller killar och tjejer tillsammans värdera dessa två aktiviteter ungefär lika mycket, men fördelningen mellan aktiviteterna skiljer sig åt.

Det finns skillnader i hur ungdomar ser på sig själva i olika typer av kommuner. Ungdomar från glesbygdskommuner använder i högre grad fritiden för att lära sig saker än ungdomar från städer och förortskommuner (tabell 3.3).

Frågan i undersökningen syftar på vad ungdomarna i första hand anser att fritiden bidrar med till den egna identiteten. Samma undersökning som ovanstående siffror baseras på visar att 19 procent av ungdomarna har erfarenhet av att vara ledare i föreningar. Dessa 19 procent anser inte att de använder sin fritid främst till ideellt engagemang.

I Ungdomsstyrelsens studie *Unga och föreningsidrotten* berördes frågan om vad som har hög status. I topp på statuslistan låg att "ha många vänner". På delad andraplats kom "att vara duktig i idrott" och "att ha en snygg kropp". Det är påtagligt att olika typer av relationsalternativ som att ha vänner, ha bra föräldrar, ha flick-/pojkvän etcetera värderades högt. Därutöver var det bara att idrotta (70 procent) och att vara duktig i skolan (55 procent), som prioriterades högt i statuslistan. Att däremot vara politiskt intresserad, ha en bokhylla med många böcker eller att gå på dramatisk teater kom på de tre sista platserna bland samtliga svarsalternativ.



**Tabell 3.1 Ungdomar i ålder 13–20 år som angett att de i första hand är en person som använder fritiden till ... Procent**

n=1 580	Kön		Total
	Kille	Tjej	
... att slappa och slippa att göra något särskilt	16,7	10,7	13,7
... att lära sig saker som han/hon är intresserad av	32,7	25,3	29,1
... att få mer tid till skolarbete	1,6	6,0	3,8
... att jobba och tjäna extra pengar	3,3	2,5	2,9
... som ledare i föreningsliv eller kyrka utan betalning	1,0	0,9	1,0
... att vara med kompisar, fika, snacka, musik etc.	30,7	42,3	36,4
... hjälpa till i familjen med mat, syskon, städa m.m.	1,6	2,7	2,1
Annan person	12,3	9,6	11,0
<b>Total</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>

Källa: Ungdomsstyrelsens enkät Unga och föreningsidrotten 2005.

**Tabell 3.2 Ungdomar i ålder 13–20 år som angett att de i första hand är en person som använder fritiden till ... (fördelat på kommuntyp i procent av totala populationer)**

n=1 580	... att slappa och slippa att göra något särskilt	... att lära sig saker som han/hon är intresserad av	... att få mer tid till skolarbete	... att jobba och tjäna extra pengar	... som ledare i föreningsliv eller kyrka utan betalning	... att vara med kompisar, fika, snacka musik m.m.	... hjälpa till i familjen med mat, syskon, städa m.m.	Annan person	Total
Förortskommuner	13,9	26,1	3,8	3,4	0,0	39,8	0,8	12,3	100
Glesbygdskommuner	12,1	42,0	4,5	0,0	0,0	30,5	1,8	8,9	100
Pendlingskommuner	12,1	31,1	1,9	2,9	0,8	35,5	3,9	11,9	100
Storstäder	12,9	30,9	4,4	3,2	1,3	35,3	2,4	9,6	100
Större städer	16,3	26,1	3,5	3,6	0,9	37,1	1,6	10,9	100
Varuproducerande kommuner	11,3	28,6	6,4	1,7	2,1	33,4	4,0	12,5	100
Övriga kommuner, 12 500-25 000 inv.	14,4	35,4	2,5	0,8	1,8	34,0	3,7	7,5	100
Övriga kommuner, mer än 25 000 inv.	12,3	30,3	3,3	3,2	0,7	37,6	1,3	11,3	100
Övriga kommuner, mindre än 12 500 inv.	11,5	26,5	5,5	3,2	2,0	32,7	4,8	13,7	100
<b>Total</b>	<b>13,7</b>	<b>29,1</b>	<b>3,8</b>	<b>2,9</b>	<b>1,0</b>	<b>36,4</b>	<b>2,1</b>	<b>11,0</b>	<b>100</b>

Källa: Ungdomsstyrelsens enkät Unga och föreningsidrotten 2005.

## Offentligt finansierad kultur

Huvuddelen av detta avsnitt utgår från en tidigare gjord kartläggning av det offentligt finansierade kulturutbudet till barn och delar av ungdomsgruppen. Syftet är att peka på den problematik som dels finns med att studera området, dels finns i glappet mellan statliga kulturpolitiska mål och det kulturutbud som den enskilda individen möter.

Hur mycket offentliga medel satsas på ungdomars kultur? Frågan är svår att svara på eftersom åsikterna går isär om vilka som ska räknas som ungdomar liksom vad som är kultur (SOU 1995:85, SOU 1997:71). Frågan om vilka åldersgrupper som prioriteras kommer att utvecklas senare i detta kapitel.

Statens kulturråd har beräknat att ungefär en fjärdedel av de offentliga kultursatsningarna 1995/1996 gick till barn och ungdomar, vilket motsvarade tre och en halv miljard kronor.

Vad som betraktas som ungdomar framgår inte och det går inte att särskilja ungdomarna från barnen. Därför är det svårt att veta hur stora utgifterna för ungdomskulturen var. Däremot kan man se fördelningen mellan olika poster som en fingervisning om vart pengarna tog vägen. Biblioteken och de kommunala musik- och kulturskolorna fick mest, 44 respektive 38 procent av pengarna. Därefter följde teater (12 procent), museer och utställningar (4 procent)

och film (2 procent). Kommunerna stod för merparten av utgifterna (84 procent), medan staten och landstingen bidrog med en mindre del (13 respektive 3 procent) (Statens kulturråd 1998).

Kulturen och fritiden får numera ungefär lika stora resurser. Tidigare fick fritidssektorn mer pengar än kulturen. En jämförelse mellan början av 1980-talet och det tidiga 2000-talet visar att bidragen till kulturen har ökat, medan fritidspolitikerna har fått minskade anslag. Båda sektorerna tvingades göra stora besparingar under 1990-talet, men fritidsverksamheterna drabbades mer. Allra störst var indragningarna åren 1990 till 1995, då kultursektorn skars ner med 5 procent och fritidssektorn med 20 procent. Fritidspolitikerna var därmed ett av de kommunala områden som drabbades hårdast av 1990-talets ekonomiska kris. I slutet av 1990-talet ökade bidragen till bibliotek, musik- och kulturskolor samt till fritidsgårdar.<sup>3</sup> I början av 2000-talet såg fördelningen mellan olika verksamheter ut så här:

Kommunernas sammanlagda kostnader för fritid och kultur 2002 motsvarade 5 procent av kommunernas totala utgifter samma år. Pengarna fördelades nästan helt jämnt mellan de två områdena, tabell 3.3 (Svenska Kommunförbundet 2004).

**Tabell 3.3 Kommunala kostnader för kultur och fritid 2002. Procent**

Idrotts- och fritidsanläggningar	29
Bibliotek	20
Allmän kulturverksamhet	15
Allmän fritidsverksamhet	13
Fritidsgårdar	10
Musik- och kulturskolor	9
Stöd till studieorganisationer	4

Källa: Svenska Kommunförbundet 2004.

## Ojämnt utbud

I april 2006 lämnade Aktionsgruppen över sin utredning *Tänka framåt, men göra nu* (SOU 2006:45) om barnkultur, det vill säga den kultur som riktar sig till dem som är 0 till 18 år.

I utredningen finns en kartläggning av den offentligt finansierade barnkulturen i *"Det ser lite olika ut ..."*. Deras kartläggning av den offentligt finansierade barnkulturen är djuplodande och innehåller även förslag. Stora delar av utredningens undersökningsområde är det som täcks av den nationella ungdomspolitikens huvudområde kultur och fritid. Dock finns ibland en betoning på den grupp barn, 0–12 år, som inte ingår i gruppen ungdomar i ungdomspolitisk mening.

I Aktionsgruppens kartläggning av barns möjligheter att skapa själva har de studerat offentligt finansierade verksamheter av större skala. Den övergripande slutsatsen är att barn och ungdomars förutsättningar att ta del av verksamhet för eget skapande skiljer sig åt beroende på bostadsort, föräldrarnas utbildning, i vilken skola de går och i viss mån på föräldrarnas ekonomi.

Det offentliga kulturutbudet skiljer sig åt beroende på var i landet man bor. Exempelvis finns det stora skillnader i hur länsinstitutioner som teatrar, länsmusik och museer riktar sin verksamhet till barn och hur man arbetar med utbudet till barn.

I Aktionsgruppens utredning konstateras att barnkulturen är underdimensionerad och ojämnt fördelad. Man skriver att slump och uppväxtvillkor avgör i vilken utsträckning ett barn får uppleva och själv skapa kultur. Barnkulturen är "mycket svagare och når betydligt färre" än vad man trodde i inledningen av arbetet med utredningen.

Det kulturutbud som erbjuds är inte tillgängligt för alla och avgörande är geografiska avstånd, för liten kapacitet i verksamheter, dålig samordning mellan olika aktörer samt den enskilda familjens ekonomiska situation. Vidare pekas på bristande kunskaper om behoven hos olika målgrupper.

## Information om kulturutbudet

Den mest aktuella undersökningen kring hur unga uppfattar sin tillgång till kultur gjordes under hösten 2005 av Barnombudsmannen och Aktionsgruppen för barnkultur (Barnombudsmannen 2006a).

Det finns stora geografiska skillnader för vilken kultur man anger sig ha tillgång till. De största skillnaderna i ungas deltagande syns mellan tjejer och killar, mellan unga från storstäder och unga från mindre städer samt mellan unga med respektive utan funktionshinder. En större andel unga i storstäder är kulturaktiva än unga i mindre kommuner. Det visar sig att det är en större andel som spelar instrument, läser böcker och skriver egna texter i storstäderna. I mindre kommuner förefaller däremot unga ha fler kontakter med de styrande än i större kommuner och att de i större utsträckning är med och försöker påverka utbudet.

Barnombudsmannens undersökning visar att närmare sex av tio unga inte anser sig ha fått information om vilka aktiviteter som finns i den egna kommunen. Skillnaden mellan glesbygd och storstad är påtaglig. I glesbygdskommuner ansåg 53 procent att de inte hade fått information, medan motsvarande grupp i storstäder och förorter var 67 procent. Bland tjejerna var det 62 procent som inte ansåg sig ha fått information och bland killarna var det 53 procent.

I undersökningen konstateras att konsumtionen av kultur bland unga är stor. Utbudet av vad Barnombudsmannen kallar populärkultur i form av tv-serier, dokusåpor, musik och film är både större och mer lättillgängligt än tidigare. Barnombudsmannen menar att utvecklingen inom medieområdet har gjort det väldigt enkelt att konsumera populärkultur. Av de aktiviteter som är vanligast att göra hamnar aktiviteter relaterade till kulturkonsumtion, som att se på film, lyssna på musik eller använda datorer, i toppen. Dessa aktiviteter är sådana som är möjliga att ägna sig åt i hemmiljö. Detta understyrker tendensen att hemmets roll som arena för aktiviteter har förstärkts.

### **Ett svårfångat utbud**

Från utredningen *Tänka framåt, men göra nu* (SOU 2006:45) vill vi lyfta fram de strukturella förutsättningarna som identifierats för kulturutbudet.

Som strukturella förutsättningar för kulturen finns, enligt Aktionsgruppen, de nationella målen formulerade i Barnkonventionen, de kulturpolitiska målen och läroplanerna. Här lyfter Aktionsgruppen fram ett problem med hur tankegångarna förverkligas i den praktiska politiken då de menar att målen inte bryts ner i uppföljningsbara mål och uppdrag i myndigheternas regleringsbrev. De pekar på att det saknas en tydlig samordning mellan uppdrag som gäller eget skapande och de medel som finns att fördela till regionala och lokala verksamheter. De nationella uppföljningarna på området blir därmed också bristfälliga.

De kulturpolitiska målen som antogs av riksdagen 1974 och reviderades 1996 handlar om att värna yttrandefriheten och skapa förutsättningar för att använda den. De syftar till att alla ska få möjlighet till delaktighet i kulturlivet,

tillgång till kulturupplevelser och tillgång till eget skapande. Vidare syftar de till att främja kulturell mångfald, förnyelse och kvalitet och därigenom motverka kommersialismens negativa verkningar. Målen handlar om att ge kulturen förutsättning att vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft i samhället, samt att bevara och bruka kulturarvet. De ska också bidra till att främja bildningssträvanden samt främja internationella kulturutbyten och möten mellan olika kulturer i landet. I de fall de kulturpolitiska målen inte finns med i regleringsbrevet för respektive myndighet som till exempel för Ungdomsstyrelsen finns dessa med i den ungdomspolitiska propositionen. Trots att målen är inskrivna i regleringsbrevet för alla statliga myndigheter på kulturens område, eller i andra styrdokument, är det inte självklart att de finner sin väg till den kulturpolitik som framförallt bedrivs kommunalt.

Sveriges kommuner och landsting presenterade 2005 skriften *Ursprungsglöd och värmedöd. Om de nationella kulturpolitiska målen i den lokala kulturpolitiken*. I denna konstateras att de nationella kulturpolitiska målen fått litet genomslag i den kommunala kulturpolitiken. Anledningarna till detta menar författaren Dimitrios Iordanoglou vara att staten inte förankrat målen på den lokala nivån och att målen upplevs som alltför abstrakta. I utredningen konstateras att det i kommunerna är oklart om målen ska uppfattas som styrande eller kraftsamlande. Författaren frågar sig hur dessa mål ska kunna vara styrande på detta område som är så fritt från lagstiftning och statliga resultatorienterade sektorsmål. Dessutom upplevs delmålet om att motverka kommersialismens negativa verkningar som förlegat. I skriften förs tanken fram att de kulturpolitiska målen förvisso är nationella men att de i sin tillämpning är statliga, det vill säga att

de fått ett litet genomslag i kommunerna och att genomslaget minskat från 1974 när de första målen antogs fram till revideringen 1996.

Ovanstående resonemang belyser de problem som Ungdomsstyrelsen haft i arbetet med *Fokus 06*. Det utbud som är mest aktuellt för de enskilda medborgarna är det lokala. Detta utbud är främst kommunalt utformat. Samhällets ansvar för att den enskilda ska få möta kulturverksamhet ligger i första hand hos kommunerna som har möjligheten att påverka ungas närmiljö. Där finns kommunala kulturinstitutioner, musik- och kulturskolor, olika kulturcentrum, föreningar och studieförbund. Detta utbud har ingen tydlig koppling till det kultur- och fritidsutbud som är resultat av den statliga politiken. Den efterfrågade utbudsanalysen i *Fokus 06* kan därför inte göras med anspråk på fullständighet, eftersom studien främst fokuserar den statliga nivån samt kompletteras av tydligt efterfrågade punktstudier.

Aktionsgruppens utredning pekar också på andra problem i studiet av utbudet. De uppföljningar som görs av kulturvanor, till exempel kulturbarometern och mediebarometern, handlar främst om kulturkonsumtion och mycket litet material finns om ungas eget skapande. Just barn- och ungdomsgruppen är också indelad i alltför grova åldersindelningar vilket gör att åldersbundna mönster blir svåra att se.

### **Aktiviteternas organisering**

Utbudet av kultur- och fritidsaktiviteter organiseras och finansieras av en lång rad institutioner. Detta gör området svåröverskådligt. I nedanstående avsnitt görs dock ett försök till att beskriva dess organisering.

Det mesta av kulturpolitiken verkställs på regional och kommunal nivå, även om staten är med och bekostar vissa av verksamheterna. Sta-

tens kulturutgifter går framför allt till centrala institutioner, men även till rikstäckande kulturverksamhet i form av teater- och musikscener, utställningar, fria grupper och liknande. På den statliga nivån finns Kulturrådet som fördelar medel till statliga institutioner, stiftelser och bolag samt till de regionala institutionerna och till andra kulturskapare (bild 3.1).

Även landstingen stöder en del kulturinstitutioner (länsmusik, länsteatrar och läns museer) samt det fria kulturlivet. Kommunerna driver egen verksamhet i form av bibliotek, musikskolor och museer och ger bidrag till olika föreningars kulturaktiviteter. Studieförbunden får den största delen av de kommunala föreningsanslagen, medan fria kulturföreningar endast får en mindre del (Nyberg 1995, proposition 2004/05:2, Svenska Kommunförbundet 2004).

Länen och regionerna står för subventionering, samordning och kompetensutveckling av området barnkultur och för regionala barnkulturstrategier. På den regionala nivån finns institutioner som gemensamt finansieras av staten och länen eller regionerna. Exempel på sådana är länsteatrar, länsmusikverksamhet, länsbibliotek och läns museer. Från början av 1990-talet har det skapats regionala resurscentrum för film.

På den regionala nivån finns olika konsulenter som ska främja och samordna inom sitt område som exempelvis slöjd, teater, konst eller dans. Dessa konsulenter har oftast en regional huvudman men finansieras med regionala och statliga medel samt i viss mån med kommunala medel.

Aktionsgruppen lyfter fram att statens möjligheter att främja ungas lika möjligheter till kultur i olika delar av landet inte bara ska knytas till ekonomiska resurser. Det är också viktigt att statens institutioner fungerar som kvali-

# Kultur- och fritidspolitik



Bild 3.1



ficerade samtalspartner, inspiratörer och nätverksbyggare. Det senare följer Ungdomsstyrelsen bland annat upp i avsnittet om kulturverksamheten för unga i Västra Götaland som är en region där man arbetar med denna inriktning.

Aktionsgruppen lyfter vidare fram att utbudet måste nå fram till de unga. Här är de regionala konsulenterna viktiga. Frågan som Ungdomsstyrelsen anser bör ställas är hur stor del av deras verksamhet som riktas till ungdomarna på deras fritid i förhållande till aktiviteter i skolan.

Vid sidan av kulturutbudet på scener, i skolan, i olika typer av kulturcentrum, i studieförbund och föreningsliv finns radio och tv. Här har public service-tv och radion en viktig funktion. De tre public serviceföretagen är UR, SVT och SR. Dessa företag har uppdrag på ungdomsområdet. I *Radio och TV i allmänhetens tjänst – Riktlinjer för en ny tillståndsperiod* (SOU 2005:1) konstaterades att egenproduktion av ungdomsprogram på svenska språket främst sker av något av public serviceföretagen. I denna står att mångfalden och kvaliteten är högre i dessa än i de kommersiella kanalerna när man mäter pedagogiskt innehåll, balanserad bild av förhållandet mellan män och kvinnor eller etniska grupper. Radion har förutom för musikutbudet en begränsad konkurrenssituation för ungdomsprogram vilket gör att SR nästan helt är ensam aktör på området.

## Kulturinstitutionernas prioriteringar

Som nämnts tidigare går statens kultursatsningar framför allt till centrala institutioner, myndigheter och stiftelser. Men de går även till rikstäckande kulturverksamhet i form av teater- och musikscener, utställningar, fria grupper och liknande. Här kartlägger vi vilken bety-

delse kulturinstitutionerna har för ungas kulturkonsumtion och deras eget skapande.

Kulturrådets rapport *Kulturen i siffror* (Kulturrådet 2006:3) ger en överblick av kulturutgifter-  
nas fördelning i Sverige. Sammanlagt avsatte den offentliga sektorn cirka 18,5 miljarder kronor för kulturändamål under 2005, varav staten stod för 48 procent, kommunerna för 42 procent och landstingen/regionerna för 10 procent. Av statens totala kulturutgifter gick 14 procent till teater och dans, 15 procent till musei- och utställningsverksamhet och 3 procent till bibliotek, litteratur och kulturtidsskrifter.<sup>4</sup> I Kulturrådets statistik framgår inte hur stor del av kulturutgifterna som når ungdomar mellan 13 och 25 år.

Det finns många myndigheter, bolag, institutioner och stiftelser inom kulturområdet. På grund av uppdragets ramar har det inte varit möjligt att genomföra en heltäckande genomgång av fältet och dess betydelse för ungas kulturkonsumtion och eget skapande. Ungdomsstyrelsen har valt att skicka ut en elektronisk enkät till de största och för målgruppen mest relevanta kulturinstitutionerna och myndigheterna på nationell och regional nivå i syfte att undersöka hur deras verksamhet ser ut för unga.<sup>5</sup>

## Metod

Urvalet av institutioner har utgått från regeringens lista på myndigheter och stiftelser inom kulturområdet.<sup>6</sup> Några av dessa har tagits bort ur undersökningen då de inte berörde målgruppen.<sup>7</sup> För att få med kulturinstitutioner på regional nivå, har vi utgått från information på Kulturnät Sveriges hemsida<sup>8</sup> och fokuserat på museer, länsmusik samt teater och dans. Totalt valdes 104 olika institutioner ut att medverka i studien.

Datainsamlingen skedde under våren 2006. Bortfallet var 43 institutioner, vilket kan betraktas som relativt omfattande, 61 institutioner svarade på enkäten, vilket motsvarar cirka 60 procent av urvalet.<sup>9</sup> Såväl statliga institutioner och stiftelser, 22 stycken, som regionala kulturinstitutioner, 39 stycken, finns representerade i svars materialet. Eftersom urvalet inte kan göra anspråk på representativitet har det inte heller funnits anledning att göra en genomgripande bortfallsanalys. Om det går att hitta gemensamma mönster i detta material är sannolikheten stor att de är giltiga. Om däremot en varierad svarsbild framträder kan man anta att även verkligheten är varierad. Dock bör man vara försiktig med att dra alltför långtgående slutsatser om fördelningarnas styrkeförhållanden.

För att skapa en överblick har de deltagande institutionerna delats in i fem olika segment. Dessa är museer, musikinstitutioner, teatrar, dansinstitutioner samt övriga. Musikinstitutionerna är i första hand länsmusiken i ett antal regioner, dansinstitutionerna är bara tre till antalet och övriga är mer rikstäckande sam-

manslutningar av myndighetskaraktär, till exempel Svenska filminstitutet och Rikskonserter. Teatrar och museer är av ett mer varierat slag.

### Ungdomsprioriteringar

Enkäten var uppdelad i två olika avsnitt. Ett som behandlade institutionernas kultursatsningar på unga i åldern 13–18 år. Det andra avsnittet riktade in sig på satsningar i åldersspannet 19–25 år.

Institutionerna har olika möjligheter att rikta sig till barn och unga. Å ena sidan kan verksamheten vara speciellt riktad till vissa ungdomsgrupper, å andra sidan kan ungdomar vara lika välkomna till den ordinarie verksamheten som alla andra. I följande avsnitt är ambitionen att ta reda på i vilken utsträckning man riktar verksamheten till specifika ungdomsgrupper.

Mönstret är tydligt. Tabell 3.4 visar att i princip samtliga kulturinstitutioner bedriver någon slags verksamhet riktad till barn och unga i åldern 13–18 år. Däremot är det inte lika vanligt med verksamhet som riktas till gruppen 19–25 år.

**Tabell 3.4 Tabell 1. Kulturinstitutionernas riktade verksamhet till unga mellan 13–18 år samt 19–25 år. Procent**

	Riktad verksamhet till unga i åldern 13–18 år		Riktad verksamhet till unga i åldern 19–25 år	
	frekvens	%	frekvens	%
Ja, enligt vårt uppdrag	42	70	8	15,1
Ja, för att vi själva har valt detta	14	23,3	20	37,7
Nej	4	6,7	25	47,2
Ej svar	1		8	
<b>Totalt</b>	<b>61</b>		<b>61</b>	

Källa: Ungdomsstyrelsens enkät till kulturinstitutioner och myndigheter på nationell och regional nivå 2006.



Av de deltagande 61 institutionerna har 42 uppgett att det ingår i deras uppdrag att ha verksamhet för unga mellan 13 och 18 år och 14 stycken har uppgett att de bedriver en självpåtagen verksamhet riktad till den yngre ungdomsgruppen. Den uppdragsrelaterade verksamheten tycks i första hand gälla sådant som sker på ungdomarnas skoltid. Typiskt för till exempel länsmusikinstitutionerna är *"Konserter, vi kommer till skolorna som har beställt en konsert. Konserter, jazz och klassisk musik, egna musiker och frilans."*

En annan regional institution skriver *"vi producerar dans- och teaterföreställningar för barn och unga. Dessa spelas huvudsakligen för elever på skoltid."* Tekniska museet som är en statlig institution skriver: *"Skolprogram inom teknik och naturvetenskap."* Moderna museet framhåller: *"Skolprogram åk 7–9 och gymnasiet, som skolor kan boka. Olika teman: t.ex. samtidskonst – vad är det?, ismer, genus, konst och globalisering, plus olika utställningar. Zon Moderna – konstpedagogiskt projekt, nu på sitt tredje år. Involverar en konstnär, en utställning, fyra skolor (från olika geografiska områden i Stockholm) och en konstpedagog. Projektet innefattar workshops, händelser, vernissager, visningar, diskussioner m.m."*

Institutionernas verksamhet riktad till unga, på deras fritid, tycks alltså mindre omfattande. Områden som i sammanhanget nämns av länsmusikinstitutionerna är *"Musik Direkt – musiktävling med efterföljande spelningar och engagemang. Stråkkurser samt låtskrivarkurser, regionala stråkprojekt, regionala solistprojekt."* Svaret är representativt för de flesta länsmusikinstitutioner och visar att de inte enbart serverar färdiga lösningar till ungdomarna, utan också ger dem utrymme för eget och fritt skapande. Detta framgår även av hur just denna institution beskriver hur ungdomar har inflytande över verksamhe-

ten *"Ungdomars initiativ och efterfrågan får oss att utveckla produktioner och aktiviteter för dem. En kontinuerlig muntlig kontakt och utvärdering med de ungdomar vi arbetar med och för."*

Historiska museet skriver att de på ungdomars fritid, det vill säga till åldersgruppen 13–25 år, erbjuder *"familjevisningar varje lördag och söndag under året samt varje vardag under sommaren 1/6–27/8. Dessa anpassas efter åldern på gruppen"* och innehållet kan vara *"Fornverkstad med praktisk tillverkning av smycken, lerkärl och andra föremål med anknytning till de historiska utställningarna."*

Endast åtta institutioner uppger att de har i uppdrag att rikta verksamhet till personer mellan 19 och 25 år, medan hela 20 stycken riktar sig till åldersgruppen på eget initiativ. Därmed återstår dock hälften av institutionerna som inte riktar någon verksamhet specifikt till unga mellan 19 och 25 år.

Innan vi lämnar denna beskrivning är det dock intressant att studera vilken typ av verksamhet institutionerna på eget initiativ erbjuder de unga vuxna.

Malmö museer framhåller *"SKI – Språk, Kultur, Identitet; Zenit – Sidans ungdomssatsning för globala frågor."* Ett annat länsmuseum skriver att de erbjuder *"Musik, dans med mera där initiativet kommer från ungdomarna själva."* Medan ytterligare en institution framhåller *"Samarbete med lajvföreningar i Blekinge för att utveckla lajvmiljön. Museets vänförening för 1700-talsintresserade, Carlsrona Rediviva. Sykurs med sömnad av 1700-talsdräkter."*

Dalateatern skriver *"Open Jam och hösten 2006 planerar vi improvisationskvällar som vi hoppas ska locka unga vuxna."*

Maritima museet som är en statlig institution erbjuder *"Pedagogisk verksamhet utifrån musei-/dramapedagogisk metodik, t.ex.: Levande verk-*

stad, drama, bild, form. Löpande verksamhet samt verksamhet i projektform.”

### Ungas inflytande

Av de dryga 50 institutioner som bedriver verksamhet för unga mellan 13 och 18 år, anger 32 att ungdomar själva har varit med och påverkat innehållet. Således är det cirka 60 procent av institutionerna som låter de unga själva ha inflytande över verksamheten (tabell 3.5). I för-

sta hand är det museer, musikinstitutioner och övriga som låter ungdomarna delta i utformningen av arbetet. För dansinstitutionerna och teatrarna är detta mindre vanligt.

Trots att verksamhet riktad till unga vuxna är relativt bristfällig så tycks de institutioner som ändå bedriver den, på samma sätt som för dem mellan 13 och 18 år, ge möjlighet för unga att själva påverka verksamhetens inriktning.

**Tabell 3.5 Ungas inflytande över kulturinstitutionernas verksamhet riktad till unga mellan 13–18 år samt 19–25 år. Procent**

	Har unga i åldern 13–18 år inflytande över verksamheten		Har unga i åldern 19–25 år inflytande över verksamheten	
	frekvens	%	frekvens	%
Ja	32	60,4	18	66,7
Nej	21	39,6	9	33,3
<b>Total</b>	<b>53</b>	<b>100</b>	<b>27</b>	<b>100</b>

Källa: Ungdomsstyrelsens enkät till kulturinstitutioner och myndigheter på nationell och regional nivå 2006.

**Tabell 3.6 Utvärdering av kulturinstitutionernas verksamhet riktad till unga mellan 13–18 år samt 19–25 år.**

	Har unga i åldern 13–18 år utvärderat verksamheten		Har unga i åldern 19–25 år utvärderat verksamheten	
	frekvens	%	frekvens	%
Ja, genom uppgifter om besöksfrekvens eller andra statistiska mått	40	74,1	17	63,0
Ja, genom att unga själva får utvärdera verksamheten	21	38,9	6	22,2
Ja, på annat sätt	22	40,7	10	37,0
Nej	4	7,4	5	18,5

Källa: Ungdomsstyrelsens enkät till kulturinstitutioner och myndigheter på nationell och regional nivå 2006.

## Vad tycker de unga

Ett sätt att utveckla verksamheten, såväl kvalitativt som ifråga om målgruppsanpassning, är att låta de unga och deras föräldrar och lärare vara med och utvärdera den. Detta har skett i olika utsträckning för de två grupper som här diskuteras. För samtliga former av utvärdering som enkäten behandlar, har verksamhet riktad till unga i åldern 13–18 år utvärderats i högre grad än den för unga vuxna i åldern 19–25 år (tabell 3.6).

Ungefär tre fjärdedelar av samtliga institutioner som riktar sig till unga mellan 13 och 18 år utvärderar verksamheten med hjälp av besöksstatistik. Två av fem låter de unga själva utvärdera verksamheten och lika många genomför någon annan typ av utvärdering. Det kan röra sig om diskussioner och samtal med ungdomar eller enkäter riktade till lärare. Lärarenkäter tycks vara den form av utvärdering som dominerar. En institution nämnde dock att *"Vissa av våra program utvärderas i samarbete med samhällsvetenskapliga institutionen vid Mittuniversitetet som gör attitydmätningar för att se om våra program kring värdegrundsfrågor påverkar elevernas attityder kring till exempel könsroller och främlingsfientlighet."*

Av detta kan man sluta sig till att utvärderingarna främst tar sin utgångspunkt i den verksamhet som riktar sig till barn på skoltid och att det då är lärarna som bidrar till utvärderingen. Endast fyra institutioner (7 procent) med verksamhet riktad till unga i åldern 13–18 år har uppgett att de inte har någon utvärdering av verksamheten.

För de unga vuxna i åldern 19–25 år är bilden delvis annorlunda. Visserligen för en majoritet av institutionerna någon form av besöksstatistik i utvärderingssyfte, men en tydlig minoritet låter ungdomarna själva utvärdera verksamheten.

Det rör sig om sex institutioner och nästan lika få ägnar sig åt annan typ av utvärdering. Dessutom är det en större andel av de institutioner som riktar sig till denna målgrupp, jämfört med de som vänder sig till de yngre, som inte genomför någon utvärdering alls.

## Varför inte satsningar på unga?

De institutioner som inte bedriver speciella satsningar riktade till unga har i enkäten fått möjlighet att motivera detta. Trots att det endast är fem institutioner som inte gör speciella satsningar till unga i åldern 13–18 år, framträder ändå en viss variation. Eftersom det endast rör sig om fem institutioner är det inte möjligt att ge någon bild i statistisk mening men variationen för olika typer av institutioner är tydlig. En nämner att det inte ligger i uppdraget. Ytterligare två menar att det inte finns några direkta skäl, eftersom unga kan ta del av den ordinarie verksamheten. Två institutioner hänvisar till bristande ekonomi och en menar att det är svårt att veta vad unga önskar för typ av utbud.

Skillnaden i institutionernas förklaringar blir åter tydlig då man jämför inställningen till de två åldersgrupper som diskuterats i detta avsnitt.

Ungefär hälften, av dem som inte bedriver ungdomsinriktad verksamhet till personer mellan 19 och 25 år, menar att de inte har några skäl till detta eftersom de unga omfattas av den ordinarie verksamheten. Detta tycks vara en vanlig förklaring till varför de inte väljer att specialinrikta utbudet till den aktuella målgruppen. Endast en tredjedel av de institutioner som bedriver sådan verksamhet gör detta på grund av att det ligger i deras uppdrag att ägna sig åt verksamhet riktad till unga i åldern 19–25 år.

Trots detta känner de flesta sig säkra på vad som attraherar unga, endast två institutioner

tvekar inför detta. Sex institutioner menar att de saknar medel för att bedriva specialsatsningar av detta slag.

Knappt hälften av samtliga institutioner har ägnat sig åt att kartlägga behovet av utbudet riktat till unga i åldern 13–18 år. Huruvida detta är en stor eller liten andel är svårt att säga. Å ena sidan kan resultatet indikera att upp till hälften av institutionerna har god kunskap och därför inte anser sig behöva kartlägga behovet. Å den andra sidan kan det också signalera att det finns ett ointresse för den typen av kartläggningar. Ungefär en fjärdedel har genomfört denna typ av kartläggningar av målgruppen 19–25 år. Således har tre fjärdedelar valt att inte kartlägga behovet av kulturellt utbud för hela ungdomsgruppen. Även detta kan naturligtvis bero på såväl ointresse som en uppfattning om en redan god kännedom.

## Föreningslivet

”Människor skall ha de bästa möjliga förutsättningar att bilda och delta i olika typer av föreningar” är det folkrörelsepolitiska mål som ingår i ungdomspolitikerna. Inom ramen för det reguljära uppföljningssystemet av ungdomspolitikerna sammanställer Ungdomsstyrelsen varje år en indikatorrapport<sup>10</sup> till vilken utvalda myndigheter ska leverera statistik. Dessa statistiska indikatorer ska belysa ungdomars levnadsvillkor kvantitativt. En av dessa gäller huvudområdet *kultur och fritid*.

### Medlemskap och aktivitet i föreningar

Indikator för huvudområdet kultur och fritid handlar om ungdomars delaktighet i föreningslivet.<sup>11</sup>

**Tabell 3.7 Andel 16–25-åringar som är medlem i förening 2003/2004. Procent**

	16–19 år	20–25 år	16–25 år			35–74 år
			Killar	Tjejer	Samtliga	
<b>SAMTLIGA</b>	52	73	66	63	64	89
<b>URSPRUNG</b>						
Svensk bakgrund	54	77	69	66	68	91
Utländsk bakgrund	40	51	46	47	46	80
<b>SOCIOEKONOMISK GRUPP FÖRÄLDRAHUSHÅLLET</b>						
Arbetare	44	76	64	62	63	90
Tjänstemän	56	74	68	66	67	90
Företagare (exklusive akademikeryrken)	55	68	66	60	63	89
<b>REGION</b>						
Storstadsområden (H1-H2)	46	67	59	59	59	87
Större städer (H3)	55	74	65	67	66	90
Övriga (H4-H6)	56	80	75	62	69	90

Källa: Statistiska centralbyråns ULF-undersökning.

Cirka två tredjedelar av ungdomarna i åldern 16–25 år är medlemmar i någon förening. Mellan 2000/2001 och 2003/2004 minskade andelen medlemmar i föreningar bland 16–25-åringarna. Det råder relativt stora skillnader i medlemskap mellan unga med svensk respektive utländsk bakgrund.<sup>12</sup> Unga med svensk bakgrund är i större utsträckning medlemmar i föreningar. Skillnaderna har dessutom ökat mellan mätningarna 2000/2001 och 2003/2004. Det framstår också som att unga i större städer i mindre utsträckning är medlemmar i föreningar än unga i övriga landet.

Förutom medlemskap i en förening pekar indikatorn på aktivitet i en förening. Med att vara aktiv avses att man förutom medlemskap också deltar aktivt i föreningens verksamhet. Det kan handla om att vara med och påverka och utveckla föreningens verksamhet genom

att aktivt delta i möten eller andra sammankomster som föreningen ordnar.

Det finns inga signifikanta skillnader mellan yngre och äldre unga eller mellan killar och tjejer. I jämförelse är gruppen 35–75-åringar mer aktiva i föreningar än ungdomsgruppen. Andelen aktiva är större bland unga med svensk bakgrund än bland unga med utländsk bakgrund med en skillnad på 15 procentenheter. Om ungdomsgruppen delas in i två åldersgrupper är skillnaden i aktivitet mellan ungdomar med svensk bakgrund och ungdomar med utländsk bakgrund 7 procentenheter i åldersgruppen 16–19 år medan den är väsentligt större för gruppen 20–25-åringar, 21 procentenheter.

Det finns inga signifikanta skillnader för aktivitetsgrad beroende på socioekonomisk bakgrund.

**Tabell 3.8 Andel 16–25-åringar som är aktiva i en förening 2003/2004. Procent**

	16–19 år	20–25 år	16–25 år			35–74 år
			Killar	Tjejer	Samtliga	
<b>SAMTLIGA</b>	30	27	30	28	29	37
<b>URSPRUNG</b>						
Svensk bakgrund	31	31	32	30	31	39
Utländsk bakgrund	24	10	18	13	16	26
<b>SOCIOEKONOMISK GRUPP FÖRÄLDRAHUSHÅLLET</b>						
Arbetare	26	23	24	25	24	35
Tjänstemän	32	31	33	30	32	41
Företagare (exklusive akademikeryrken)	33	25	30	26	28	37
<b>REGION</b>						
Storstadsområden (H1-H2)	23	22	22	23	23	33
Större städer (H3)	29	29	30	28	29	36
Övriga (H4-H6)	40	32	38	34	36	42

Källa: Statistiska centralbyråns ULF-undersökning.

Sedan Statistiska centralbyråns mätning 2000/2001 till mätningen 2003/2004 har föreningsmedlemskap bland ungdomar i åldern 16–25 år minskat från 74 till 64 procent. Utvecklingen är densamma, men inte lika dramatisk, i den äldre jämförelsegruppen där andelen med föreningsmedlemskap har minskat från 93 till 89 procent. Minskningen är också större bland ungdomar med utländsk bakgrund där andelen har minskat från 68 till 46 procent. Motsvarande minskning för gruppen unga med svensk bakgrund är från 75 till 68 procent.

De redovisade indikatorerna för huvudområdet kultur och fritid rör enbart ungdomarnas organisering i föreningslivet och inte andra dimensioner av området. Bland de ungdomar som är medlemmar i föreningar är 60 procent medlemmar i idrottsföreningar. En av de tydligaste signaler indikatorn ger är att förhållandet till medlemskap i förening är beroende av ålder. Det är nästan 40 procentenheter lägre andel 16–19-åringar som är medlemmar i föreningar än i gruppen 35–74 år. En förklaring kan vara att ungdomar och vuxna är medlemmar i olika typer av föreningar. Vuxna är bland annat medlemmar i fackföreningar och konsumentföreningar där få yngre är medlemmar. Om fokus istället riktas mot aktivitetsgraden ligger skillnaden på 7 procentenheter mellan gruppen 16–19 år och gruppen 35–74 år.

Framförallt bör intresse ägnas åt att aktivitetsgraden är 14 procentenheter mindre för ungdomar med utländsk bakgrund i åldersgruppen 20–25 år än i åldersgruppen 16–19 år. Föreningslivet ser också ut att spela en större roll för ungdomar som inte bor i städer. Antalet aktiva i föreningar är 13 procentenheter lägre i storstäder än för boende utanför större städer. För den äldre åldersgruppen är denna skillnad mindre.

Indikatorerna antyder att det finns skillnader mellan ungdomar som har svensk respektive utländsk bakgrund. Såväl medlemskap som aktivitet i föreningar är mindre i den sistnämnda gruppen. Detta är ytterligare ett område där ungdomar med utländsk bakgrund har sämre förutsättningar och därmed troligen mindre tillgång till välfärd och makt.

Andra undersökningar, exempelvis den av Ungdomsstyrelsen utförda studien *Unga och föreningsidrotten*, som berör ungdomar med utländsk bakgrund och deras deltagande i idrottsföreningar visar att graden av sociogeografisk förankring, det vill säga hur länge man har bott på en ort, har betydelse för om man idrottar i en förening. I klartext betyder detta att bara det faktum att man bott en kortare tid på en ort oavsett ens bakgrund kan spela roll för integrationen i föreningslivet.

Det finns ett antal begränsningar med den redovisade indikatorn för de folkrörelsepolitiska målen. Ett problem är att undersökningen som indikatorn baseras på inte omfattar hela den åldersgrupp som omfattas av ungdomspolitik. Indikatorn omfattar åldersgruppen 16–25 år och det saknas även uppgifter om funktionshinder och aktivitetsgrad och medlemskap i föreningar. Detta gör att det inte fullt ut går att bedöma hur huvudområdets intentioner har infriats, se vidare *Ung idag 2006* (Ungdomsstyrelsen 2006:3).

### **Stöd till ungdomsorganisationer**

Politiskt ses föreningslivet som så viktigt att ungdomars organisering i egna ungdomsorganisationer dels får bidrag av staten, dels från landsting och kommuner. De statliga bidragen till organisationerna har enhetliga mål, men bidragens syfte och tillämpning kan upplevas olika av målgrupperna. Däremot saknas enhet-

liga mål i bidragsgivningen i de regionala och kommunala nivåerna enligt studier som kommer att beröras nedan.

Staten hämtar en del av sitt stöd till idrottsföreningar och ungdomsorganisationer från överskottet från Svenska Spel. Detta system ger idrottsföreningarna cirka 80 procent av överskottet och det delas ut av Riksidrottsförbundet. Ungdomsorganisationer och ungdomsrelaterade projekt delar på 20 procent av överskottet, vilket delas ut av Ungdomsstyrelsen i form av statsbidrag och projektbidrag.

De statliga bidragen till ungdomsorganisationernas verksamhet är en del av ungdomspolitikerna. Grundtanken bakom statsbidraget är att samhället vinner på att ungdomar är delaktiga i och kan påverka samhället. Framförallt rymmer de statliga stöden till föreningar och organisationer inom den sektorsövergripande ungdomspolitikerna.

Ungdomsstyrelsen har till uppgift att stödja ungdomars möjligheter att delta i föreningslivet genom de bidrag som ges till ungdomsorganisationer.<sup>13</sup> Enkelt uttryckt är dessa organisationer för och av ungdomar. De olika typer av organisationer som finns representerade är intresseorganisationer, politiska organisationer, solidaritetsorganisationer, religiösa organisationer och livsstilsorganisationer. Det finns en problematik i att samtidigt som ambitionen är att stärka ungdomarnas egna organisationer och organisering, är det juridiskt tveksamt huruvida ungdomarna kan ha ledande positioner i dessa och sitta i dess styrelser med ansvar för verksamhet och ekonomi.

### Målsättningar

För att tilldelas bidrag måste ungdomsorganisationerna leva upp till målsättningarna för statsbidraget till nationella ungdomsorgani-

sationer. Statsbidrag lämnas till ungdomsorganisationer för att:

- främja barns och ungdomars demokratiska fostran
- främja jämställdhet mellan könen
- främja jämlikhet mellan olika ungdomsgrupper
- ge barn och ungdomar en meningsfull fritid
- engagera fler ungdomar i föreningslivet

Det är inte säkert att alla organisationer som söker bidrag lever upp till alla fem mål samtidigt. Ungdomsstyrelsen gör en prövning och bedömer vilka organisationer som är berättigade till bidrag. För att komma i fråga för statsbidraget skall organisationen uppfylla tre kriterier. Dessa är:

- Organisationen ska vara en öppen sammanlutning där medlemskapet är frivilligt.
- Organisationen ska vara självständig och demokratiskt uppbyggd med en verksamhet som inte strider mot demokratins idéer.
- Organisationens andel ungdomsmedlemmar ska utgöra minst 60 procent av organisationens totala medlemsantal. Ungdomsmedlemmar är mellan 7 och 25 år.

Nuvarande statsbidragssystem har tre nivåer för stöd: etableringsstöd, utvecklingsstöd och strukturbidrag. Etableringsstöd ges till organisationer med minst 1 000 medlemmar samt lokalavdelningar i minst tre län. Utvecklingsstöd ges till organisationer med minst 2 000 medlemmar samt lokalavdelningar i minst 10 län. Strukturstöd ges till organisationer med minst 3 000 medlemmar och lokalavdelningar i minst 10 län. Antalet medlemmar avser medlemmar i bidragsberättigad ålder som är 7–25 år. Denna åldersindelning är alltså inte samma som ungdomspolitikens generella åldersindelning på 13–25 år.



Dessutom fördelar Ungdomsstyrelsen också ett särskilt bidrag till organisationer vars verksamhet uppfyller målen för statsbidrag, men som till exempel på grund av sin organisatoriska karaktär inte kan komma ifråga för statsbidraget. Detta kan bland annat gälla organisationer för särskilt utsatta grupper.

För budgetåret 2005 disponerade Ungdomsstyrelsen knappt 73 miljoner kronor för utbetalning av statsbidrag till organisationerna. Vidare disponerade Ungdomsstyrelsen för samma år 142,5 miljoner kronor ur Svenska Spels vinstmedel. Bidraget fördelades till ett hundratal organisationer. Statsbidraget har stor betydelse för de olika riksorganisationernas ekonomi.

Huvuddelen av de organisationer som har en längre tids erfarenhet av statsbidragssystemet är positiva till systemet. Men det är en heterogen bild som framträder av organisationernas inställning till statsbidragssystemet. De som är negativa menar att det ger utrymme för fusk och interna administrativa problem. De organisationer som är positiva har tagit fasta på möjligheterna till utveckling. I detta ligger bidragssystemets dilemma. Hur ska staten skapa ett rättvist system som är trovärdigt, stabilt och lätt-administrerbart för organisationerna samtidigt som det ska vara lyhört för de människor som sluter sig samman kring nya mål eller i nya typer av organisationsstrukturer.

Ungdomsstyrelsen har nyligen (hösten 2006) avslutat en icke publicerad studie kring kommunala bidragsregler till ungdomsföreningar. Förbundet Vi Unga har samtidigt publicerat en liknande studie kring bidragsgivningen på den regionala nivån. Dessa studier visar exempelvis att omkring 70 procent av de undersökta kommunerna saknar nolltaxa till ungdomsorganisationerna när dessa använder kommunala lokaler. Det finns en stor variation kring vilka typer

av bidrag organisationerna kan få som till exempel grundbidrag, utbildningsbidrag, aktivitetsbidrag och lokalbidrag.

Det finns också stora skillnader i regelverket kring vilka organisationer som inte kan få kommunala bidrag, till exempel ekonomiska föreningar, skolföreningar, stödföreningar, Svenska kyrkan etcetera. I Vi Ungas kartläggning av den regionala nivån påtalas exempelvis skillnader i bidrag per medlem på mellan 25 och 150 kronor och krav på att organisationen ska ha minst 100 medlemmar i Södermanland eller minst 400 medlemmar i Stockholms län ([www.viunga.se](http://www.viunga.se)).

Båda undersökningarna visar på mycket stora skillnader i regelverk kring vilka organisationer som kan få bidrag och kring hur stora bidragen är. Detta betyder att en och samma organisations olika lokalföreningar kan ha helt olika förutsättningar för att bedriva sin verksamhet.

## Idrotten

Idrottens starka ställning som frivillig och populär aktivitet är väl känd. Riksidrottsförbundet är den organisation som med sina specialidrottsförbund och föreningar utgör idrottsrörelsen. Förbundet fungerar partiellt som en myndighet genom sin roll som mottagare och fördelare av statsanslaget. Trots detta betonar staten att organisationen främst är en fristående folkrörelse som själv formulerar sina mål och utformar sin egen verksamhet.

En betydande del av statens stöd till idrotten är riktad till den idrottsverksamhet som idrottsföreningarna erbjuder (*Idrott och motion för livet*, SOU 1998:76). Medlen går till "handlags-satsningen",<sup>14</sup> till specialidrottsförbunden, Riksidrottsförbundets centrala administration och framförallt till idrottsföreningarna som aktivitetsstöd.<sup>15</sup> Medel hämtas dels från den ordina-



rie statsbudgeten, dels från en del av det statliga bolaget Svenska Spels överskott. Det är dock kommunerna som står för det mest omfattande stödet till idrotten med anläggnings-, aktivitets- och ledarstöd. Vid sidan av detta har idrottsrörelsen olika typer av egenfinansiering. Det är med utgångspunkt i de statliga målen för idrottspolitiken som nedanstående resonemang kommer att föras.

### Statlig idrottspolitik

Idrottspolitiken handlar främst om statsanslaget till idrottsrörelsen vilket kanaliseras till Riksidrottsförbundet. Samtidigt är den statliga idrottspolitiken och ungdomspolitiken tvärsektorie. I den ungdomspolitiska propositionen *Makt att bestämma – Rätt till välfärd 2004/05:2* sorteras idrottsfrågor in under huvudområdet *kultur och fritid*. Idrottsföreningar sägs vara en positiv vardaglig mötesplats för många ungdomar, både tjejer och killar, med skiftande bakgrund. Vidare står det att arbetet för jämställdhet, etnisk och kulturell mångfald samt breddad rekrytering inom idrottsrörelsen ska stödjas. Dessa skrivelser kommer att tas som utgångspunkt för nedanstående resonemang.

Ungdomsstyrelsens utredning *Unga och föreningsidrotten* bygger på en undersökning gjord 2005. Utredningen gjordes på uppdrag av Justitiedepartementet och analyserade föreningsidrottens effekter på ungas liv i förhållande till de statliga politiska ambitionerna med stödet. Två av perspektiven i den nationella idrottspolitiken togs upp. Dels *folkhälsoperspektivet*, det vill säga att idrottandet kan bidra till en bättre folkhälsa. Dels *folkrörelseperspektivet* som innebär att stödja en fri och självständig idrottsrörelse som med ideellt engagemang bedriver en bred verksamhet för alla unga som själva vill delta. Studien utgick från ungdomarnas egna

upplevelser, eller icke-upplevelser av föreningsidrotten. Den belyser därför bland annat hur ungdomarna själva upplever utbudet av idrott. Studien undersökte åldersgruppen 13–20 år som är den åldersgrupp som Riksidrottsförbundet definierar som målgrupp för ungdomsidrotten. I detta avsnitt refererar vi till denna del av ungdomsgruppen om inte annat anges.

Det är otvetydigt att idrott intar en stor plats i många ungdomars liv. Riksidrottsförbundets statistiksammansättning *Idrotten i siffror* visar att andelen som tävlar eller tränar i föreningsdriven idrott var stor 2005. Omkring hälften av 15–19-åringarna var aktiva i idrott på detta vis, men denna andel halveras för gruppen 20–29 år. Minskningen är betydligt större i gruppen tjejer/kvinnor.

Idrottens popularitet ska inte enbart förstås i förhållande till de som håller på med idrott. Lika viktigt är det att titta på dem som aldrig har hållit på eller som har slutat. Detta följs upp i Ungdomsstyrelsens utredning som visar att av dem som aldrig har varit med i en idrottsförening är hälften positiva till idrott och skulle kunna tänka sig att börja. Bland dem som har slutat med idrott finns det en stor andel som gärna skulle kunna tänka sig att börja igen. Mer än en tredjedel av ungdomarna är med i flera idrottsföreningar. Nästan fyra av fem ungdomar som idrottar har gjort det i minst fem år. Ungdomar bryr sig mycket om och sysslar mycket med idrott.

Utredningen *Unga och föreningsidrottens* övergripande slutsats är att föreningsidrotten når de idrottspolitiska målen för alla kategorier av unga som kommer till föreningsidrotten och stannar kvar där. Deltagandet i idrott rör sig, precis som alla andra verksamheter, mellan att å ena sidan vara ett fritt och subjektivt val och å

andra sidan vara villkorsbestämt och objektivt. Detta har betydelse för en med stigande ålder alltmer tidskrävande och prestationsinriktad idrott i förhållande till en idrott mer grundad på rekreation. Med detta i åtanke identifierade utredningen möjligheter för idrotten att växa ytterligare. Detta har betydelse för bedömningen av det idrottsliga utbudet för ungdomar.

### **Nya grupper en utmaning**

Möjligheten att växa finns dels bland de grupper som har slutat att idrotta, dels bland de grupper som aldrig har idrottat. Ett av de viktigare delresultaten var att även bland dessa fanns en positiv syn på idrotten, men att utbudet inte alltid motsvarade vad man sökte. Här bör betonas att den grupp på 14 procent av ungdomspopulationen som aldrig har idrottat i förening också med stor sannolikhet är samstämmig med den grupp som inom andra politikområden är utsatta och därmed ungdomspolitiskt prioriterade. För att kunna bredda rekryteringen behövs verksamheter som styrs mindre av den idrottsliga kärnlogiken.

Denna kärnlogik utmärks av att man med prestationsinriktade mål tränar och tävlar mycket, att man starkt identifierar sig med verksamhetens ledare och kultur och att man har stor tilltro till den egna prestationsförmågan och möjligheten att nå framgångar i idrott. Verksamheter som inte präglas av detta finns redan inom idrottsrörelsen, men av någon anledning når inte de grupper som står utanför idrotten fram till detta utbud. Denna slutsats innebär inte någon grundläggande kritik av idrottsrörelsen och dess verksamhet då lösningen på detta dilemma redan, som kommer att visas, finns i den egna verksamheten.

I den statliga idrottspolitiken betonas att unga med olika social bakgrund, med svensk och

utländsk bakgrund och unga med och utan funktionshinder ska ges lika förutsättningar att vara med. Att bedöma om alla dessa grupper har fått samma förutsättningar att ta del av idrotten är svårt. Det går däremot att se vilka grupper som inte tar del av idrotten och om de efterfrågar den.

Killar är i lite större utsträckning med i föreningsidrotten än tjejer och de fortsätter också att idrotta längre. Skillnaderna är relativt små mellan könen. Killarna känner fler personer i den träningsgrupp som de börjar i än tjejerna. Detta betyder att de som inte idrottar och inte heller har sociala kopplingar till idrottsmiljöer inte är lika benägna att börja idrotta. Det betyder också att de som har mindre grad av förankring i idrottsmiljön av idrottande föräldrar eller idrottande tillsammans med vänner också slutar tidigare. Tjejer börjar tävla senare än killar och de idrottar i högre grad för att få rekreation än killarna som är något mer prestationsinriktade.

Unga från familjer med längre utbildning sysslar med idrott i något större utsträckning än unga från familjer med kortare utbildning. Inrikes födda tjejer idrottar mer än utrikes födda flickor. Med killar är förhållandet det motsatta. Då den idrottspolitiska ambitionen är att nå alla grupper och det finns skillnader mellan hur många i olika grupper som deltar nås inte den politiska ambitionen fullt ut.

### **Unga utanför idrotten**

Vid studiet av de ungdomar som har slutat med eller aldrig har varit med i föreningsidrotten visade sig vissa mönster i varför de inte idrottar som kan relateras till deras inställning till utbudet av idrottsaktiviteter.

Cirka fyra av tio ungdomar har idrottat tidigare, men slutat. Andelen som slutat ökar med stigande ålder. Det är en högre andel bland tjejer

än killar som slutar idrotta i de tidiga tonåren och en högre andel i familjer där föräldrarna har mindre erfarenhet av eget idrottande. Andelen som slutar är högre bland unga till ensamstående föräldrar, bland barn som inte bott så länge på bostadsorten och bland unga i invandrartäta områden.

Det finns alltså livsvillkor som påverkar varför unga slutar idrotta som handlar om ålder, tidiga val i tonåren, avsaknad av idrottserfarenhet hos föräldrarna och svagare nätverk och förankring på bostadsorten. Inga större skillnader finns däremot generellt mellan varför killar respektive tjejer slutar förutom att tjejer slutar i lite högre grad i de tidiga tonåren.

Det finns villkor inom idrotten som kan beskrivas genom jämförelser mellan de som håller på med idrott, de som har slutat och de som aldrig har börjat.

De som fortsätter inom idrotten började tävla tidigare, de lägger mer tid i år, dagar och timmar på idrotten, de har högre prestationsmål. I förhållande till hur de som slutat idrotta beskrivit sitt idrottande betonar fortsättarna mindre att de idrottar enbart för att det är roligt. De tilldelar sin ledare större betydelse än de som slutat gjorde. Detta betyder att de som slutat har en svagare integration i idrottens kärnlogik. En logik som inom idrotten förstärks med stigande ålder.

Detta betyder att de som har slutat dels begränsas av sina egna livsvillkor, dels av inomidrottsliga skäl, dvs. hur idrotten bedrivs och dess egna sociala och kulturella miljö. Enligt dessa ungdomar slutar de antingen för att de tappade intresset för idrott, att de fick andra intressen eller att de fick brist på tid. Däremot samspelade inte dessa olika orsaker. Vårt att lyfta fram är då att de som slutat på grund av att de fick nya intressen eller att de hade brist på tid

därmed inte anser att de tappat sitt idrottsintresse. Tolkningen som fördes fram i utredningen är att det kunde vara skäl kopplade till livsvillkoren som gjorde att de slutade.

Sex av tio ungdomar anger samtidigt att de slutade trots att de egentligen ville fortsätta. De som upplevt sina val att sluta som fritt valda är ofta yngre, inrikes födda killar som är väl förankrade på den ort där de bor. De som slutat trots att de inte ville är äldre ungdomar med svag förankring på sin ort, boende i segregerade områden och tjejer som är födda utrikes. Bland de ungdomar som har slutat av omständigheter som de inte har kunnat påverka finns en tydligare vilja att börja idrotta igen än de som uppfattar att de har slutat av fri vilja.

Fjorton procent av ungdomarna i undersökningen har aldrig varit med i någon idrottsförening. Dessa är i något större utsträckning tjejer än killar, i större utsträckning från familjer med kortare utbildning, i något större utsträckning utrikes födda. De är i betydligt större utsträckning boende i invandrartäta områden. De bor i större utsträckning ensamma med sin mamma än med båda föräldrarna. Deras föräldrar har svag förankring i och erfarenhet från idrotten. Nästan hälften av dem svarar att de troligen kommer att börja med idrott.

Förståelsen av unga som står utanför idrotten antingen för att de aldrig har börjat eller för att de har slutat kan inte reduceras till en fråga om huruvida de är idrottsintresserade. En slutsats är att stora andelar av de unga som står utanför idrotten faktiskt vill vara med.

Vi har nu lyft fram problemen med idrottens kärnlogik. Denna kärnlogik, med tävlandet och prestationsmål i botten, är en av de viktigaste anledningarna till att idrotten upplevs som så rolig och attraktiv för så väldigt många. De som idrottar upplever att de mår bra, att de är duk-

tiga i idrott och att de trivs i verksamheten. Här ska dock påpekas hur denna logik kan verka begränsande.

Idrotten uppfattas som alltmer kärnlogisk ju äldre de utövande ungdomarna blir och de som inte idrottar identifierar sig allt mindre med denna logik. De känner sig inte hemma i utbudet. Desto äldre en ungdom blir, ju svårare blir det att hitta in i en idrott som motsvarar de förväntningar denne har med sin aktivitet. Här måste betonas att olika idrotter rymmer denna kärnlogik i olika hög grad.

Ishockeyn representerar denna kärnlogik i mycket högre grad än exempelvis ridning eller kampsport. Detta kan bero på själva idrotten, men det kan också bero på strukturella skäl. Tillgången till ishockeyhallar är betydligt mer begränsad än tillgången till fotbollsplaner vilket gör att aktiviteter med en bättre tillgång till platser att utöva aktiviteten kan ha en större bredd på verksamheten.

Samtidigt finns det saker inom idrotten som ger förutsättningar för hur mottaglig den kan vara. Ett exempel är att de som börjar med ishockey främst har pappor som spelat och att de har börjat spela mycket tidigt. Det är inte självklart att ett större antal ishallar skulle ändra på hur idrotterna är uppbyggda, men det kan ha betydelse. Det är intressant att notera att bland dem som aldrig har idrottat finns inte ishockey med på listan över idrotter som de kan tänka sig att börja med överhuvudtaget, medan idrotter som annars har hög andel utrikes födda bland sina deltagare kommer högt som till exempel kampsport och basket. Framförallt kampsport med sin mindre tävlingsinriktade verksamhet sticker ut som den näst mest efterfrågade idrottsverksamheten efter fotboll.

## **Idrottens tävlingar**

I *Unga och föreningsidrotten* berördes inte populariteten hos idrottens tävlingar. Denna aspekt låg utanför uppdraget för utredningen men ligger inom ramen för idrottspolitiken. I idrottspropositionen nämns elitidrotten som värdefull genom att den erbjuder förströelse och glädje. Idrottens tävlingar är mycket populära bland ungdomar. Över 90 procent av ungdomarna har på sin fritid varit och tittat på en tävling minst en gång under året. Så mycket som 62 procent har varit på ett sådant arrangemang minst en gång i månaden. Om man jämför med att besöka en dramatisk teater, 34 procent gör det minst en gång om året och 3 procent minst en gång i månaden, eller besöka en pop/rock/hiphopkonsert, som 53 procent gör minst en gång om året och 7 procent minst en gång i månaden, är skillnaderna mycket stora.

Utbudet och tillgängligheten att se en teaterföreställning i förhållande till att titta på ett idrottsevenemang varierar stort lokalt. Dessa skillnader har ingen påtaglig effekt på hur ofta man besöker olika typer av evenemang om man jämför riksgenomsnittet med ungdomar i storstäder.<sup>16</sup> Materialet tillåter inga djupare analyser i ämnet. Det kan därför betonas att det inte går att uttala sig om vilken typ av arrangemang som ungdomarna besöker. Det kan vara de stora elitmatcherna i fotboll, ishockey, speedway eller handboll. Vidare kan det handla om större galor som Stockholm Horse Show och landskamper. Man får i sammanhanget inte glömma bort dessa storarrangemangs motsatser. Att besöka idrottsarrangemang kan lika gärna handla om att titta på när en kompis eller ett syskon idrottar. Det är inte orimligt att förmoda att just denna typ av besök är vanliga.

## Mötesplatser i förändring

Fritidsgårdar, ungdomsgårdar, ungdomens hus och andra öppna verksamheter har länge varit en central del i den kommunala ungdoms- och fritidspolitiken. När fritiden blev ett eget kommunalt verksamhetsområde i och med att fritidsnämnder kom till under 1960-talet inriktades satsningarna i allmänhet på öppen verksamhet med fritidsgårdar och satsningar på föreningslivet.

Ungdomars mötesplatser är ofta kommunala fritidsanläggningar. Dessa är framförallt en lokal och oftast kommunal angelägenhet. Det är simhallar, bibliotek, museer, fritids- och ungdomsgårdar, ungdomens hus och idrottsanläggningar bland mycket annat.

I detta avsnitt görs dels en allmän redogörelse om kultur- och fritidsanläggningar, dels en kvantitativ redogörelse för de efterfrågade uppgifterna. En fördjupning i några konkreta verksamheter finns i kapitel 4.

Sveriges Kommuner och Landsting har tagit fram den statistik som finns på området. Simhallar, bibliotek, museer, fritids- och ungdomsgårdar, ungdomens hus och idrottsanläggningar finns i de flesta kommuner. *Fokus 06* handlar om det anläggningsbestånd som har kopplingar till kultur- och fritidspolitiken lokalt. Detta betyder att anläggningar som kan ha stor betydelse för ungdomars fritid som shoppingcentrum, kommersiella nöjeslokaler, biografier etcetera inte tas upp här. Det saknas en djupare kunskap om hur detta utbud ser ut och hur ungdomar använder sig av det.

### Allmänna samlingslokaler

Viktiga platser för ungdomars fritid är allmänna samlingslokaler som stöds med offentliga medel. De har oftast anknytning till föreningslivet. I nedanstående avsnitt kommer inte verk-

samheter som bedrivs i folkets hus, bygdegårdar eller i religiöst orienterade lokaler att beröras. För en bredare diskussion kring samlingslokaler hänvisas till *Allmänna samlingslokaler – demokrati, kultur, utveckling* (SOU 2003:118). I denna utredning tar man upp frågor kring i vilken utsträckning allmänna samlingslokaler är tillgängliga för det lokala föreningslivet samt olika gruppers användning av lokalerna. Utredningen undersökte och analyserade samlingslokalernas betydelse för invånarnas deltagande i samhällslivet och i de politiska processerna. Även effekterna av det statliga stödet som lämnas till allmänna samlingslokaler analyserades.

### Anläggningar, ägande och drift

Svenska kommunförbundet konstaterade i *Om kultur- och fritidssektorerna* (2004) att det uppskattningsvis fanns kring 30 000 fritids- och idrottsanläggningar i Sveriges kommuner men att motsvarande bild av anläggningar för kulturområdet är svårare att fånga i siffror.

Sveriges Kommuner och Landsting genomför återkommande en anläggningsenkät till samtliga kommuner i landet. I denna kartläggs fritidsanläggningar inom respektive kommun. Undersökningarna har genomförts regelbundet sedan 1983. Den senaste undersökningen gjordes under våren 2006. Materialet fungerar för att ge en övergripande bild av situationen i landet och utvecklingen över tid. I enkäten frågades efter uppgifter om det totala antalet anläggningar av olika typer samt från 1987, ägande och driftsformer. I enkäten finns framförallt anläggningar som omfattas av de kommunala fritidsförvaltningarna. Däremot uppmärksammas inte anläggningar av mer renodlad kulturell art som bibliotek, teatrar och biografier. Inte heller finns samlingslokaler som folkets hus, bygdegårdar, lokaler för religiösa arrangemang,

som kyrkor etcetera, eller fest- och nöjesplatser med. Den enda typ av anläggningar som tas upp i enkäten och som kan kallas kulturella är musikens hus. Dessa kallas sedan 1993 för ungdomens hus i anläggningsenkäten.

Enkäterna har hög svarsfrekvens. Tillförlitligheten i uppgifterna är hög framförallt för anläggningar som hyser traditionella kommunala verksamheter vare sig de ägs och/eller drivs av kommuner och föreningar. Osäkerheten är större för privatägda anläggningar. Sveriges kommuner och landsting betonar att uppgifterna från enkäten ska användas med försiktighet för anläggningstyper med stora inslag av privat ägande och drift.<sup>17</sup>

Det finns två tydliga trender för utvecklingen under 1990-talet och fram till idag. Den ena handlar om att kommunerna allt oftare anlitar entreprenörer som efter konkurrensutsättning och upphandling tagit över driften av tidigare kommunalt drivna anläggningar. Denna trend är svårare att visa entydigt för nya typer av verksamheter.

Den andra trenden är att föreningslivet under 1990-talet alltmer har kommit att ta över ansvar för drift av anläggningar som tidigare drevs med kommunalt anställd personal. Dessutom har ägandet av anläggningar förskjutits från kommuner till föreningar. Detta gäller nästan alla anläggningstyper, men framförallt traditionella lagidrottsanläggningar. Frågan är om denna slutsats är överförbar på ungdomsgårdar och ungdomens hus.

## Utbudet

Idrottsanläggningarna i kommunerna är viktiga för kultur- och fritidspolitikens faktiska utförande. De används av många ungdomar. Ofta är de visuellt påtagliga i stadsplaneringen och varje år satsas stora summor på idrotten. Det största

stödet står kommunerna för genom att bygga, underhålla och driva idrottsanläggningar.

Det totala utbudet av idrottsanläggningar är mycket stort. Det betyder inte att de är lätt åtkomliga för alla ungdomar. Anledningarna till detta är öppettider, rätten att nyttja dem samt möjligheten för ungdomarna att ta sig till dem.

För tävlingsidrotten finns en tydlig trend att kommunerna fortsätter att satsa på fotboll genom att öka antalet fotbollshallar och konstgräsplaner utan att dra ned på antalet naturgräs och sandplaner.

Vid sidan av detta har kommunerna under 1990-talet och fram till idag avvecklat både sitt ägande och driften av vissa speciella typer av hallar som till exempel för badminton och squash och även för vissa typer av anläggningar som till exempel utförsäkning.

Vi kan också se att anläggningstyper som inte främst är tävlingsidrottsanläggningar som exempelvis tempererade utomhusbad minskar och att bassänger för lek och äventyr ökar.

För subventionerade kommunerna i allmänhet anläggningarna fullt ut, numera har idrottsföreningarna ett större ansvar. Grovt uppskattat, beroende på hur man räknar, ägs eller drivs mer än hälften av anläggningarna av idrottsföreningar. I allmänhet tar kommunerna ut en subventionerad hyra. Hur stor subventionen blir varierar. Hyran av kommunala lokaler subventioneras till stor del, ibland uppåt 98 procent, medan verksamheter drivna i privata anläggningar främst subventioneras genom lokalbidrag som motsvarar en subvention kring 30 procent. Ett exempel som Sveriges Kommuner och Landsting har lyft fram är att en kommunal ishall nästan fullt ut subventioneras medan en privatägd ridanläggning subventioneras med en tredjedel av kostnaderna, *Idrottsanläggningar – en resurs för alla?* (Riksidrottsförbundet 2002).



Just fallet med ishallen kontra ridanläggningen är ett exempel på en snedvriden fördelning av resurser mellan killars och tjejers aktiviteter.

Hur mycket använder killar respektive tjejer idrottsanläggningar? Först av allt ser vi att tjejer idrottar något mindre än killar i föreningar. Detta betyder att killar redan av den anledningen utnyttjar idrottsanläggningar mer än tjejer. I Ungdomsstyrelsens utredning *Unga och föreningsidrotten* framgick att 51 procent av killarna och 41 procent av tjejerna var aktiva i idrottsföreningar inom åldersgruppen 13 till 20 år. Dessutom bedrivs ridning oftare än andra idrotter på privata anläggningar.

Det finns två undersökningar som kan ge vägledning om könet på deltagarna påverkar möjligheten att använda idrottsanläggningar. Örebro stad undersökte vilka som använde inomhusanläggningarna i staden. I denna framkom att i den yngre gruppen använder tjejer och killar anläggningarna i samma utsträckning. I ungdomsgruppen är det en dubbelt så stor andel killar som tjejer som använder sig av anläggningarna. Detta behöver inte betyda att idrottande tjejer i ungdomsgruppen missgynnas vid fördelningen av tider utan kan bero på att de inte i lika stor utsträckning är aktiva i idrottsföreningar med aktiviteter i idrottshallar.<sup>18</sup> Liknande resultat finns i en undersökning av fördelningen av tider i inomhushallar i Stockholm. Denna visar att tjejer som grupp inte får sämre träningstider i idrottshallar än killar. Resultaten i *Får flickorna de sämsta tränings-tiderna?* pekar i stället i motsatt riktning (Blomdahl, Elofsson & Öhman 2003).

## **Fritidsgårdar, ungdomsgårdar och ungdomens hus**

Ungdomens hus, ungdomsgårdar och fritidsgårdar är viktiga för utbudet av fritid för ungdomar. En fritidsgård kan vara kommunal, kooperativ eller föreningsdriven. I Sveriges Kommuner och Landstings statistik skiljer man på kategorin fritidsgårdar och kategorin ungdomens hus/musikhus/allaktivitetshus.

### **Ungdomsgårdar och fritidsgårdar**

Idag benämns i allmänhet stöd till öppna verksamheter för yngre som kommunalt stöd för fritidsgårdar. En aning grovhugget kan man säga att ungdomsgårdar och fritidsgårdar ligger nära varandra i profil. Båda är i allmänhet riktade till något yngre ungdomar. Ungdomsgårdarna arbetade tidigare främst med att komma tillrätta med eller motverka sociala problem med sin öppna verksamhet. Det fanns ett socialpreventivt syfte som bestått över tid trots att man i praktiken haft en bredare verksamhet. Denna inriktning kom ibland att ge gårdarna en negativ klang varför användandet av ordet fritidsgårdar skulle indikera att verksamheten var bred och riktade sig till alla. Vidare fanns en tanke med namnändringen att verksamheten skulle bli mer generationsövergripande då begreppet ungdom togs bort.

### **Musikhus och ungdomens hus**

Ungdomens hus däremot är framförallt verksamheter för egen skapande verksamhet och de riktar sig ofta till något äldre ungdomar. Där fritidsgårdens syfte var socialpreventivt har ungdomens hus mer haft ett salutogent syfte, det vill säga att främja det positiva mer än att motverka negativa beteenden. Denna beskrivning är inte heltäckande men ger ändå en ingång till att förstå den kommunala öppna verksamhe-

ten. Det finns en stor statistisk osäkerhet kring vad som ska kategoriseras som vad. Den senare kategorin har börjat tas in i Sveriges Kommuner och Landstings statistik först vid 1990-talets ingång. Fram till 1993 kallades dagens ungdomens hus för musikhus. Denna kategorisering visar att de delvis har en annan inriktning än fritidsgårdarna där ungdomens hus har en tydligare inriktning på eget skapande.

### Definitionsproblem

Antalet fritidsgårdar har minskat. Från den första mätningen 1983 fram till 1990 låg antalet fritidsgårdar kring 1 560. Tio år senare hade cirka 200 gårdar försvunnit. Enligt den senaste anläggningsenkäten har nu antalet ökat något. Nästan hela minskningen av beståndet under 1990-talet ägde rum bland kommunalt ägda och drivna fritidsgårdar. Under den senaste 5-årsperioden fortsatte ändringen av drifts- och ägandeformerna, men minskningen upphörde.

Siffrorna är inte helt glasklara och i *Utredningen om samlingslokaler* (SOU 2003:118) lyfts ett resonemang från Sveriges Kommuner och Landsting fram om att siffrorna har en stor osäkerhet som inte handlar om mätfel utan om definitionsproblematik. Där pekas på att beståndet kan vara 20 procent högre beroende på vad som definieras som fritidsgård, det vill säga om motorgårdar, djurgårdar och träffpunkter också ska tas med i statistiken. Den lägre siffran syftar enbart på gårdar med en tydlig koppling till kommunen och med en verksamhet som kan ses som traditionell kommunal öppen verksamhet för det som tidigare kallades föreningslös ungdom.

I Sveriges Kommuner och Landstings statistik fanns inte kategorin musikhus/ungdomens hus med före 1990. Detta betyder inte att denna typ av verksamhet saknades tidigare. Vilken

omfattning namnändringarna från musikens hus till ungdomens hus i praktiken har haft och om denna namnförändring speglar en ändrad verksamhet går inte att utläsa ur statistiken. I flera kommuner vet vi att det finns flera ungdomens husliknande verksamheter som inte finns uppgivna varför vi kan sluta oss till att statistiken inte är rättvisande för denna kategori av anläggningar. Antalet fritidsgårdar hade inte minskat före 1990 varför minskningen inte kan förklaras med att ett antal fritidsgårdar nu började kallas musikhus/ungdomens hus. År 1990 fanns det 107 musikhus/ungdomens hus, 1997 fanns det 134 och 2005 fanns det ännu fler, men antalet kan inte fastställas exakt.

För de musikhus/ungdomens hus som finns i statistiken har driftsformer och ägandeformer inte förändrats så till vida att de lämnat den kommunala sfären som är fallet för fritidsgårdarnas utveckling. För musikhus/ungdomens hus gäller att de i nästan 80 procent av fallen ägs av kommunen och också på något sätt drivs av kommunen eller dess bolag. Ökningen av antalet anläggningar har nästan enbart ägt rum med kommunalt ägda och drivna sådana. Antalet kommunalt förvaldade ungdomens hus har ökat med nästan 50 procent. År 2000 fanns det omkring 60 stycken och 2005 omkring 90 stycken. En minskning av de kommunalt ägda men av föreningar drivna ungdomens hus har skett från cirka 40 hus 2000 till 27 hus 2005. Antalet ägda och drivna av föreningar har också minskat med kring 10 stycken.

Mest anmärkningsvärt är att alla i statistiken förekommande ungdomens hus i de tre storstäderna eller i förortskommunerna är kommunalt ägda och drivna av en kommunal förvaltning eller ett kommunalt bolag. Här måste betonas att siffrorna inte är absoluta, men att de ger kunskap om hur utvecklingen ser ut för



ungdomens hus. De ger framförallt belägg för att kommuner i allt högre grad satsar på ungdomens husliknande verksamheter. Nedan förs ett resonemang kring dessa siffror.

En alltför snäv inriktning på att räkna antalet anläggningar gör att man lätt missar innehållsmässiga förändringar av verksamheten. Den enhetlighet som tidigare fanns i fritidsgårdarnas verksamhet har försvunnit till förmån för en ökad pluralism. Förändringarna kan delvis förklaras med att den ekonomiska krisen under 1990-talet drev på utvecklingen mot nya driftsformer. Parallellt med detta har också en tanke om aktivt medborgarskap vuxit sig starkare. Brukarstyrning, självförvaltning och stöd till medborgarnas egna aktiviteter och engagemang förändrade verksamheten. Gårdarna fick samtidigt ofta byta lokaler och delade sådana med annan kommunal verksamhet. Inriktning och verksamhet utifrån skilda förutsättningar har bidragit till att enhetligheten har försvunnit. De tidigare tydliga gränserna mellan föreningsverksamhet och kommunal öppen verksamhet har suddats ut. Samtidigt har tidigare tydliga gränser som uppstått av den kommunala sektorsuppdelningen försvunnit, till exempel mellan kultur, arbetsmarknad och utbildning. Detta visar sig också i att gränserna mellan ideell, offentlig och kommersiell verksamhet har blivit otydligare (Ungdomsstyrelsen rapporterar 2001:21).

Just verksamheter i stil med ungdomens hus verkar ha blivit fler. Anläggningsenkäten ger stöd för en sådan tolkning. Däremot ger inte enkäten underlag att analysera siffrorna efter typ av kommun, befolkningssammansättning eller liknande. Det redovisade anläggningsbeståndet är alltför litet för detta. För just denna typ av verksamhet är det allmänt svårt att få fram jämförbar statistik. Allaktivitetsinrätt-

ningar som riktar sig till breda åldersgrupper, ibland från barn till vuxna, hamnar utanför och detta gäller just kulturverksamheterna. Samma statistiska problem finns för ungdomens hus då de i sin egenskap av kompletterande verksamhet organiserats på ett sådant sätt att de försvinner i statistiken. Sveriges Kommuner och Landsting har pekat på denna problematik i sitt PM, *Om kultur- och fritidssektorerna 2004*, där man pekar på ökande investeringsvolymen i kultursektorn, utan att denna ökning med en enkel analys kan kopplas till anläggningsbeståndet.

### **Ett fält i förändring**

Ovanstående resonemang kring statistiken om fritids- och ungdomsgårdarna samt om ungdomens hus, pekar i riktningen mot att en mer genomgripande analys är nödvändig. Var möts egentligen ungdomar och vilka är de politiskt påverkbara arenorna för ungdomars kultur- och fritid?

Bakom siffrorna i anläggningsenkäten ryms en intressant utveckling av mötesplatser för unga där nya idéer har utvecklats i den öppna ungdomsverksamheten, dels på landets fritidsgårdar, dels på nya mötesplatser som ungdomens hus, träffpunkter och kulturhus. För dessa nya mötesplatser kan kommunen stå som huvudman men även ideella organisationer och stiftelser. Denna mångfacetterade verklighet har funnits länge, men tecken finns ändå på en förändring.

Samtidigt finns en annan utvecklingstendens där fritidsgårdar och fritidsverksamheter i högre grad samverkar med skolan. Detta understryks av Sveriges Kommuner och Landsting som pekat på att samlokalisering ofta sker. Skolan har blivit en allt viktigare arena för ungdomars fritid då de bedriver öppen verksamhet

och fritidsverksamhet i sina lokaler. Kultur- och musikskolorna har ofta verksamheter för unga i skolan. Skolans lokaler används av studieförbund och allehanda typer av föreningar.

Mötesplatser för ungdomar kan inte längre enbart betraktas som en arena för fritidsverksamheter. Utvecklingen tyder på att mötesplatserna kan kopplas till ungdomars sociala etablering och integration i samhället och vuxenvärlden. I dessa fall kan mötesplatsen samarbeta med sociala myndigheter, skolan och arbetsmarknaden.

Innehållet i mötesplatsernas verksamhet balanserar kring öppen verksamhet kontra strukturerad verksamhet och relationen till målgrupper. Traditionellt har fritidsgårdarna haft sin tonvikt vid öppen verksamhet med planerade gruppverksamheter som komplement. Många mötesplatser har tvärtom utmärkts av att den planerade och strukturerade gruppverksamheten varit mer framträdande och att den öppna verksamheten i stället varit understödjande. Här har undersökningar visat att de mer expressivt orienterade ungdomarna<sup>19</sup> sökt sig till den öppna verksamheten medan de instrumentellt orienterade ungdomarna<sup>20</sup> söker sig till den strukturerade verksamheten. Att förhållandena ser ut så kring fritidsgårdarna är känt, men hur de nyutvecklade mötesplatserna fungerar finns ingen genomgripande kunskap om.

En annan påtaglig utveckling rörande mötesplatser går att iaktta för biblioteken vilka är viktiga för kulturella möten och för kommunala satsningar. Biblioteken har utvecklats från att vara platser för att enbart låna böcker till att erbjuda ett flertal olika medier samt vara en kulturell mötesplats. Vid sidan av detta kan också nämnas att det har vuxit fram ett antal bibliotek med unga vuxna i fokus med Det lila

rummet i Alingsås, Lotus i Höganäs, Ungt Forum i Malmö, Punkt Medis i Stockholm och Dieselvekstaden i Nacka. Verksamheten på biblioteken kan vara bokcafékvällar, skrivargrupper, föredragsserier och allehanda estetiska aktiviteter.

Samlingslokaler och föreningsdrivna mötesplatser är viktiga. Dessa finns över hela landet och är en resurs för ungas engagemang och som mötesplatser för ungdomar. Exempel på sådana är Folkets hus i Söråker, Rinkeby och Hammarkullen. Där finns också en infrastruktur av scener, dansgolv och replokaler.

Flera andra föreningar och ungdomsorganisationer har idag lokaler och erbjuder unga möjligheter till kultur- och fritidsaktiviteter. Exempel på detta är de hundratals musik- och kulturhus som drivs av studieförbunden och de olika församlingar som driver verksamheter för och av unga.

## Musik och kultur

Kultur- och musikskolorna är institutioner för barns och ungas eget kulturutövande. Huvuddelen av skolornas verksamhet är inriktad på barn och yngre ungdomar. Trots det har de också betydelse för ungdomar i övre tonåren då de har en omfattande verksamhet över hela landet som ger en viktig grund för fortsatta kulturaktiviteter.

Det finns inget nationellt regelverk kring hur kultur- och musikskolornas verksamhet ska se ut och organiseras. Huvudman för skolorna är med några undantag kommunen. I de andra fallen är huvudmannen ett studieförbund, en ideell eller ekonomisk förening.

Kultur- och musikskolornas innehåll och organisering bestäms på kommunal nivå. Därför finns heller ingen enhetlighet för åldersgrupper man vänder sig till för kostnader eller inne-

håll i verksamheten. En hanterbar definition är att en kommunal kultur- och musikskola är en frivillig och organiserad kultur- och/eller musikundervisning som helt eller delvis finansieras med medel på lokal nivå (Persson 2001).<sup>21</sup> Tidigare var skolorna nästan enbart inriktade på att bedriva musikundervisning. Sedan ungefär tio år tillbaka har verksamheten breddats till att omfatta en rad olika aktiviteter som musik, dans, drama, bild och medier.<sup>22</sup>

Idag kan fyra av tio musik- och kulturskolor karaktäriseras som bredare kulturskolor. Av de 282 som finns i landet idag är 169 musikskolor och 113 kulturskolor. Sedan 1997 har antalet skolor legat kring 280 stycken. År 1997 var antalet musikskolor 232 stycken och antalet kulturskolor 47 stycken. Räknet i antal skolor har beståndet varit stabilt under perioden 1997 till 2005.

Kring åtta av tio skolor är organiserade i Sveriges musik- och kulturskoleråd (SMOK). Under 2005 saknade åtta kommuner musik- eller kulturskola. Det var mindre landsortskommuner.

### **Fritid eller skoltid**

I allmänhet äger kultur- och musikskolornas verksamhet rum under skoltid, det vill säga den tid som eleverna tillbringar i den obligatoriska grundskolan.<sup>23</sup> Detta gäller både deltagande i ämneskurser och i klassorkestrar och körer. Härmed förstärks intrycket av att mycket av de kultursatsningar som görs för barn- och ungdomar äger rum i anslutning till grundskolan.

Smok klassificerar verksamheten antingen som ämneskurser eller som övrig verksamhet. Ämneskurser är den frivilliga verksamhet som eleverna är inskrivna till, deltagarna finns med i skolornas register och betalar i allmänhet avgifter för deltagandet. Övrig verksamhet avser sådan som i allmänhet sker i samverkan med

grund- eller gymnasieskolan och ofta på uppdrag av dessa skolor. Den övriga verksamheten griper in i grund- och gymnasieskolans ordinarie verksamhet. Exempel på vad som ryms i övrig verksamhet är bland annat klassorkestrar och skolkörer. Statistiken visar att 53 procent av eleverna deltar i de frivilliga ämneskurserna och att 47 procent av eleverna deltar i övrig verksamhet.

I framförallt små- och medelstora kommuner har kultur- och musikskolorna en viktig funktion som förmedlande länk till det lokala amatörkulturlivet.

### **För vem: ålder, antal elever**

Det totala antalet elever i kultur- och musikskolorna har från 1997 till 2005 ökat med 11 procent till knappt 360 000. Av dessa deltog drygt 190 000 i ämneskurser och knappt 170 000 i övrig verksamhet. Varje individ kan delta som elev i flera verksamheter och således räknas flera gånger. Hur många individer som deltar i kultur- och musikskolorna finns inga uppgifter om. Smok har ingen exakt statistik för könsfördelningen bland eleverna. Den skiljer sig mellan musik- och kulturskolorna. Vid musikskolorna är tjejerna cirka 60 procent och killarna 40 procent av eleverna. Vid kulturskolorna är tjejerna än mer dominerande med cirka 70 procent mot killarnas 30 procent.

Musik- och kulturskolornas huvudsakliga målgrupper är barn och ungdomar i grund- och gymnasieskolan. Några exempel på olika åldersgränser finns från Stockholm, Linköping, Tanum och Karlstad. I Stockholm är kulturskolan öppen för alla barn och ungdomar mellan 6 och 22 år. I Linköping och Leksand riktar sig verksamheten till skolungdomar i grundskolan och på gymnasiet. I Tanum riktar man sig också främst till elever i skolan, men vuxna

kan delta i mån av plats. I Karlstad får man delta i vissa verksamheter från 4 år och i andra upp till 20 års ålder.

I allmänhet börjar verksamheten i större skala för barnen i årskurs 3 i grundskolan. De största grupperna som är aktiva i musik- och kulturskolorna finns i de lägre åldrarna. Företrädare för Smok uppskattar att andelen av eleverna som börjat gymnasiet uppgår till något över fem procent.

Musik- och kulturskolan är i allmänhet en verksamhet som inte riktar sig till ungdomar som lämnat gymnasieåldern. Att de kommunala verksamheterna inte alltid fångar in äldre ungdomar betyder inte att det är omöjligt för dem att ta del av liknande verksamheter. Den kan i stället äga rum i annan regi, exempelvis inom studieförbunden eller inom föreningslivet. Detta betyder att kultur- och musikskolorna inte främst är en verksamhet för de åldersgrupper som i den nationella ungdomspolitikerna kallas för ungdomar.

### **Kostnad och tillgänglighet**

Kultur- och musikskolorna representerar en typ av verksamhet som är väl spridd över landet. Detta betyder inte att de alltid i realiteten är tillgängliga för alla ungdomsgrupper.

Först av allt finns en snedfördelning mellan könen. Detta kan tyda på att verksamheten inte upplevs som tillgänglig eller att den motsvarar ungdomarnas behov.

Det går inte att slå fast att skolorna är tillgängliga för funktionshindrade. Eller att det görs tillräckliga ansträngningar att få med funktionshindrade i verksamheten. Smok har undersökt problematiken. En överväldigande majoritet av skolorna sade sig vara förtrogna med funktionshindrades villkor och behov. En lika stor majoritet sade samtidigt att de inte prioriterade dessa

frågor i tillräcklig grad. Trots den uppgivna förtrogenheten med de funktionshindrades villkor och behov fanns en stor samstämmighet om att just bristande kompetens hos skolorna var det främsta upplevda hindret för tillgängligheten. Det var inte brist på ekonomiska resurser eller problem med lokaler (Smok 2004).

Det finns en risk att ungdomar stängs ute från verksamheten på grund av kostnaderna för deltagande. Här kan påpekas att det inte nödvändigtvis är kostnaderna som avgör om man väljer att ägna sig åt kulturverksamhet av något slag. Framförallt handlar det om individens livsmönster och hur ett kulturellt kapital omsätts i detta. Detta förefaller i sin tur ha en tydlig koppling till den socioekonomiska statusen i familjen. Tjänstemanna- och akademikerbarn uppstår fler platser i musikskolan än arbetarbarn trots att de senare är fler till antalet. Kostnaden för att delta i undervisningen varierar, rabatter för syskon och skillnader i kostnad för att i förekommande fall hyra instrument varierar. Detta betyder att kostnaden för en tvåbarnsfamilj kan variera med flera tusen kronor beroende på var man bor (Rädda Barnen 2002).

### **Studieförbund**

Studieförbundens omfattande verksamhet är viktig för ungdomars fritidsaktiviteter. När ungdomarna har kommit in i tonåren är studieförbunden betydelsefulla för deras kulturskapande. En tid för unga som annars präglas av att de riktade offentliga kultursatsningarna går dem förbi.

Som visats är kultur- och musikskolorna betydelsefulla för att lägga grunderna för kulturaktiviteter för unga. Samtidigt är deras verksamhet ofta riktad till barn och yngre ungdomar och den bedrivs oftast under skoltid. Studieförbundens verksamhet är däremot organis-

rad på fritiden och riktar sig huvudsakligen till åldersgruppen från 13 år och uppåt. En skillnad mot förekomsten av kultur- och musikskolorna är att dessa finns i alla kommuner medan studieförbundens verksamhet visar stora skillnader mellan olika kommuner och regioner. På många håll blomstrar verksamheten och på andra håll kan verksamhet saknas helt.

Studieförbunden är en del av folkbildningen. Villkoren för det statliga stödet till folkbildningen finns i *Förordning om statsbidrag till folkbildningen* (SFS 1998:973). I denna står att folkbildningen, och därmed studieförbundens verksamhet, ska främja en verksamhet som gör det möjligt för kvinnor och män att påverka sin livssituation och som skapar engagemang för att delta i samhällsutvecklingen, stärka och utveckla demokratin, bredda kulturintresset i samhället, öka delaktigheten i kulturlivet samt främja kulturupplevelser och eget skapande.

### Nyckelroll som kulturbärare

Studieförbundens verksamhet är till stor del finansierad genom stöd från staten, landstingen och kommunerna. Statsanslaget fördelas främst genom Folkbildningsrådet. Vid sidan av detta ger Kulturrådet stöd till länsbildningsförbunden och stöd till lokalhållande organisationer. Folkbildningsrådet är en ideell förening bildad av Folkbildningsförbundet, Landstingsförbundet och Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation.

En stor del av ungdomars aktiva kulturutövande äger rum inom ramen för studieförbunden. Studieförbunden är en del av förutsättningarna för att utbildning i olika kulturverksamheter bedrivs i både programform och cirkelform. Det finns en rad exempel på anläggningar som drivs av studieförbunden.

Studieförbundens verksamhet delas upp i de tre kategorierna kulturprogram, studiecirkel

och annan gruppverksamhet. Kulturprogrammen är verksamhet som genomförs och redovisas som utställningar, föreläsningar eller olika typer av föreställningar. En studiecirkel är en liten grupp människor som utifrån sina intressen och behov gemensamt söker kunskap och utvecklar färdigheter under ledning av en cirkelledare. Med annan gruppverksamhet avses sådan verksamhet som inte uppfyller formkraven för en studiecirkel, exempelvis om deltagarantalet är för stort eller sammankomsterna för få.

Studieförbunden har en nyckelroll för att främja de kulturpolitiska målen om tillgång och delaktighet i kultur. På många orter och i många bygder är studieförbunden tillsammans med kyrkorna de enda aktörerna som genom sina kulturprogram gör en professionellt buren kultur tillgänglig och skapar möten mellan amatörer och professionella kulturutövare utanför större tätorter.

### Verksamheten i siffror

Kulturrådet sammanställer statistik om studieförbunden. I *Kulturen i siffror* (2006:1) beskrivs situationen under 2005. Generellt gäller att till de olika verksamheterna i studieförbundens regi lockades 18,9 miljoner deltagare. Av dessa deltagare var 2,3 miljoner studiecirkeldeltagare medan annan gruppverksamhet lockade 900 000 deltagare. En tredjedel av deltagarna i annan gruppverksamhet deltog i idrottsrörelsens studieförbund Sisu.

Sammantaget var 25 procent av deltagarna i studiecirkel och annan gruppverksamhet ungdomar under 25 år vilket motsvarar 800 000 deltagare. Ungdomarna deltog i störst utsträckning i Stockholm och Skåne och i minst utsträckning i Jönköping och Örebro län.

Skillnaderna mellan de olika förbunden är påtagliga där vissa har en betydligt tydligare ungdomsprägel än andra. ABF:s och Studieförbundet Vuxenskolornas studiecirkelverksamhet riktar sig i huvudsak till äldre åldersgrupper. Motsatsen finns hos Sisu som har 40 procent av sina studiecirkeldeltagare bland ungdomar.

I ungdomsgruppen är killarna i majoritet i studiecirkelverksamheten vilket är ett förhållande som inte gäller övriga åldersgrupper. Detta är värt att uppmärksamma sett i relation till exempelvis musik- och kulturskolorna där tjejerna är i stabil numerär övervikt. (Studieförbunden 2004, Kulturen i siffror 2005:5).

Det finns ingen entydig statistik på vad ungdomarna sysslar med för verksamhet. En viss vägledning får man dock av att i åldersgruppen under 25 år deltog hälften av alla cirkeldeltagare i cirklar med estetiska ämnen 2000. Detta var 12 procentenheter fler än i åldersgruppen 25 till 44 år (Svensson 2002). Just studiecirkelarna är tillkomna på de aktivas eget initiativ. Det enskilt största ämnet för studiecirklar är improvisatorisk musik, vari rock ingår. Det är därför inte orimligt att förmoda att en stor del av de kulturutövande ungdomarna inom studieförbunden sysslar med att spela i rockband. Inom det område som oprecist kan kallas för rockmusik är Sensus den största aktören. Sensus har över 40 musikhus med replokaler. Detta är tidigare TBV:s verksamhet som samlas i Musiknätverket. I musikhusen finns replokaler och möjligheter att delta i rockskolor, i många arrangeras konserter. Vid musikhusen finns i allmänhet också en musikförening. Studieförbundet är också en stor aktör på rockmusikområdet och driver musikhus med mer än 1 000 replokaler.

Studieförbundens verksamhet är mångskiftande till sin karaktär. Dess verksamhet är belyst i utredningarna *Folkbildning i brytningstid – en utvärdering av studieförbund och folkhögskola* (SOU 2004:30) samt i *Vem får vara med? En belysning av folkbildningens relation till icke-deltagarna* (SOU 2004:51).

# Ett tillgängligt utbud

I ett av de perspektiv som ska genomsyra ungdomspolitikens betonas mångfalden. I detta ligger att en mångfald av livsstilar bland ungdomar är värdefullt och ska bejakas. Idag riskerar marginaliserade grupper att osynliggöras inom det rådande uppföljningssystemet.

Ungdomsgruppen är heterogen, ungdomars förutsättningar varierar beroende på kön, svensk eller utländsk bakgrund, socioekonomisk bakgrund, geografisk hemvist, eventuella funktionshinder och sexuell läggning. Redan i inledningskapitlet av *Fokus 06* pekade Ungdomsstyrelsen på svårigheterna att inom ramen för nuvarande uppföljningssystem mäta om mångfaldsperspektivet bejakas. Konsekvensen av dessa svårigheter kan bli att marginaliserade grupper ytterligare riskerar att osynliggöras inom uppföljningssystemet. Detta är ett problem då politiken ska bidra till att minska skillnader och diskriminering samtidigt som uppföljningarna av denna politik inte kan göras mer ingående på grund av bristande resurser. I nedanstående avsnitt vill Ungdomsstyrelsen särskilt lyfta fram problematiken med tillgänglighet.

I den nationella handlingsplanen för handikappolitiken *Från patient till medborgare* (proposition 1999/2000:79) står att politikens huvudinriktning ska vara att handikapperspektivet genomsyrar alla samhällssektorer, att ett tillgängligt samhälle skapas samt att bemötandet ska förbättras. Just denna tillgänglighetsaspekt är väsentlig då utbudet av kultur och fritid för ungdomar ska bedömas. Är utbudet ett reellt utbud även för funktionshindrade?

## Olika former av funktionshinder

Det finns en mängd olika funktionsnedsättningar. Ett funktionshinder kan innebära att man har minskad rörlighet, svårt att se eller höra. Vidare kan funktionshinder innebära psykiska besvär, intellektuell funktionsnedsättning och behov av mediciner eller speciell kost. Funktionsnedsättningarna är i allmänhet inget hinder i sig men i mötet med en otillgänglig miljö kan ett handikapp uppstå.

Hur tillgängligt är kultur- och fritidsutbudet för funktionshindrade ungdomar? Inom kultur- och fritidsområdet kan, precis som i samhället i övrigt, tillgängligheten problematiseras utifrån den fysiska tillgänglig-



heten, den kommunikativa tillgängligheten, den informativa tillgängligheten och den psykosociala tillgängligheten.

Den fysiska tillgängligheten handlar om att inom- och utomhusmiljöer måste vara tillgängliga så att man kan ta sig fram i dem, men lika viktigt är att man kan ta sig till dem. I den fysiska tillgängligheten innefattas också att man ska kunna vistas länge i miljön. Ett exempel på vad som då är viktigt är att speciella kostbehov måste tillgodoses.

Den kommunikativa tillgängligheten handlar om att det måste finnas hjälpmedel som gör kommunikation mellan människor möjlig.

Den informativa tillgängligheten handlar om att alla ska kunna ta del av information om det utbud som faktiskt finns oavsett hur man hör eller ser.

Den psykosociala tillgängligheten handlar om de attityder och bemötanden som kan hindra den funktionsnedsatte i olika situationer.

Kulturrådet presenterade 1998 en rapport om funktionshindrades tillgång till kultur. Fokus i rapporten riktades mot kultur som stöddes med allmänna medel där staten hade ett stort inflytande. I rapporten fanns inget ungdomsperspektiv, då man menar att tillgänglighetsproblematiken är av generell art, det vill säga att ungdomars tillgänglighetsproblematik inte skiljer sig från andra grupper. Man konstaterade att funktionshindrade i mindre utsträckning än andra nyttjar kulturinstitutionerna. Dock har de flesta kulturinstitutionerna ökat tillgängligheten till sin verksamhet genom att rent fysiskt öka möjligheterna att komma in i lokalerna. Däremot har de mer sällan anpassat innehållet i verksamheten så att detta har blivit tillgängligt. Detta visar sig bland annat i att man sällan har handikappansvariga eller måldokument som rör tillgänglighet (Statens kulturråd 1998:3).

102

### **Rutiner för uppföljning saknas**

I Handikappombudsmannens rapport till diskrimineringskommittén *Diskriminering och tillgänglighet från 2004* berörs tillgänglighetsproblematiken bland annat med fokus på verksamhetsinnehåll. Där konstateras att alla tillgänglighetsaspekter inte ryms inom områden som byggd miljö, information, kommunikation, transporter och kommunikation. Av de typer av verksamheter som behandlas är förmedlingsmässig verksamhet och utbildningsverksamhet de mest relevanta inom området kultur och fritid.

Förmedlingsmässig verksamhet är av upplevelseorienterad art som till exempel teater, idrottsevenemang, film, dans, konserter och konst. Det slås fast att för att utbudet och upplevelsorna ska vara tillgängliga innebär det att dessa måste förmedlas så att alla kan ta del av dem.



Om förmedlingen ska vara tillgänglig krävs det att det som förmedlas kan uppfattas av alla sinnen. Därför måste komplexa budskap, upplevelser och kunskap förmedlas med en långt driven konkretion. För att utbildningsverksamhet ska vara tillgänglig och användbar innebär detta att alla ska kunna ta del av den som åhörare eller åskådare och att alla ska kunna vara lärare och föreläsare (se vidare *Diskriminering och tillgänglighet*, Handikappombudsmannens rapport till Diskrimineringskommittén 2004, avsnitt 3.2).

Barnombudsmannen och handikappförbunden publicerade 2006 rapporten *Fritid för barn och unga med funktionshinder*. I denna inventerades satsningar inom kultur- och fritidsområdet för unga. Med unga avsågs den åldersgrupp som omfattas av FN:s barnkonvention, det vill säga till och med 18 års ålder. Resultatet av undersökningen är att hälften av landets kommuner inte gör några särskilda ansträngningar för att göra fritidsutbudet tillgängligt för barn och unga med funktionshinder. Detta gäller särskilt små kommuner. Undersökningen pekar vidare på att samverkan saknas med barn- och ungdomsrehabiliteringar i 72 procent av kommunerna. Speciellt tydligt är detta i glesbygds- och förortskommuner. I rapporten menar man att om inte en sådan samverkan finns saknas möjligheten för kommunerna att ge unga med funktionshinder en rik och meningsfull fritid. I rapporten förs också fram att hälften av kommunerna anger att de inte kan erbjuda mötesplatser där ungdomar med och utan funktionshinder kan träffas och umgås med varandra.

Barnombudsmannen och handikappförbundens rapport pekar på ett tema som också fanns med i inledningen av *Fokus 06*, nämligen att det saknas rutiner för att följa upp och utvärdera dessa tillgänglighetsfrågor. Detta saknas till och med i de kommuner där man har gjort särskilda insatser på området. Man lyfter fram att det saknas samlad kunskap om vilka barn som deltar i verksamheter på fritidsgårdar, ungdomens hus samt i olika kultur- och idrottsaktiviteter på fritiden.

Att kultur- och fritidsutbudet är tillgängligt för samtliga ungdomar är en viktig del av ungdomspolitikerna och frågeställningarna kring detta måste ständigt hållas levande. Det ser inte ut att finnas några speciella tankegångar kring huruvida en speciell satsning på ungdomars kultur- och fritid också för med sig speciellt formulerade tankar kring tillgänglighet. Detta återspeglas exempelvis i Kulturrådets konstaterande att tillgänglighetsproblematiken är av generell art och att den inte främst bör relateras till just ungdomar. Resurserna har inte medgett större egna undersökningar om tillgänglighetsproblematiken varför vi har varit hänvisade till tidigare arbeten. Detta understryker bristerna i uppföljningssystemet kring mångfaldsperspektivet.

# Kommer jag in och vad kostar det?

Att inte komma in på rockklubben eller dansstället är reella problem för unga. Åldersgränser kan också fungerande sorterande då ålder spelar roll för pris-sättningen av olika typer av arrangemang.

Det är inte ovanligt i den allmänna debatten att föra fram kostnaderna för att besöka ett arrangemang som avgörande för vad man ägnar sig åt men det är betydligt svårare att koppla kostnaden till mönster i vad den enskilde individen gör.

## Kostnaden spelar roll

En trend i dag är att fritiden alltmer tillbringas i hemmiljö. Är det priset för en biobiljett som avgör om man besöker biografen istället för att titta på en dvd i hemma? Det kan ju vara så att den tekniska utvecklingen för tv-apparater, med större skärmar tillsammans med det stora utbudet av film gör att hemmet uppfattas som ett mer attraktivt val än biografen. Samtidigt har kostnaderna ibland betydelse för hur ungdomar uppfattar sina fritidsval.

I Ungdomsstyrelsens enkät *Unga och föreningsidrotten* från 2005 visade det sig att var tredje av de unga som idrottat i idrottsförening uppgett att kostnaden hade bidragit till att man slutat. Tre fjärdedelar av dem som uppgett kostnaden som avgörande var tjejer. Om detta betyder att tjejer väljer dyrare idrottsaktiviteter som därigenom blir mer betungande eller om deras priskänslighet är större går inte att avgöra. Slutsatsen är ändå att kostnaden kan ha betydelse och att kön spelar roll för hur man anser att valet gjordes.

Finns det då någon tydlig tanke bakom hur arrangörer sätter sina priser i förhållande till verksamhetens innehåll? Vad kostar det att besöka ett elitidrottsevenemang? En exakt jämförelse mellan priser på biljetter till elitidrottsevenemang låter sig inte göras. Om arenan har ståplatser eller inte har betydelse. Att besöka IFK Göteborgs allsvenska fotbollsmatcher kostar i normalfallet för ungdomar upp till och med 18 år 60 kronor. AIK:s ungdomsbiljetter kostar 80 kronor till och med 16 år.

Malmö FF har studerandepriiser för personer upp till 18 år. Exempelvis hade alla aktiva fotbollsspelare upp till 18 år som deltog i St Eriks-cupen i Stockholmsdistriktet 2005 möjlighet att gå gratis på alla fotbollsmatcher i distriktet.

I ishockey finns samma prisbild som inom fotbollen. Elitserielaget i ishockey Frölunda Indians har studerandebiljetter för 75 kronor. För ungdomar under 18 år, men i flera fall 16 år eller i vissa fall studerande ungdomar, finns specialpriser. Normalpriset för de billigaste biljetterna som inte riktas till dessa kategorier ligger i allmänhet mellan 100 och 120 kronor. Det är uppenbart att ungdom definieras på olika sätt. Elitidrottsföreningarnas åldersgränser för biljettpriser varierar och överensstämmer inte med Riksidrottsförbundets åldersindelning att man är ungdomsidrottare fram till 20 års ålder.

Entrén till föreställningar på de större kulturinstitutionerna som teatrar, operor och liknande varierar. Kungliga Operan i Stockholm tillämpar barnpriser upp till och med 16 års ålder och samma priser för studerande upp till och med 30 år. För barn och studerande upp till 30 år kostar biljetter från 85 kronor och uppåt. Norrlandsoperan har ungdomspriser upp till och med 19 år, kring 100 kronor, samt studerandepriiser som är något högre. Priserna varierar med vilket arrangemang det är. Göteborgs stadsteater har ungdomspriset 95 kronor för alla upp till och med 26 år.

105

### **Åldersgränserna varierar**

Kulturföreställningar på kommersiella lokaler har ofta åldersgränser. Det handlar då främst om musikföreställningar. Framförallt gäller detta lokaler som har alkoholutskänkning. Ungdomar från 18 års ålder får konsumera alkohol på lokal och ställena kan därför förmodas sätta sin gräns vid just 18 år. Men många klubbar har i stället satt gränsen vid 20 år. Denna gräns utestänger en stor grupp ungdomar från kulturutbudet trots att de har åldern inne för att konsumera alkohol. En möjlig förklaring kan vara att konsertarrangörerna vill fokusera på en grupp som har råd att konsumera mer alkohol. En annan förklaring kan vara att äldre kan tänkas vara något ordningsammare. Man kan fråga sig om det inte är möjligt att helt ta bort åldersgränserna för att göra klubbarnas attraktiva utbud även tillgängligt för yngre. Detta då just dessa arrangörer har ett utbud som attraherar ungdomarna.

Priserna för att gå på olika arrangemang varierar. Det förefaller av någon anledning som att priset på en biobiljett (fullt pris) är riktmärket.

## Hur är priset satt?

Det är tydligt att ungdomar får betala varierande priser för entrébiljetter oavsett om det handlar om teater, opera, idrott eller bio. Åldern har betydelse för vilket utbud en ungdom har tillgång till genom de satta åldersgränserna. Vem som räknas som studerande och ungdoma varierar stort. Ålder kan fungera sorterande på grund av att kostnader för samma saker kan variera utan att den unges ekonomiska status har någon relation till gränserna. Det går att konstatera att ålder för rabatterade priser varierar så stort mellan olika arrangörer att det inte går att se någon bakomliggande förklaring till var gränserna sätts.

Det går inte att hitta någon tanke bakom åldersindelningen inom idrotten och inte heller någon överensstämmelse med Riksidrottsförbundets syn på vad som är barn, ungdomar och vuxna. Att idrottens arrangörer uppvisar detta godtycke är helt i sin ordning då idrottens organisationer inte styrs av det offentliga.

För det arrangemangsutbud som har direkta kopplingar till kultur- och fritidspolitik förefaller det inte orimligt att åtminstone de arrangörer som har uppdrag och finansiering från offentligt håll åtminstone kan motivera sina gränser i relation till sina uppdrag. När vi tittar på ett axplock av de större kulturinstitutionerna finns ingen samstämmighet. Frågan är om de varierande åldersindelningarna bygger på målgruppsanalyser och skilda synsätt på hur den egna verksamheten styrs eller om de är helt gripna ur luften. Endast i undantagsfall finns en någorlunda samstämmighet med den ungefärliga åldersindelningen i den nationella ungdomspolitikerna.

# Vem ordnar spelningen?

Det finns en rad kulturarrangörer som växt fram med offentligt stöd. Exempel på sådana är ett flertal musikarrangörer som är inriktade på rock, jazz och annat som faller under den oprecisa genrebestämningen populärmusik. Dessa är viktiga att lyfta fram då de ägnar sig åt kulturverksamhet som är mycket efterfrågad av ungdomar.

Arrangörsskaran är heterogen till sin karaktär. Ibland handlar det om företag och ibland om föreningar. Dessa konsertarrangörers verksamhet är inte nödvändigtvis endast inriktade på ungdomars kultur, men deras huvudsakliga målgrupp är ungdomar. Just äldre ungdomar är en grupp som gärna besöker konserter och de gör det gärna på rockklubbar.

I en jämförelse mellan olika kulturaktiviteter för ungdomar mellan 13 och 20 år visar det sig att nio av tio aldrig går på klassiska konserter på sin fritid. För musikstilar som pop, rock och hiphop går något fler än hälften på sådana konserter någon eller några gånger per år, bara en av tio går någon eller några gånger i månaden. Det är uppenbart att den senare genren attraherar ungdomarna.

Andelen ungdomar som tar del av teater, musikaler och klassisk musik är tämligen stabil oavsett ålder på besökarna. I gruppen 13–20 år råder ett diametralt annorlunda förhållande rörande pop, rock och hiphop. Bland 13-åringarna går fyra av tio på sådana konserter någon eller några gånger om året, vid 15 års ålder är det mer än hälften som går på konserter och vid 20 års ålder attraherar rock, pop och hiphop något fler än sex av tio och 13 procent går minst någon gång i månaden.<sup>24</sup> Förmodligen förstärks denna tendens ytterligare för de äldre ungdomarna, inte minst beroende på att många av de ledande konsertarrangörernas lokaler serverar alkohol vilket utestänger de yngre. Det är uppenbart att konsertarrangörernas verksamhet är en viktig arena för ungdomars kulturutbud.

Det finns några sammanslutningar av konsertarrangörer som är värda att lyfta fram. Kontaktnätet är en riksorganisation för ideella kulturföreningar. Dessa är spridda över hela landet och cirka 150 till antalet. Många av dessa föreningar arrangerar konserter, filmvisningar och teaterföreställningar. Musik- och Kulturföreningarnas Samarbetsorganisa-

tion (MOKS) är en annan organisation för föreningar. Tyngdpunkten i verksamheten för dess medlemsföreningar ligger på musik i form av att ha tillgång till replokaler och/eller arrangera konserter. De har cirka 120 medlemsföreningar spridda över hela landet men med en tyngdpunkt i Skåne och Västsverige.

Vid sidan av Kontaktnätet och MOKS finns Arrangörsföreningen som är en riksorganisation för professionella konsertarrangörer i Sverige. Med professionell avser föreningen seriösa arrangörer som genomför professionellt arrangerade konserter. Målsättningen för arrangörsföreningen är att stärka livemusikscenens ställning i den offentliga debatten och förbättra förutsättningarna för arrangörsverksamhet i hela landet. Både ideella föreningar och rena företag kan vara medlemmar i föreningen. Det grundläggande är att de ägnar sig åt att ordna konserter regelbundet. I maj 2006 hade de 20 medlemmar spridda över landet från Malmö i syd till Skellefteå i norr. Dessa arrangerade 2005 omkring 2 000 konserter med ett sammanlagt åskådarantal på cirka 700 000. De är för tillfället finansierade av Ungdomsstyrelsen, Framtidens kultur och Kulturrådet. Medlemmarna i föreningen är de mest framträdande arrangörerna inom en bred rockgenre samt i några fall landets ledande jazzarrangörer som exempelvis Pinkerton i Skellefteå, Debaser i Stockholm, Mejeriet i Lund eller Nefertiti i Göteborg.

Förutom ovan nämnda organisationer finns UKM (Ung Kultur Möts), en rikstäckande organisation som stödjer kulturfestivaler, och Plural som är ett rikstäckande nätverk för scenkonstarrangörer. Båda dessa organisationer är delaktiga i skapandet av förutsättningar för ovanstående utbud till ungdomar.

## Sammanfattning

Kultur- och fritidsutbudet för ungdomar är ett område som är svårt att avgränsa tydligt. Det är ett område som består av statliga, regionala och kommunala ambitioner och institutioner, av ideella organisationer och av kommersiella krafter. Mitt i detta står de enskilda ungdomarna och ska ha tillgång till välfärd och makt för att leva och forma sina liv. Överrenstämmer de statliga ambitionerna kring ungdomars kultur och fritid med det konkreta utbudet? Hur stämmer de med hur ungdomarna själva uppfattar sig som personer på sin fritid?

Ungdomsstyrelsen menar att det är viktigt att belysa ungdomsgruppens möjligheter att ta del av kultur- och fritidsutbudet, oavsett vilka aktiviteter som olika ungdomar söker sig till. Med tanke på den förlängda ungdomstiden anser vi dessutom att det är betydelsefullt att särskilt lyfta fram de unga vuxnas situation.

### Kompisar och lärande

Det går att problematisera och nyansera vad ungdomar anser sig göra och vara på sin fritid. Fokus 06 visar att relationer och kompisintimitet, oavsett kön, är något som är av största vikt i ungdomars liv. Vid sidan av detta har idrottande en stor plats. Om vi lämnar en klassificering som bygger på idrott, kultur och fritid och istället frågar ungdomar vad de anser att de ägnar sig åt på sin fritid får vi svaret att det handlar om att lära sig saker från en tredjedel av ungdomarna.

Om sedan mer än en tredjedel av ungdomarna ägnar sig åt att vårda vänskapliga relationer betyder det att en stor del av ungdomarna för det första anser sig ingå i sociala sammanhang. För det andra ägnar sig en stor del av den grupp som ser sig som vårdande av kompisintimitet också åt fritidbaserat lärande. Hur förstås detta

fritidsbaserade lärande i relation till populariteten hos olika aktiviteter? En rimlig slutsats är att ungdomar känner sig mer hemma i sammanhang som bygger på personliga relationer och eget utövande, än i sammanhang där de är konsumenter. Lärdomen är att ungdomar attraheras av aktiviteter som stimulerar sociala relationer.

### Ett svårgreppat och slumpmässigt utbud

Från Aktionsgruppen för barnkulturs utredning vill vi lyfta fram den övergripande slutsatsen att den offentligt stödda barnkulturen är underdimensionerad och ojämnt fördelad. Ungdomsstyrelsen menar att utredningen ger underlag för slutsatsen att detta även gäller för ungdomsgruppen i sin helhet. Unga har därmed väldigt olika villkor för att kunna utveckla sin kreativitet. Det råder en stor brist på valfrihet för aktiviteter som tillåter eget skapande och detsamma gäller för möjligheten att ta del av professionell kultur.

En rad problem uppstår när vi försöker ge en sammanhängande bild av utbudet av kulturaktiviteter för unga. Det första problemet handlar om att få en samlad bild av de statliga insatserna. Aktionsgruppen har pekat på bristen i Kulturrådets rapportering av nationella myndigheters och kulturinstitutioners insatser för barn och unga. Visserligen kan noggrannare redovisningar finnas i respektive institutioners egna redovisningar eller i Kulturrådets redovisningar för respektive kulturområde, men en samlad bild är svår att få. Detta bidrar till att det är svårt att följa upp de nationella ungdomspolitiska målen.

Det är överhuvudtaget svårt att jämföra kommuner, län och regioner. Dessa är olika stora både till yta och till befolkning. Jämförelser dem

emellan kan riskera att bli missvisande. Ett talande exempel på dessa stora skillnader är hur mycket pengar respektive landsting satsar per invånare där genomsnittet är 202 kronor per år och där Västra Götaland ligger i topp med 342 kronor per år och Stockholms län i botten med 132 kronor per år. Hur stor del av dessa pengar som går till unga går inte att få ett tydligt svar på. Av de län som deltog i Aktionsgruppen undersökning svarade samtliga att de prioriterade barn och unga men ingen svarade med konkreta siffror och hänvisade till att det var svårt att skilja ut det som går till unga. De flesta svarade också att de inte hade någon samlad uppföljning av ungdomskulturen. Detta understryker svårigheterna i att ge en bild av hur utbudet egentligen ser ut för ungdomar.

### **Hittar unga utbudet?**

Ovanstående genomgångar av de mest aktuella kartläggningarna av kulturutbudet för unga har visat att det finns strukturer som skulle kunna ge understöd till ett större och mer varierat utbud spritt över hela Sverige. Vi vet sedan tidigare att viktiga faktorer för om man söker sig till olika typer av aktiviteter handlar om preferenser och intressen men också om annat som till exempel upplevda fria val och socioekonomiska faktorer, liksom om kön, funktionshinder och familjerelationer.

De största skillnaderna i ungas kulturdeltagande syns mellan tjejer och killar, mellan unga från storstäder och unga från mindre städer samt mellan unga med respektive utan funktionshinder. Unga i storstäder är mer kulturaktiva än unga från mindre kommuner. En grundläggande fråga är om ungdomarna känner till utbudet och hur de tar det till sig? Svaren går att tolka i flera riktningar. För det första kan ungdomarnas svar tolkas som att informa-

tionen om kulturaktiviteter är dålig eftersom många anser att de inte har fått ta del av en sådan. Den andra tolkningen är att informationen om kulturutbudet anses så icke relevant att de inte tar till sig den. Den tredje tolkningen utifrån skillnaderna i typ av kommun är att ungdomar i kommuner med ett större utbud, inte behöver ta till sig informationen eftersom de ändå hittar till aktiviteterna, medan unga i kommuner med ett mindre utbud är tvungna att vara vaksamma och ta till sig information för att överhuvudtaget kunna göra någonting alls. Det är ändå tveksamt om just informationen är en avgörande faktor för hur man tar till sig kulturutbudet.

### **Ett utbud för barn eller ungdomar?**

Det finns en problematik kring utbudet till ungdomar som Ungdomsstyrelsen vill uppmärksamma. Det verkar finnas en flytande gräns mellan barn och ungdomar. Ungdomsstyrelsen vill peka på att det är problematiskt att definiera tonåringar som barn, vilket ofta görs idag, i kulturpolitiska sammanhang. Ungdomskulturens villkor skiljer sig från barnkulturens. Detta är inte minst tydligt då det inom barnkulturen är mer vanligt att vuxna har en styrande roll, något som inte överensstämmer med de övergripande målen i den nationella ungdomspolitik som betonar ungdomars eget inflytande. Detta är också ett problem då offentligt finansierad kultur för ungdomar i så stor utsträckning är identisk med kulturen för barn. När vi nu vet att de största delarna av de offentliga kultursatsningarna till unga kanaliseras genom skolan och främst genom grundskolan, menar vi att det finns ett kultur- och fritidspolitiskt glapp som ungdomarna hamnar i mellan barn och vuxen.



Att kulturinstitutionerna prioriterar olika åldersgrupper av unga på olika sätt är tydligt. Kulturinstitutionerna prioriterar oftare unga i åldern 13–18 år jämfört med de i gruppen 19–25 år. Ett rimligt antagande är att 13–18-åringarna oftast erbjuds kultur från institutionerna via skolan och att den typen av kulturutbud inte blir lika lätt att erbjuda till dem som slutat gymnasieskolan. Visserligen finns inga direkta stöd för denna slutsats i Ungdomsstyrelsens punktundersökning, men det är med tanke på åldersgrupperna ett rimligt antagande. Således framträder här ett strukturellt dilemma.

Att vissa kulturinstitutioner inte bedriver speciella kultursatsningar riktade till unga har i hög grad också att göra med attityder. Det gäller främst att de inte anser att unga vuxna är en speciell målgrupp för institutionens verksamhet, eftersom dessa omfattas av institutionens normala verksamhet.

Kultur- och musikskolorna har en mycket omfattande verksamhet. Att kunna hantera ett musikinstrument eller att på annat sätt kunna uttrycka sig är en viktig aspekt för att aktivt kunna delta i kulturlivet. Musik- och kulturskolorna är därför viktiga som förutsättning för ett levande kulturliv där ungdomar själva deltar aktivt. Det är däremot svårt att se hur stort utbud som dessa skolor erbjuder äldre ungdomar på grund av dess tonvikt på verksamhet för barn och yngre ungdomar. Musik- och kulturskolorna är i huvudsak inriktade på verksamhet som äger rum under grundskolans schemalagda tid. Detta förstärker bilden av att offentliga kultursatsningar ofta äger rum i nära anslutning till den obligatoriska skolan.

Den åldersgrupp som omfattas av den nationella ungdomspolitikerna finns inte i så stor utsträckning hos kultur- och musikskolorna. När dessa vill tillämpa sin skaparkraft och kreativi-

tet söker sig många till studieförbundens verksamhet men denna verksamhet är inte enhetligt utformad över landet. Det bedrivs en stor kulturverksamhet för och av ungdomar inom studieförbunden. Detta är verksamhet som ungdomarna själva väljer på sin fritid och det är verksamhet som de ofta kan forma själva. När ungdomarna gör detta får rockmusiken en framträdande plats och detta är också ett kulturområde som sticker ut genom att det är fler killar än tjejer som ägnar sig åt det.

## **Föreningslivet, ungdomsorganisationerna och idrotten**

### **Föreningslivet**

Föreningslivet har stark ställning bland ungdomarna. Denna kunskap är av vikt för att kunna bedöma ungdomarnas möjligheter att skapa sin egen kultur och fritid inom föreningslivet. Ryktet om föreningslivets död, eller åtminstone nedgång, kan ses som aningen överdrivet. Detta betyder å andra sidan inte att förändringar inte har ägt rum. Det är en komplex bild det handlar om. Föreningsmedlemskap är tydligt beroende av ålder, men det finns anledning att tro att det är olika typer av föreningar man är medlem i under olika perioder av livet. Ungdomar med utländsk bakgrund är både i mindre utsträckning med i föreningar och i mindre utsträckning aktiva i föreningar.

### **Ungdomsorganisationerna**

En viktig del i ungdomspolitikerna är stödet till ungdomars egna organisationer. Grundtanken bakom detta stöd är att samhället och ungdomarna själva vinner på att de är delaktiga i och kan påverka samhället. Ungdomsstyrelsen har därför velat lyfta fram ungdomsorganisationernas inställning till statsbidragssystemet. Bilden som framträder är splittrad. De som är

negativa menar att systemet ger utrymme för fusk och orsakar administrativa problem för organisationerna. De som är positiva ser möjligheter till utveckling. I detta ligger bidragssystemets dilemma. Hur ska man skapa ett rättvist system som är trovärdigt, stabilt och lättadministrerbart för organisationerna samtidigt som det ska vara lyhört för de människor som sluter sig samman och deras behov.

### **Idrotten**

Till sin omfattning är idrotten den största företeelsen inom det föreningsliv som ungdomar deltar i. Unga är mycket aktiva inom idrotten och de lägger ner mycket tid på aktiviteterna. Idrotten har också stora möjligheter att växa ytterligare. De två grupperna där potentiella idrottsutövare finns är dels bland dem som har hållit på men slutat, dels bland dem som aldrig har idrottat. I dessa två grupper finns det många med en positiv inställning till idrotten och många kan tänka sig att börja idrotta igen eller börja trots att de aldrig tidigare har hållit på.

### **Unga utanför idrotten**

Anledningarna till att man idrottat, eller har slutat att idrotta, handlar naturligtvis främst om ett fritt val, men det är samtidigt tydligt att valen också är omständighetsberoende. Som ett exempel på omständighetsberoende faktorer spelar kön roll. En breddad rekrytering till idrotten kan enligt utredningen äga rum för äldre ungdomar, men då måste det finnas en tydlig medvetenhet om vilka anledningar som finns till att man väljer att idrotta eller att sluta.

Föreningsutbudet och föreningarnas verksamheter i förhållande till tillfredställd eller inte tillfredställd efterfrågan handlar om strukturella möjligheter och om meningsskapande processer, vilka stöder eller begränsar olika idrotters

attraktionskraft. Ett illustrativt exempel är basketbollen som omges av en *street wise-aura* vilken lättare kan attrahera en utrikes född tjej än till exempel golf.

### **Organisation och innehåll**

Idrottens starka ställning inom ungdomskulturen och i ungdomars liv kräver en liten problematisering. Den största delen av den frivilliga idrotten som bedrivs under fritiden är organiserad med sin bas i någon organisation som är ansluten till Riksidrottsförbundet. Denna organisatoriska koppling till ett sammanhållet riksförbund förstärker bilden av idrottens ställning eftersom alla olika verksamheter, trots bas i skilda miljöer, skilda mål med aktiviteterna och helt olika utföranden, definieras som just idrott.

Vad förenar egentligen så skilda aktiviteter som en stillsam golfrunda med en juniormatch i ishockey eller med en konstsimuppvisning, förutom den organisatoriska tillhörigheten i Riksidrottsförbundet? Det är knappast aktivitetens regelverk, organiseringen av den eventuella tävlingsverksamheten, den sociala rekryteringsbasen eller den kroppsliga och själsliga upplevelsen av utförandet. Det är inte nödvändigtvis så att exempelvis den filosofiskt inriktade och tävlingsfria aikidon egentligen har mer gemensamt med volleyboll än med yoga eller scoutverksamhet. Men aikido hänförs till idrott, yoga till hälsoaktiviteter och scouting till friluftslivet. Kulturutövning som att måla, spela teater, skriva etcetera kan tjäna på att redovisas sammanhållet.

Med ovanstående i åtanke kan idrottens starka ställning nyanseras. Faktum kvarstår dock. Idrott är, hur man än mäter, en av de viktigaste företeelserna i ungas liv. Samtidig understryker detta resonemang resultaten i kapitlets inled-

ning där det lyftes fram att ungdomar i mycket stor utsträckning använder sin fritid till att aktivt lära sig saker.

### **Mötesplatser**

Ett flertal av de nya typerna av mötesplatser i offentlig regi ger uttryck för en pluralism präglad av samverkan mellan stat, kommuner, föreningsliv och de unga själva. Samlingslokaler, mötesplatser, ungdomens hus och föreningsdrivna mötesplatser rymmer en stor utvecklingspotential.

Det har ägt rum en rad olika förändringar kring ungdoms- och fritidsgårdar samt kring ungdomens hus. Förändringar som ser ut att ha tilltagit under det senaste decenniet. Trenderna för fritidsanläggningarnas drift och ägande pekar på att kommuner anlitar entreprenörer som tar över driften av tidigare kommunala anläggningar. Detta ser inte ut att gälla för ungdomens hus eller liknande verksamheter.

Trenden är att kommunala ungdomens hus ser ut att öka i omfattning, men att ökningen antagligen är större än statistiken visar då stora anläggningar med viktig verksamhet inte finns med, till exempel Folkets Hus i Rinkeby, Fryshuset i Stockholm och Bryggeriet i Malmö. De senare är dock föreningsdrivna och definieras inte av uppgiftslämnarna som ungdomens hus.

Gränserna mellan renodlad kommunal verksamhet och föreningsverksamhet har suddats ut och detta gäller särskilt verksamheter för äldre ungdomar. Under samma tak möts olika typer av verksamhet som till exempel fritidsverksamheter, utbildningsverksamheter, sociala projekt och arbetsmarknadsåtgärder. Det handlar om en bred samverkan mellan olika aktörer som kommunen, föreningar med flera. När dessa breda verksamheter ska sammanfattas lättöverskådligt och kvantitativt leder denna ut-

veckling till problem. När gårdar har omvandlats eller nya ungdomsverksamheter har kommit till har det utvecklats en form där kommunen kunnat vara med och ge utvecklingsstöd till projekten vilket resulterat i blandverksamheter som liknar tidigare öppen verksamhet men som har en medlemsbas i reguljära ideella föreningar. Vad som är en ungdomsgård, vad som är en fritidsgård och vad som är ett ungdomens hus är svårare att säga. Lika svårt är det att avgöra vad föreningsdrivna verksamheter ska klassificeras som.

De senaste årens utveckling har bidragit till två saker. Dels har tidigare verksamheter omvandlats genom olika typer av samarbeten, dels är den tidigare uppdelningen mellan ungdomar i föreningar och föreningslös ungdom idag inte längre viktig i olika typer av ungdomsverksamheter. Detta innebär att det blir ännu svårare att få en övergripande bild av hur situationen ser ut i landet. Många lyckade lokala verksamheter drivs på nya sätt som gör att den statistiska överblicken blir svår att skapa.

# KAPITEL 4



# Kultur och fritidsverksamheter som lockar unga

I detta kapitel beskrivs lokala verksamheter som lyckas väl med att erbjuda kultur- och fritidsaktiviteter som attraherar ungdomar. Ungdomar, tjänstemän, politiker, fritidsledare, projektanställda och ungdomssamordnare har blivit intervjuade.

I Haparanda berättar vi om Station som är ett ungdomens hus, i Lidköping gör vi nedslag i ett gammalt sockerraffinaderi som är kommunens nya aktivitetshus, Sockerbruket. Därefter besöker vi den ideella föreningen Astrid Lindgrens Hembygd. I Värmdö kommun belyser vi nätverket Origo och i Malmö besöker vi föreningen Bryggeriet. Vi berättar också om ett regionalt exempel i Västra Götaland som på ett nyskapande sätt arbetar med ungdomars kultur och fritid.

Varje verksamhet är unik och därför kommer vi att belysa olika teman i våra valda exempel. Det går dock att hitta punkter som är gemensamma och dessa kommer att tas upp i den avslutande diskussionen.

Det finns många verksamheter i Sverige idag som på olika sätt erbjuder kultur- och fritidsaktiviteter som lockar ungdomar. Dessa kan hittas inom exempelvis Riksidrottsförbundet, Svenska kyrkan, den ideella sektorn, näringslivet eller spännande "cross-over-projekt" som möjliggör möten mellan olika kulturformer. De exempel som vi tar upp ligger nära Ungdomsstyrelsens verksamhet.

Valet av verksamhetsexempel har utgått från följande kriterier:

- Att kommunen har genomfört Lupp-enkäten.<sup>1</sup>
- Att ungdomar ges möjligheter att påverka utbudet av fritids- och kulturaktiviteter och i vissa fall även är huvudaktörer i genomförandet av de olika aktiviteterna.
- Att få geografisk spridning.

I intervjuerna har följande frågor varit vägledande:

- Vilka kanaler har ungdomarna för att påverka kommunens kultur- och fritidsutbud?
- Har ungdomarna varit med och påverkat under planeringen och i genomförandet?
- Finns en ambition att fånga upp ungdomarnas initiativ och idéer?
- Är verksamheten tillgänglig för alla?
- Hur ska utbudet göras attraktivt för unga som inte är aktiva idag och som riskerar att hamna utanför?
- Hur tar sig ungdomarna i glesbygden till olika aktiviteter?
- På vilket sätt är de unga själva aktiva skapare och inte endast passiva konsumenter?
- När upplevs verksamheten som lyckad och varför?

## Hur nöjda är unga?

Lupp står för *Lokal uppföljning av ungdomspolitik* och är en enkätundersökning som Ungdomsstyrelsen erbjuder landets kommuner att använda sig av. Frågorna i enkäten handlar bland annat om synen på inflytande, hur unga trivs i skolan, fritidsaktiviteter, arbete, hälsa och framtidsplaner.

Ungdomsstyrelsen genomförde en nationell ungdomspolitisk uppföljning (Nupp) under 2004. I den besvarade 3 240 unga mellan 16 och 25 år bland annat följande fråga: *Hur mycket, av det du är intresserad av, finns det att göra på fritiden?* Två av tre, 66 procent, ansåg att det fanns väldigt mycket eller ganska mycket att göra.

**Tabell 4.1 Hur mycket av det du är intresserad av, finns att göra på fritiden? År 7–9. Haparanda**

	2003*		2005	
	Frekvens	%	Frekvens	%
Det finns mycket att göra	69	19,5	65	22,0
Det finns ganska mycket att göra	121	34,3	124	42,0
Det finns ganska lite att göra	108	30,6	83	28,1
Det finns lite att göra	45	12,7	23	7,8
Vet inte	7	2,0		
Ej svar	3	0,8		
<b>Totalt</b>	<b>353</b>	<b>100</b>	<b>295</b>	<b>100</b>

\* 2003 löd frågan: Hur mycket finns det att göra på fritiden för dig?

Källa: Lupp Haparanda.

**Tabell 4.2 Hur mycket av det du är intresserad av, finns att göra på fritiden? Gymnasieungdomar. Haparanda**

	2003		2005	
	Frekvens	%	Frekvens	%
Det finns mycket att göra	30	18,0	19	8,3
Det finns ganska mycket att göra	55	32,9	79	34,3
Det finns ganska lite att göra	53	31,7	89	38,7
Det finns väldigt lite att göra	26	15,6	43	18,7
Vet inte	2	1,2		
Ej svar	1	0,6		
<b>Totalt</b>	<b>167</b>	<b>100</b>	<b>230</b>	<b>100</b>

Källa: Lupp Haparanda.

**Tabell 4.3 Hur mycket, av det du är intresserad av, finns det att göra på fritiden?  
Lidköping 2005**

	Årskurs 7-9		Gymnasieungdomar	
	Frekvens	%	Frekvens	%
Det finns väldigt mycket att göra	121	23,6	100	22,4
Det finns ganska mycket att göra	300	58,5	226	50,6
Det finns ganska lite att göra	82	16,0	93	20,8
Det finns väldigt lite att göra	9	1,8	27	6,0
Ej svar	1	0,2	1	0,2
<b>Totalt</b>	<b>513</b>	<b>100</b>	<b>447</b>	<b>100</b>

Källa: Lupp Lidköping.

### Haparanda

Haparanda kommun har genomfört Lupp-enkäten vid två tillfällen, 2003 och 2005. I enkäten 2003 framgick att 54 procent av högstadiel eleverna var nöjda och ansåg att det fanns väldigt mycket eller ganska mycket att göra och två år senare var 64 procent nöjda med utbudet. En tolkning av den positiva utvecklingen kan vara verksamheten på Station som riktar mycket av sitt fritids- och kulturutbud till just denna åldersgrupp.

Bland gymnasieeleverna var inte lika stor andel nöjda. Här kan vi se en motsatt trend jämfört med hos den yngre gruppen. År 2003 var 51 procent nöjda jämfört med 43 procent 2005. Således var en mindre andel av de äldre ungdomarna i Haparanda nöjda jämfört med riksgenomsnittet (66 procent).

### Lidköping

I Lidköping var 82 procent av högstadiel eleverna nöjda och ansåg att det fanns väldigt mycket eller ganska mycket att göra. Av gymnasieeleverna var 73 procent nöjda vilket är en större andel än riksgenomsnittet. Bland gymnasieeleverna var dock en mindre andel nöjda än bland de yngre ungdomarna.

### Astrid Lindgrens Hembygd

Av eleverna i Astrid Lindgrens Hembygd var störst andel nöjda med fritidsutbudet i Oskarshamn följt av Eksjö, Vimmerby och Hultsfred. Här presenterar vi resultaten från Oskarshamn och Hultsfred. I Oskarshamn var 76 procent av högstadiel eleverna nöjda och ansåg att det finns väldigt mycket eller ganska mycket att göra. I Hultsfred var 66 procent av högstadiel eleverna nöjda.

I Oskarshamn var 58 procent av gymnasieeleverna nöjda jämfört med 39 procent i Hultsfred vilket är under riksgenomsnittet på 66 procent.



**Tabell 4.4 Hur mycket, av det du är intresserad av, finns det att göra på fritiden?  
År 7–9. Astrid Lindgrens Hembygd 2005**

	Oskarshamn		Hultsfred	
	Frekvens	%	Frekvens	%
Det finns väldigt mycket att göra	76	23,3	26	14,4
Det finns ganska mycket att göra	171	52,5	93	51,4
Det finns ganska lite att göra	66	20,2	46	25,4
Det finns väldigt lite att göra	13	4,0	16	8,8
Ej svar				
<b>Totalt</b>	<b>326</b>	<b>100</b>	<b>181</b>	<b>100</b>

Källa:Lupp Astrid Lindgrens Hembygd.

**Tabell 4.5 Hur mycket, av det du är intresserad av, finns det att göra på fritiden?  
Gymnasieungdomar. Astrid Lindgrens Hembygd 2005**

	Oskarshamn		Hultsfred	
	Frekvens	%	Frekvens	%
Det finns väldigt mycket att göra	87	14,3	26	9,4
Det finns ganska mycket att göra	266	43,8	81	29,1
Det finns ganska lite att göra	197	32,5	119	42,8
Det finns väldigt lite att göra	57	9,4	52	18,7
Ej svar				
<b>Totalt</b>	<b>607</b>	<b>100</b>	<b>278</b>	<b>100</b>

Källa:Lupp Astrid Lindgrens Hembygd.

### Värmdö

I Värmdö genomfördes Lupp-enkäten 2004. Av högstadieläverna var 65 procent nöjda och ansåg att det fanns väldigt mycket eller ganska mycket att göra. Bland gymnasieeleverna var en mindre andel, 54 procent, väldigt eller ganska nöjda med utbudet på fritiden.

### Malmö

Malmö kommun genomförde Lupp-enkäten 2003. Av högstadieläverna var 72 procent nöjda och ansåg att det fanns ganska mycket eller väldigt mycket att göra på fritiden. Motsvarande andel bland gymnasieeleverna var 67 procent.



**Tabell 4.6 Hur mycket, av det du är intresserad av, finns det att göra på fritiden? Värmdö 2004**

	Årskurs 7-9		Gymnasieungdomar	
	Frekvens	%	Frekvens	%
Det finns väldigt mycket att göra	99	19,5	39	17,3
Det finns ganska mycket att göra	233	45,9	83	36,7
Det finns ganska lite att göra	139	27,4	61	27,0
Det finns väldigt lite att göra	32	6,3	40	17,7
Ej svar	5	1,0	6	2,6
<b>Totalt</b>	<b>508</b>	<b>100</b>	<b>226</b>	<b>100</b>

Källa:Lupp Värmdö.

**Tabell 4.7 Hur mycket finns det att göra på fritiden för dig? Malmö 2003**

	Årskurs 7-9		Gymnasieungdomar	
	F	%	F	%
Det finns väldigt mycket att göra	145	29,1	144	29,0
Det finns ganska mycket att göra	214	42,9	188	37,9
Det finns ganska lite att göra	82	16,4	104	21,0
Det finns väldigt lite att göra	37	7,4	38	7,7
Vet ej	20	4,0	19	3,8
Ej svar	1	0,2	3	0,6
<b>Totalt</b>	<b>499</b>	<b>100</b>	<b>496</b>	<b>100</b>

Källa:Lupp Malmö.

## Sammanfattning

Om vi tittar på Lupp-resultaten i våra valda verksamhetsexempel ser vi att det finns skillnader i hur stor andel av ungdomarna som är nöjda med fritidsutbudet i de olika kommunerna. Generellt ser vi dock att en större andel

av ungdomarna på högstadiet är nöjda än de i gymnasiet. Detta visar även resultaten i kapitel 2. En annan faktor som förklarar variationerna är storleken på kommunerna. Ju större kommuner, desto större andel ungdomar verkar vara nöjda med kultur- och fritidsutbudet.



**Haparanda kommun**

[www.haparanda.se](http://www.haparanda.se)

[www.ungdomenshus.haparanda.se](http://www.ungdomenshus.haparanda.se)

# Station i Haparanda

- engagerade unga och lyhörda politiker

Foto: Kristina Hietala



I Haparanda finns ungdomens hus: *Station*. Detta aktivitetscentrum skulle aldrig ha funnits utan engagerade ungdomar i ungdomsrådet och lyhörda kommunpolitiker. Ungdomsrådets arbete med den ungdomspolitiska handlingsplanen har påverkat kommunens arbete inom andra politikområden så att dessa aktivt arbetar med ett ungdomsperspektiv i det dagliga arbetet. Ungdomsrådet har också visioner om ett ökat samarbete med finska ungdomar i Torneå.

Haparanda har 10 500 invånare varav cirka 1 000 är unga mellan 13 och 25 år. I november 2005 utsågs Haparanda till Årets ungdomskommun av Ungdomsstyrelsen med motiveringen att kommunen skapat kanaler för att unga ska få verkligt inflytande. Kritiken lät inte vänta på sig eftersom Haparanda har hög ungdomsarbetslöshet, valdeltagandet är lågt och ohälsotalen höga.

Kommunalpolitikerna i Haparanda hade länge planerat för en framtid präglad av utflyttning och ekonomisk nedmontering, men nu tänker de flesta i termer av expansion. Ikea har invigt ett nytt varuhus i kommunen. Det betyder cirka 1 000 nya jobb i Haparanda och 500 i Torneå. Politikerna har fått tänka om och nu diskuteras istället satsningar på skolan, idrotts-

anläggningar samt på kultur- och fritidsutbudet till barn och unga.

Framtidstron och entusiasmen i Haparanda är idag stark. Kommunstyrelsen har tre ledord i sin strategi- och budgetplan för 2006–2008: *jämställdhet, demokrati* och *ungdomsperspektiv*. Dessa ska tjänstemän, politiker och förvaltningar jobba efter.

## Ungdomsinflytande skapade Station

Hösten 1992 startade ungdomsrådet sitt arbete på ungdomsfullmäktiges initiativ. Mellan 1992 och 1996 upplevdes inte ungdomsrådets arbete som aktivt och de unga fick kämpa för att bli tagna på allvar av de vuxna.<sup>2</sup> År 1996 blev ungdomsrådets arbete mer målinriktat och ungdomarna ville se mer konkreta resultat. Samma år besökte de Gällivare som var utsedd till Årets ungdomskommun. De ville se hur kommunen arbetade med ungdomsinflytande. För att utöka sitt kontaktnät besökte ungdomsrådet Skellefteå samma år. Där blev de inspirerade av kommunens arbete med ett ungdomens hus.

År 1996 formulerade ungdomsrådet tre mål för sitt arbete. Idag är de uppfyllda.

- De ville ha ett ungdomens hus i Haparanda.
- De ville ha en ungdomspolitisk handlingsplan.
- De ville ha en egen budget för sitt arbete.

Ungdomsrådet är ett rådgivande organ till kommunen och de 25 ledamöterna har möten varannan vecka. Medlemmarna rekryteras i grund- och gymnasieskolorna. Varje elevråd väljer ut två representanter. Det finns också ett antal platser som är vikta för ungdomar från

föreningar och politiska organisationer. De aktiva ungdomarna i rådet får gå på utbildningar och konferenser. Ungdomsrådet är indelat i olika arbetsgrupper: ungdomspolitiskt handlingsprogram, inredning, arrangemang, politik, café, aktiviteter etcetera.

Det var cirka 100 aktiva ungdomar som kämpade för ett ungdomens hus i Haparanda. Ett problem var att hitta en passande lokal. När det SJ-ägda och kulturmärkta stationshuset från 1917 kom på tal var det många vuxna som reagerade med skepsis, de trodde att huset skulle vandaliseras och bli förstört. Valter Pyyni, ungdomssamordnare och ansvarig för verksamheten på Station, berättar att drömmen blev verklighet tack vare det enorma engagemanget som ungdomarna hade, kommunchefens goda förhandlingsförmåga och vuxna som såg ungdomarna som en resurs och inte ett problem.

Invigningen hölls 1999, kommunen hade då köpt stationshuset av SJ och ungdomarna hade lagt ned otaliga timmar på att måla, renovera och ställa i ordning. Två år senare var dessutom det ungdomspolitiska handlingsprogrammet färdigt.

## En mötesplats där unga trivs

Ungdomarna som är aktiva i verksamheten på Station kommer främst från högstadiet men även från år 1 och 2 på gymnasiet. De aktiva är cirka 60 ungdomar och Stationshuset når ytterligare cirka 200<sup>3</sup> unga via arrangemang som discokvällar, konserter, LAN<sup>4</sup> med mera. Det kommer även finska ungdomar från Torneå för att få tillgång till replokaler och arrangemang. Ungdomsrådet har sina lokaler i Stationshuset. Heidi Rönnebro, tidigare ordförande i ungdomsrådet säger:

*"Station har blivit en mötesplats, en utgångspunkt för allt vårt ungdomsarbete i Haparanda. Unga trivs här och de kommer hit och det kommer nya varje år. Vi har alla åldrar här, vi har till och med pensionärer här som håller på med möbelrenovering, en ungdomsmottagning ... ett brett utbud som lockar många olika ungdomar. Det fantastiska med Station i första hand är att ungdomarna styr huset, det är vi som har drivit frågan och till slut fick vi ett hus, en handlingsplan och egen budget, det har varit en lång kamp. Vi håller till i huset och har en daglig kontakt med verksamheten. Det kommer från oss unga själva, stora som små beslut kommer från oss."*

En medveten strategi har varit att de anställda ska vara en heterogen grupp baserad på ålder, kön och erfarenhet, den yngsta medarbetaren är 24 år och den äldsta 62 år. Föreningslivet och idrottslivet såg ungdomens hus som en konkurrent, men efter "en lång kamp på alla nivåer" har det mesta fallit på plats.

Idag har många föreningar, kyrkan och enskilda konstnärer hyrt in sig i lokalerna på Station. De får hyran subventionerad med 50 procent mot att de förbinder sig att ta del av verksamheten, hålla öppet (tre kvällar i veckan) vara med på arrangemang, städa och bedriva viss fastighetsskötsel. Under datainsamlingen hade Station öppet fem dagar i veckan, men nu har de öppet alla dagar tack vare ett ekonomiskt bidrag från kommunen.

## Etta med dusch

Ett av många mål med verksamheten på Station är att attrahera ungdomar från många olika grupper. Ungdomarna i rådet framhåller att de genom ständigt förbättrad verksamhet och förbättrad information ute i skolorna försöker locka till sig ungdomar som annars kanske inte

är så aktiva på sin fritid. I Stationshuset finns även sex ungdomslägenheter som ungdomarna i rådet har renoverat. Lägenheterna är på 22 kvadratmeter och det finns tillgång till kök och tvättstuga, hyran är 1 600 kronor i månaden inklusive el. Många ungdomar köar till dessa lägenheter.

Heidi berättar att ambitionen med att ständigt förbättra verksamheten och utbudet inte alltid är så enkel. Discokvällarna kunde locka cirka 400 ungdomar för fem år sedan, idag kommer cirka 150 – det handlar alltså även om vad som är efterfrågat. Heidi berättar:

*"Det handlar om att vi lite äldre ungdomar och vuxna kan fånga upp ungdomarnas intressen. När jag gick i åttan fanns det inget intresse att vara med i samtalsgrupper. Det kan skifta så otroligt mycket mellan generationerna. Några tjejer gick på en utbildning på Rädda Barnen och besökte en högstadieskola för att se om det fanns intresse att träffas en kväll i veckan och prata om relationer, sex och samlevnad.<sup>5</sup> De var inställda på att de kanske inte skulle få så stort gensvar. Det visade sig att 80 procent av alla tjejer i den första klassen de besökte ville vara med!"*

Malin Henriksson är aktiv i ungdomsrådet och har bland annat utvecklat målen för miljöarbetet i den ungdomspolitiska handlingsplanen, hon säger så här:

*"Vi har fått tjänstemän och politiker att lyssna på oss. Det finns en känsla av att de vuxna tar en på allvar (men det varierar från person till person). Vårt kommunalråd, han är jättebra för han tar oss på allvar och är verkligen intresserad ... Station är bra för många unga arrangerar olika saker för unga, från dans till innebandy."*

## Framtida aktiviteter

De aktiviteter som unga idag efterfrågar i Haparanda är kampsporter, motocrossbana,<sup>6</sup> ridning och flickidrott. På Station vill de anställda förbättra den öppna verksamheten och de hoppas att en hiss<sup>7</sup> kommer att bli färdig snart så att lokalerna blir mer tillgängliga för ungdomar med funktionshinder.

Ungdomsrådet vill samarbeta mer med ungdomar i systerstaden Torneå och de har tillsammans utarbetat ett måldokument där de vill ha:

- Ett gemensamt internetcafé på gränsen.
- En hemsida med aktuell information om allt som rör Torneås och Haparandas ungdomar.
- Gemensamma fritidsaktiviteter med engelsk-, finsk- eller svenskspråkiga instruktörer.
- En broschyr med karta och information om platser anpassade för ungdomar.
- Samma möjligheter till arbetsmarknad och sommarjobb på båda sidor om gränsen.

Ungdomsrådet har fått 250 000 kronor för att arbeta drogförebyggande på Station under 2006. Om de lyckas genomföra den fastlagda handlingsplanen blir tillskottet permanent. Valter berättar:

*”Vi har lyckats ändra attityden till alkoholkonsumtion i våra arrangemang, i början på 1990-talet när vi ordnade disco var 99 procent onyktra, idag är 99 procent nyktra. Vi håller benhårt på att det ska vara drogfritt och har blåskontroll vid behov.”*

Här följer några exempel på satsningar:

- Gymnasieprofilering (onsdagskvällar).
- Utökat öppethållande.
- Busstransporter från och till landsbygden vid arrangemang.
- Anställning av en manlig kurator till ungdomsmottagningen för att underlätta för killarna att uppsöka mottagningen.
- Drogförebyggande utvecklingsinsatser gemensamma med Torneå.







**LIDKÖPING** ●

**Lidköpings kommun**

[www.lidkoping.se](http://www.lidkoping.se)

[www.lidkoping.se/sockerbruket/](http://www.lidkoping.se/sockerbruket/)



# Socketbruket i Lidköping

- kultur- och föreningsverksamhet

Foto: Verksamhetsbilder, Lidköpings kommun



I Lidköping har engagerade fritidsledare lyckats få externa medel till olika ungdomsprojekt. Många av dessa projekt har gått över i mer långsiktig verksamhet som till största delen finansieras av Lidköpings kommun. Ett exempel är *Socketbruket*, ett hus på 25 000 kvadratmeter som ska rymma kultur-, ungdoms- och föreningsverksamhet.

Det bor 37 400 invånare i Lidköpings kommun. Av dem är cirka 6 000 i åldern 13–25 år. I kommunen ligger ansvaret för sju av åtta fritidsgårdar på barn- och skolförvaltningen. Ansvaret för ungdomsverksamheten i innerstaden ligger på kultur- och fritidsförvaltningen. Idag finns det två verksamheter i innerstaden – Nätverket med ungdomar mellan 16 och 25 år som målgrupp och Ungdomsgården (UG) som vän-

der sig till ungdomar mellan 12 och 16 år. Dessa två verksamheter slås ihop under samma tak och ska flytta sin verksamhet till *Socketbruket*<sup>8</sup> under januari 2007.

## Nätverket och Ungdomsgården

Nätverket har funnits i Lidköping sedan 1990-talet. I början var det ett arbetsmarknadsprojekt och sedan 1994 har det varit ordinarie verksamhet. Idag är det en mötesplats där ungdomarna träffas på eftermiddagen och kvällen för att fika och mycket mera. Kvällsverksamheten är en drogfri samlingsplats för Lidköpings ungdomar och ett alternativ till kommunens traditionella utbud av fritidsgårdar och föreningar.

En bred organiserad verksamhet är igång hela dagen och alla dagar i veckan. Det är en verksamhet som har utvecklat ett omfattande kontaktnät i Lidköping och Sverige men även i Europa.<sup>9</sup> Tidigare bedrev de även arbetsmarknadsprojekt och erbjöd praktik i det egna bageriet och caféet. Nätverket tar betalt för vissa varor och tjänster som en arbetsmetod. Tanken är att de som praktiserar ska känna ansvar för och se ett syfte med sitt arbete. Petra Abelsson-Smedberg, projektledare för Nätverket/UG/Sockerbruket beskriver sin vision:

*"Nätverkets tanke är att berika ungdomars fritid så till den milda grad att de inte har tid med dumheter. Nej, skämt å sido, men det ligger lite i tanken. Ungdomar som har en tillhörighet, ett alternativ, hoppas och tror vi väljer detta alternativ istället för att dra på stan en fredagskväll. Vi får även i detta arbete kontakt med ungdomarna och kan på så sätt 'ta pulsen' på dem. Mår de inte bra märker vi det och kan arbeta utifrån detta."*

## Lyhörda för ungas önsknings

Inom Nätverket finns bland annat medieverksamhet, drama, musik, film, dans och öppen verksamhet. Det finns också tillgång till en trä- och metallverkstad och en inspelningsstudio.

Nätverket har en egen tidning som en grupp unga tjejer startade för två år sedan. Nu har de fått medel från Ung Kultur<sup>10</sup> i Västra Götalandsregionen för att gå över till att bli en nätbaserad tidning. Hur denna tidning blev verklighet kännetecknar den arbetsmetod eller snarare det förhållningssätt de vuxna har som arbetar inom Nätverket och UG. De är lyhörda för de ungas behov och önsknings och stöttar dem i allt från vägledning om hur man kan söka pengar till att ge ungdomarna en bas som de kan starta sin verksamhet från.

Petra berättar att samarbetet med Kultur Ungdom<sup>11</sup> fungerar mycket bra. Då de får in en ansökan från någon förening i Lidköping kan de ringa personalen på Nätverket och fråga om de känner till denna. Petra berättar:

*"Nej, kanske vi säger, men vi ska genast ringa upp dom och så kanske man hittar gemensamma mål och börjar samverka."*

På Nätverket finns också en ungdomsmottagning med barnmorskor och kurator. Dessutom erbjuds olika temakvällar kring till exempel musik eller datorspel. Dessa är ofta inkörsporten för ungdomarna till att bli en del i verksamheten. På Ungdomsgården kan man spela biljard, träna på gymmet, basta, repa och mycket annat. Under 2004 fick Nätverket och Ungdomsgården 40 000 besök. Johan Skoglund är verksamhetschef för ungdomsverksamheten på

Socketbruket. Att mäta antalet besökare är inte ett tillräckligt talande mått säger han:

*"Är det intressant att säga att 40 000 har gått in i våra lokaler eller är det intressant att vi har haft 28 verksamheter under en månad med stort engagemang?"*

Verksamheter och projekt som har drivits av och för unga i Lidköping har lett till synergieffekter. Exempel på sådana är Ung Kultur Möts (UKM), URIX samt den ungdomspolitiska stödjepunkten.

### UKM

Ung Kultur Möts är en ideell förening som arbetar med att ordna mötesplatser för, av och med kulturintresserade ungdomar. Varje år anordnas cirka 85 lokala festivaler (av drygt 90 kommuner), 9 regionala festivaler och en riksfestival. Målgruppen är unga mellan 13 och 20 år och varje år kommer över 20 000 personer.<sup>12</sup>

### URIX

Urix kallades tidigare Ungdomsriksdagen. Den arrangeras av Föreningen Gemensam Framtid (FGF) under fyra dagar varje år. Urix är en åsiktsfestival, som vänder sig till unga mellan 13 och 18 år. Festivalen ska stärka ungas inflytande och även verka mot främlingsfientlighet och intolerans. Åsiktsfestivalen anordnas av unga för unga. Den är alkohol- och drogfri samt politiskt och religiöst obunden. År 2007 kommer Urix att arrangeras för elfte gången och då i Lidköping. Så här säger Simon 17 år som deltog på Urix festival i Umeå 2006:

*"Det var en massa workshops som handlade om barns rättigheter och allt möjligt. En festival med mycket musik och häftiga band i tre dagar. Det*

*var fantastiskt! Jag har aldrig varit så långt hemifrån. Det var härligt att träffa ungdomar från hela Sverige, nu håller vi kontakten via dator."*

### Ungdomspolitisk stödjepunkt

Lidköpings Kommun är, tillsammans med Jönköping och Växjö, utsedd till *ungdomspolitisk stödjepunkt* av Ungdomsstyrelsen,

Inom det ungdomspolitiska stödjepunktsarbetet har de gemensamt kommit fram till följande punkter för att utveckla vikten av samverkan:

- *"Då arbetar man med ungdomsfrågor utifrån en helhetssyn på ungdomars situation*
- *Då skapas en arena för nytänkande och kreativitet*
- *Då finner man resurser för gemensamma ungdomssatsningar*
- *Då breddar man kompetensen och höjer kvalitén i verksamheten"*

## Ungas delaktighet i Socketbruket

Då aktiebolaget Lidköpings Näringslivsfastigheter, ägt av Lidköpings kommun, köpte Socketbruket 2004 hade de som vision att utveckla verksamhet för ungdomar i hela regionen och dra nytta av tidigare samverkan med andra kommuner.

Köpet av Socketbruket ska bland annat tillgoda Lidköpings behov av lokaler för kultur-, ungdoms- och föreningsverksamhet. Till exempel ska Nätverket och Ungdomsgården bli en enhet och ha sina framtida lokaler här. Hälften av fastighetens yta ska användas till kulturell och ideell verksamhet och den andra halvan ska hyras ut kommersiellt. Verksamheten sätter igång under januari 2007, därför skriver vi istället här om processen och vilka drivkrafter

som fanns bakom beslutet att satsa så stort på ett aktivitetshus. Vi tittar också på ungdomarnas inflytande i processen. Petra berättar hur det hela började:

*"Från allra första början är det tack vare ungdomarna som kommunen till slut köpte Sockerbruket. De tjtade och skrev brev och besökte våra kommunpolitiker och ville ha någonstans att skejta, fler replokaler, mötesplatser, konserter. Det blev massiva påtryckningar på våra politiker. 2000 hade vi en väldigt stark ungdomsgrupp, ett möte då unga mötte politiker och ville ha ett ungdomshus. Man hittade ingen lokal och sen rann det ut i sanden, de äldre ungdomarna flyttade, men idén och behoven bland de unga och politiker fanns kvar. 2004 köpte kommunen Sockerbruket."*

Från 2004 har ungdomar och vuxna varit med och tyckt till om hur Sockerbruket ska brukas. En kväll anordnade man en konsert och kulturkväll på Nätverket som man kallade Kulturbomben. Tanken var att de unga på en klottervägg skulle skriva vad de ville med Sockerbruket, lämna mail-adresser och tycka till.

Sedan ordnade man också öppet hus på Sockerbruket, ung som gammal fick titta på lokalerna och diskutera möjligheter. En grupp ungdomar som arbetar med Ung Kultur Möts har varit extra driftiga och blev referensgrupp i planeringen av Sockerbruket. De har haft regelbundna möten med politiker. Det bildades även referensgrupper med vuxna som arbetar med ungdomar. Dessa har diskuterat vilka behov de har uppmärksammat och haft ett flertal möten med politiker.

## Utmaningar i framtiden

Johan målar upp mål för verksamheten och det han ser som utmaningar:

*"Vi vill skapa kultur- och fritidsverksamheter för alla ungdomar mellan 12 och 25 år. Det ska vara omöjligt för ungdomar i vår region att missa vad som händer på Sockerbruket! En stor utmaning för oss just nu är att tänka ut och komma på hur vi på bästa sätt ska nå ut med information till ungdomarna. Besök i skolorna har visat sig vara effektivt, men det räcker inte. Hur ska vi nå ut till de äldre unga som inte finns i skolorna? Vi vet att speciella arrangemang, projekt, temakvällar brukar locka de äldre."*

Då verksamheten flyttar till Sockerbruket kommer det att finnas verksamhetspengar i större utsträckning än tidigare. Johan fortsätter: *"Vi kommer att kunna utveckla en verksamhetsplan som kommer att utgöra stommen, men sen kommer vi även fortsättningsvis söka externa medel."*

Petra som har varit mycket aktiv att söka medel säger: *"Det är på gott och ont att behöva söka externa medel. Vi har alltid samarbetat med ungdomarna då vi har utvecklat våra projektansökningar och då tvingas man till att söka samarbetspartner, samverkan blir i fokus då."*

Utvecklingsområden som Johan ser är:

*"Att skapa verksamhet för alla ungdomar, utmaningen är att fånga in de som hittills inte har besökt våra lokaler. Satsa på bred verksamhet och föra ut det vi har bättre och på andra mötesplatser (alla kanske inte kan komma till Sockerbruket, vi måste vara innovativa). Våra politiker har sagt*

*att alla har rätt till ett brett kultur- och fritidsutbud! Vi bör ha ännu mer samverkan med skola och fritidsgårdar och andra aktörer."*

Johan berättar vidare att han upplever att skolan tenderar att arbeta mer och mer med fritids- och kulturrelaterad verksamhet, han säger:

*"Vi önskar, hoppas och tror att vi ska vara en självklar samarbetspartner."*

Petra ser Sockerbruket som ett stort samverkansprojekt och målar upp sina visioner:

*"När huset är fullt så är det många föreningar, organisationer, människor med olika bakgrund som kommer att verka i Sockerbruket. Vi vill satsa på det friska, det ska finnas något attraktivt istället för det destruktiva. Vi ska erbjuda utveckling, något positivt."*

Petra berättar att nätverket samarbetar med en grupp ungdomar och tillsammans försöker de att komma fram till hur de ska nå ut till unga som inte vet vad det finns för kultur- och fritidsutbud och hur de på bästa sätt ska marknadsföra Sockerbruket. Hon anser att vuxna ibland har en snäv och begränsad uppfattning om vad begreppet kultur kan rymma:

*"Jag tycker att man bör ställa frågan: Vad är kultur? Ung Kultur Möts är klockrent, där kan unga visa många former av kultur."*



**Astrid Lindgrens Hembygd**  
[www.astridlindgrenshembygd.se](http://www.astridlindgrenshembygd.se)  
[www.hulstsfred.se](http://www.hulstsfred.se)  
[www.eksjo.se](http://www.eksjo.se)  
[www.oskarshamn.se](http://www.oskarshamn.se)  
[www.vimmerby.se](http://www.vimmerby.se)



# Astrid Lindgrens Hembygd



Foto: Jytte Rüdiger

Den ideella föreningen Astrid Lindgrens Hembygd kopplar samman kultur, fritid och upplevelseindustrin med entreprenörskap. Som ett exempel på detta har man i Hultsfreds kommun tagit fram ett program för ett antal prioriterade mål- och åtgärdsområden. Bland annat för kultur-, företags- och näringslivsutveckling, upplevelser, turism, handel, service, infrastruktur och boende.

Astrid Lindgrens Hembygd består av de småländska kommunerna Eksjö (cirka 10 000 invånare), Hultsfred (cirka 15 000 invånare), Vimmerby (cirka 8 000 invånare) och Kristdala församling i Oskarshamns kommun. Ett av problemen för regionen är att de flesta unga väljer att flytta och att få återvända (Törnqvist 2002). Målet med föreningens arbete är att invånarna ska tycka att det är bra att bo och växa upp i

regionen, att vända den rådande utflyttningen och att fler ska flytta till regionen (Andersson & Klosterberg 2003).

Grundfilosofin i Hultsfreds program för tillväxt och näringsliv är satsning på ett antal prioriterade mål- och åtgärdsområden men här understryks också en stark satsning på Hultsfreds lokala högskola Camp Hultsfred.

Hultsfred kommuns webbplats vill också satsa på en attraktivare gymnasieskola. Ungdomar prioriteras i programmet för tillväxt och näringsliv och det står bland annat:

*"Det är genom att attrahera och utveckla unga människor som vår kommun skall möta framtiden."* (www.hultsfred.se).

Det långsiktiga syftet med programmet är att behålla befolkningen och att locka fler att flytta till regionen. I Hultsfred nämner många värdet av det sociala entreprenörskapet och kopplingen till kultur, fritid och upplevelseindustrin. Vikten av samverkan lyfts ofta, Lasse Rönnlund som är näringslivsutvecklare i Hultsfreds kommun har varit med och tagit fram kommunens program. Han säger:

*"Vi kokar soppa på en spik, den ena aktören klarar sig inte utan den andra."*

## Samverkan skapar projekt

Astrid Lindgrens Hembygd finansieras bland annat av kommunerna Eksjö, Hultsfred, Vimmerby och Oskarshamn, Regionförbundet i Kalmar län, Landstinget och Länsstyrelsen i Jönköpings län samt av Europeiska jordbruksfonden.

Tillsammans driver de genom föreningen bland annat ett leaderprogram<sup>13</sup> som stödjer och medfinansierar projekt som ger barn och unga en god uppväxt. Sådana projekt ska vara nyskapande på något sätt och både unga och äldre måste vara med i arbetsgruppen som driver projektet. Projekten kan finnas inom områdena livsmiljö, utbildning, framtida sysselsättning, omvärldskontakter, kultur- och fritidssysselsättning. Föreningen Astrid Lindgrens Hembygd är även en ungdomspolitisk stödjepunkt.<sup>14</sup>

Målen med arbetet i Astrid Lindgrens

Hembygd är:

- Att folk ska tycka det är bra att bo och växa upp i Hultsfred, Vimmerby, Eksjö och Oskarshamn.
- Att fler ska flytta till ovanstående kommuner, framförallt yngre, eller flytta tillbaka efter till exempel utbildning.
- Att öka företagsamheten och entreprenörskapet och skapa förnyelse i arbetslivet. (Leaders utvecklingsstrategi 2001–2007)

Vi beskriver här några projekt där föreningen Astrid Lindgrens Hembygd bidrar med metoder och innehåll samt har rollen som medfinansär. Projekten är Popkollo, C.A.M.P.<sup>15</sup> Hultsfred, Gatumusikanter och Café Lumbus.

## Popkollo

Popkollo är ett sommarläger i Hultsfred för tjejer i åldern 12–16 år, med speciell inriktning på populärmusik. Under Popkollo har en speciell pedagogik utvecklats för att stärka deltagarnas självförtroende, kunskap och intresse för att utöva olika former av musik. Popkollo arrangeras av föreningen Rockparty i samarbete med föreningarna Astrid Lindgrens Hembygd, föreningen Sheena och initiativtagaren till projektet, Marit Bergman. Hanna Rothelius<sup>16</sup> berättar:

*"Det hela började med Marit Bergman. Hon var på turné 2002 och klagade i turnébussen på att hon var den enda kvinnliga artisten på de flesta turnéerna, hon bestämde sig för att göra något åt detta! Hon ville starta ett Popkollo för tjejer mellan 12 och 16 år. Hon kontaktade huvudbokaren för Hultsfredfestivalen, och han tänkte direkt, hon skickade en halv A4-sida med sin projektidé. Rock City<sup>17</sup> anställde en projektledare, finansieringen*



*fick vi från Astrid Lindgrens Hembygd. Vi lyckades med detta, ett organisatoriskt mirakel, vi var nervösa för vi hade aldrig jobbat med barn förut, men det gick utöver förväntan. Sommaren 2003 hade vi vårt första popkollo.”*

Popkollo har genom arrangemangen från 2003 och fram till nu blivit en motor för nya projekt, idéer, föreningar och band. Jytte Rüdiger som arbetar i föreningen Astrid Lindgrens Hembygd ger en bild av hur det hela startade:

*”Under ett så kallat Pippimöte 2003 arrangerat av Astrid Lindgrens Hembygd väcktes tanken om en kulturkollostrategi i regionen. Efter ett samtal med Putte Svensson på Rock City inplanterades idén att lära från idrottsorganisationer om hur man kan skapa en infrastruktur kring läger, i vårt fall överfört på kultur. Vårt första kollo som föreningen stöttade var Popkollo som gick av stapeln 2003. Detta har nu smittat av sig till åtta olika kolloformer bara i Hultsfred. Utöver det är Vimmerby på frammarsch med tre kollon denna sommar, ett filmkollo, en kompositionsverkstad och ett skivlarläger. Dessa kollon är idag samlade under vad vi kan kalla Kulturkolloparaplyet, alla med sina egna profiler, arrangörer och verksamhetsområden.”*

Föreningen Sheena har startat med åretruntverksamhet för att stödja unga tjejer i musiken. Över hälften av deltagarna har efter Popkollo startat egna band och fortsatt att spela. Popkollo använder musiken som ett medel för att stärka unga tjejers självförtroende och visa dem vilka möjligheter de har att praktisera sitt musikintresse.

Popkollos koncept har börjat få geografisk spridning. I Göteborg har en riksorganisation skapats för popkollo, Hultsfred är en mentor-

organisation och syftet är att sprida konceptet nationellt. År 2005 arrangerades popkollo i Robertsfors, Umeå och Göteborg och det finns planer på ytterligare två nya städer till sommaren 2007. Det har växt fram en vilja från andra kommuner att utveckla kollon som passar deras koncept. I till exempel Vimmerby satsar man på kollon där man får jobba med berättarkonst, skrivande, medier och skådespeleri. Kostnaderna för en kolloplats är 8 500 kronor, deltagarna får betala 2 000 kronor.

I Vimmerby har man en vision om att inrätta ”kollostipendier” i hemkommunen som kan möjliggöra kollovistelser för ungdomar som inte har råd att betala. Hanna berättar:

*”När man vill ordna ett kollo är det viktigt att kommunen är med från början, det är en förutsättning. De som vill arrangera ett kollo för första gången får hälsa på ett kollo och lära sig hur det fungerar, nästa steg är att arrangera kollo själv och det tredje är att man fungerar som en mentororganisation för andra som vill starta popkollo. Så är tanken att vi ska arbeta fram till 2009.”*

I Hultsfred har nya inriktningar för tjejer startats under samlingsnamnet C.A.M.P. Hultsfred. Under 2006 arrangerades Metalkollo, Beats- & Elektrokollo och Studio- & Liveteknikskollo för tjejer mellan 14 och 18 år. Totalt kom 85 deltagare från hela Sverige för att delta på något av Hultsfreds fem kollon. Hanna säger:

*”Ett C.A.M.P. Hultsfred kan man inte göra utan Hultsfred, och det är skitkul att kunna visa upp Hultsfred på det här viset. I utvärderingen hade 75 procent aldrig varit i Hultsfred men 100 procent vill återvända, i olika sammanhang.”*

Föräldrar och släktingar till kolloungdomarna är en viktig målgrupp. Syftet är att få ungdomarna att stanna längre i Hultsfred. Man har tagit fram en familjefolder med tips om allt man kan uppleva, göra och köpa i regionen. Genom att bjuda in kända artister till inspirationsseminarier får kolloarrangörerna uppmärksamhet i medierna och därmed en effektiv marknadsföring av sin verksamhet.

Hanna beskriver popkollo som en metod som man vill sprida nationellt. C.A.M.P. Hultsfred är en vidareutveckling av popkollo och en regional satsning. Medan Popkollo vänder sig till tjejer i åldern 12–16 år har C.A.M.P. Hultsfred en något bredare målgrupp. Varje kollo har sin egen profil och målgrupp men den övergripande målgruppen är killar och tjejer mellan 12 och 18 år. Aktörer som samverkar i C.A.M.P. Hultsfreds kollo är SVT,<sup>18</sup> föreningarna Astrid Lindgrens Hembygd och Sheena, Hultsfreds kommun, Regionförbundet i Kalmar län och den ungdomspolitiska stödjunkten Astrid Lindgrens Hembygd. Hanna beskriver succéfaktorerna med popkollo:

*”Vi har kommit fram till följande: Verktygen: man får prova på olika instrument, vi bildar grupper utifrån det, bildar band eventuellt, spelar in covers, ungdomarna får bygga upp en minikarriär, vi har inspirationsseminarier med artister, vi har låt- och textskrivarseminarier. Det handlar om att inspirera ungdomarna till att våga, våga vara dåliga för att bli bra. De skriver en låt och får stöd att framföra den live. All verksamhet sker i Rock Citys lokaler.*

*På utvärderingarna har vi bett dom bland annat skriva vad de tycker om Hultsfred, och någon skrev: Det är helt sjukt, musik överallt. De ser kopplingen, de sitter mitt i musikbranschen och ser att man kan försörja sig på musik, och att det finns en massa kring musik som man kan utveckla.”*

## Gatumusikant – ett sommarjobb

Att vara gatumusikant är ett regionalt projekt som ger unga möjligheter att jobba med sin dröm och hobby. Siv Fransson är projektledare och utvecklare av projektet Gatumusikanter.

I tre år har ungdomar mellan 16 och 19 år haft möjlighet att sommarjobba som gatumusikanter under tre veckor. De första två åren fanns det sommararbetande gatumusikanter i Vimmerby och Eksjö, men i år fanns det också i Hultsfreds kommun. När projektet började var initiativtagarna föreningen Astrid Lindgrens Hembygd och vuxenskolan, idag har kommunerna gått in i projektet. Siv berättar:

*”Det ser ut som att detta kan bli permanent verksamhet. Det har blivit ett helt annat intresse sen kommunerna gick in i detta.”*

Siv beskriver att det är jätteviktigt med vuxenstöd i denna verksamhet. En vuxen som alltid finns tillgänglig för ungdomarna, som kan stötta och ge råd. Det handlar inte bara om pengar, det är även en arena att vara på, en möjlighet att få ut sin musik. Det bidrar till självförtroendet och leder de unga till större sammanhang. Nya ungdomar ska få chansen varje år, men det är alltid med några som har varit gatumusikanter tidigare i projektet och som fungerar som mentorer för de nya. Varje år spelar de in en gemensam cd och till nästa år planerar de att arrangera gemensamma konserter. Siv understryker vikten av samverkan:

*”Vi jobbar mycket tillsammans med många aktörer, vi måste det för att vi är mindre kommuner. Vi samarbetar med kommuner, den ideella sektorn och näringslivet, det är vår arbetsmetod.”*

Lönenivån är densamma för alla gatumusikanter i alla kommuner, 40 kronor per dag plus dricks, det kan bli cirka 100 kronor i dricks på en dag.

Siv nämner också ett projekt som Vuxenskolan i Eksjö startade med ungdomar som har ett intellektuellt funktionshinder. Dessa ungdomar har turnerat med en teaterpjäs under våren och sommaren 2006 – de har fått fantastisk respons. En kille som är med hade knappt något tal innan och nu står han på scenen och framför sina repliker på ett imponerande sätt! Eksjö kommun ska permanenta denna verksamhet under kulturskolan och målgruppen är ungdomar mellan 16 och 29 år som har olika funktionshinder. Siv fortsätter:

*”Det är så fantastiskt att se hur de växer då de får gå in i en annan roll, vara någon annan. De är inte samma människor längre. Folk har stått i kö och vi har fått köra dubbla föreställningar.”*

## Café Lumbus

Café Lumbus är en mötesplats för äldre ungdomar i Hultsfred, målgruppen är ungdomar mellan 16 och 28 år. På 1980-talet huserade gamla Rockparty Café i lokalen. För ett år sedan bildades föreningen Lumbus som idag har cirka 80 medlemmar. De betalar en symbolisk avgift. Det var den Svensk-jugoslaviska föreningen som ville nå fler ungdomar och började samarbeta med ungdomsrådet i Hultsfred. De bildade tillsammans Lumbus och kommunen kontaktades. Matilda Råsmark anställdes som projektledare och hennes uppgift blev att undersöka hur organisationen skulle kunna se ut för att skapa en mötesplats för äldre ungdomar.<sup>19</sup>

Matilda kom fram till att det bästa vore om mötesplatsen drivs av kommunen men styrs av föreningen. Hon säger:

*”Vi vill ha en organisation där fritidsgården finns med, den vuxna som arbetar i Lumbus ska vara anställd av kommunen, men styrelsen som består av unga ska driva innehållet, detta är målet.”*

Föreningen Lumbus har hunnit med många projekt och arrangemang under ett år. När lokalen för caféet skulle rustas upp, startade man ”project painting” tillsammans med Astrid Lindgrens Hembygd.

De elever som gick det individuella programmet, IV-programmet, på gymnasiet fick möjlighet att delta i project painting, tio ville vara med. Tanken var att nå unga som inte är föreningsaktiva. Astrid Lindgrens Hembygd betalade och eleverna fick vara med och påverka hur caféet skulle inredas och färgsättas. Hantverkare fanns på plats för att hjälpa och stötta. De tio ungdomarna är idag aktiva i Café Lumbus.

## Identitet, arbetsroll och delaktighet

Resultatet av project painting ledde till att två killar från gymnasieskolan i februari 2006 började sin heltidspraktik på Rock City och Café Lumbus. Dessa två killar fick i uppdrag att ordna olika arrangemang. Samma månad skapades det fiktiva businessbolaget Freestyle som killarna skulle driva som en del av sin praktik. Syftet var att ge dem en arbetsroll och genom denna skapa bilden av en egen yrkesidentitet. De gjorde en plan tillsammans med projektledaren och målet var att fixa en streetfestival för att lyfta gatukulturen. Så här beskriver Jytte Rüdiger från föreningen Astrid Lindgrens Hembygd arbetet:

*”Freestyle är ett koncept som bygger på hur man kan jobba med ungas identitet och yrkesroll genom verktyg som kultur och arrangörskunskap.*

*Konceptet formades under våren 2006 då individuella gymnasieprogrammet i Hultsfred och föreningen Astrid Lindgrens Hembygd genom projektet Ungt Skapande påbörjade ett samarbete som ger unga möjligheter till praktikplats inom kultur och entreprenörskap. Tanken vi hade var att redan från början komma ifrån benämningen praktikant och istället arbeta utifrån identitet, arbetsroll och delaktighet. Grejen var att få unga att presentera sig genom en arbetsidentitet, istället för att presentera sig som någons praktikant."*

Hittills har Freestyle arrangerat en OpenMic Battle och en Graffititävling. Totalt har ett hundratal ungdomar varit delaktiga i genomförandet av arrangemangen, däribland Ivik (Individuella programmet för invandrare). Som avslutningsprojekt arrangerade 25 ungdomar, med Freestyle i spetsen, en Mångkulturell Streetfestival den 13 juni 2006 i Hultsfreds centrum. Många samverkade för att festivalen skulle bli av, kommunen, Rockparty, Astrid Lindgrens Hembygd, föreningar och frivilliga ungdomar. Det blev en festival som unga arrangerade för alla. Matilda berättar:

*"Målgruppen för festivalen var 0 till 100 år, vi hade barnverksamhet, PRO-kören var med, på gatorna kunde man se gycklare, jonglörer, lyssna till gatumusikanter, det fanns workshops på gatorna och 43 band spelade. Streetfestivalen avslutades med ett karnevalståg och oljefatsorkester."*

Café Lumbus samarbetar med kommunen och alla ungdomsgårdar. De har ett bra samarbete med kulturchefen på fritids- och kulturförvaltningen och med biblioteket. Samarbetet med gymnasieskolorna prioriteras och caféet vill erbjuda en mötesplats för äldre ungdomar, men också praktikplatser. Elever som pluggar marknadsföring på det nya gymnasiet

Gyro ska marknadsföra Lumbus. Tanken är också att politiker ska bjudas in och möta ungdomarna.

Föreningen Astrid Lindgrens Hembygd är delaktig och stödjer de lokala UKM-festivalerna liksom Lidköpings kommun som vi tidigare har nämnt. Jytte Rüdiger har formulerat följande beskrivning av UKM:s verksamhet:

*"Genom att låta unga vara med och utveckla mötesplatser, skapar vi möjligheter för unga att själva planera för och genomföra arrangemang i Astrid Lindgrens Hembygd och genom det stärker vi deras möjlighet till inflytande och ansvar samt tar tillvara de olika uttryck som växer inom kultur och fritid."*

Under sommaren 2006 ordnade fyra kommuner i regionen lokala UKM-festivaler. Astrid Lindgrens Hembygd initierade kick-off-seminarier med hjälp av ett Beat Mania (ett företag) där man bjöd in lärare, fritidspersonal och andra vuxna som arbetar med unga. UKM:s riksfestival 2007 kommer att hållas i Hultsfred och Astrid Lindgrens Hembygd är huvudarrangör.

## Ung Kultur Möts

UKM Sverige är en ung rikstäckande förening som bildades hösten 2002. I dagsläget är tio regioner medlemmar i UKM Sverige. UKM handlar om att synliggöra bredden och rikedom i den unga kulturen. Detta görs genom att arrangera årliga kulturfestivaler där de medverkande är mellan 13 och 20 år. Festivalerna arrangeras på lokal, regional och nationell nivå runt om i Sverige. Tidigare har UKM varit med i nordiska<sup>20</sup> och europeiska festivaler,<sup>21</sup> men sedan Kulturrådet slutade finansiera UKM:s verksamhet 2001 finns det ingen instans som finansierar dessa festivaler.

Initiativet att arrangera UKM kan till exempel komma från en kommun, en förening, ett studieförbund eller ett gäng eldsjälar. Det viktiga är att det blir ett samarbete mellan unga och vuxna arrangörer på orten eftersom syftet är att tillsammans skapa en arena för den unga kulturen. Från den lokala kulturfestivalen görs sedan ett urval som får representera kommunen på en regional festival och från dessa väljs några ut att medverka i riksfestivalen.

Alla som gör något de vill visa för en publik är välkomna att delta och föreningen värnar särskilt om dem som inte har några andra forum att visa upp sig på. Det innebär att UKM bjuder in och visar upp allt som görs runt om i källare, föreningar, skolor, gårdar, gator, caféer, vardagsrum, industri- och studiolokaler. Många arrangörer väljer också att anordna kurser och verkstäder för de medverkande, där de kan vidareutvecklas eller få kunskap om nya kulturuttryck.





# Origo i Värmdö

- nätverk runt kultur- och fritidsaktiviteter



Foto: Anders Holmström

I Värmdö sker en bred samverkan i form av ett nätverk runt ungdomarnas kultur- och fritidsaktiviteter. I nätverket Origo<sup>22</sup> finns bland annat Polarna Värmdö, socialförvaltningen och polisen.

I juni 2004 fick Värmdös medborgare rösta i en lokal folkomröstning. Frågan var om kommuninvånarna ville ha en skattesänkning eller en satsning på barns och ungdomars fritid och kultur. Satsningen skulle innebära fler träffpunkter för unga, en utbyggnad och upprustning av idrottsanläggningar, fler kulturaktiviteter i skolan samt en ny simhall. Fyra av fem, 82 procent, av dem som röstade ville se en satsning på barns och ungas kultur och fritid.

Värmdö har sedan ungefär 15 år tillbaka varit en av de kommuner i landet som har vuxit snab-

bast, från 22 000 personer 1990 till 34 600 personer 2005, en ökning med 12 600 personer eller över 50 procent. Under samma period har antalet ungdomar i åldern 13–19 år ökat från 2 200 personer 1990 till 3 600 personer 2005, en ökning med 1 400 personer. Enligt befolkningsprognosen förväntas åldersgruppen fortsätta att öka stadigt fram till 2010. Beroende på en relativt stor utflyttning har gruppen 20–24 år minskat med 200 personer mellan 1990 och 2005. Från 1 400 personer till 1 200 personer, men enligt befolkningsprognosen förväntas

20–24-åringarna öka markant till 2 200 personer 2010 (Ungdomspolitiskt program för Värmdö kommun 2006).<sup>23</sup>

## Det handlar om social ekonomi

Kommunfullmäktige har i budgeten för 2006 och 2007 anslagit 29 miljoner kronor för att bygga nya och rusta befintliga idrottsanläggningar i Värmdö kommun. Simhallen beräknas vara färdig under hösten 2007 till en kostnad av 121 miljoner kronor. Enligt Hans-Åke Antonsson, ungdomspolitisk chef i Värmdö kommun, har dialogen och delaktigheten med föreningslivet gjort att många olika idéer har diskuterats och bidragit till att satsningarna har blivit bättre planerade utifrån behoven än vad som annars hade varit fallet. Det är barn- och ungdomsnämnden som har ansvaret för genomförandet av satsningen. Värmdöborna kan följa utvecklingen på internet.<sup>24</sup> Hans-Åke uttrycker sin vision så här:

*"En sak är säker och det är att vi tillsammans måste arbeta med helheten genom att utmana gränser mellan kommunens nämnder, förvaltningar och andra verksamheter samt mellan olika åldrar och generationer. Vi måste kunna föra prestigelösa samtal där ungdomars bästa står i centrum och där ungas röster är lika mycket värda som de vuxnas."*

Under 2004 genomförde kommunen Luppenkäten. Totalt 734 elever i år 8 på högstadiet och år 2 på gymnasiet svarade på hur det är att leva och bo i Värmdö och hur de vill att kommunen ska utvecklas. I Värmdö har man tagit vara på ungdomarnas svar och utgått från dessa då man har planerat satsningen på idrottsan-

läggningar och innehållet i det ungdomspolitiska handlingsprogrammet.

Värmdö kommuns ungdomspolitiska program blev antaget av kommunfullmäktige i mars 2006. Kommunens ungdomspolitik syftar till att bejaka ungdomstiden och att underlätta ungdomars vuxenblivande. Det ungdomspolitiska programets syfte är att ge alla ungdomar jämlika förutsättningar inför framtiden och det pekar på vikten av att alla ungdomar behandlas med respekt. Med programmet vill kommunen:

- skapa förutsättningar för en långsiktig utveckling och uppföljning av ungdomspolitiken.
- sätta fokus på övergången från grundskolan till gymnasieskolan respektive från gymnasieskolan till eftergymnasiala studier eller arbetsmarknaden.

Figur 4.1 visar nätverket som kommunen har byggt upp med aktörer som samordnar arbetet kring ungdomars fritid och kultur i Värmdö kommun.

Under en femårsperiod har Värmdö kommun haft som politisk inriktning att social ekonomi ska genomsyra all möjlig verksamhet i kommunen. Hösten 2003 antog kommunfullmäktige det första kommunala programmet för att främja den sociala ekonomin. I april 2006 antogs det andra programmet där man lyfter vikten av partnerskap mellan offentlig sektor, privat näringsliv och den sociala ekonomin för att utveckla kultur- och fritidsutbudet till barn och unga. Följande definition används i programmet:





**Figur 4.1 Samordningsarbetet kring ungdomars fritid och kultur i Värmdö kommun.**

*”Med social ekonomi avses organiserade verksamheter som primärt har samhällliga ändamål, bygger på demokratiska värderingar och är organisatoriskt fristående från den offentliga sektorn. Dessa sociala och ekonomiska verksamheter bedrivs huvudsakligen i föreningar, kooperativ, stiftelser och liknande sammanslutningar. Verksamheten inom den sociala ekonomin har allmännyttan eller medlemsnytta, inte vinstintresse, som främsta drivkraft.”<sup>25</sup>*

Susanne Stavborg som är ungdomssamordnare och projektledare på Origo har arbetat med ungdomars inflytande sedan 1999 i Värmdö kommun. Hon säger:

*”Vi är på god väg i kommunen, men mycket återstår att göra. I april blev ett nytt ungdomspolitiskt program taget, och sen har vi ungdomsmiljonen som ska öka suget efter inflytande, det ska vara som ett smörjmedel, och sen har vi Idébanken.”*

## Idébank för ökad dialog

Idébanken är ett aktivitets- och stimulansbidrag för att stödja ungdomars egna initiativ och ta vara på deras kreativitet och resurser. Motivet bakom idébanken är också att skapa en ökad dialog mellan unga och vuxna samt mellan unga och myndigheter.

Ungdomar mellan 13 och 20 år ska när som helst under året kunna söka en mindre summa pengar, max 10 000 kronor, för att exempelvis anordna disco, spelningar, poesikvällar, festivaler, turneringar eller fiskeläger. Det kan vara föreningslösa ungdomar, föreningar eller någon annan grupp av ungdomar som söker pengar för att genomföra sin idé. Redan i inledningen av ansökningsförfarandet måste ungdomarna knyta en coach eller handledare till

sig. Det kan vara en person som möter unga i vardagen antingen via sitt arbete i skolan, på fritidsgården eller i en lokal förening. Tillsammans med denna coach eller handledare utvecklar ungdomarna sin idé till en färdig och genomförbar aktivitet. Ansvar för att projektidén ska bli verklig ligger hos ungdomarna. Handläggningstiden ska vara max tre veckor. Till handläggningen knyts representanter från ungdomstinget som tillsammans med någon eller några tjänstemän inom Origo tar ställning till de ansökningar som kommer in.

## Ungdomsmiljonen

I november 2002 beslutade kommunfullmäktige att ungdomar i Värmdö kommun varje år, från 2003, ska få vara med och påverka vad en miljon kronor ska investeras i. Gången är att en grupp ungdomar har en idé. De skriver en ansökan och beskriver satsningen och kostnaderna för denna. Sedan träffar de en ungdomssamordnare eller annan representant för kommunen inom Origo och går igenom ansökan. Nästa steg är att föredra ansökan på ett ungdomsting som diskuterar frågan och röstar för eller emot förslaget. Går det igenom i ungdomstinget kommer det som ett förslag till kommunstyrelsens ungdomsutskott, KS-Ung. De kan besluta om upp till 100 000 kronor. Skulle ansökan röra mer än den summan går ärendet vidare till kommunstyrelsen.

Meningen är att ungdomar själva ska kläcka idéer och genomföra dem. Det är inte tänkt att vuxna ska utföra ungdomarnas idéer. Ungdomarna får den stöttning och den hjälp de kan tänkas behöva i processen.

## Ungdomstinget

Fyra gånger om året träffas ungdomstinget under en heldag för att diskutera frågor som berör ungdomarna i kommunen. Tinget består av omkring 50 ungdomar från högstadiet, gymnasiet och fritidsgårdarna. Tanken är att representanterna sitter under ett år. Många ska få möjlighet att sitta med i ungdomstinget. Skolorna själva bestämmer på vilket sätt de utser sina representanter. På dagordningen står bland annat förslag som lämnats in för investeringar ur den så kallade ungdomsmiljonen. Tinget röstar om förslagen.

Ungdomstinget ska vara ungdomarnas möjlighet att påverka beslutsfattarna i kommunen, både tjänstemän och politiker, och ge en inblick i hur demokratin fungerar. Tanken är att också skapa lokala ungdomsråd med representanter från olika inflytandeorgan som skolans elevråd, gårdsråden och föreningar för att koppla ihop inflytandearbetet på alla nivåer. Susanne säger så här om ungdomars inflytande:

*"Vi jobbar övergripande för att skapa system och möjliggörare för ungdomars inflytande. Vi hade ett tag en intressegrupp av ungdomar som aktivt ville och fick arbeta med inflytandefrågor. Det blev ett rätt isolerat arbete där dom var aktiva men inga nya kom med. Efter diskussioner i ungdomsfullmäktige startade vi därför ungdomstinget istället. Min vision är att unga ska uppleva sig ha reell möjlighet att påverka i sin vardagsmiljö, inte något som är långt borta, övergripande och ogripbart.*

*Skolan blir viktig här, ungdomar måste få tillgång till verktyg så att de kan påverka sin utbildning och skolmiljö. Skolan kan låna in andra aktörer som kan ge de unga nya infallsvinklar.*

*Ungdomsinflytande inom fritid och kultur är också viktigt, för det kan ge avstamp till engage-*

*mang i mer övergripande frågor. De unga i ungdomstinget får träffa politiker och får inflytande, men det är dock en begränsad grupp och om man inte är vaksam kan det bli en exklusiv klubb som man visar upp.*

*Processen att hitta former för denna typ av forum är lång och mödosam, man måste prova sig fram. Det häftiga är att se unga som ansöker och får pengar till exempelvis en discokväll som de organiserar och styr från början till slut, hur de växer, hur de tänker hmm ... pengarna kom därifrån och då träffade vi dom tanterna och farbröderna som stöttade oss. De bli bärare av att det är möjligt och roligt att engagera sig och vara delaktig. Det blir som ringar på vattnet. Vi jobbar med framtidsverkstäder på skolorna, och de unga är så oerhört kompetenta och kloka, vilket är nyttigt för vuxna att upptäcka."*

## Från fritidsgård till aktivitetscentrum

Aktivitetscentrumet Fyrhuset i Stavsnäs är sedan tre år tillbaka en förening som samverkar med kommunen, skolan, församlingen samt ett tiotal lokala föreningar och företag. Zindra Andersson som är fritidsledare och ansvarig för verksamheten i föreningen Fyrhuset berättar vad hon anser vara föreningens framgångsfaktorer:

*"Ungdomarna har stort inflytande ... Föreningen kan söka medel utifrån, det går att kringgå krångliga regler och implementera insatser snabbare, det bygger på frivilliga krafter. Ungdomarna ser ännu ett sätt, möjlighet att påverka. LAN-ungdomarna ser att det går att fixa bredband på ett snabbare sätt ... att det finns andra vägar att gå ... andra vägar att påverka."*

Fyrhuset var tidigare en kommunal fritidsgård som vuxit fram från att vara en mötesplats för traktens ungdomar under 1900-talets början med logdans, hembygdsverksamhet och bio. Idag är Fyrhuset en träffpunkt för flera föreningar. För tre år sedan anställde kommunen Zindra Andersson. Hon och projektledarna för Polarna (se nedan) gjorde en sammanställning där de listade faktorer som försvårade en utveckling av verksamheten, här följer några:

- onödigt komplicerade rutiner vid beställning av tjänster.
- komplicerade beslutsrutiner som motverkar det kreativa flödet.
- plogande i gamla fåror ger stagnation i verksamheten.
- nedskärningar och åtstramad budget.
- för lite personal.

De lokala föreningarna inbjöds hösten 2003 för att diskutera och samråda med kommunen. Resultatet blev att ett nätverk bildades mellan skolan, församlingen och ett tiotal föreningar och att fritidsgården blev föreningen Fyrhuset. Zindra berättar att det ibland är svårt att skilja mellan den kommunala verksamheten och arbetet som föreningen Fyrhuset driver, men samtidigt säger hon att de befruktar varandra.

Ett övergripande mål med verksamheten är att utveckla en modell för fritidsverksamhet som kan användas på andra håll och i bästa fall vara en modell för andra kommuner. Ett mål är att modellen ska fungera väl även utan eldsjälarna.

Innan den nya sporthallen invigdes i området 2005 var det cirka 60 ungdomar som var aktiva på Fyrhuset. Nu är det cirka 40 ungdomar. Verksamheten har främst lockat gymnasieungdomar de senaste två åren, men nu sker ett generationsskifte, sjuor börjar komma och gymnasieungdomarna droppar av.

Zindra berättar att ett generellt mål med verksamheten är att stärka bygden och människorna genom teater, kabaréer, konserter, LAN etcetera. Förutom återkommande aktiviteter vill Zindra att det alltid ska finnas utrymme att fånga upp ungdomars önskemål om aktiviteter, det ska gå fort från önskan till genomförande. Att fånga upp de ungas önskemål och behov kräver en "fingertoppskänsla av oss vuxna". Zindra ger ett exempel:

*"Några tjejer ville rida, och då såg vi till att göra det under en helg. En av framgångarna med Fyrhuset är att vi två som arbetar här fångar upp ungdomarnas idéer och önskemål och tillsammans med dom ser till att det blir av, från ord till handling. Det ger de unga en bekräftelse på att de kan påverka och tillsammans med oss lär dom sig hur, de känner sig sedda och lyssnade på."*

Ungas eget inflytande är en röd tråd i hela verksamheten. En gång i månaden samlas ungdomsrådet tillsammans med fritidsledarna (gårdsrådet) för att bestämma hur verksamheten ska se ut. Många arrangemang genomförs av unga för unga. Ungdomarna har gestaltat mycket av miljön på Fyrhuset.

Det håller på att bildas ett lokalt ungdomsråd där ungdomarna från gårdsrådet och ungdomar från skolans elevråd ska mötas. Alla kommer inte till Fyrhuset, därför vill de att elevrådet ska sprida information om möjligheterna där. Zindra berättar:

*"Vi försöker nå unga i deras miljöer och det finns så många olika miljöer. Vi ska under en helg i september åka iväg med ungdomar från det nybildade ungdomsrådet och prata om vad ungdomar saknar i hembygden. Nu har vi en stor anslags-tavla på skolan, men ungdomarna läser den inte*

... Det är först i fysiska möten som information går fram. Vi använder några nyckelundomar för att nå ut."

Fyrhuset samarbetar med skolan och fritidsledarna tror att samarbetet kommer att utökas. Ungdomarna har till exempel skrivit poesi i skolan och på Fyrhuset har man arrangerat poetryslam-kvällar då alla får läsa sina dikter (alla oavsett ålder är välkomna att delta). Samma kväll har man haft en rockkonsert med något lokalt band.

Ett annat samarbete med skolan är en skateboardramp. Zindra berättar: *"En grupp skejtare på skolan fick 50 000 från ungdomsmiljonen. Fyrhuset kom över några begagnade skateramper och tillsammans med ungdomarna bestämde man att skaterampen skulle vara på skolgården, men att Fyrhuset skulle förvalta den".*

Fyrhuset initierade ett värdegrundsarbete med skolan och kontaktade Niklas Odén från BRÅ (Brottsförebyggande rådet) som har skrivit om etik för mellan- och högstadiet. Zindra berättar:

*"Fyrhuset samlade in hela nätverket. Men skolan har så lång framförhållning och mycket att göra, så nya initiativ brukar bli 'oh nej ännu en sak att göra'. Det tog tid att få med lärarna på tåget, en gård nappade, och efter några möten förstod lärarna att detta är något bra för ungdomarna."*

Under 2006 har en grupp ungdomar åkt till ett läger för att fiska. Tolv ungdomar mellan 15 och 19 år ska vandra upp till Kebnekajses topp. Johan från Polarna tog med sig en ungdomsgrupp 1999 och det har fortsatt sedan dess. Totalt kostar det 4 500 kronor per person och ungdomarna betalar själva 2 500 kronor var.

## Polarna Värmdö – ett förebyggande arbete

Polarna Värmdö är en mobil grupp som består av killar och tjejer i åldern 17–20 år. Tillsammans med en vuxen arbetsledare arbetar de i miljöer där ungdomar rör sig på fredags- och lördagsnätter. Värmdöpolarna motverkar våld mellan unga, är bra förebilder och arbetar förebyggande mot alkohol och droger.

Värmdöpolarna kom till under en period när det fanns ett gäng stökiga ungdomar i kommunen. Det var många ungdomspartyn på stranden med fylla och skadegörelse, de största "bråkstackarna" hamnade på socialförvaltningen. Då väcktes idén, varför inte sammanföra dem med ungdomar som inte var kända hos polisen och betraktades som skötsamma.

Johan Berglind och Anders Holmström som är anställda på socialförvaltningen leder arbetet i Polarna Värmdö. Sedan starten 1999 har cirka 60 personer medverkat i polarna. Under 2000 startade ett samarbete med Nattvandrarerna i Värmdö som består av frivilliga föräldrar. Nattvandrarerna kom till på 1990-talet efter Fryshusets Morsor och Farsor på stan. En nattvandrare träffade en hojåkare i Wermdö Bikers och så kom NightBikers till. NightBikers har en kärntrupp på cirka tio hojåkare, men de kan bli upp till 25 hojar en helgkväll och de samarbetar med Polarna Värmdö.

Varje år antas 16 ungdomar i åldern 17–20 år, jämnt fördelat mellan killar och tjejer. Hälften söker sig till Polarna och hälften kommer på rekommendation från socialförvaltningens ungdomsgrupp. De får vara aktiva i Polarna under en treårsperiod och får arvoden för varje pass som de deltar i.

Polarnas arbete ses som en resurs av polisen. Under deras pass på fredags- och lördagskvällar kör de hem onyktra ungdomar om föräldrarna

inte kan hämta. Johan berättar att för många unga har tiden i Polarna varit den bästa de har varit med om. Det har blivit ett nätverk med stark sammanhållningen. Många av de äldre polarna vill stanna kvar och arbeta på frivillig basis, de blir "gammelpolare" och tar hand om evenemangen som ordnas för ungdomarna, beachvolleyboll-, innebandy- och fotbolls-turneringar och disco. Det finns även "minipolare", unga under 17 år som vill vara med på utbildningen. För dem har man utvecklat en fadderverksamhet.

Polarna får under fyra dagar en grundutbildning i juridik, första hjälpen, hur socialförvaltningen fungerar och konflikthantering. Utbildningen sker i samarbete med närpolisen, räddningstjänsten och socialförvaltningen.

Johan är övertygad om att framgångarna med verksamheten baserar sig på polarnas arbetsätt. Metoden bygger på två typer av nätverk, det ena är fokuserat på att vara ute bland ungdomarna och bygga nätverk där man knyter kontakter, bjuder in till samtal och skapar lugn och trygghet. Det andra viktiga nätverket är det täta samarbetet med olika aktörer i kommunen som kommer i kontakt med ungdomar.

Johan anser att partnerskapet mellan socialförvaltningen och barn- och ungdomsförvaltningen är en framgångsfaktor. Nattvandrarerna, Nightbikers och Polarna bildar ett nätverk med närpolisen och socialtjänsten som går utanför kommungränsen. På så sätt får alla veta när det är bråk på gång med ungdomar från andra kommuner.







**Malmö kommun**

[www.bryggeriet.org](http://www.bryggeriet.org)

[www.stapelbaddsparken.se](http://www.stapelbaddsparken.se)

# Bryggeriet i Malmö

- en brokig verksamhet

Foto: Nils Svensson



I Malmö har skateboardungdomar förverkligat sina drömmar och medverkat till skateparker i internationell klass. Föreningen Bryggeriet är ett exempel på hur engagerade vuxna sprider sina erfarenheter till ungdomar och genomför idéer tillsammans med dem. Föreningen är också ett exempel på hur avgränsade projekt kan utvecklas, expandera och förgrenas till en brokig men sammanhållen verksamhet.

Malmö stad har 271 000 invånare och av dessa är 26 procent födda i utlandet. Cirka 16 procent av den totala befolkningen är mellan 13 och 25 år (Malmö stad 2006). Det finns tio stadsdelsförvaltningar.<sup>26</sup> Dessa svarar bland annat för lokal fritidsverksamhet och kultur för barn och ungdomar. Fritidsnämnden är kommunens centrala politiska organ för sport- och fritidsfrågor. Kulturnämnden har det samlade ansvaret för kommunens kulturverksamhet. Båda dessa nämnder ingår i Barn-, ungdoms- och kulturroteln.

## Ungdomsinflytande

Det finns ungdomsråd i fem<sup>27</sup> av de tio stadsdelarna. Arbetet i ungdomsråden utgår från de ungdomar som finns på fritidsgårdarna och målgruppen är därför till största delen högstadiungdomar.

Kommunfullmäktige i Malmö har tagit fram en handlingsplan *Välfärd för alla – det dubbla åtagandet*. Från april 2005 står det i handlingsplanen att ungdomars medverkan och perspektiv ska tas tillvara på alla områden.

I maj 2005 samlades ungdomar på Ungdomens hus och bildade en del av stommen i referensgruppen *Malmös Unga*. I januari 2006 bestämde sig ungdomarna för att bilda ett forum där ungdomar kunde få ökat inflytande i kommunala frågor och driva egna projekt för att göra Malmö till en bättre ungdomsstad. Malmös Unga blev då namnet på forumet som riktar sig till ungdomar mellan 13 och 25 år.

Malmös Unga beskriver i sin projektplan vilka områden, eller utskott, de vill fokusera på i nuläget, hur deras forum ska se ut och vilket stöd de behöver. Just nu arbetar de i tre utskott.<sup>28</sup> I samtliga utskott ingår politiker eller tjänstemän som stöd. Ungdomarna träffar dem emellanåt för att presentera sina idéer, diskutera aktuella frågor och få tips på hur ungdomar kan få mer inflytande i de vuxnas arbetsgrupper. Dessutom får de vuxna ta del av ungdomarnas kunskaper, kreativitet och tankar kring kommunens arbete. Ungdomarna genomför ett stort ungdomsforum två gånger per år där viktiga frågor diskuteras och budgeten fördelas.

Malmös Unga har under våren 2006 bland annat besökt Lunds ungdomsting, Sveriges Ungdomsråds Kongress i Vimmerby och Urix i Umeå. De vill själva disponera och ansvara för sin budget. I sin projektplan skriver de att de vill ha en ungdomslots och därför projektanställdes Mia Norberg i januari 2006. Hennes huvuduppgift är att stödja, tipsa och hjälpa ungdomarna att vara delaktiga och påverka kommunens arbete. Detta gör de genom att träffa politiker och tjänstemän och diskutera aktuella frågor och berätta hur Malmös Unga arbetar. Mias jobb är att se till att dessa möten sker och att dialogen mellan ungdomarna och tjänstemännen fungerar. Dessutom driver ungdomarna i sina utskott olika projekt som riktar sig till ungdomar i Malmö. Mia berättar:

*"Jag vill även försöka utveckla den övergripande ungdomspolitikerna i Malmö, föra in ett ungdomsperspektiv i olika frågor och kartlägga vad som finns och händer för ungdomar i Malmö."*

Malmös Unga vill tillsammans med politiker och tjänstemän bland annat arbeta för att det ska finnas mötesplatser för unga mellan 13 och 25 år, men understryker att dessa platser ska locka alla åldrar, de ska vara drogfria och tillgängliga för alla. Man vill också ha flera ungdomslotsar som ska hjälpa ungdomarna att tala för sig själva.

## Bryggeriet eller Byggeriet?

Föreningen Bryggeriet i Malmö är en mötesplats där åldersintegrationen är total, där entusiasmen och kreativiteten bubblar och där engagerade vuxna delar med sig av sina erfarenheter. Bryggeriet invigdes i september 1998. Grundarna är KFUM Malmö, Unga Örnar i Malmö och Aggrokult.<sup>29</sup> Bryggeriet finns på Pripps gamla fabriksområde i Malmö och har idag över 20 anställda och driver massor av verksamheter.

En verksamhet är skatebanorna. Efter många års slit blev det som skejtarna drömde om verklighet – de fick ett eget ställe att vara på, 1 800 kvadratmeter åkyta och specialbyggda ramper. Alla ramper är ritade och byggda av skejtarna själva. I dag är Bryggeriet ett av de bästa ställena i Europa för att åka skateboard inomhus.

Bryggeriet har förutom förstklassiga ramper även en stor cafeteria med utsikt över åkarna. På Bryggeriet ryms även en skateshop med utrustning till skejtarna plus en hel del annat. Det finns en verkstad och en medieverkstad med fotolabb. Här finns även 500 kvadratmeter utbildningslokaler. Sedan starten har Bryggeriet haft två olika utbildningar, en utbildning för arbetslösa ungdomar och en projektutbild-

ning i samarbete med Malmö Högskola. År 2001 startade föreningen ett eget individuellt gymnasieprogram (IV) för elever som inte klarade alla kärnämnen och hösten 2006 startar Bryggeriet en friskola där de ska driva ett medieprogram med skateboard och dans som tillval.

Bryggeriet delar även lokaler med över 20 olika föreningar i Föreningarnas hus. På 10 000 kvadratmeters yta bedriver de sin verksamhet. Här finns dans, kampsport, musik, fotboll, pingis, data, skytte och så vidare. Sammantaget har föreningarna över 8 000 medlemmar. Många föreningar har börjat samarbeta.

## Drömmen blev verklighet

Patrik Evander, Nils Svensson och Tobias Henriksson började åka skateboard redan under 1980-talet. Idag arbetar de på Bryggeriet och de var med från början. Nedan följer deras berättelse om hur deras dröm blev verklighet:

*”Vi drömde om ett ställe där vi kunde åka utan att bli hotade eller bortjagade av vakter. Där vi kunde hänge oss åt vår passion utan att behöva rättfärdiga vårt levnadssätt för folk som inte förstod och bara ansåg att vi var i vägen och störde.”*

Drömmen blev inte verklighet av sig själv. Skejtarna var helt enkelt tvungna att organisera sig och bildade 1990 en egen förening – AggroKult. De började samarbeta med etablerade föreningar som Unga Örnar och lite senare KFUM. Tillsammans pressade dessa tre organisationer på fritidsnämnden i Malmö. De lyckades få tillgång till en park där de skejtade på somrarna. I mitten på 1990-talet startade två skejtare en skatebutik, detta blev en viktig mötesplats och deras nätverk, som redan var stort, började växa. Skejtarna berättar att det kunde

kännas hopplöst ibland för att de hade haft väldigt många möten och löften från fritidsnämnden, men ingenting hände. Tobias berättar:

*”Vi gav inte upp utan fortsatte att utveckla våra skisser på en inomhusramp och drömde om hur det kunde bli. 1997 började det röra på sig ordentligt. Vi hade då kämpat länge men när det blev två stora organisationer som pressade på fritidsnämnden blev vi tillfrågade om vi kunde samarbeta. Då rasslade det till, vi gjorde en projektbeskrivning och sökte lokaler igen. Vi hittade ett nedlagt bryggeri som var proppfullt med maskiner, rullband, ölbackar, och mitt i allt kaos försökte vi se våra ramper. Vi studerade ritningarna noga och såg att här kunde det bli något!”*

Fritidsnämnden beslutade att stödja den nybildade föreningen Bryggeriet och lät skateboardåkarna använda det gamla Pripps-bryggeriet. Tobias berättar:

*”Under 1997 när vi försökte övertyga kommunen att det skulle gå ihop sa vi: Om vi bara får lov att bygga så lovar vi att vi kommer få minst 200 medlemmar (vi hade ju vårt nätverk sen tidigare). När vi öppnade i september 1998 fick vi över 200 medlemmar inom en kort period. Idag har vi drygt 500 medlemmar. Vi har lika många besökare som inte är medlemmar.”*

Under december 1997 började skejtarna<sup>30</sup> rita och köpa in mängder av plywood. De sågade i flera månader och drömde om hur det skulle bli när det blev färdigt. Under våren 1998 fick de sätta ihop pusselbitarna och i september 1998 var den officiella invigningen. Tobias berättar:



*"Då vi designade visualiserade vi just hur de duktigaste åkarna kunde utföra vissa trix på våra konstruktioner, och det gick ju utöver förväntan ..."*

## Satsar på kids och tjejer

Tobias, Patrik och Nils har arbetat på Bryggeriet oavbrutet sedan invigningen. Förra året hade de 1 200 besökare i veckan. Bryggeriet har öppet alla dagar i veckan men de öppnar inte före 16.00 på vardagarna för att undvika eventuell skol.

Bryggeriet har en speciell satsning på nybörjare i alla åldrar och på tjejer. Måndagar mellan 16.00 och 18.00 är Bryggeriet öppet för nybörjare. Då finns instruktörer för både skateboard och inlines på plats. Efter nybörjartimmarna så är det tjejernas tur, mellan 18.00 och 21.00 är det bara tjejer som får vistas i lokalen. Så här säger Nils:

*"Eftersom många sitter i caféet och tittar på skejtarna, tycker många nybörjare och tjejer att det är lite läskigt, så därför har vi stängt caféet på måndagar. Men många tjejer tar för sig och kommer hit och skejtar med killarna, det dyker upp fler och fler tjejer."*

Hälften av ungdomarna som kommer är mellan 12 och 15 år. En av fem, 20 procent, är mellan 8 och 12 år och resten är äldre skejtare runt 30, 40 år. Då Tobias, Patrik och Nils beskriver sitt arbete blir listan lång, de arbetar som instruktörer, ramputvecklare och konstruktörer, de bygger, städar och organiserar allt kopplat till medlemskap och medlemskort, driver caféet, hjälper "kidsen" med läsläsning, gör egna filmer och affischer, planerar och genomför stora evenemang och tävlingar, plus mycket med. När de beskriver arbetet med kidsen glim-

mar det till extra i ögonvrån. Tobias som idag är lite över 30 år berättar:

*"Det finns ungdomar som man har tagit under sina vingar extra mycket genom åren. Det härliga med skateboard är att man inte behöver komma upp till en viss nivå för att ha roligt, man spelar mot sig själv hela tiden, så har man åkt i någon månad är det lika roligt som när man har åkt i flera år. Åldersintegrationen är så total i skateboard. Det finns 13-åringar som åker bättre än vad jag någonsin kan drömma om, och jag brukar fråga dom om råd, sen händer det rätt ofta att vi sitter med kidsen efter skejtandet och hjälper dom med läxorna."*

Varje sommar arrangerar Bryggeriet skatecamp för tjejer och killar. Under en vecka bor de på Bryggeriet, lagar maten själva, umgås och sist men inte minst – skejtar. De som vill kan få utlopp för sin kreativitet i medieverkstaden. Bryggeriet fick stöd från stadsdelsnämnden för att bygga en mindre medieverkstad. I den gör ungdomarna egna skatefilmer. Ungdomar i skolorna som vill göra en skatefilm får använda Bryggeriets medieverkstad.

Bryggeriets rampbyggare bygger inte bara på Bryggeriet. De sprider sina kunskaper och tipsar intresserade från Umeå till Oslo om hur man bygger slitstarka och säkra ramper och street-tytor. Det finns även planer på att förverkliga idén om en systemanläggning i Kaliningrad.

Tobias, Patrik och Nils berättar med stolthet om en världscuptävling som de var med om att arrangera i maj 2006. Denna tävling har de senaste sex åren anordnats i Marseille, men när de internationella arrangörerna såg stapelbäddsparken i Västra hamnen (se nedan) ville de flytta den till Malmö. Världens bästa betongåkare var med, 250 hotellrum var bokade i Malmö, täv-

lingen uppmärksammades mycket i tv och dagspress och varenda skateboardtidning skrev om tävlingen. Skejtarna på Bryggeriet arbetade i månader med förberedelserna.

## Stapelbäddsparken

För ett par år sedan startade Bryggeriet en projektutbildning i samarbete med Malmö högskola och Österlens folkhögskola. Tanken är att studenterna arbetar med egna projektidéer och kopplar samman praktik och teori under ett år. Utbildningen ger 20 högskolepoäng. Anställda inom den sociala ekonomin och offentlig sektor uppmantras att gå kursen, de fokuserar på den teoretiska delen av utbildningen.

En av studenterna på den första utbildningen var John Magnusson som flyttade från Skara till Malmö just på grund av Bryggeriet. Han började på projektutbildningen och tog med sig idén på en utomhusanläggning. I februari 2003 blev John anställd på Bryggeriet för att driva projektet vidare. Bryggeriet fick pengar av Allmänna arvsfonden under 2004.

Projektet ville visa att ungdomar kan vara med och påverka. De skapade en hemsida: ([www.stapelbaddsparken.se](http://www.stapelbaddsparken.se)) för projektet och genom framtidsverkstäderna tog de tillvara många kreativa idéer. John tillverkade en modell av hur anläggningen skulle se ut och kontaktade olika byggare i USA.

Johns vision var en park med grönytor, grillplatser, parkbänkar och vatteninslag, han ville att parken skulle vara till för alla, inte bara skejtare. Han presenterade idén för Malmös stadsträdgårdsmästare Gunnar Ericsson, som berättade att det fanns tankar på en ungdomspark i Västra hamnen och här skulle idén passa in perfekt. Platsen var en gammal stapelbädd, cirka 300 meter lång och 75 meter bred, som använts för fartygsbyggen.

För att få fram ett helt parkkoncept har John samarbetat med studenter vid K3, konst, kultur och kommunikation, på Malmö högskola. Via en enkätundersökning har studenterna tagit reda på vad barn och ungdomar önskar sig av en ungdomspark. Studenterna gav även parken en fin ljussättning, delvis som en stjärnhimmel över parken.

För Malmö stad är detta en chans att finna framtida modeller för hur man i dialog med ungdomar kan ta tillvara deras idéer och tankar i planeringen. För att verkligen lyckas med detta, har man i styrgruppen för projektet tagit med representanter från Movium som kommer från centrum för stadens utemiljö vid Sveriges lantbruksuniversitet. De har genom en så kallad Framtidsverkstad<sup>31</sup> bidragit med ett effektivt sätt att arbeta och få ungdomar delaktiga. Jack Söderberg, 16 år, praktiserar på Bryggeriet och har varit med i framtidsverkstädernas arbete.

*"Vi träffades ganska ofta, och vi var många, allt från styrgruppen och så vi unga. John var projektledare i framtidsverkstäderna. Vi kunde komma med de galnaste idéerna och sen röstade vi fram de bästa."*

I maj 2006 invigdes så Europas bästa utomhusanläggning för skateboard, Stapelbäddsparken. Det är ett unikt projekt, där ungdomar och en ideell förening har funnits med redan från starten. Från 2004 och framåt har Malmö stad satsat pengar för att ta fram ett koncept för hela ungdomsparken. Projektarbetet sker mycket genom framtidsverkstäder, allt för att ungdomarna ska få vara med och skapa sitt framtida Malmö.<sup>32</sup>



● UDDEVALLA

● VÄNERNSBORG

● SKARA

● HORNBORGASJÖN

● GÖTEBORG

● BORÅS

● MARIESTAD

**Västra Götaland**  
[www.vgregion.se](http://www.vgregion.se)  
[www.kulturungdom.se](http://www.kulturungdom.se)



# Västra Götalandsregionen

- ett regionalt exempel

Foto: David Andersson



Olika landsting och regioner stödjer kultur och fritid på olika sätt. Västra Götalandsregionen är ett innovativt exempel på hur man kan arbeta. Bland annat har regionen tagit fram en modell för att stimulera och främja ungdomars egna aktiviteter genom stöd till en fristående regional förening, Kultur Ungdom, som främst ägnar sig åt dialog med unga och inte åtar sig att erbjuda verksamheter.

Gemensamt för landstingen och regionerna är att de i första hand ger stöd till de regionala kulturinstitutionerna, annan regional kulturverksamhet med konsulenter inom olika konstområden och folkbildningen.<sup>33</sup> Dessa får stöd för att fullfölja sina uppdrag inom den egna konstarten. Detta sätt att organisera stödet och konsulentverksamheten har flera förtjänster, men det kan också diskuteras om organiser-

ingen kan ha en tendens att motverka att institutionerna eller de olika konstarterna samverkar kring olika teman. Ett område som skulle kunna vara lämpligt för samverkan och flexibla arbetsmetoder är området ungdomars kultur och fritid. Detta har man genomfört i Västra Götalandsregionen.

## Uppbyggnaden av kulturinstitutioner

I alla län och regioner finns regionala kulturinstitutioner som länsbibliotek, länsteatrar och läns museer. Detta betyder inte att alla konstarter har egna institutioner i alla län och regioner. Överallt finns också konsulenter, men inte alltid inom alla konstområden. Dessa ska enligt sina uppdrag prioritera barn och unga. Konsulenterna är viktiga för att göra den professionella kulturen tillgänglig för barn och unga. Det har konstaterats att där de olika konsulenterna har ett utvecklat samarbete med varandra så når de också ut bättre till kommunerna och därmed till barn och unga.

Kulturnämnden ingår i den ena av Västra Götalandsregionens huvuduppgifter, regional utveckling, därför finns kulturfrågorna naturligt med i diskussioner kring regionala utvecklingsfrågor. Kulturnämnden har vidare ett nära samarbete med regionens Folkhälsokommitté och Handikappkommitté. Tydliga politiska ambitioner och satsningar ekonomiskt och personellt i regionen har lockat kommunerna att öka satsningarna på kultur. Regionen har i en överenskommelse med Kulturrådet även utvecklat nya samverkansformer mellan regional och statlig nivå. Resultatet har blivit att regionen har kunnat utveckla och förankra uppdragen till de regionala kulturinstitutionerna utifrån kulturnämndens beslutade riktlinjer och prioriteringar.

I regionen finns ett formaliserat samarbete mellan konsulenterna och andra centrala aktörer samt en samordnare. Denne samordnare arbetar tillsammans med kulturkonsulenterna för att ta fram gemensamma kulturpolitiska strategier. Dessutom samordnar denne också insamling av statistik och uppföljningar, hand-

lägger arrangörsstödet samt är regional kontaktperson för kommunala samordnare.

I Aktionsgruppen för barnkulturs utredning *Tänka framåt, men göra nu* (SOU 2006:45) lyfts Västra Götalandsregionen fram som ett exempel på lyckat regionalt arbete. De framgångsfaktorer som utredningen lyfter fram är hög politisk ambitionsnivå, regionala pengar som lockar fram kommunala motprestationer, en ansvarig funktion för samordning av institutionernas och konsulternas insatser samt ett arbete som präglas av egna läroprocesser. Aktionsgruppen menar att regionens arbete uppvisar goda resultat och att regionens metoder kan tjäna som modell för andra län och regioner.

Samtidigt menar Aktionsgruppen att de regionala satsningarna, trots sitt lyckosamma arbete bara når en tredjedel av sin målgrupp.<sup>34</sup> Denna siffra syftar enbart på hur många som nås genom kulturinstitutionerna. Om man tar med arrangörsstödet och de fria kulturutövarna når regionen varje barn eller ungdom 1,5 gånger per år, vilket ger en helt annan bild av situationen. Uppgifterna mäter olika saker och därför är det svårt att bedöma vilken betydelse prioriteringen av ungdomars kultur har för det frivilliga deltagandet i kulturlivet för ungdomar i gymnasieåldern och uppåt.

### Ny struktur lade grunden

År 1999 skapades Västra Götalandsregionen av Bohuslandstinget, Landstinget i Älvsborg, Landstinget Skaraborg och Göteborgs stad. Den nya organisationen krävde en ny struktur för hur regionens kulturverksamheter skulle stödjas och utvecklas.

Regionen är mycket stor både om man ser till befolkning och antal ingående kommuner. Inom regionen rymms allt från ett av landets

största tätortsområden till små glesbygdskommuner.

Precis som övrigt offentligt stöd till kultur åt barn och ungdomar kanaliseras oftast de regionala kulturinstitutionernas satsningar till verksamhet kopplad till skolan. Ett typiskt exempel är det stöd som arrangörer av kulturevenemang kan få från regionens kultursekretariat. Denna typ av stöd förekommer på olika sätt i alla regioner och län. I Västra Götalandsregionen har man arbetat för att inte bara göra själva stödet känt utan också för att göra det professionella utbudet känt och lätt att beställa för kommunerna.

Detta arbete har resulterat i två kataloger. De omfattar dels en sammanställning av hela regionens kulturrelaterade utbud till barn och ungdomar, dels ett supplement som omfattar scenkonstutbudet. Katalogerna ger exempel på beräkningar för kostnader av besöken. Dessa ges ut en gång om året och finns även tillgängliga på nätet.<sup>35</sup>

Regionen arbetar strukturellt för att skapa förutsättningar för ett levande kulturliv. Detta betyder att de inte försöker att styra kommunerna som bestämmer över sina egna angelägenheter. Denna betoning av självstyrelsen är fundamental samtidigt som den i praktiken betyder att de kommuner som inte är lika intresserade av kulturfrågor som andra inte får del av de regionala satsningarna i lika stor utsträckning.

## Kultur Ungdom

Förutom de regionala strategierna och arbetet kring att göra den professionella kulturen tillgänglig för barn och unga pågår ett regionalt arbete kring ungdomars eget kulturutövande. Följande avsnitt bygger på intervjuer med företrädare för regionen och kulturlivet.<sup>36</sup>

Genom ett arrangörsstöd arbetar man tillsammans med kommunerna för att sprida den professionella kulturen i regionen. Dessa satsningar når i huvudsak skolan, sällan hela ungdomsgruppen och i princip aldrig ungdomar som kommit upp i gymnasieåldern. Detta har upplevts som ett problem. Därför har man vid sidan av ambitionen att göra den professionella kulturen och dess institutioner uppmärksammade utarbetat en modell för att stimulera och främja ungdomars egna aktiviteter. Detta görs genom stödet till föreningen Kultur Ungdom. Denna fristående regionala förening för ungas eget kulturutövande är unik i Sverige då de främst ägnar sig åt dialog och inte åt att erbjuda verksamheter åt ungdomar.

Idén bakom Kultur Ungdom är att skapa en plattform för ungas kultur utanför skolan. I regionen upplevde man att ungas eget skapande var eftersatt och att de offentliga satsningarna i analogi med detta var eftersatta. Kultur Ungdom är en från regionen organisatoriskt fristående ideell förening, men som får sin finansiering från regionen.

Föreningen har cirka 9 000 medlemmar. Målgruppen är åldrarna 15 till 26 år. De flesta av de aktiva ungdomarna är från 18 år och uppåt. Många av medlemmarna är anslutna via arrangörsgupper, andra via musik- och kulturföreningar. Det går även att vara ansluten till föreningen som enskild medlem. Medlemskapet i föreningen är gratis. Föreningens företrädare menar att det viktigaste inte är vilken åldersgrupp som är mest representerad eller vilka konstarter som utövas utan att det handlar om skapande ungdomar som vill göra sina röster hörda.

Kultur Ungdoms uppgift är att aktivt stödja, stärka, inspirera och lyssna till unga kulturutövare inom målgruppen. De vill som en "spindel i nätet" fungera samordnande och stödjande i arbetet med regionens alla 49 kommuner. Detta sker genom att ge projekt- och resebidrag, medverka till att turnéer och arrangörskurser kommer till stånd samt rent handfasta saker som att hyra ut förstärkare och annan musikrustning.

I spindeln i nätetfunktionen ligger också att förmedla kunskap mellan de olika kommunerna eftersom föreningen menar att samarbete och erfarenhetsutbyte ofta fungerar mindre bra mellan kommunerna. Eftersom Kultur Ungdom har så nära kontakt med de unga kulturutövarna kan de också fungera som "ett ställe" unga vänder sig till när de vill ha konkreta arrangörstips eller tips på bra band.

Föreningen och regionen framhåller att det traditionella arrangörstödet förmedlas ut i kommunerna genom kultursekreterarna och främst till skolorna. Tanken bakom Kultur Ungdom är att skapa en direkt kanal till de kulturaktiva ungdomarna i regionen. Initiativet ska ligga hos de lokala kulturarrangörerna och inte i mellanledet hos kommunen. Detta ger föreningen möjlighet till större lyhörddhet för ungdomarnas egna önsknings. En upplevelse som Kultur Ungdom förmedlar är att ungdomarna ofta är "trötta på" kommunen och därför vänder sig direkt till föreningen. Kultur Ungdom betonar ändå, i dialog med arrangörerna, att goda relationer med kommunen är av vikt.

Kultur Ungdom lyfter gärna fram sin roll i samarbetet mellan olika aktörer. Även regionens företrädare vill framhålla samarbete som en framgångsfaktor för sina kultursatsningar. Kultur Ungdoms viktigaste roll är därför att se

till att samarbete kommer till stånd. Det är en viktigare roll för dem än att arbeta med att öka det ekonomiska stödet. Föreningen menar att det är lite lättare för en person från regionen att initiera samarbete regionalt eftersom denne inte sitter fast i de lokala strukturerna. En strategi är att "haka på" projekt som är i uppbyggnadsfasen för att stimulera de initiativ och den kraft som finns lokalt. Det regionala perspektivet hos föreningen gör att de lätt kan ta fram goda exempel på arbetssätt från många olika kommuner. Detta är en klar fördel med Kultur Ungdom enligt föreningens företrädare.

Utmärkande för föreningen är att de arbetar genreöverskridande.<sup>37</sup> Denna pluralism framhålls av föreningen som en av dess framgångsfaktorer. Det ska varken finnas gränser mellan olika konstarter eller mellan de som arbetar med arrangemangen rent praktiskt.

En form av bidragsgivning som finns på flera håll i landet är små projektbidrag som handläggs snabbt och som kan gå till grupper av initiativrika ungdomar som en *snabbslant*, exempelvis finns denna typ av bidrag i Piteå och Stockholm. I Västra Götaland har Kultur Ungdom hand om ett sådant bidrag som kallas *K-peng*. De bidragssökande ska få besked snabbt, gärna inom en vecka efter ansökan, om hurvida de får pengar eller ej. Det behöver inte vara en traditionell förening som står bakom ansökan. Huvudsaken är att projektet är genomförbart och realistiskt.

Denna K-peng är ett projektbidrag som i allmänhet inte överstiger 5 000 kronor. Det delas ut i stipendieform så att även enskilda och oorganiserade kan söka. För större samarbetsprojekt kan summan uppgå till 50 000 kronor. Då måste projektet äga rum i samarbete med ett studieförbund, en förening, en fritidsgård etce-

tera. I dessa samarbetsprojekt läggs vikt vid att de unga bestämmer och att samarbetspartnern främst skapar förutsättningar för projektens genomförande.

Det unika är att regionen har tagit en del av de statliga länsmusikpengarna och förmedlat dessa till Kultur Ungdom. Därigenom blir föreningen en del av länsmusikuppdraget.

Kultur Ungdom riktar inte sin verksamhet direkt till de ungdomsgrupper som är socialpolitiskt prioriterade genom att initiera nya verksamheter. De anser att de når nya grupper av ungdomar genom att bredda och nyansera redan befintlig verksamhet. Genom att bredda sin information försöker de också att inkludera andra grupper som tidigare inte har varit kulturintresserade. Ett exempel är 50/50-satsningen för att stimulera fler tjejer att våga ta plats i den musikvärld som är dominerad av killar.

Kulturaktiviteter har ofta problem med att nå grupper av ungdomar som inte av tradition söker sig till sådana aktiviteter. Kultur Ungdoms strävanden visar att de arbetar för att hitta nya vägar. Föreningens företrädare menar att de hade kunnat jobba med detta ännu mer aktivt. Den egna organisationen har dock växt mycket på kort tid och de har därför främst satsat på de unga som redan finns i kulturföreningar och på att bygga upp en infrastruktur. De framhåller dock att det också är viktigt att nå socialpolitiskt prioriterade grupper.

Kultur Ungdoms verksamhet följs varje år upp av regionens tjänstemän och politiker. Verksamheten utvärderas även internt inom föreningen. Någon mer genomgripande studie ifall de har uppfyllt sina strävanden har dock inte gjorts. Däremot lyfter både Kultur Ungdom själva och regionens företrädare fram att föreningen har bidragit till att krympa regionen. I

praktiken innebär detta att de genom att skapa nätverk som underlättar erfarenhetsutbyte har gjort kulturen tillgänglig i hela regionen.

## Sammanfattning

De undersökta verksamhetsexemplen visar att det finns olika förhållningssätt och metoder för att skapa kultur- och fritidsaktiviteter som attraherar ungdomar. De visar också att begreppen kultur och fritid tolkas och används på olika sätt och i olika syften.

I det arbete som görs i den ideella föreningen Astrid Lindgrens Hembygd finns en klar koppling mellan entreprenörskap inom kultur och fritid och framtida möjligheter för unga att kunna försörja sig. Kultur- och fritidsutbudet används av kommunerna som marknadsföring och förutom turismsatsningar vill de även locka till sig människor som kan flytta till kommunen. I Astrid Lindgrens Hembygd talar de om det sociala entreprenörskapet.

I Värmdö kommun som befolkningsmässigt har vuxit snabbt fokuserar kommunen mycket på den sociala ekonomin och samverkan. Den tidigare kommunalt drivna fritidsgården i Värmdö är idag föreningen Fyrhuset. Föreningen har utvecklat en ny organisationsform som kan användas som modell för fritidsverksamhet inom och utanför kommunens gränser. Både Fyrhusets och Polarna Värmdös organisationsstruktur stämmer väl med kommunens mål att arbeta med social ekonomi, det vill säga samverkan mellan offentlig sektor, näringsliv och ideell verksamhet.

Haparanda är ett exempel på en glesbygdskommun som snabbt har fått ändra sin planering från ekonomisk nedmontering till expansion. De har ett sektorsövergripande ungdomsperspektiv i sitt handlingsprogram. Ungdomshuset Station har blivit en mötesplats för Haparandas ungdomar där ungdomsrådet har daglig kontakt med unga och verksamheten. Satsningarna inom kultur- och fritidssektorn handlar ofta om att erbjuda

ungdomarna ett tillräckligt bra fritidsutbud så att de väljer de alkoholfria arrangemangen i Haparanda och inte åker till Torneå för att konsumera alkohol.

I Lidköping är utgångspunkten att unga har rätt till ett rikt kultur- och fritidsutbud och kommunen satsar stort på Sockerbruket. Många kultur- och fritidsaktiviteter som idag är permanenta verksamheter som stöttas av kommunen började som externfinansierade och tidsbegränsade projekt. Idag finns det en vision i kommunen om att upprätthålla en kreativ balans mellan permanent verksamhet och externfinansierade projekt för att på så sätt utveckla samverkan och innovativt tänkande.

Föreningen Bryggeriet i Malmö är ett exempel på hur föreningsaktiva vuxna, som själva har lärt sig mycket under sina tidigare projekt, vill lära och inspirera ungdomar att förverkliga sina idéer. Skejtarnas verksamhet och engagemang har bland annat resulterat i en världscuptävling i Malmö, en friskola med ett medieprogram som har skateboard och dans som tillval och en projektutbildning.

Västra Götalandsregionens arbete kan fungera som ett exempel på innovativa metoder och strukturer i arbetet för ett rikare kulturliv riktat till och tillsammans med unga. En ny regional struktur har lett till nya politiska strategier och en ny administration som kan arbeta med kulturfrågor utan att vara knuten till gamla arbetsätt. Storleken på regionen, i kombination med att kultursekretariatet administrativt är knutet till regionens utvecklingsfrågor, bidrar till en dynamik i arbetet. Dessutom sker ett aktivt arbete med att samordna regionens olika kulturaktörer. Bland annat genom att det kulturella utbudet blir lättare att orientera sig i för beställarna i kommunerna.



Följande har bidragit till en positiv utveckling i de fem lokala verksamhetsexemplen i Fokus 06:

- Kommunerna där det finns tydliga mål med kultur- och fritidspolitikerna och även verksamheter som utvecklas och attraherar ungdomar.
- Samverkan förekommer mellan många aktörer som till exempel skolan och andra delar av kommunen, företag, föreningar, studieförbund och myndigheter.
- Idéerna kommer från ungdomar, genomförda av unga för unga, där vuxna har en vilja och förmåga att fånga upp idéer och visa på vilka kanaler, verktyg och vägar som finns.
- Föreningarnas samt kommunernas satsningar på verksamhet till ungdomar bidrar till synergieffekter, med andra ord det leder till något mer än själva satsningen. Ung Kultur Möts, Urix, och ungdomspolitiska stödjepunkter är några exempel på detta.
- Det finns en stor dos av ungdomsinflytande i kommunen och ungdomarna är med och påverkar fritids- och kulturutbudet samt dess innehåll och vissa fall genomförandet.

Följande utvecklingsområden lyfts fram:

- Innovativt tänkande kring den öppna verksamheten på fritidsgårdar och ungdomens hus.
- Nya strategier för att nå de ungdomar som idag inte deltar i det befintliga fritids- och kulturutbudet.
- Större fokus på att se ungdomarna som resurser (satsa på "det friska") och därigenom nå de ungdomar som inte deltar.
- Förbättrade kommunikationsmöjligheter i glesbygdskommunerna.

## Diskussion

Inledningsvis nämnde vi de frågor som var vägledande under intervjuerna i våra verksamhetsexempel. En av frågorna var att identifiera vilka kanaler ungdomarna har för att påverka kommunens kultur- och fritidsutbud. I alla våra exempel visar det sig att kommunala tjänstemän, ungdomssamordnare, fritidsledare med flera stöttar och försöker hjälpa unga att förverkliga sina idéer och att de flesta är överens om vikten av ungdomsråd och ungdomsinflytande.

Resultaten i kapitel 2 visar att unga som på frågan *Hur mycket, av det du är intresserad av, finns det att göra på fritiden?* svarar att det finns väldigt lite att göra också är de som inte gör sina röster hörda. Det aktualiserar frågan om hur man ska möjliggöra system som ger alla unga inflytande, och inte som det ibland kan bli att ungdomsinflytandet blir en isolerad verksamhet som drivs av aktiva och engagerade ungdomar. En stor utmaning består i att skapa och utveckla strukturer i ungdomars vardagsmiljö som får alla unga att uppleva sig ha en reell möjlighet att påverka sitt liv och göra sina röster hörda. I våra verksamhetsexempel har många fritidsledare och andra nyckelpersoner understrukit att de "satsar på det friska" och att de vill locka till sig inaktiva ungdomar genom att skapa en så bra verksamhet som möjligt. Vi behöver mer kunskap om huruvida detta förhållningssätt verkligen ger önskvärda resultat.

Våra verksamhetsexempel visar att då kommunen eller en förening satsar på verksamhet som attraherar unga, leder det ofta till andra satsningar. Det skapas ett socialt kapital som är användbart för ungdomarna även utanför de ursprungliga satsningarna.

En annan fråga är hur tillgänglig verksamheten är för unga med olika funktionshinder. I alla våra verksamhetsexempel finns det tillgäng-



lighetsprogram, men då själva verksamheterna har studerats har det inte framgått att unga med olika funktionshinder tar del av verksamheten i någon större utsträckning. Detta är en fråga där vi behöver mer kunskap.

I *Fokus06* framgår att en större andel av de äldre ungdomarna är missnöjda med kultur- och fritidsutbudet där de bor jämfört med unga i de övre årskurserna i grundskolan. Med tanke på den höga etableringsåldern för unga vuxna idag och deras begränsade inkomster, finns det anledning att rikta uppmärksamheten mot dessa grupper och tillsammans med dem skapa möjligheter till kultur- och fritidsaktiviteter.

Vuxna som arbetar med ungdomar i våra exempel har både ambition och förmåga att fånga upp ungas idéer och önskemål. I Haparanda får vi en bild av att det inte endast handlar om att fånga upp ungas önskemål och idéer utan att det är önskvärt att äldre ungdomar och vuxna ibland kan ligga steget före. Det visade sig att intresset bland unga tjejer i högstadiet att vara med i samtalsgrupper (Rädda Barnens Ellenprojekt) var mycket större än väntat.

Många kommuner har skapat aktivitets- och stimulansbidrag för att stödja ungas egna initiativ, dessa medel kallas lite olika, till exempel en *påse pengar* eller en *snabbslant*. De kommuner som vi har gjort nedslag i är alla överens om att detta är ett framgångsrikt koncept. Handläggningstiden är kort och ungdomarna får snabb respons. Vi behöver dock veta mer om vilka ungdomar som får ta del av sådana medel. Är det redan aktiva unga som får pengarna eller når pengarna även ungdomar som riskerar marginalisering?

Västra Götalandsregionen har en unik modell för att nå de äldre ungdomarna i deras eget kulturutövande. Här finns en regional ambition som skiljer ut Västra Götaland från andra.

Genom den ideella föreningen Kultur Ungdom har regionen skapat en direkt kanal till de kulturutövande unga i form av dialog, erfarenhetsutbyte och i viss mån projektpengar.

Kultur Ungdom är unikt i ett ungdomspolitiskt sammanhang då de når och arbetar med kultur för ungdomar som har lämnat grundskoleåldern och att de till största delen når ungdomar över 18 år. Detta är värt att lyfta fram.

Ett utvecklingsområde inom Kultur Ungdoms verksamheter är att föreningen idag främst når den grupp som redan är kulturintresserade. Detta är ett problem som gäller för alla kulturverksamheter då det sedan tidigare är känt att det finns tydliga mönster i vilka grupper som söker sig till sådana aktiviteter och är inget unikt just för Kultur Ungdom.



# KAPITEL 5



# IT – en arena för kultur och fritid

Att använda (mass)medier är kvantitativt sett de *mest utbredda* kultur- och fritidsaktiviteterna. Medierna och deras innehåll påverkar en allt större del av vår kultur och medieanvändningen tar allt mer av vår fritid. Vad betyder det förändrade medielandskapet för ungdomar? Och vad vet vi om den nya informationsteknologins inverkan på kulturen och fritiden? Detta är några av de frågor som tas upp i det här kapitlet.

Kommunikation genom medier är också ett samhällets kitt – för information, underhållning och sociala kontakter – och med internet även för ett antal praktiska ärenden. Det är idag otänkbart att tänka sig ett fungerande medielöst samhälle.

Medielandskapet förändras även allt *snabbare*. Sedan mitten av 1980-talet har vi i Sverige, liksom i många andra länder, fått tillgång till ett mer eller mindre överblickbart antal tv-kanaler, både satellitkanaler och nationella kanaler som för närvarande särskilt är på frammarsch i form av digitala nischkanaler. De allra flesta människor i Sverige har också datorer med internetuppkoppling i hemmet. Ännu fler har mobiltelefoner som hittills mest används för vanliga samtal och sms (att sända textmeddelanden) men allt oftare också för fotografering, mms (att sända bilder), musiklyssnande och spel samtidigt som de är en ingång till internet, det mobila internet.

Ett annat digitalt, så kallat interaktivt medium, är tv- och datorspelet. Datorspelet är en växande miljardindustri som i USA omsatte mer än biljettintäkterna från Hollywoodfilmerna och tio gånger mer än vad som satsades på produktion av barnprogram för tv i slutet av

1900-talet. Då som idag är det dock Japan som är den största producenten av mjuk- och hårdvara för tv-spel (Kline 2000, Sakamoto 2000).

Dessutom sker en allt snabbare konvergens av medierna, till exempel att radio, musik, tidningar, böcker, tv, filmer och elektroniska spel också finns på internet.

## Vad är ett massmedium?

Kommunikation genom ett massmedium sker via *ett tekniskt medel* där budskapet (medieinnehållet) är *offentligt*. Det krävs också någon form av *organisation* bakom för att den medierade kommunikationen ska fungera (ett tv-bolag, internet service providers osv.). Exempelvis är datorn i sig inget massmedium – medan internet och datorspel är det.

Men det blir allt svårare att skilja ut och avgränsa massmedier från andra medier och att tala om dem i traditionella termer.<sup>1</sup> För vad innebär egentligen tv-mediet om man kan se på tv-program både i den vanliga tv-apparaten, via internet eller mobiltelefonen och som lagrade program på dvd och video? Och vilken status har egentligen en cd-skiva som ett särskilt medium ifall musik i stor utsträckning laddas ned från internet i datorn och i mp3-spelaren?

I mediekonvergensen och de på andra sätt sammanflätade mediernas tidevarv, där vi snart inte kan urskilja de enskilda medierna, anser allt fler forskare att det är lättare att utgå från vilka olika typer av *medieinnehåll* – nyheter, musik, såpor och så vidare – som används för att *därefter* ta reda på vilket medium som användes. Alltså, när man tog del av nyheterna, gjorde man då det via en nättidning, en blogg eller en radiostation på nätet eller var det via tv-apparaten, radioapparaten eller den tryckta tidningen? Spelade man spelet online<sup>2</sup> eller spelade man via en dvd i datorn eller med hjälp av tv-konsolen? Och spelade man då ensam eller tillsammans vid en dator eller konsol i hemmet eller träffades man på en klubb i ett LAN (lokalt nätverk med ihopkopplade datorer)?

Alldeles särskilt i förhållande till vissa omfattande populärkulturprodukter – till exempel dokusåpor som *Big Brother* (som man kan se både på tv och i realtid på internet, diskutera i nätcommunities och läsa om i kvällstidningarna) eller Harry Potter-kulturen (böcker, filmer, datorspel, webbsidor osv.) – utgår vissa forskare (t.ex. Burn 2006) teoretiskt från begreppet multimodalitet, det vill säga att (medie)budskapen i sig (eller själva mediekulturen) är det centrala och att de sedan produceras, lagras och tas emot *på olika sätt*, genom (mass)medier, "personliga medier" och/eller olika *plattformar*.<sup>3</sup>

Det ökande antalet medier och konvergensen mellan dem beror inte bara på teknologisk utveckling utan också på en allt mer utpräglad ägarkoncentration. Denna har möjliggjorts av så kallad avreglering eller snarare en nyliberal politik med ett flertal nya regler som underlättat för medierna att agera allt mer över de nationella gränserna (McChesney 2002). Under de senaste decennierna är det framför allt mediebolag (jämfört med andra företag) som

har växt, gått samman och lierat sig med andra bolag med följderna att ett fåtal transnationella mediekonglomerat hamnat på listan över världens största företag och levererar en allt större del av medieprodukterna till allt fler delar av världen. Denna "globalisering" innebär också allt mer reklam och reklam i nya former riktade inte minst till unga. Ett exempel är de elektroniska spelen som omvandlas till tv-serier och filmer (i sig reklam för nya spel i samma serie) och som säljs med en uppsjö licensierade kringvaror som leksaker, kläder, matvaror och godis.

Ett annat exempel är de nya sorters reklam som sprids på internet. Här utvecklas helt individuella marknadsföringsmetoder och allt fler exempel på sammansmältning av sedvanligt "medieinnehåll" och "reklam", liksom mötesplatser på nätet som helt och hållet är uppbyggda kring varumärken (Montgomery 2001a, 2001b). Ytterligare exempel gäller tv-serier som allt oftare redan från början planeras och produceras i samarbete med företag och annonser (*Reklaminfarkt* 2005).

Ännu en faktor som komplicerar det traditionella medietänkandet är att medieinnehållen inte bara produceras av yrkesverksamma inom medierna utan också av medieanvändarna själva – det gäller särskilt för internet men också i viss mån för elektroniska spel. Den sedvanliga tittaren, lyssnaren och läsaren har nu allt större möjligheter att själv vara deltagare.

## Ungdomars tillgång till medier

Vilken tillgång har ungdomar till medieteknologi i Sverige? Tabell 1 ger några exempel på hur det ser ut i hemmet.

Dessa och de flesta av sifferuppgifterna i detta kapitel bygger på den kvantitativa intervjuundersökningen *Nordicom–Sveriges Mediebarometer 2005* (2006) samt dess specialskrift

*Nordicom–Sveriges Internetbarometer 2005* (2006), vars databaser analyserats särskilt för 13–17-åringar och 18–25-åringar för denna rapport. Referenser till *Mediebarometern* och *Internetbarometern*<sup>4</sup> kommer därför inte kontinuerligt att upprepas. I stället anges i den fortsatta texten endast kompletterande referenser till andra undersökningar.

**Tabell 5.1 Tillgång till medieteknologi i hemmet år 2005, andel (%) av befolkningen 13–17 år och 18–25 år i Sverige**

	13–17 år	18–25 år
<b>Tv-apparat</b>	100	97
enbart en tv-apparat	9	24
två tv-apparater	26	29
tre eller fler tv-apparater	66	44
<b>Multikanal-tv</b> (fler kanaler än de tre markkanalerna SVT 1, SVT 2 och TV 4)	79	74
<b>Digital-tv</b>	62	45
<b>Dvd-spelare</b>	91	85
<b>Video</b>	97	86
<b>Persondator</b>	97	92
enbart en persondator	39	41
två eller fler	57	51
med tillgång till internet	87	85
varav bredbandsanslutna	78	81
<b>Cd-spelare</b>	95	95
<b>Mp3-spelare</b>	64	64
<b>Mobiltelefon</b>	94	99
enbart en mobiltelefon	2	9
två eller fler	92	90
<b>n (antal intervjuade) =</b>	284	357

Källa: *Nordicom–Sveriges Mediebarometer 2005* (2006).

Tabellen bekräftar med stor tyngd att ungdomar i Sverige lever i ett multimediesamhälle.

- Endast en tiondel av 13–17-åringar i Sverige säger sig ha bara en tv-apparat hemma medan två tredjedelar uppger att de har *tre eller fler* tv-apparater, en siffra som stigit snabbt över tid.

Detta innebär också att ungdomar oftast har tv i det egna rummet. Enligt en annan svensk undersökning svarade 62 procent av de tillfrågade 12–15/16-åringarna i en postenkät att de hade tv i sitt rum (Medierådet 2006).

- Bara omkring en fjärdedel av både yngre och äldre ungdomar var under 2005 hänvisade endast till markkanalerna SVT 1, SVT 2 och TV 4, ett förhållande som hastigt kommer att ändras i och med Sveriges pågående övergång till digital-tv. Redan före denna digitala omvandling hade bortåt två tredjedelar av ungdomarna tillgång till en mångfald kanaler via kabel och parabol.

- Nästan alla unga har dvd- och videobandspelare hemma, liksom tillgång till persondator i hemmet. Likaså har nästan alla mobiltelefon.

- Mer än fyra femtedelar av ungdomarna har tillgång till internet hemma. I cirka 20 procent av dessa fall ringer de upp via modem och i cirka 80 procent via bredband.<sup>5</sup>

- Så gott som alla har cd-spelare och omkring två tredjedelar mp3-spelare.

En skillnad i tillgång till medier inträffar särskilt efter gymnasietiden då en del unga flyttar hemifrån och inte själva har skaffat lika många medier som när de bodde hemma. Exempelvis har äldre ungdomar inte lika många tv-apparater. Ur mediesynpunkt är rapportens indelning i 13–17-åringar respektive 18–25-åringar (motiverade av kultur- och fritidspolitik och FN:s barnkonvention) således inte i alla avseenden den mest lämpade.

## Ungdomars medieanvändning

En genomsnittlig dag lägger yngre ungdomar (13–17 år) i snitt närmare 5 timmar på att använda medierna medan äldre ungdomar (18–25 år) ägnar dem bortåt 6 timmar. De äldre ungdomarna *lyssnar* i större utsträckning än de yngre, framför allt på musik (främst via radio, cd-skivor och mp3-spelare). Men de äldre unga använder också *internet* längre tid än yngre ungdomar och i någon mån ägnar de *tittandet* (på tv, video/dvd, bio) och *läsandet* av dagstidningar mer tid. Dessa uppgifter bygger på de svarandes egna uppskattningar av sitt medieanvändande under gårdagen (och ibland den senaste veckan eller månaden).

Det är viktigt att understryka att siffrorna om den totala tiden för medieanvändningen avser bruttotiden, det vill säga summan av den självuppskattade tiden för användning av enskilda medier. Måttet tar inte hänsyn till att man kan använda olika medier samtidigt, till exempel lyssna på musik medan man läser en tidning eller använder internet eller chatta i ett kompisprogram på internet samtidigt som man läser läxor. Givetvis är framför allt musiklyssnandet även en aktivitet som också ofta utförs tillsammans med helt andra sysselsättningar.



Ett annat – mer stabilt – mått på användningen av medierna än tiden man lade på dem, är hur många personer som använde dem under en dag (så kallad räckvidd). I tabell 2 redovisas andelen ungdomar 13–17 år och 18–25 år som använde olika (mass)medier en genomsnittlig dag 2005.

I den allmänna debatten ställs då och då frågan om dataskärmen slagit ut tv-skärmen. Men tabellen visar bland annat att omkring 90 procent av ungdomarna tittar på tv en dag medan

omkring 50 procent använder internet. Långt fler lyssnar också på musik (på radio, cd, mp3 och/eller kassett sammantaget) än som använder internet. Även *tiden* som ungdomar lägger på tv (liksom på musiklyssnande) är mycket mer omfattande än tiden som läggs på internet. Exempelvis blir den tv-tid som ungdomarna uppgivit cirka 1 ½ timme en genomsnittlig dag utspridd på alla 13–25-åringar i Sverige. Motsvarande uppgift för internet är cirka en halvtimme för de yngre ungdomarna och cirka tre

**Tabell 5.2 Andel (%) av befolkningen 13–17 år och 18–25 år som använde olika massmedier en genomsnittlig dag, 2005**

	13–17 år	18–25 år
Tv	95	84
Text-tv	21	38
Video/dvd	24	27
Bio	1	0
Radio	60	65
Cd-skiva	40	52
Mp3	36	36
Kassettband	3	3
Dagstidning (morgon- eller kvällstidning)	53	75
Bok	56	37
Vecko-/månadstidning	33	27
Special-/facktidskrift	6	14
Internet (på någon plats)*	48	52
Spel på dator (i hemmet)*	38	13
Tv-spel	18	8
<b>n (antal intervjuade) =</b>	<b>284</b>	<b>357</b>

\* Anm. Spel på dator (i hemmet) skiljer inte på sedvanligt pc-spel respektive online-spel på internet. En mindre andel av dem som använde internet på olika platser spelade online-spel. En uppskattning av andelen som spelade något spel överhuvudtaget görs senare i texten.

Källa: Nordicom–Sveriges Mediebarometer 2005 (2006).

kvart för de äldre unga. Ungdomar använder en dryg tiondel av sin samlade medietid<sup>6</sup> till internet.

Tv är alltså det absolut mest använda enskilda mediet bland unga. Dessutom visar *Mediebarometerns* upprepade årsmätningar som startade 1979 ingen nedgång i andelen tittare – tvärtom har andelen ökat. Det förhållande att ungdomar idag har tillgång till flera tv-apparater i hemmet – och tv i det egna rummet – och att vi nu har fått många fler kanaler att välja bland har bidragit till att unga tittar mer på tv än förr. På 1970- och 1980-talen när det bara fanns två traditionella public service-kanaler i Sverige, eller på 1950- och 1960-talen när vi bara hade en sådan kanal, innebar tv-tittande för ungdomar att sitta med familjen i soffan omkring den enda apparaten och se på samma program, något som inte alltid är så lockande under ungdomstidens frigörelseprocess. Därför fanns en tv-tittartopp omkring 12-årsåldern (som byggdes upp och planades ut i 9–14-årsintervallet) vilken successivt avtog i tonåren. Tv-tittandet ökade sedan igen i vuxen ålder när man hittat någon att bo tillsammans och titta på tv med (von Feilitzen et al 1989). Denna tidigare ”svacka” i tv-tittandet bland ungdomar har således nu med mängden apparater och kanaler i hemmet mer eller mindre försvunnit.

### Datorer och internet

Låt oss se närmare på användningen av datorer och internet. Under en genomsnittlig dag använder omkring 40 procent ungdomar (44 procent 13–17-åringar och 36 procent 18–25-åringar) *datorn i hemmet* och under en genomsnittlig vecka är det mer än dubbelt så många som gör det (89 procent 13–17-åringar och 86 procent 18–25-åringar). Framför allt söker sig ungdomarna då ut på internet – det gäller mer

än två tredjedelar av dem som använder datorn hemma eller omkring 30 procent av alla ungdomar en vanlig dag. De aktiviteter som därefter är de mest vanliga är att utnyttja datorn hemma för att spela spel (något som är långt vanligare bland yngre ungdomar än bland äldre), för att lyssna på musik och för utbildning/skola/förvärvsarbete (det sistnämnda gäller 3–5 procent av alla ungdomar en genomsnittsdag). En mindre andel utnyttjar datorn för att titta på film eller tv, för förvärvsarbete eller annat.

Datorn används även på andra platser. Bland unga är detta vanligast i skolan, där mindre än en femtedel av 13–17-åringarna och cirka en femtedel av 18–25-åringarna brukar datorn en dag och i båda åldersgrupperna cirka 40 procent under en vecka. Ofta är det då internet man använder även i skolan. I samband med en nyligen publicerad internationell undersökning med 12–18-åringar i nio europeiska länder, dock inte Sverige (Mediaappro 2006) uttryckte flera deltagare vid ett möte i EU Media Literacy Expert Group (2006) besvikelse över att internetanvändning inte är mer utbredd i skolan. Måtten i *Mediebarometern* och *Mediaappro* är inte jämförbara, men som det framstår, verkar Sverige ligga jämförelsevis högt, även om inte i toppen, i de aktuella europeiska länderna i detta avseende.

Går vi vidare till de cirka 30 procent av ungdomarna i Sverige som använder *internet i hemmet* under en dag, är de vanligaste internetaktiviteterna i nämnd ordning bland yngre ungdomar: att delta i diskussionsgrupp/chatta (25 procent av alla 13–17-åringar i hemmet en dag), att skicka e-post (16 procent) och att spela spel (10 procent). Andra aktiviteter som gäller mindre än en tiondel är att söka information av något slag och att lyssna på musik. För de äldre ung-

domarna är de vanligaste internetaktiviteterna i hemmet en dag: att sända e-post (18 procent av alla 18–25-åringar), att delta i diskussionsgrupp/chatta (12 procent) och att söka någon form av information (9 procent). En mindre andel av alla äldre ungdomar ägnar sig åt att läsa dagstidning, lyssna på musik, ta del av nyheter, spela spel eller ladda ned musik. Ytterligare andra aktiviteter nämns men utövas av färre.

Internetanvändningen i skolan handlar framför allt om att söka fakta och information av något slag och till en del om att använda e-post. Tiden som unga surfar på internet i skolan är också kortare än tiden de gör det hemma. För vuxna i yrkesaktiv ålder tillkommer däremot en ansevärd tid internetanvändning på jobbet.

Många som talar om dator och internet i den allmänna debatten tycks främst tänka på ungdomar. Men i mycket är det en myt att dator- och internetanvändningen är en ungdomsaktivitet. I själva verket används dator och internet ungefär lika mycket bland vuxna i yrkesaktiv ålder som bland ungdomar, även om ungdomar genomsnittligt ägnar internet längre tid än vuxna i *hemmet*. Ser vi till internetanvändning totalt (andelen som använder internet och tiden de gör det på arbetet och andra platser) är skillnaden liten mellan ungdomar och vuxna i produktiv ålder. Lika många – drygt hälften – av 25–44-åringarna använder internet under en dag som ungdomar i åldern 15–24 år och den genomsnittliga tiden de surfar är, utspjutt på alla personer i dessa åldrar, cirka tre kvart. Gruppen 45–64 år ligger inte långt efter (44 procent använder internet och den genomsnittliga tiden, utspjutt på alla, är cirka en halvtimme). Räknar vi om tiden bara för internetanvändarna, det vill säga för dem som är ute på nätet, ligger den för äldre ungdomar (15–24 år) och vuxna upp till pensionsåldern i genomsnitt på mellan 1 ¼ och 1 ½ timme en dag. De som

i stället använder dator och internet klart mer sällan än andra åldersgrupper är pensionärer.

Däremot är *inriktningen* i dator- och internetanvändningen olika bland ungdomar och vuxna (se även Petrov & von Feilitzen 2005). Vuxna använder informationsteknologin oftare än ungdomar till "sedvanligt IT-arbete" som till exempel textbehandling, skicka e-post och tabellsammanställning. Vuxna söker också oftare en annan typ av information på internet än ungdomar, till exempel olika typer av samhällsinformation som juridisk information, facklig information, ekonomisk/finansinformation och information om hälsa, barn och familj. Vuxna utnyttjar också internet oftare för servicetjänster av typen utföra bankärenden/få bankupplysningar, begära information från myndigheter, lämna in deklARATIONER och handla på nätet.

Utpräglade ungdomsaktiviteter på internet är i stället socialt umgänge som att chatta och använda tjänster för bekantskap/dating, liksom att använda datorn och internet för musik, film och olika slags spel. Den information ungdomar söker oftare än vuxna är till exempel information om nöjen och fritid, liksom studieinformation.

Aktiviteter som däremot inte har särskilt mycket med ålder att göra är till exempel kreativa aktiviteter av typen att skapa hemsidor, använda datorn för layout/formgivning, programmera, bearbeta bilder eller söka vissa typer av information (se även Petrov & von Feilitzen 2005).

Totalt är ungdomars användning av den nya informationsteknologin oftast mer social och nöjesinriktad än vuxnas medan vuxna tenderar att oftare inrikta sig på förvärvsarbete, samhällsinformation, bokföring/hemkontor och praktiska ärenden.

## **Tv- och datorspel**

Lägger vi ihop alla sorters digitala spel (via tv-konsol, dvd på dator och online på internet) är det ungefär en fjärdedel av de yngre ungdomarna, 13–17 år, som spelar under en genomsnittlig dag och drygt hälften under en vecka. Bland 18–25-åringarna är motsvarande andel lägre, omkring 15 procent under en dag och cirka 35 procent under en vecka. Ungefär lika många spelar dator- och internetspel som tv-spel. Bland de yngre ungdomarna – och inte minst bland barn – är spelandet alltså mycket mer omfattande än bland äldre ungdomar. Det är ändå värt att notera att även en del vuxna spelar digitala spel långt upp i åldrarna. Bland personer i pensionsåldern har exempelvis 3 procent spelat ett sådant spel under en dag och 6 procent under en vecka. Generellt har spelandet ökat kraftigt från 2004 till 2005.<sup>7</sup>

## **Mobiltelefon**

Som nämnts har så gott som alla ungdomar tillgång till mobiltelefon. Majoriteten unga anger att deras mobiler kan ta emot sms (textmeddelanden) och mms (bildmeddelanden). Dock angav mindre än hälften av ungdomarna 2005 att deras mobil klarade av e-post, andra internetfunktioner, rörliga bilder, radio, mp3-filer och videosamtal. Dock vet inte alla vad deras mobiler egentligen kan utnyttjas till (se till exempel Bolin 2004).

Intressantare är därför uppgifter om hur många som verkligen gör bruk av olika funktioner på sin mobil. Vi kan då konstatera att vuxna oftare använder mobilen för att ringa och ta emot samtal än vad ungdomar gör, medan ungdomar oftare än vuxna skickar sms. Inte minst torde ekonomin spela in för det faktum att ungdomar snarare använder sms än ringer vanliga samtal. Men unga som vi mött har också

framhållit att sms är ett "lättare" sätt att umgås i känsliga fall, till exempel när man är nyförälskad.

En absolut majoritet av ungdomarna använder idag sms. Under 2005 var det vidare cirka en tredjedel av ungdomarna som regelbundet tog bilder/foton med sin mobil och omkring en femtedel som sände och tog emot bilder. Ungefär lika vanligt var att spela spel på mobilen – men här är, som i fråga om datorspel i övrigt, yngre ungdomar mycket mer aktiva än äldre ungdomar. Övriga funktioner – som att lyssna på radio, titta på rörliga bilder, lyssna på mp3-filer, ta del av nyheter, sända/ta emot e-post, genomföra videosamtal, utträtta ärenden med mera – gällde än så länge vardera cirka 1–10 procent av alla unga som använde mobil. Och motsvarande siffror var inte högre bland vuxna. Mobiltelefonen som ett mobilt internet har alltså knappast slagit igenom ännu.

## **Medielandskap, generation och livsfas**

Även om ungdomar ofta tar till sig ny teknologi snabbare än vuxna måste man, när man talar om förändringar i människors medieanvändning, fundera på vad förändringarna beror på. Orsakas de av samhället och medielandskapet, är de tecken på att olika generationer bär med sig sina vanor genom livet eller är de uttryck för olika livsfaser i individens liv? Är till exempel en viss medieanvändning utmärkande för ungdomar och en annan för äldre personer? Forskningen visar att alla tre faktorerna spelar roll. Med ett annorlunda medieutbud ändras allas våra vanor. Samtidigt är det så att dagens barn föds i och tar intryck av en helt annan mediasituation än tidigare generationer. Vad som är nytt för vuxna är och kommer även fortsättningsvis att vara naturligt för unga – de kommer alltså delvis att fortsätta att använda de

medier och de medieinnehåll som de gjorde som unga. Men med ökad ålder minskar ofta till exempel musikens roll jämfört med hur det var i ungdomsåren, medan intresset i stället växer för andra mediegenrer (t.ex. nyheter).

Poängen är således att användningen av informationsteknologi i dagens Sverige ger uttryck för det drastiskt förändrade medielandskapet, för olika intressen hos olika generationer och för de livsfaser som olika åldrar och därmed positioner i yrkeslivet utgör.

Vidare har vi sett att internet har blivit ett vardagsmedium i de flesta svenskers liv men att det ännu så länge, i användningsfrekvens och tid räknat, ligger ganska långt ifrån de mest använda medierna tv och radio. Sannolikt kommer detta att ändras i framtiden när datorn på ett bekvämare sätt än idag kan kopplas till tv-skärmen, när allt fler fått tillgång till bredband och när nedladdningen av filmer i datorn blivit vardagsmat.

## Ökande differentiering och individualisering

I det växande medieflödet, i kombination med den omfattande medieteknologin i hemmet, blir mediepubliken allt mer fragmenterad och medieanvändningen allt mer individualiserad. Den tid är sedan länge förbi då de flesta i skolan eller på arbetet gemensamt kunde diskutera samma tv-program från gårdagskvällen. Det samma gäller i hemmet eftersom ett mycket stort antal ungdomar har tv i det egna rummet och därför delvis ser på andra kanaler och program än föräldrarna. Föräldrarna har också dålig uppfattning om vad ungdomarna egentligen gör på internet (t.ex. Larsson 2004).

## Skillnader mellan ungdomar och vuxna

Vi har redan sett att dator och internet i mångt och mycket har olika funktioner för ungdomar respektive vuxna.

Vidare lyssnar ungdomar främst på kommersiella radiostationer medan vuxna framför allt lyssnar på Sveriges Radio (SR).

En genomsnittlig dag ser cirka tre fjärdedelar av yngre och äldre ungdomar på någon svensk reklam-tv-kanal medan ungefär en fjärdedel av de unga ser på någon av SVT:s kanaler. TV 4, Kanal 5 och TV 3 är de mest använda tv-kanalerna bland ungdomar. Jämförelsevis många unga ser också på ZTV. Till skillnad från radio, där det blir mer vanligt att lyssna på SR:s kanaler än att lyssna på kommersiell radio någonstans omkring 30-årsåldern, ses reklam-tv och alldeles särskilt TV 4 långt upp i vuxen ålder. TV 4 attraherar ungefär lika många i alla åldersgrupper, inte minst pensionärerna. Det är först någonstans efter 50-årsåldern som fler vuxna har sett på någon av SVT:s kanaler under en dag än som har sett på någon svensk reklamkanal.

Ett likartat förhållande gällde för cirka tio år sedan (se även von Feilitzen & Petrov 1998). I tabell 5.3 ges exempel för *Mediebarometerns* standardåldersgrupp 15–24 år 1996 och 2005. Ser vi till hela tidsserien varierar siffrorna en del upp och ned olika år.

Det är förstås rimligt att många tittare har sökt sig till reklam-tv allt sedan satellit-tv började sprida sig under andra hälften av 1980-talet och sedan TV 4 började sända via satellit och kabel 1990 och till alla över marknätet 1992. Konsekvenserna blev emellertid tidigt att SVT – som fortfarande har störst publikandel totalt och när cirka hälften av Sveriges befolkning under en dag – har fått en kraftigt ålderstigen publik. Ett undantag är SVT:s barnprogram som har en stor och trogen publik bland särskilt 3–8-åringar.

**Tabell 5.3 Andel (%) av befolkningen 15–24 år som såg på SVT respektive på svensk reklam-tv en genomsnittlig dag, 1996 respektive 2005**

	1996	2005
Såg på någon av SVT:s kanaler	30	25
Såg någon svensk reklamkanal	70	77
Såg TV 4	56	46
Såg TV 3	26	35
Såg Kanal 5	16	37
Såg ZTV	5	13
<b>n (antal intervjuade) =</b>	<b>309</b>	<b>456</b>

Källa: Nordicom–Sveriges Mediebarometer 1996 (1997) respektive 2005 (2006).

Detta har uppmärksammats av SVT, i olika public serviceutredningar och i forskning (se t.ex. von Feilitzen 2000).

Ungdomars val av tv-kanaler förknippat med ungdomsårens intresseinriktning i övrigt innebär att unga ser mer på tv-drama/tv-serier än vad vuxna gör och mindre på nyheter. En annan programkategori som är mer populär bland ungdomar än vuxna är dokusåpor.

Video/dvd är framför allt ungas (och barns) medium. Ungdomar går också markant oftare på bio än vad personer i andra åldrar gör. Däremot är dagstidningsläsandet klart mindre utbrett bland ungdomar än bland vuxna. Trots talet om olika plattformar är det dessutom intressant att märka att de allra flesta fortfarande läser sin dagstidning i tryckt form på papper. Bland de äldre ungdomarna läser drygt en tiondel tidningen på nätet en genomsnittlig dag (varav en liten del också har läst en papperstidning) medan omkring 60 procent har läst tidningen enbart i pappersupplaga. Bland yngre ungdomar är dagstidningsläsandet mindre utbrett. *Mediebarometern* har funnit en uppgång i

nättidningsläsandet de senaste tre mätåren särskilt bland yngre vuxna (25–44 år) och högtbildade. Det är framför allt kvällstidningar som man läser på nätet.

### Ungas bakgrund

De studier som finns om ungdomars medieanvändning ger sällan information om andra så kallade bakgrundsvariabler än ålder, kön och geografisk hemvist. Data om socioekonomisk bakgrund, inrikes/utrikes födda och funktionshinder är mer sparsamma eller saknas. För internetanvändning kan vi också se tillgången till bredband och persondator som en bakgrundsvariabel.

Det är inte någon större skillnad i omfattningen av medieanvändningen totalt mellan unga män och unga kvinnor. Men det finns vissa olikheter i vilket medium man använder. Ungs män ägnar sig mer åt internet än unga kvinnor medan unga kvinnor läser skönlitteratur och vecko-/månadstidningar samt lyssnar på radio och i någon mån cd-skivor mer än unga män.

Könsskillnader framträder också i fråga om vilket medieinnehåll man tar del av. Ett flertal undersökningar visar till exempel att pojkar och flickor delvis föredrar olika tv-program. Exempelvis ser pojkar/unga män oftare på (och lyssnar oftare på, läser oftare om) sport, action och nyheter än flickor/unga kvinnor. Flickor i sin tur ser oftare än pojkar på program om relationer, till exempel såpoperor och dokusåpor, och även oftare på kulturprogram. För flickors och pojkars användning av datorer och internet innebär dessa skilda intressen att flickor har ett något större intresse av att chatta än pojkar som i sin tur ägnar sig mer åt elektroniska spel och även musiklyssnande och filmtittande via datorn än vad flickor gör (Petrov & von Feilitzen 2005).

Ser vi till geografisk hemvist är medieanvändningen i de flesta avseenden jämställd. Det framträder alltså inte några anmärkningsvärda skillnader i omfattningen av lyssnandet, tittandet, läsandet eller användningen av interaktiva medier bland unga beroende på var de bor i landet.

Emellertid vet vi att storstäder har relativt sett fler biografier än övriga landet (och mindre städer fler än glesbygden) vilket påverkar möjligheten att se många olika typer av filmer på bio. Samtidigt bör inskjutas att filmtittandet nuförtiden generellt är mycket mer utbredd via tv, dvd och video än på bio – inte minst på grund av det höga biljettpriset. Därför kan vi i alla fall inte säga att ungdomar i mindre tätorter och glesbygd skulle ha avgjort sämre tillgång till långfilmer. Det kan också vara intressant att nämna att biobesökandet har förändrats till att nuförtiden vara en mer eller mindre finkulturell aktivitet (dvs. den utövas oftare av personer med högre utbildning).

Tidigare forskning ger vid handen att barn till föräldrar med kortare utbildning eller lägre samhällsposition ser mer på tv än barn till föräldrar med högre utbildning/samhällsposition. Tv-tittandet är emellertid omfattande också bland de senare nämnda barnen och ungdomarna (t.ex. Livingstone, Holden & Bovill 1999). Ett omvänt förhållande existerar för böcker, facktidsskrifter och internet som oftare används av unga med föräldrar som har högre utbildning, än av ungdomar med lägre utbildade föräldrar. Samtidigt gäller detta inte alla dator- och internetaktiviteter. Exempelvis tenderar IT-spelet att vara förknippat med lägre utbildning.

Att lyssna på radio och musikmedier tycks däremot i stort sett vara oberoende av utbildning och samhällsposition.

Samhällsposition är idag ofta knuten till etnisk tillhörighet. Svenska ungdomar som är födda i andra länder eller har föräldrar födda i andra länder har ofta sämre möjligheter i fråga om kultur- och fritidsaktiviteter i samhället. Tidigare undersökningar har visat att personer i åtskilliga etniska minoritetsgrupper i Sverige ser relativt mycket på tv och dvd/video men lägger mindre tid på tryckta medier än majoritetsbefolkningen.

Det finns en tydlig skillnad i internetanvändning som beror på tillgången till bredband. De unga som har bredband hemma (cirka fyra femtedelar av dem med internetuppkoppling) ägnar mediet nästan dubbelt så lång tid i hemmet som de ungdomar som endast har modem (cirka en femtedel av dem med internetuppkoppling). Och ännu sämre möjligheter att surfa gäller förstås den dryga tiondel som inte alls kan koppla upp sig till internet hemma eller inte har tillgång till persondator i hemmet (se tabell 5.1).



Det är troligt att internetanvändningen håller på att ta ytterligare fart, inte minst på grund av det pågående priskriget mellan olika telefon- och bredbandsbolag om allt billigare och kraftfullare bredband.

### Individuella preferenser

De siffror om medieanvändning som hittills har nämnts är genomsnitt för alla ungdomar i Sverige eller variationer beroende på kön, geografisk hemvist med mera. Naturligtvis spelar också individuella motiv, intressen och preferenser en avsevärd roll för medievalen som också underlättas av det ökande medieutbudet och de ökande möjligheterna att använda olika plattformar.

Variationerna i lyssnandet, tittandet, läsandet och IT-användandet är därför stora för enskilda individer. Det finns till exempel en mindre andel ungdomar i Sverige som har radion på i mer än 6 timmar en vanlig dag medan de flesta unga som lyssnar på radio nöjer sig med ½–2 timmar. Läger vi därtill lyssnandet på cd, mp3 och annat musiklyssnande via dator och internet, finns vissa unga som har musik i örat under större delen av sin vakna tid.

För tv:s del är andelen högkonsumenter lägre, en genomsnittlig dag ser enligt egen uppgift cirka 5 procent ungdomar på tv i mer än 4 timmar.

Också när det gäller internet uppger cirka 5 procent av de ungdomar som surfat att de var ute på nätet mer än 4 timmar en genomsnittlig dag.

En analys av barn och yngre tonåringar 9–16 år i tio europeiska länder, däribland Sverige (Johnsson-Smaragdi 2001) kom fram till att barns och ungas medieanvändning kunde kategoriseras i åtta olika stilar. Diagram 5.1 presenterar uppskattningar av andelen barn och

unga med de olika mediestilarna och den totala tiden de olika grupperna ägnade medierna, lyssnarmedierna dock undantagna.

Den första stapeln anger att i genomsnitt ägnade 9–16-åringar 1997/98 cirka 4 ¼ timme per dag åt alla medier (bortsett från lyssnarmedierna som alltså inte ingick i analysen). Ser man sedan till de åtta mediestilarna, hade de följande specifika egenskaper:

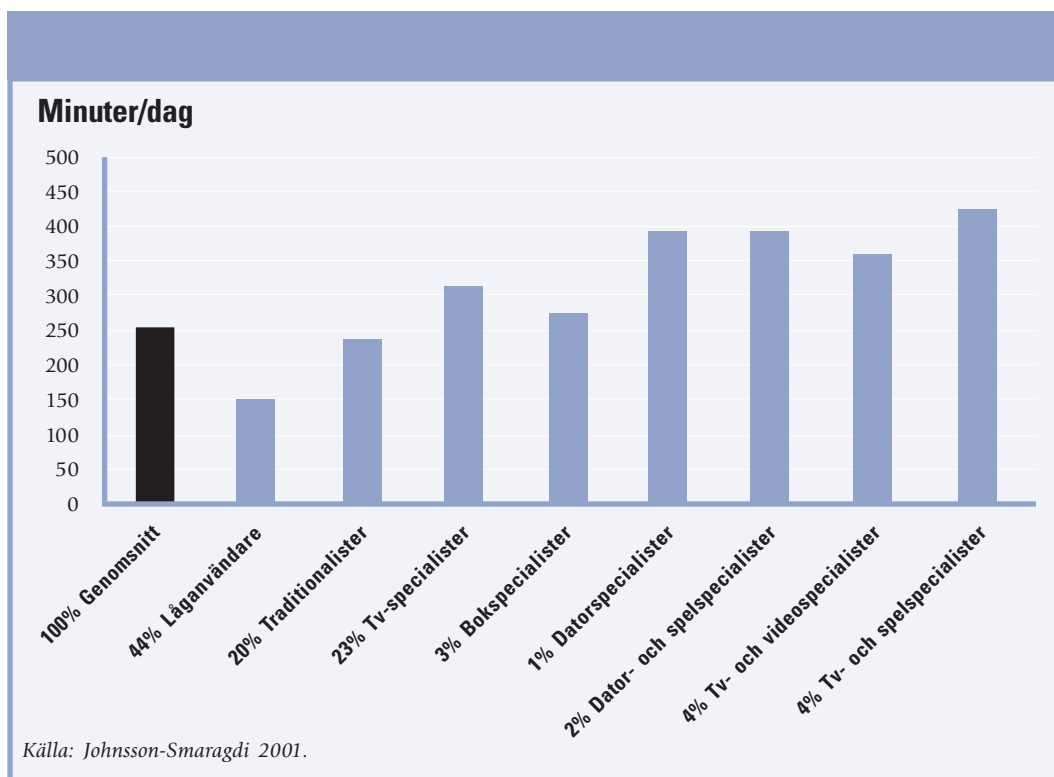
- *Låganvändare* var vanligast. De utgjorde ungefär 44 procent av alla 9–16-åringar och ägnade mycket mindre tid, omkring 2 ½ timmar per dag åt medierna, än genomsnittet. Låganvändarna utmärkte sig framför allt genom sin ganska låga användning av tv, även om de tittade på tv mer än någonting annat. På det hela taget hade de ett varierat medieanvändningsmönster.

- *De traditionella användarna* utgjorde omkring 20 procent av alla 9–16-åringar och lade mindre än 4 timmar om dagen på medierna. Traditionalisterna använde de digitala medierna lite men de övriga medierna genomsnittligt.

- *Tv-specialisterna* utgjorde närmare en fjärdedel av 9–16-åringarna. De lade 3 ½ timmar om dagen på tv och var därmed den grupp som ägnade mest tid åt detta medium. Sammanlagt använde de medierna mer än genomsnittet, cirka 5 ¼ timmar per dag.

De tre ovan nämnda tre grupperna var, som framgått, stora. De följande fem grupperna utgjorde år 1997/98 mindre än fem procent vardera av 9–16-åringarna.

- *Bokspecialisterna* lade omkring 1 ½ timme om dagen på böcker. De ägnade också mer tid än genomsnittet åt andra tryckta medier. Trots



**Diagram 5.1 Genomsnittlig medieanvändning bland 9–16-åringar i tio europeiska länder år 1997/98, minuter/dag.**

detta spenderade de mer tid på tv än på böcker, så deras totala medietid var lite längre än genomsnittet.

- *Datorspecialisterna* var särskilt inriktade på datorer och internet. De använde också till exempel elektroniska spel ganska mycket men såg förhållandevis lite på tv. Deras totala medietid var omfattande, mer än 6 ½ timmar per dag.

- *Dator- och spelspecialisterna* var också intensivt inriktade på datorer och internet men därutöver ännu mer inriktade på elektroniska spel än datorspecialisterna. Deras totala medie-

användning var ungefär densamma som datorspecialisternas.

- *Tv- och videospecialisterna* lade mycket tid på både tv och video men lite tid på spel, datorer och böcker. Deras sammanlagda medieanvändning uppgick till 6 timmar om dagen, mer än för genomsnittet men mindre än den tid dator- respektive dator- och spelspecialister ägnade medier.

- *Tv- och spelspecialisterna*, slutligen, spenderade i genomsnitt 2 ½ timmar om dagen på elektroniska spel och ungefär lika mycket på tv.

Dessa använde också video och datorer relativt mycket. Den här gruppen hade den högsta medietiden av alla grupperna, cirka 7 ¼ timmar om dagen.

Som sagt, diagrammet presenterar en aggregerad profil för mediestilarna i tio länder – det finns förstås skillnader länderna emellan. I Sverige var till exempel låganvändarna och tv-specialisterna något färre, medan dator- och spel-specialisterna, tv- och videospecialisterna och tv- och spelspecialisterna var något fler. Eftersom barn och unga i Sverige idag har större tillgång till digitala medier än barn och unga i många andra länder i Europa, skulle detta bland annat kunna tyda på att särskilt grupperna som använder digitala medier mycket har ökat över tid.

Men samtidigt visade analysen – trots individualiseringen – att tv fortfarande var det dominerande mediet i *alla* mediestilgrupperna, både i fråga om hur många som såg på tv per dag och tiden de lade på tv. Alla såg på tv och tiden de ägnade tv utgjorde för alla merparten av deras medieanvändning.

## IT:s betydelse för kultur- och fritidsaktiviteter

### Andra medieaktiviteter

En fråga som många ställt sig med den drastiskt ökande tillgången till datorer och internet är ifall *andra medieaktiviteter* har påverkats eller minskat. De svenska undersökningar över tid som hittills gjorts i kombination med extra-analyser av databaser tyder dock på att informationsteknologin inte bara har blivit ett viktigt redskap i de flesta hem utan också snarast en resurs utöver andra medier. Det ser alltså inte ut som om de så kallade interaktiva medierna bidragit till minskad användning av andra medier utan i stället som om det digitala spe-

landet och internetsurfandet adderats till annan medieanvändning. Korrelationerna mellan olika medieaktiviteter är sällan negativa utan i stället ofta svagt positiva eller oberoende av varandra. Det finns exempelvis ingen generell tendens att de som lägger mycket tid på internet och spel skulle lägga mindre tid på tv.

Det finns emellertid mycket som pekar på att när särskilt internet blivit så utbrett bör det inte analyseras bara som ett enskilt medium utan man måste i stället ta hänsyn till de många olika användningsområden som internet erbjuder. Till exempel finns tecken på att vissa *aspekter* av internet (sådana som har med skola och jobb att göra) korrelerar svagt positivt med bokläsande och biobesök, det vill säga tenderar att hänga samman med mer bokläsande och fler biobesök. Samtidigt korrelerar *andra* aspekter av internet (sådana som har med lediga dagar att göra) positivt med mycket tv-tittande. De som använder mobiltelefon brukar också använda internet mycket på flera sätt (Petrov & von Feilitzen 2005).

Även i *Mediebarometern* finns indikationer på att när man analyserar särskilda inriktningar av internetanvändningen framträder vissa mediemönster. Till exempel tenderar en minoritet av unga som lägger ned lång tid på online-spel<sup>8</sup> att ägna mp3-lyssnande, kvällstidningsläsande, läsande av special- och facktidskrifter och tittande på dvd/video längre tid än genomsnitts ungdomar och å andra sidan lägga kortare tid på cd- och radiolyssnande, morgontidningsläsande, läsning av vecko-/månadstidningar, bokläsning och tv-tittande.

Kanske blir också resultaten av de övergripande analyserna annorlunda när en större andel av de traditionella medieinnehållen återfinns på internet. Men som vi sett har läsningen av nättidningar bland unga, liksom filmtittandet,

tv-tittandet och radiolyssnandet på nätet ännu inte tagit sig så stora proportioner att man riktigt kan avläsa mediekonvergensen i kvantitativa studier av medieanvändning. Det enda undantaget hittills tycks vara att ungdomars användning av cd-skivor minskat något de allra senaste åren samtidigt som mp3-spelaren dykt upp på marknaden, något som underlättat nedladdningen och kopieringen av musik.

Hellre än att påstå att internet generellt konkurrerat ut traditionella medier skulle man därför sammanfattningsvis kunna hävda att användningen av IT innebär att andra delar av ungdomarnas (och vuxnas) tillvaro i samhället förflyttats till det virtuella rummet.

### **Förankring i livsstilar och samhällshierarki**

Mycket tyder på att de motiv, intressen och aktiviteter som man har i det virtuella rummet ofta har motsvarigheter i det sociala rummet. Och för att ägna sig åt en speciell IT-aktivitet<sup>9</sup> måste man uppfatta aktiviteten som relevant, tro att man får ut något av den eller har något inflytande över den. I många fall visar analyserna också att dessa dispositioner och livsstilar, och IT-användningsområden, har tydlig förankring i den samhällshierarki i vilken personerna är positionerade och som bland annat yttrar sig längs variablerna ålder, kön och utbildning (Petrov & von Feilitzen 2005).

Exempelvis har tekniskt IT-kunniga unga män ett stort intresse för teknik i allmänhet, liksom för action- och våldsfilm av olika slag och musikgenren heavy metal. Och de unga som ägnar sig mycket åt datorspel har en tendens att tycka att personlig kontakt är mindre viktig för ens umgänge med andra människor och de ägnar sig även mer sällan än andra jämnåriga åt sociala aktiviteter som att gå på restaurang/

café/pub och att umgås med släktingar och vänner (ibid).

I en tidigare undersökning med 17-åriga stockholmsungdomar 1999 (Petrov 2000), där så gott som alla ungdomar i studien hade internet hemma – undantaget var vissa flickor med invandrarbakgrund – framkom att unga kvinnors och unga mäns preferenser för olika innehåll i de digitala medierna i sin tur hade starka samband med deras intressen för olika innehåll i de traditionella medierna, liksom med ungdomarnas olika fritidsaktiviteter.

Lika tydligt framkom i den undersökningen att ungdomar som hade stort intresse av samhällsinformation,<sup>10</sup> det vill säga kunskapsfält som är relaterade till det legitima ekonomiska, vetenskapliga och kulturella kapitalet i samhället, långt oftare sökte sådan samhällsinformation på internet än ungdomar som hade litet samhällsintresse enligt denna definition. Ungdomar med stort samhällsintresse sökte också oftare sådan samhällsinformation i de traditionella medierna och de utövade oftare "socialt mer legitima" kulturella aktiviteter, som till exempel att lyssna på klassisk musik, diskutera politik, gå på teater, besöka konstutställningar och museer. De använde också tryckta medier mer än ungdomar med litet samhällsintresse.

Det finns anledning att i framtiden göra mer djupgående studier om vad ungdomar menar när de svarar på allmänna undersökningsfrågor som att söka "fakta och information", "kunskap och information" och "nyheter" samt liknande på internet. Petrovs undersökning (2000) visade, liksom senare studier, att de för ungdomarna mest populära av internets användningsområden helt klart hade att göra med socialt umgänge och nöje. Men dessutom framkom att när de unga gjorde sökningar på internet var

det ofta för att få nyheter eller information om till exempel nöjesliv, film och liknande, liksom – mer för pojkarnas del – information om datorer, sport, bilar och motorer, aktier, priser på varor och tjänster och så vidare. Samtidigt uppgav särskilt pojkar som sällan använde internet för att söka samhällsinformation<sup>11</sup> i större utsträckning än andra ungdomar att internet var deras främsta kunskapskälla.

Å andra sidan var grupperna mycket lika när det gällde populärkultur – ungdomar med stort och litet samhällsintresse uppskattade till exempel komedier, thrillers, skräckfilmer och såpor i lika hög grad.

### **Ökat samhällsdeltagande och demokrati?**

Ofta ses internet som ett medium som kan bidra till ökat samhällsdeltagande och demokrati. Visst kan var och en med tillgång till internet chatta, spela, göra hemsidor och så vidare vilket är en både social och interaktiv aktivitet och på ett sätt kan sägas innebära mediedeltagande på mer jämlika villkor än vad traditionella medier erbjuder. De senare nämnda undersökningsresultaten (Petrov 2000) visade emellertid att det bara var en liten del av ungdomarna som använde internet som en källa till samhällsinformation i traditionell mening, trots att så gott som alla hade tillgång till internet. Detta bevisar givetvis inte att nätet är olämpligt som plattform för upplysning och debatt i den demokratiska mening som många politiker och andra samhällsdebattörer avser. Men undersökningen visar att de stora skillnaderna i ungdomsgruppernas användning av nätet i första hand beror på andra faktorer än tillgång till IT, nämligen på inriktningen i annan medieanvändning, på fritidsaktiviteter och på de kulturella och andra värderingar som ungdomarna

har. Dessa faktorer visade sig i sin tur ha starkt samband med ungdomarnas socio-kulturella bakgrund (föräldrarnas samhällsposition, typ av skola och gymnasieinriktning), inklusive de socialt konstruerade könen. Det är alltså andra långt mer grundläggande faktorer och samhällsvillkor som påverkar ungdomars benägenhet att aktivt delta via medierna i samhällets beslutsprocesser än bara tillgång till medier (ibid).

Ett par senare studier stödjer resultatet att internet i sig inte automatiskt gör unga till deltagare i samhällsliga beslutsprocesser. I en finsk pågående undersökning (Kotilainen 2006) där 14–18-åringar på en webbsida<sup>12</sup> får möjlighet att kommunicera med beslutsfattare i kommunen, ser författaren stora ojämlikheter i olika ungdomars deltagande och drar slutsatsen att det behövs pedagogiskt stöd och samarbete med skolor för att stärka ungdomarna i sådan medborgerlig kommunikation och för att utjämna klyftorna mellan dem.

En svensk undersökning hade som syfte att uppmärksamma hur webben används som källa till kunskap. Data samlades in genom dagböcker och intervjuer under 2003 och 2004 och gällde tio studenter på KTH i åldrarna 20–26 år och nio elever från gymnasiets teoretiska naturvetenskapsprogram i årskurs 2 (cirka 17 år), vilka alla var frekventa internetanvändare. Bland annat framkom att de äldre studenterna i större utsträckning använde internet som ett informationsmedel för att verka i den "fysiska" världen (t.ex. göra ärenden, skaffa överblick, ta reda på hur det ligger till). De yngre gymnasieeleverna använde internet i högre grad för att umgås – deras sociala liv var i större utsträckning inflätat i internetaktiviteter. Även om de yngre också sökte information till sina skolarbeten använde de webben i liten utsträckning

i skolsammanhang. Vidare framkom att både de äldre och de yngre höll sig till ett relativt begränsat antal webbplatser och att många möjligheter som nätet erbjuder inte togs till vara. Trots att de äldre KTH-studenterna var understödda av ett flertal administrativa tjänster för internet i sin utbildning, vilket gymnasieeleverna inte var, menar författaren att både yngre och äldre unga skulle kunna dra större nytta av internet om de erbjöds hjälp att använda mediet (Andersson 2005).

### **Andra kultur- och fritidsaktiviteter**

Om vi nu inte kan se att internet i sig innebär att ungdomar deltar mer i samhällets beslutsprocesser, finns då några studier om den nya informationsteknologins influenser på andra sätt? Har IT till exempel någon betydelse för *andra kultur- och fritidsaktiviteter* än just medieanvändning? Överhuvudtaget finns förvånansvärt få studier som säger något om IT:s inflytanden.

I den sparsamma forskningen om inflytanden av IT har en gren inriktat sig på tänkbara *skadliga* följder av att spela spel och surfa på internet. Leder till exempel spelandet av våldsamma spel till ökad aggression? Hur stora är riskerna att unga ska råka ut för pedofiler, önskad pornografi, rasism och mobbning på nätet och med vilka personliga konsekvenser?

En annan gren av forskningen har tagit upp tänkbara *konstruktiva* följder. Exempelvis har i en översikt av andras studier (Lager & Bremberg 2005) konstaterats att tv- och datorspelande har positiva effekter på spatiala förmågor och reaktionstid.

En tredje gren utgörs av primärt kvalitativa studier som *från individens perspektiv* försökt förstå varför unga är intresserade av spel och betydelsen av ungas chatt och mötesplatser (communities)

på internet. Men denna forskningsgren är egentligen inte inriktad på inflytande.

Ett par studier från andra länder visar att ungas främsta motiv att spela datorspel är att de, förutom att vara roliga och spännande, innebär en utmaning – man blir nyfiken och vill klara av allt svårare nivåer (t.ex. Nikken 2000). Flera har också tolkat det roliga och spännande i spelandet utifrån teorier om lek (t.ex. Holm Sørensen & Jessen 2000).

I fråga om internet har sagts att ett huvudsyfte för de flesta nätgemenskaper bland barn och ungdomar är att komma i kontakt med likasinnade (Dunkels 2005). Detta tar sig naturligtvis olika uttryck i den myriad av nyhetsbrev, fan-klubbar, chattgrupper och alla andra sorters mötesplatser som finns på internet. Ågren (1998 citerad i Enochsson 2005) har identifierat fyra typer i den spretande samlingen av virtuella gemenskaper: *community networks*, *personliga gemenskaper*, *intressebaserade gemenskaper* och *den tredje platsens gemenskap*.

Community networks är främst baserade på informationsutbyte. Den personliga gemenskapen byggs upp helt och hållet kring ett personligt intresse. Intressebaserade gemenskaper skapas runt ett på förhand givet intresseområde och skillnaden mot den personliga gemenskapen är att den senare är sluten och inte synlig för utomstående, medan man till en intressebaserad gemenskap som regel kan ansluta sig. Den fjärde typen av virtuell gemenskap, den tredje platsens gemenskap, är utformad som en träffpunkt för att gemenskaper ska kunna utvecklas. Hit räknar Ågren till exempel chattkanaler. Och många av ungas mötesplatser på nätet är just av denna typ.

I en studie av ett femtiotal 12–14-åringar som är medlemmar i LunarStorm, en av Sveriges allra mest besökta webbplatser,<sup>13</sup> placeras för-



fattaren denna mötesplats just i kategorin den tredje platsens gemenskap – motsvarande ett café där man träffas och pratar vid behov (vid sidan av hemmet, den första platsen, och arbetet/studierna, den andra platsen) (Enochsson 2005).

Undersökningen fann bland annat att för dessa yngre tonåringar innebar LunarStorm att kunna skapa och hålla kontakt. Att umgänget kunde ske oberoende av tid och rum var också viktigt – det var till exempel lätt att hålla kontakt när man reste, var sjuk eller om man inte fick gå ut på kvällen på grund av föräldrarnas restriktioner. I dagens samhälle då fler aktiviteter än förr sker inomhus, kan den tredje platsens gemenskap på nätet ses som en fristad från vuxna (vilka, som vi nämnt tidigare, ofta inte själva vet mycket om vad barn och unga håller på med på internet).

Enligt studien umgicks tonåringarna på LunarStorm ofta med dem de redan kände. Författaren understryker att umgänget inte var en ersättning för att umgås i verkligheten utan ett komplement, en utökad gemenskap. Ett annat resultat var att umgänget på LunarStorm innebar fördjupad kommunikation. Det var bland annat lättare att skriva om svåra saker, till exempel säga att man gillar någon eller berätta om sina problem. Man kunde också upptäcka nya sidor hos varandra. Oberoendet av tid och rum gjorde det även lättare att vara eftertänksam.

Det faktum att internet bidrar till och innebär nya kommunikativa former för att upprätthålla och utvidga sociala nätverk, har också tolkats som ett uttryck för ungdomsårens intensiva identitetsarbete. Exempel på studier i Sverige av hur jaget och könet representeras på vissa sajter och av ungdomars identitetskonstruktion på nätet är Sjöberg 2002, Sundén 2003 och

Svenningsson 2004. Det finns också exempel på att marginaliserade grupper (kvinnor, hbt-personer, etniska minoriteter) söker sig till likasinnade på nätet och därmed utökar sina arenor i offentligheten.

En undersökning som tar upp en annan typ av virtuell gemenskap, den intressebaserade gemenskapen, djupintervjuade 19 politiskt aktiva ungdomar i 16–19-årsåldern, som redan var engagerade i de etablerade politiska partiernas ungdomsförbund i Sverige. Dessa ungdomar investerade målmedvetet tid och energi på medierna för att få information som var och skulle bli användbara för dem i deras politiska aktiviteter, till exempel att lära sig debattera, använda nya argument och utveckla sina politiska synpunkter. För att träna sig utnyttjade ungdomarna både nyheter och debattprogram på tv samt internet, där de sökte politisk information, organiserade sig, höll sig uppdaterade i fråga om nyheter och övade och lärde sig retoriska färdigheter i pågående diskussioner inom både den egna politiska organisationen och oppositionspartierna (Olsson 2006).

En annan svensk undersökning som också kan sägas fokusera en virtuell intressegemenskap har tagit upp ungdomars bibelstudium och religiösa praktiker på internet och bland annat funnit att en kristen webbsida kan fungera som en arena för ungdomar med olika religiösa bakgrunder (Sjöborg 2006).

De influenser vi kan se är sammanfattningsvis snarast en förstärkning och utvidgning av redan existerande intressen, dispositioner och pågående aktiviteter – och i flera fall samspejar sedan aktiviteten på internet med "verkligheten". När unga chattar med personer de redan känner är det självklart att de även träffar dem efteråt "på riktigt", vilket inte kan ses som en påverkan av internet och i princip inte skiljer



sig från när man till exempel talar i telefon med personer man redan känner. Att träffa någon i verkligheten som man tidigare bara har haft kontakt med på internet, kan däremot ses som en effekt av surfandet. I en postenkät 2006 uppgav 9 procent av 12–15/16-åringarna att de träffat någon som de inte känt innan de fick kontakt via internet, oftast med positiva följder (Medierådet 2006). Undersökningen säger dock ingenting om i vilka sammanhang man hade träffats.

Kanske gällde vissa av dessa träffar spelverksamheter? Ett intressant exempel på hur aktiviteten i det virtuella rummet kan förankras i och samspela med det fysiska rummet offline är datorspelens växande popularitet som har gett upphov till särskilda verksamheter, LAN, tävlingar och så vidare och därmed också tydligt har påverkat föreningslivet i Sverige. Många datorspelföreningar har bildats och ansökt om ekonomiska bidrag hos kommunerna (Ungdomsstyrelsen 2006).

En effekt som inte klarats ut är om ungas nedladdning av musik och fildelning på internet verkligen skulle ha minskat musikindustrins försäljning – eller om sådana nätaktiviteterna i stället har ökat intresset för de aktuella skivorna.

Exempel på hur informationsteknologin har ökat möjligheterna till eget deltagande och egen produktion gäller bland annat de unga som skriver bloggar och/eller gör egna hemsidor och ibland når relativt omfattande läsekretsar (inte minst vanligt är dagboksbloggar skrivna av unga kvinnor, se till exempel utländska artiklar av Polak 2006, Scheidt 2006). Ytterligare exempel är unga som producerar egna lågbudgetfilmer som uppmärksammas på nätet, unga musiker som producerar musik utanför skivbolagens ramar och i stället lägger musiken på egna hemsidor, samt grupper som startar alternativa obe-

roende radiostationer eller nättidningar via internet vilka ibland även innebär motståndsrörelser.<sup>14</sup>

Även om det myllrar av aktiviteter på internet, finns många som sällan är avläsbara i de sedvanliga kvantitativa undersökningar som hittills har gjorts, varför vi också sällan har dokumentation om aktiviteternas eventuella konsekvenser. Med andra ord: Även om en serie bloggar skrivna av en person i 18–25-årsåldern, skulle nå omkring tusen personer i Sverige i samma åldrar – vilket skulle vara ovanligt många – skulle detta ändå bli 0 procent blogggläsare i en kvantitativ studie som täcker landet. För att få veta mer om vilka influenser internetaktiviteterna har krävs andra, mer fokuserade undersökningsmetoder.

En helt annan typ av påverkan av internet som det teoretiserats om har att göra med det faktum att det virtuella rummet också utmärks av egna villkor. Det är möjligt att människors föreställningar om den sociala (och den fysiska) världen i allt större utsträckning kommer att grundas på deras erfarenheter i det virtuella rum som IT utgör och som präglas av ett digitalt språk som kanske konstituerar individ och samhälle på ett nytt sätt. Ofta döljer medieinnehållen själva mediets funktion – IT innebär kanske framför allt ett nytt sätt att uppfatta och förhålla sig till omvärlden och en strukturell förändring av människors relationer till sin omgivning (och till varandra) något som i sig påverkar samhällets strukturer (se närmare Petrov & von Feilitzen 2005). Men några empiriska undersökningsresultat som bekräftar eller förkastar dessa tankar finns ännu inte.

## Ungas egen medieproduktion

Forskningen hittills tyder på att de flesta unga inskränker sitt deltagande på nätet till att chatta/delta i diskussioner, skicka e-post, spela spel, söka information och lyssna på musik och gå in på redan färdiga (av vuxna iordningsställda) sajter.<sup>15</sup>

Frågan är också hur mycket vuxna uppmärksammar ungas spel- och internetaktiviteter. Samtidigt är ungdomar i mycket hög grad uteslutna från produktionen av medieinnehåll (producerat av vuxna) i tv, radio, tidningar och så vidare, som unga sammantaget tittar och lyssnar på och läser långt mer än de använder internet och digitala spel.

Bilden av ungdomar i medierna är också ofta skev. Ungdomar framställs ur ett vuxet perspektiv antingen som vackra, starka och glamorösa (i tv-underhållning, sport, reklam m.m.) eller som problematiska (i nyheter, dagstidningar m.m.) och de får sällan själva komma till tals. Det är vuxna som talar om dem eller för dem.

Det kan vara av intresse att nämna att det internationellt finns en växande trend att låta barn och unga vara delaktiga i eller helt själva producera medieinnehåll – även om sådana initiativ förstås är som droppar i oceanen.

The International Clearinghouse on Children, Youth and Media vid Nordicom har i årsböcker<sup>16</sup> och i ett flertal nyhetsbrev samlat närmare hundra praktiska exempel på ungas medieproduktion – presenterade av lärare, enskilda mediepraktiker, forskare och organisationer, ofta frivilliga sådana. Exempelen har olika bakgrund och syften och representerar projekt både inom men oftare utanför skolan. De gäller också olika medier – tv, video, film, radio, tidningar, tidskrifter, böcker, cd-skivor och an-

nat (inklusive internet). Här finner man till exempel svenska barn som gör animerade filmer, österrikiska barn som har formulerat en deklaration om vad som är bra tv för dem, japanska ungdomar som sänder egenproducerade videor på engelska till skolklasser i andra länder, kanadensiska ungdomar som videofilmar, unga i Spanien, Ghana och många andra afrikanska länder som producerar och sänder radioprogram, australiska ungdomar som komponerar egen musik och bränner den på cd samt har skrivit noveller till en gemensam bok, och mycket, mycket mer.

Dessa exempel är vad man ofta kallar *best practices*, där de medieverksamma, forskarna, frivilligorganisationerna och så vidare har observerat positiva utfall antingen genom praktisk erfarenhet eller, i några fall, genom mer strikta utvärderingar eller forskning.

Tillsammans pekar dessa bortåt hundra exempel på intressanta konsekvenser:

- Exempelen visar klart att barn och ungdomar genom sin kreativa medieproduktion har "växt", att deltagandet har *stärkt deras stolthet, känsla av makt och självkänsla* eftersom de har upplevt att de är värda att lyssnas på, att de tillhör sitt samhälle och att de har fått ökad förståelse för andra och sin egen kultur.
- Vissa exempel visar – vilket också de ungas explicit uttryckta synpunkter gör – att ungdomar ofta önskar möta sina *egna vardagsdrömmar och egen lokala, sociala och etniska kultur och verklighet* i medierna. Detta innebär också att den *egna kulturella identiteten* stärks.
- Dessutom stödjer exemplen tesen att många av de mål som medieutbildning vill uppnå realiserar genom ungas deltagande i medierna: del-

tagande i "riktiga" medier stärker ungdomars kunnighet och nyfikenhet, ger dem *en kritisk förståelse för medierna* och *ökar deras mediekompetens*.

- Några exempel demonstrerar också att ungas deltagande i särskilt *audio-visuell medieproduktion* är särskilt lämplig för dem som i övrigt inte lyckas så väl i den traditionella skolan som främst bygger på det tryckta ordets kultur, varför audio-visuell i sig själv bidrar till *större social rättvisa*.

- Ett flertal exempel visar även att ungas deltagande i medierna överbrygger klyftan mellan medieanvändning å ena sidan och deltagandet i samhället å den andra, något som i sin tur har haft ytterligare konsekvenser. När medieproduktionen har varit något verkligt för barnen och ungdomarna (på villkor som inte bara är styrda och kontrollerade av vuxna), har mediedeltagandet lett till *kunskap om och intresse för lokalsamhället* och *inspirerat till gemensam handling*, eller också har de unga kunnat använda medierna för att *förbättra sin situation i samhället*. Därmed har ett litet steg mot mer värddiga bilder av unga i medierna, liksom mot *ökad demokrati*, kunnat tas.

Dessa konsekvenser är särskilt märkbara om den egna medieproduktionen har inkluderats i ett "verkligt" sammanhang, det vill säga riktiga radioprogram, videofilmer, tidningar och så vidare *som har en riktig publik* (bestående av unga och vuxna).

Ungas ökade deltagande inte minst i de "traditionella" medierna kan alltså – vid sidan om att motverka den skeva bilden av unga i medierna – bidra till att realisera ungas rätt till yttrandefrihet, deras rätt att delta i medierna på

egna villkor och deras rätt till makt och inflytande i samhället. Samtidigt kommer ungdomarna att få ett visst skydd mot obehagligt eller skadligt medieinnehåll eftersom de genom sitt mediedeltagande utvecklar ett kritiskt tänkande om medierna.

## Sammanfattning

Inledningsvis ställdes frågor om vad det förändrade medielandskapet betyder för ungdomar och vad vi vet om hur den nya informationsteknologin inverkar på kulturen och fritiden.

Forskningen visar att informationsteknologin inneburit en omvälvning för såväl unga som vuxna och nu annekterats som redskap i de flestas vardagsliv. Vidare verkar internet och digitala spel inte ha konkurrerat ut traditionell medieanvändning utan snarare adderats till den. Detta innebär i sin tur att andra delar av ungas och vuxnas tillvaro i samhället förflyttats till det virtuella rummet.

Mycket pekar på att de motiv, intressen och aktiviteter som personer har i det virtuella rummet ofta har motsvarigheter i det sociala rummet (i verkligheten). Samtidigt verkar personernas livsstilar, inklusive IT-användningsområden, i sin tur ha tydlig förankring i den samhällshierarki som personerna redan befinner sig i. Därför är den mest sannolika följderna av IT att spelen och internet innebär nya, snabbare och mer effektiva *former* för information, nöje, socialt umgänge och praktisk nytta. IT innebär också att det interaktiva inslaget, det vill säga möjlighet till eget deltagande och egen produktion, snarare *förstärker*, utvidgar och ger ytterligare bidrag till de kultur- och fritidsaktiviteter som man redan är intresserad av. Att använda spel och internet kan för ungdomar även ses som nya kultur- och fritidsaktiviteter i sig. Mindre sannolikt – även om det naturligtvis kan före-

komma – är att IT ger upphov till helt andra kultur- och fritidsaktiviteter.

Det är tydligt att de mest populära av internets användningsområden för ungdomar har att göra med socialt umgänge och nöje. Men det finns ändå en rad andra exempel på hur internet har ökat möjligheterna för ungas eget deltagande och egen produktion i form av hemsidor, bloggar, att nå ut med egna filmer och egenproducerad musik liksom att starta alternativa radiostationer och nättidningar. Och även om tillgång till internet i sig inte tycks ha ökat ungas deltagande i de samhälleliga beslutsprocesserna finns många communities där unga utvidgar inte bara sitt sociala umgänge och sitt nöjesliv utan också kan träffa likasinnade för ett mycket stort antal politiska, religiösa, kulturella, fritids- och andra intressen. Det behövs därför fler djupgående analyser och fokuserade studier av de många olika användningsområden som internet erbjuder – vid sidan av kartläggningar av internets utbredning i stort.

Ett tydligt exempel på informationsteknologins påverkan på kulturen och fritiden är dock hur datorspelens växande popularitet har satt avtryck i föreningslivet.

Inte desto mindre är det sannolikt att talet om unga och den nya kommunikationsteknologin – ungas spelande och deras internetanvändning – lätt underblåser alltför stora förhoppningar om ungas eget deltagande och därmed kan bli en sorts ursäkt för vuxna att inte ge ungdomar *verklig tillgång till makt* som är ett av målen för den nationella ungdomspolitikerna (regeringens proposition 2004/05:2). Vad unga gör på internet uppmärksammas sällan av vuxna. Unga utsluts också i mycket hög grad från produktionen av traditionella medier som fortfarande används mycket mer än den nya informationsteknologin.

Att få verklig tillgång till makt innebär med nödvändighet i dagens medialiserade samhälle att få delta i alla medier och möjlighet att producera egna medieinnehåll som når ut till verkliga publikerna bestående av både *och* vuxna.





# KAPITEL 6



# Avslutande diskussion

Det övergripande syftet med Fokus 06 är att ge en beskrivning av ungdomars tillgång till och önskemål om fritids- och kulturaktiviteter. Analysen ska leda fram till förslag på insatser för att förbättra ungdomars tillgång till en utvecklande och varierad fritid. Regeringens uppdrag är uppdelat på tre områden: en utbudsanalys, en efterfrågeanalys samt en slutsatsdel. Nedan diskuteras utredningens resultat i relation till uppdraget.

## Utbudsanalysen

**Analys av skillnader i ungdomars tillgång till fritidsaktiviteter och kulturella aktiviteter samt möjligheter till kulturellt utövande regionalt och/eller kommunalt.**

Såväl kapitel 2 som kapitel 3 behandlar tillgången på kultur- och fritidsaktiviteter för unga. Bland annat pekar utredningen på att äldre ungdomar ofta är en missgynnad grupp när det gäller offentliga satsningar på kultur och fritid i förhållande till hela ungdomsgruppen. Dessutom framkommer att utbudet varierar mellan olika kommuner. Det har även framkommit att subventioneringssystem för olika kultur- och fritidsaktiviteter inte följer ett generellt mönster, utan skiljer sig åt mellan olika platser och aktiviteter. På grund av brister i den tillgängliga statistiken har det inte varit möjligt att studera tillgången av kultur- och fritidsaktiviteter för ungdomar med funktionshinder.



# Vem vill vad med kultur och fritid?

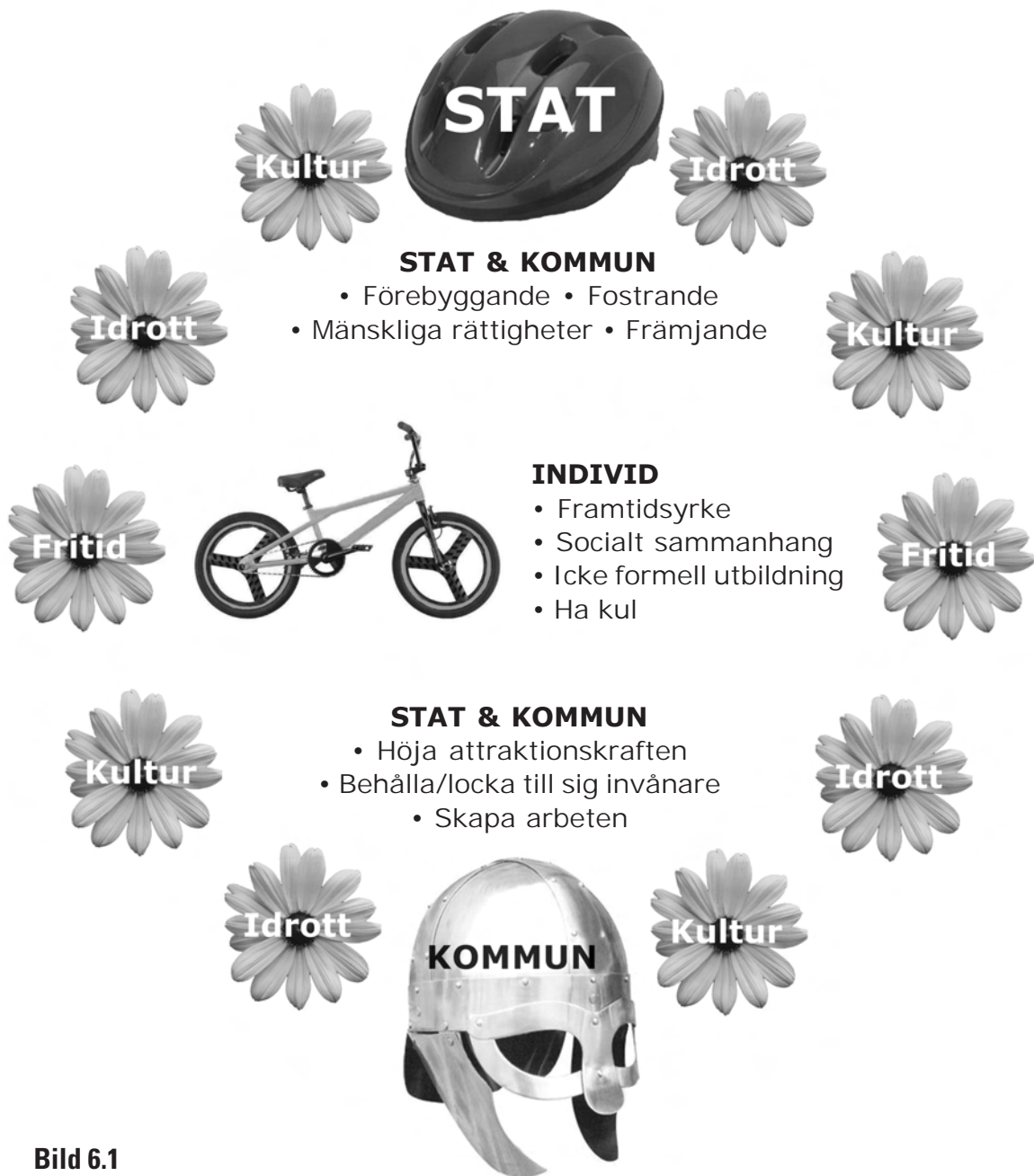


Bild 6.1

### **Förekomsten av fritids- och ungdomsgårdar samt ungdomshus skall särskilt analyseras.**

I huvudsak diskuteras frågan i kapitel 3. Där framgår att allt fler av dessa mötesplatser, framförallt ungdomens hus, drivs genom entreprenad eller i föreningsform. Gränserna mellan renodlad kommunal verksamhet och föreningsverksamhet har suddats ut och detta gäller särskilt verksamheter för äldre ungdomar. Under samma tak möts olika typer av verksamhet som fritidsverksamheter, utbildningsverksamheter, sociala projekt och arbetsmarknadsåtgärder. Det är svårt att på ett lättöverskådligt och kvantitativt sätt sammanfatta och klassificera dessa verksamheter. Vad som är en ungdomsgård, en fritidsgård eller ett ungdomens hus är svårt att säga. Lika svårt är det att avgöra vad föreningsdrivna verksamheter ska klassificeras som. I kapitel 2 framkommer att just fritidsgårdar och liknande mötesplatser är den fritidsarena som unga saknar allra mest och i de fall de finns vill ungdomarna ofta se en utveckling av verksamhetens innehåll.

### **Vidare bör antalet personer fördelade efter yrke/utbildning, som arbetar med ungdomars kultur och fritid på kommunal nivå redovisas.**

Det framgick tidigt att det inte var möjligt att göra en sådan redogörelse. De datamaterial som fanns att utgå ifrån var SCB:s databaser samt kartläggningar hos Sveriges Kommuner och Landsting. Eftersom de nämnda yrkesgrupperna är verksamma inom en bred arena samt att det saknas ett heltäckande statistiskt underlag har det inte varit möjligt att inkludera detta i rapporten.

### **En särskild analys skall göras av olika kulturinstitutioners betydelse för ungdomars kulturkonsumtion och deras eget skapande.**

I kapitel 3 ägnas ett avsnitt åt att beskriva olika kulturinstitutioners verksamheter för unga. Där framgår att utbudet i första hand tycks kanaliseras genom skolan, vilket gör att unga som passerat skolåldern har betydligt svårare att få del av speciellt riktat kulturutbud.

### **Analysen skall även inkludera ungdomars medievanor och mediernas betydelse för olika kultur- och fritidsaktiviteter.**

Kapitel 5 ägnas åt en analys av och diskussion kring ungas medievanor. Där framgår att en allt större del av ungas liv tillbringas i anslutning till digitala medier. Informationsteknik innebär också att det interaktiva inslaget, det vill säga möjlighet till eget deltagande och egen produktion, snarare förstärker, utvidgar och ger ytterligare bidrag till de kultur- och fritidsaktiviteter som man redan är intresserad av. Dessutom framkommer att en allt större kommersialisering av medieutbudet leder till att unga exponeras för ett ökat inflytande från marknadens aktörer.

## Efterfrågeanalys

**I efterfrågeanalysen skall ingå en redovisning av ungdomars uppfattning om utbudet av fritids- och kulturaktiviteter.**

I kapitel 2 görs en analys av ungas upplevelse av utbudet av kultur- och fritidsaktiviteter. Det huvudsakliga resultatet av den analysen är att cirka 70 procent av högstadieungdomarna är nöjda med sin fritid.

Gymnasieungdomarna är i större utsträckning missnöjda med utbudet. De som säger att det finns lite för dem att göra på fritiden är i första hand utrikes födda, flickor, boende i glesbygd samt äldre ungdomar.

**Vidare bör belysas vilka fritids- och kulturaktiviteter som ungdomar efterfrågar men som inte finns och vilka möjligheter ungdomar har att påverka utbudet av och innehållet i fritids- och kulturaktiviteter.**

Även detta tas upp i kapitel 2 där det framkommer att det skiljer sig mycket åt mellan olika grupper av unga samt mellan olika typer av kommuner. Dessutom har en analys av tre storstadsförorter indikerat att även inom ett begränsat geografiskt område finns stora skillnader i vilka fritidsaktiviteter man saknar. I kapitel 4 framkommer att då unga får påverka kultur- och fritidsutbudet skapas aktiviteter som attraherar unga. Våra resultat visar att det finns ett inflytandeproblem då den andel ungdomar som i minst utsträckning anger att de är aktiva på fritiden och som samtidigt är missnöjda med sin fritid inte uttrycker några önskemål om fritidsaktiviteter.

## Slutsatser

**Analysen skall leda fram till identifiering av väsentliga positiva områden och problemområden i förhållande till ungdomars välfärd och makt inom området kultur och fritid.**

### **Problemområden:**

- Att det är svårt att få en samlad bild av ungas kultur och fritid.
- Att äldre ungdomar ofta är en missgynnad grupp när offentliga satsningar görs på kultur och fritid.
- Att vi vet för lite om hur tillgång och efterfrågan inom huvudområdet kultur och fritid ser ut för ungdomar med olika funktionshinder.

### **Positiva områden:**

- Att satsningar på kultur- och fritidsaktiviteter har goda förutsättningar att lyckas när idéerna kommer från unga och genomförs av unga, när vuxna är positiva till att fånga upp idéer och visa på vilka kanaler, verktyg och vägar som finns för att förverkliga idéer till verksamhet.
- Att gränserna mellan renodlad kommunal verksamhet och föreningsverksamhet har suddats ut. Detta leder till ökat behov av samarbete mellan flera aktörer. Om ett sådant samarbete kommer till stånd kan denna utveckling vara positiv. I kapitel 4 har vi sett att samverkan i de studerade fallen leder till synergieffekter och kunskapsöverföring. Men de ökade inslagen från den ideella sektorn måste ses som ett komplement till verksamheten och kan inte ersätta kommunens, regionens eller statens ansvar att investera i ett rikt kultur- och fritidsutbud.
- Att informationsteknologin erbjuder ökade möjligheter till eget deltagande och egen produktion, men att verkligt inflytande och makt kräver en bredd av det mediala deltagandet.

**I analysen skall läggas fram förslag till insatser, inom ramen för befintligt statligt åtagande, för en bättre överensstämmelse mellan ungdomars efterfrågan av kultur- och fritidsaktiviteter och utbudet av dessa aktiviteter.**

- Dessa tas upp under *Sammanfattning och förslag*.

**En särskild fråga att uppmärksamma är utvecklingen av det offentligas roll inom kultur- och fritidsområdet mot bakgrund av den starka tillväxten av det kommersiella utbudet av kultur- och fritidsverksamheter för ungdomar.**

Utredningen visar att gränserna mellan förenings-, kommunala och privata initiativ håller på att suddas ut. Till exempel har föreningar, delvis finansierade via sponsring, i vissa fall övertagit drift av idrottsanläggningar. Likaså är reklamkanalerna en allt viktigare arena för ungas kulturutövande.

Mot bakgrund av detta kan man sluta sig till att det kommersiella inflytandet i stort blir allt mer avgörande för ungas fritidsaktiviteter och kulturella engagemang. I kapitel 2 framgår att en större andel ungdomar som bor i kommuner med hög andel tätortsboende och hög medelinkomst, än unga som bor i andra orter, upplever att det finns något att göra på fritiden. Det kan tolkas på flera sätt. En tolkning är att dessa kommuners utbud bättre motsvarar ungdomars önskemål. En annan att de som har föräldrar med högre inkomster har större tillgång till ett kommersiellt kultur- och fritidsutbud oavsett kommunens satsningar.

**Ungdomsstyrelsens redovisning skall även uppmärksamma exempel på verksamheter och metoder som lyckats väl med att erbjuda kultur- och fritidsaktiviteter som attraherar ungdomar.**

I kapitel 4 redovisas sådana exempel. Dessa visar att det finns en politisk vilja att skapa goda förutsättningar för ungdomarnas fritid och att de unga själva ska kunna påverka aktiviteternas inriktning och form. Ungdomsstyrelsen vill understryka behovet av att fortsätta det arbete som har påbörjats och av att framgångsrika exempel lyfts fram. Vår erfarenhet är att ju tydligare fritidspolitisk ideologi som formuleras i kommunerna, desto bättre blir också verksamheten.

## Diskussion

Det tidiga 2000-talets kultur- och fritidspolitik kan upplevas som spretig och utan riktning. Ett annat sätt att se på politiken är att vi befinner oss i ett vägskäl. Nya lösningar håller på att formuleras. Men vi kan ännu inte riktigt se vilka som kommer att fungera bäst. Nu finns möjligheten att tänka efter vad samhället vill med ungdomars kultur och fritid, att formulera önskemål, bejaka utvecklingen och visa upp goda exempel. Det går att vara öppen och respektfull inför det nya, utan att för den sakens skull tycka att allt nytt är lika bra.

Många frågor om ungas kultur och fritid är fortfarande obesvarade. Ett skäl till detta är att det finns för få uppgifter om vad som görs och hur stora offentliga resurser verksamheterna får. Vi vet idag ganska mycket om vad ungdomar och grupper av ungdomar (med hänsyn till kön, klass, socialgrupp eller bostadsort) gör och dessutom vad de vill göra. Däremot vet vi mycket lite om offentliga satsningar på ungdomar: vilka aktiviteter finns, hur mycket pengar kostar de, vilka åldersgränser tillämpas och vilka avsikter finns bakom insatserna?

Det sjuder av aktivitet i landet. Nya beslutsformer prövas: ungdomarna får komma med egna förslag, de erbjuds handledning och får driva egna verksamheter. Likaså experimenterar man med nya modeller för resursfördelning som sätt att komma undan det ordinarie "tröga" systemet. Gamla organisationsgränser försvinner och försök görs med alternativa samarbetsformer. Nya kanaler för att nå ungdomarna testas.

Tidigare var gränserna tydligare mellan föreningsverksamhet och kommunal öppen verksamhet. Dessa har numera kommit att suddas ut. Samtidigt har också gränserna mellan offentlig och kommersiell verksamhet börjat sud-

das ut. Inte minst då tidigare kommunala verksamheter numera ofta drivs på entreprenad av föreningar eller i blandformer. Detsamma gäller gränser mellan verksamhet som handlar om antingen kultur, arbetsmarknad eller utbildning. Sådana verksamheter äger numera ibland rum inom en gemensam ram.

Ungdomsstyrelsen vill trycka på att det är angeläget att se kultur- och fritidspolitikens båda sidor: rättighetsperspektivet och ett fostrande samhällsperspektiv. Det är viktigt att respektera att ungdomar har rätt att välja sin egen kultur och fritid eller att bestämma sig för att stå utanför organiserade aktiviteter. Samtidigt är det samhällets ansvar att bjuda in ungdomarna och föreslå bra verksamheter. Ungdomar vet ofta inte vilka aktiviteter som kommunen erbjuder och det kan vara så att de inte vet att de efterfrågar en sysselsättning förrän de erbjuds den. Samtidigt som det är viktigt att ungdomarnas efterfrågan får styra utbudet, är det därför rimligt att samhället vågar vara med och formulera utbudet och ha visioner. Men det kräver en stor öppenhet och respekt från de vuxnas sida.

En rättvis politik måste se ungdomars skilda förutsättningar och önskemål. Ungdomar ska bemötas som en resurs och det behövs fler som tänker i nya banor. De som arbetar med ungdomars kultur och fritid måste fundera på sin inställning och fråga sig om de försöker motverka problem eller främja en god utveckling – är ungdomarna objekt för de vuxnas fostran eller är de subjekt som arbetar med sin utveckling och kan behöva stöd i detta arbete?

Inom kultur- och fritidspolitik finns både ett förebyggande och ett främjande syfte. Fram till 1990-talet har den förebyggande dimensionen betonats. Det är viktigt att finna nya sätt att tänka kring ungas kultur och fritid. Fritids- och kulturpolitik ska inte bara ses som ett komple-

ment till socialpolitik. Ungdomar har – precis som vuxna och barn – rätt till kultur och fritid som enbart nöje och avkoppling. Idag ser vi att allt fler kultur- och fritidsverksamheter för ungdomar betonar det främjande perspektivet. Detta framträder tydligt i våra fem lokala verksamhetsexempel där de flesta understryker att de "satsar på det friska" och därigenom vill locka till sig unga som är inaktiva på sin fritid. I våra verksamhetsexempel framträder ännu en dimension: kopplingen mellan fritid, kultur och entreprenörskap. Dessutom framgår att ungas fritids- och kulturintressen kan leda till jobb och egen försörjning.

Kultur- och fritidspolitiken bör kombinera viljan att främja god utveckling med att anta de utmaningar som finns formulerade i de fyra perspektiven: självständighet, rättighet, mångfald och resurs. Dessa perspektiv utesluter inte varandra och det finns många områden inom ungdomspolitiken som ingår i flera perspektiv. Som exempel på detta kan nämnas tillgänglighet – att alla har tillgång till kultur- och fritidsaktiviteter är en rättighet – men tillgänglighet värnar också mångfalden och är en förutsättning för självständighet.

### **Självständighetsperspektivet**

I självständighetsperspektivet ligger att ungdomars möjligheter till självständighet och oberoende ska stödjas. Enligt detta perspektiv är ungdomars tillgång till ekonomiska och kunskapsrelaterade resurser av stor vikt. I inledningskapitlet konstaterades att ungdomstiden blivit allt längre. Unga kommer i puberteten tidigare samtidigt som det tar längre tid innan de får fast arbete, flyttar hemifrån och bildar egen familj. Ungdomars etableringsålder (då minst 75 procent av årskullen är i arbete) har stigit snabbt. År 1990 var den 22 år för män

och 23 år för kvinnor. Tio år senare var den 27 år för män och 29 år för kvinnor. Det innebär bland annat att äldre ungdomars möjligheter att bekosta fritids- och kulturaktiviteter på samma villkor som etablerade vuxna är begränsade. Åldersgränser påverkar vilket utbud ungdomar har tillgång till. Ålder kan fungera sorterande på grund av att kostnader för samma verksamhet kan variera, utan att ungdomarnas ekonomiska status har någon relation till gränserna.

Ålder för rabatterade priser varierar så stort mellan olika arrangörer att den bakomliggande förklaringen till gränserna inte är tydlig. I rapportens olika avsnitt finns ett tema som återkommer, nämligen att de offentliga satsningarna på kultur för ungdomar inte når äldre ungdomar och är mer begränsat jämfört med det för yngre ungdomar. Dels är en större andel av de äldre ungdomarna missnöjda med det utbud som finns, dels är unga i åldern 13–18 år betydligt mer prioriterade av statliga, kommunala och fria kulturinstitutioner än de i gruppen 19–25 år. Med tanke på den höga etableringsåldern och begränsade inkomster inom denna grupp finns det anledning att rikta fokus mot unga vuxna och göra fritids- och kulturaktiviteter tillgängliga för alla oberoende av deras ekonomiska resurser.

### **Rättighetsperspektivet**

Rättighetsperspektivet tar sin utgångspunkt i FN:s konvention om barnets rättigheter och i deklarationen om de mänskliga rättigheterna. Ungdomar har rätt till social och ekonomisk trygghet, god hälsa och möjligheter till utveckling.

*I Fokus 06* har vikten av ungas rätt till och möjlighet att delta i fritids- och kulturutbudet framhållits. Några orsaker till att kultur och fritid är viktiga är att de kan bidra till ungas per-



sonliga utveckling och att de lättare kan hitta en plats i samhället. Ett verktyg för att förstå olika val av fritidssysselsättningar är att skilja mellan instrumentella och expressiva aktiviteter. Instrumentella aktiviteter är strukturerade, organiseras ofta i undervisningsform och har långsiktiga mål. Att lära sig att spela ett instrument är ett exempel på en instrumentell aktivitet, liksom att delta i en studiecirkel. Expressiva aktiviteter är löst organiserade och har låga krav på prestation. Som exempel kan nämnas att gå på café eller besöka fritidsgården. Det är värt att uppmärksamma skillnaden eftersom det kan fungera som en påminnelse om att ungdomar inte ska ses som passiva bara för att de helst väljer expressiva aktiviteter. Det är också angeläget eftersom de instrumentella aktiviteterna ofta ges större offentliga resurser än de expressiva.

Föreningslivet är ett område där ungdomar skapar sin egen kultur och fritid. Bland annat genom att delta i föreningslivet kan ungdomar se hur samhället fungerar, uppleva att de kan påverka, träna på att uttrycka sina åsikter och därmed inkluderas i en större gemenskap. Ungdomars medlemskap och aktivitet i föreningar visar att föreningslivet fortsatt har en viktig roll för ungdomar.

För vissa grupper av ungdomar minskar dock aktivitetsgraden väsentligt när de passerat 20 års ålder. Föreningslivet verkar även ha större betydelse för ungdomars fritid för de som inte bor i större städer. Svenska ungdomar med utländsk bakgrund är i mindre utsträckning medlemmar i föreningar än ungdomar med svensk bakgrund. Minskningen i medlemskap kan inte förklaras med etnicitet utan frågan rymmer en betydligt större komplexitet där förankringen på bostadsorten kan vara betydelsefull, det vill säga att man har långvariga relationer

på bostadsorten, ofta förmedlade genom föräldrarnas kontakter och erfarenheter. De har också en minskad grad av aktivitet i föreningar när de kommer upp i 20 års ålder.

Ungdomar i större städer är i större utsträckning än i glesbygd nöjda med sin fritid och dessa ungdomar har också rent konkret ett större utbud att ta del av.

Unga ägnar helst sin fritid åt att vårda vänskapliga relationer och att lära sig saker. Ungdomar attraheras av verksamheter där dessa aspekter ingår. Unga känner sig mer hemma i sammanhang som bygger på personliga relationer och eget utövande, än sammanhang där de är konsumenter. Detta är en av förklaringarna till att idrotten förmår attrahera så stora ungdomsgrupper.

Det har visat sig att långt ifrån alla unga tar del av det de har rätt till inom fritids- och kulturutbudet. Ungdomar som är relativt sett inaktiva på sin fritid och som är missnöjda med de fritidsmöjligheter som finns där de bor, gör inte sina röster hörda. Ungdomars uppfattning om utbudet av fritidsmöjligheter och vilka kultur- och fritidsaktiviteter de säger sig sakna är inte bara starkt beroende av ungdomarnas kön, födelseland och ålder, utan också av den plats där de bor.

## **Mångfaldsperspektivet**

I mångfaldsperspektivet ligger att en mångfald av livsstilar bland ungdomar är värdefull och ska bejakas. Ungdomsgruppen är heterogen, ungdomars förutsättningar samt preferenser varierar beroende på kön, svensk eller utländsk bakgrund, socioekonomisk bakgrund, geografisk hemvist, eventuella funktionshinder och sexuell läggning. Att kultur- och fritidsutbudet är tillgängligt för samtliga ungdomar är viktigt.

I *Fokus 06* har det visat sig att ju rikare invånarna i en kommun är, desto mindre är andelen ungdomar som säger att de har lite att göra på fritiden och desto mindre är skillnaden mellan tjejer och killar i gymnasiet. Det handlar inte enbart om att göra utbudet tillgängligt fysiskt och ekonomiskt. Utan om ett varierat utbud som oberoende av den enskilde ungdomens kulturella och sociala bagage upplevs tillgängligt och attraktivt.

Redan i inledningskapitlet av *Fokus 06* pekade Ungdomsstyrelsen på svårigheterna att inom ramen för nuvarande uppföljningssystem redovisa detta perspektiv. Konsekvensen kan bli att marginaliserade grupper ytterligare riskerar att osynliggöras inom uppföljningssystemet. Detta är ett problem då politiken ska bidra till att minska skillnader och minska diskrimineringen. Här har även kvalitativa studier en viktig roll, dels för att studera och analysera ungdomsgrupper som är svåra att fånga med kvantitativa metoder, dels för att med utgångspunkt i ungdomarnas egna erfarenheter belysa särskilda förhållanden och stimulera till framtida analyser och kunskapsinhämtning.

Barnombudsmannens och handikappförbundens rapport (Barnombudsmannen 2006b) visar att det saknas rutiner för att följa upp och utvärdera tillgänglighetsfrågor. Det saknas samlad kunskap om vilka ungdomarna är som deltar i verksamheter på fritidsgårdar, ungdomens hus och i olika kultur- och fritidsaktiviteter.

## Resursperspektivet

I resursperspektivet ligger att ta fasta på de unika kunskaper och erfarenheter som bara ungdomar kan besitta. I kapitlet som beskriver olika verksamhetsexempel framgår att då ungdomar har inflytande över en kultur- och fritidsverksamhet, attraherar den andra unga samt bidrar

till att de får ett socialt kapital som är användbart för dem även i andra sammanhang. Då unga människors kreativitet, entusiasm och engagemang tas tillvara bidrar det till synergieffekter, som till exempel i föreningen Bryggeriet i Malmö där utvecklingen har gått från unga skateåkare som inte hade någonstans att skejta till en av Europas bästa skatetarenor, internationella tävlingar, projektutbildning, gymnasieskola och så vidare. Föreningen Astrid Lindgrens Hembygd fokuserar på den starka kopplingen mellan kultur, fritid och entreprenörskap, ett lokalt exempel som visar att fritids- och kulturaktiviteter för unga även kan leda till egen försörjning.

Många kommuner har skapat aktivitets- och stimulansbidrag för att stödja ungas egna initiativ, dessa medel kallas lite olika, till exempel en *påse pengar* eller en *snabb slant*. I de kommuner som vi har gjort nedslag i, är alla överens om att detta är ett framgångsrikt koncept. Dessa stimulansbidrag skapar och utvecklar strukturer i ungdomars vardagsmiljö där de kan påverka kultur- och fritidsutbudet. Vi behöver veta mer om vilka ungdomar som får ta del av dessa medel.

Internet har ökat möjligheterna för ungas eget deltagande och egen produktion i form av hemsidor, bloggar, egna filmer och egenproducerad musik liksom att starta alternativa radiostationer och nättidningar. Även om tillgång till internet i sig inte tycks ha ökat ungas deltagande i samhället och dess beslutsprocesser, finns många virtuella communities där unga kan träffa likasinnade för att diskutera politiska, religiösa, kulturella, fritids- och andra intressen.

Det behövs därför fler djupgående analyser av de många olika användningsområden som internet erbjuder. Ett tydligt exempel på informationsteknologins påverkan på kulturen och

fritiden är dock hur datorspelens växande popularitet har satt avtryck i föreningslivet. Vad unga gör på internet uppmärksammas sällan av vuxna. Unga utesluts också i mycket hög grad från produktionen av "traditionella medier" som fortfarande används mycket mer än den nya informationsteknologin. Att få verklig tillgång till makt innebär med nödvändighet i dagens medialiserade samhälle att delta i alla medier och få möjlighet att producera eget material som når ut till "verkliga" publikers bestående av både unga *och* vuxna.



# FOTNOTER

## Kapitel I

<sup>1</sup> Uppdraget finns i sin helhet i bilaga 3.

<sup>2</sup> Den första tematiska analysen finns publicerad i Fokus 05 – En analys av ungas etablering och egen försörjning, Ungdomsstyrelsens skrifter 2005:10, den första redovisningen av indikatorer finns i Ung i dag 2006 – En beskrivning av ungdomars villkor, Ungdomsstyrelsens skrifter 2006:3.

<sup>3</sup> SOU (1994:77). Tillvarons trösklar. Stockholm, s. 24–26. SOU (1996:111), s. 305–308. SOU (1997:71). Politik för unga. Stockholm, s. 21–24. Fornäs, J. (1994). "Ungdom, kultur och modernitet" I J. Fornäs (Red.) Ungdomskultur i Sverige. Stockholm, B. Östlings bokförlag Symposion, s. 19. Bjurström, E. & Fornäs, J. (1993). "Ungdomskultur i Sverige" I Himmelstrand, U. & Svensson, G. (Red.). Sverige – vardag och struktur. Sociologer beskriver det svenska samhället. Stockholm, Norstedts, s. 433f. Nilsson, P. (1998), s. 10–12. Öhlund, T. (2002). "Splittad ungdomsforskning. Dagens ungdomar är både äldre och yngre" I B. Nygård (Red.). Ungdomsforskning. Skilda världar och värderingar. Stockholm, FAS, s. 7.

<sup>4</sup> Nyberg, C. (1996). "En jämställd kultur- och fritidsverksamhet?" I C. Nyberg (Red.). Riv reviren och realisera ungdomspolitik. Nio inlägg i kultur- och fritidsdebatten. Stockholm, Svenska Kommunförbundet, s. 46–48. Ekerwald, H. (2002). "Underordningens dilemma för unga kvinnor i ungdomsforskningen" I B. Nygård (Red.). Ungdomsforskning. Skilda världar och värderingar. Stockholm, FAS, s. 15–17. Öhlund, T. (1994). "Diskurser i svensk ungdomskulturforskning" I T. Öhlund, & G. Bolin, (Red.) Ungdomsforskning – kritik, reflektioner och framtida möjligheter. Stockholm, Ungdomskultur vid Stockholms universitet, s. 35–36. Blomdahl, U. (1998). "Fritidens dolda läroplan. En studie av resursfördelningen mellan män och kvinnor" I O. Zetterberg. (Red.) Fritid i ny tid. Stockholm, Sober/Stockholms stads kultur- och idrottsförvaltning, s. 112–114, 118. SOU (1996:3) Fritid i förändring. Om kön och fördelning av fritidsresurser. Stockholm, s. 17–19. Berggren, H. (1995), s. 24.

<sup>5</sup> Ungdomsstyrelsen (2003). De kallar oss unga. Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsstudie 2003. Stockholm, Ungdomsstyrelsen, s. 34, 101–102. Nilsson, P. (1998). Fritid i skilda världar. En undersökning om ungdomar och fritid i ett nationellt och kontextuellt perspektiv. Stockholm, Ungdomsstyrelsen, s. 65. Ungdomsstyrelsen (1999). Svensk ungdomspolitik – en underlagsrapport inför en bedömning inom Europarådet, Stockholm, Ungdomsstyrelsen, s. 157.

<sup>6</sup> Nilsson, P. (1994), s. 11. Nyberg, C. (1995), s. 24–28. Nyberg, C. (1996), s. 45–46. Svenska Kommunförbundet (2001). Krafter i samspel. Om lokal kultur- och fritidspolitik – erfarenheter och slutsatser. Stockholm, Svenska Kommunförbundet, s. 11, 13.

<sup>7</sup> Nyberg 1995, s. 28. Svenska Kommunförbundet (2002). Verksamhet utan avsikt? En debattskrift om öppen ungdomsverksamhet och kommunala prioriteringar. Stockholm, Svenska Kommunförbundet, s. 9. Svenska Kommunförbundet (2001), s. 12. Nilsson, P. (1996). "Fritiden i ett föränderligt samhälle" I C. Nyberg, (Red.). Riv reviren och realisera ungdomspolitik. Nio inlägg i kultur- och fritidsdebatten. Stockholm, Svenska Kommunförbundet, s. 27.

<sup>8</sup> Svenska Kommunförbundet (2004). Om kultur- och fritidssektorerna. Kostnader. Stockholm, Svenska Kommunförbundet ([www.skl.se](http://www.skl.se)), s. 6. Nyberg, C. (1996), s. 45–46. Nyberg, C. (1995), s. 24–26. Svenska Kommunförbundet (2002), s. 9. Ungdomsstyrelsen (1999), s. 158–162, Ung idag 2006 – En beskrivning av ungdomars villkor Ungdomsstyrelsens skrifter 2006:3, s. 129.

<sup>9</sup> Nyberg, C. (1995), s. 22–23. Fornäs, J. (1994), s. 21. Nilsson, P. (1994), s. 17. SOU (1991:12). Ungdom och makt. Stockholm, s. 88. Ungdomsstyrelsen (1996), s. 167.

<sup>10</sup> Svenska Kommunförbundet (1979). Börja med barnen! En skrift om barn- och ungdomskultur i kommunerna. Stockholm, Svenska Kommunförbundet, s. 20. Svenska Kommunförbundet (2001), s. 12. Ungdomsstyrelsen (1996), s. 165. SOU (1995:84). Kulturpolitikens inriktning. Stockholm, s. 173. SOU (1997:71), s. 141. Prop (2004/05:2), s. 41–42, 122, 139–140.

## Kapitel 2

<sup>1</sup> Vilka kommuner som genomförde en Lupp-undersökning 2005, vilka årskurser som ingick och den relativa svarsfrekvensen i olika kommuner framgår av bilaga 4.1.

<sup>2</sup> Kommungrupperna bygger på den indelning som gjorts av Sveriges Kommuner och Landsting. Den gäller från och med 1 januari 2005. Storstäder (3 kommuner) är kommuner med en folkmängd som överstiger 200 000 invånare. Förortskommuner (38 kommuner) är kommuner där mer än 50 procent av nattbefolkningen pendlar till arbetet i någon annan kommun. Större städer (27 kommuner) är kommuner med 50 000–200 000 invånare samt en tätortsgrad överstigande 70 procent. Pendlingskommuner (41 kommuner) är kommuner där mer än 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbetet i någon annan kommun. Glesbygdskommuner (39 kommuner) är kommuner med mindre än 7 invånare per kvadratkilometer och mindre än 20 000 invånare totalt. Varuproducerande kommuner (40 kommuner) är kommuner där mer än 40 procent av nattbefolkningen mellan 16 och 64 år är anställda inom varutillverkning och industriell verksamhet. Övriga kommuner över 25 000 invånare (34 kommuner) är kommuner som inte hör till någon av de tidigare grupperna och som har mer än 25 000 invånare. Övriga kommuner 12 500–25 000 invånare (37 kommuner) är kommuner som inte hör till någon av de tidigare grupperna och har 12 500–25 000 invånare. Övriga kommuner med mindre än 12 500 invånare (31 kommuner) hör till någon av de tidigare grupperna och har mindre än 12 500 invånare.

<sup>3</sup> Denna fråga löd: "Hur mycket, av det du är intresserad av, finns det att göra på fritiden?" Svartalternativen var: (i) det finns väldigt mycket att göra, (ii) det finns ganska mycket att göra, (iii) det finns ganska lite att göra, och (iv) det finns väldigt lite/ingenting att göra. I de fortsatta analyserna har vi slagit samman kategorierna (i) och (ii) respektive (iii) och (iv).

<sup>4</sup> Dessa kommunkännetecken är de som används i det datamaterial som inledningsvis benämndes Kfakta.

<sup>5</sup> Signifikansnivån uttrycker sannolikheten för att felaktigt förkasta nollhypotesen, i detta fall att det inte finns något samband mellan andelen kvinnor i kommunstyrelsen och om tjejer i kommunen tycker att det finns för lite för dem att göra på fritiden. En signifikansnivå på 5 procent säger således att om vi gjorde om denna undersökning 100 gånger så skulle vi 5 gånger felaktigt säga att det finns ett samband mellan dessa båda variabler.

<sup>6</sup> Frågan löd: "Tänk dig att du är politiker och bestämmer i den kommun du bor. Vad är viktigast att satsa på?"

<sup>7</sup> Detta intryck konfirmeras också av att rangordningskorrelationen mellan de olika grupperna är mycket hög. Rangordningskorrelationen mellan hur killar på högstadiet och killar i gymnasiet rangordnar olika alternativ är 0,86. Motsvarande korrelation för tjejer är 0,81. Rangordningskorrelationen mellan hur killar och tjejer på högstadiet rangordnar olika alternativ är 0,68, medan motsvarande korrelation för killar och tjejer i gymnasiet är 0,76. Sambandet mellan hur killar och tjejer rangordnar olika alternativ på högstadiet respektive i gymnasiet är således något högre än sambandet mellan hur killar och tjejer i samma skolålder rangordnar olika alternativ. Rangordningskorrelationen (Spearman's  $r$ ) är ett statistiskt mått som anger graden av överensstämmelse mellan två rangordningar. Ett värde på 1,00 anger att det finns en perfekt överensstämmelse mellan två rangordningar, medan ett värde på -1,00 anger att det finns en perfekt negativ överensstämmelse mellan två rangordningar, det alternativ som återfinns högst i den ena rangordningen återfinns i botten på den andra och vice versa. Ju närmare noll värdet är, desto svagare är sambandet. Även om det inte går att ange exakta gränser, säger en tumregel att värden över 0,50 anger att det finns ett ganska starkt, och värden över 0,70 att det finns ett betydande samband mellan två rangordningar.

<sup>8</sup> Mellan de kommuner som genomfört Lupp på högstadiet varierar rangordningskorrelationen mellan 0,872 och 0,978, vilket måste anses som mycket starkt. I gymnasiet varierar rangordningskorrelationen mellan 0,831 och 0,949, vilket även det tydligt visar att det finns en mycket stor överensstämmelse mellan hur ungdomar i olika typer av kommuner rangordnar de olika områden de tycker att kommunen ska satsa pengar på.

<sup>9</sup> Dessa rangordningskorrelationer inbegriper alla de fritidsmöjligheter som ungdomarna har angett att de saknar. Rangordningskorrelationer som enbart bygger på de alternativ som finns angivna i tabell 2.8 är dock i princip desamma.

## Kapitel 3

<sup>1</sup> Nilsson, P. (1998), s. 139, 144. Ungdomsstyrelsen (2003), s.117. Ungdomsstyrelsen (2005), s. 31.

<sup>2</sup> Uppgifterna bygger på den enkät som utfördes maj 2005 och som låg till grund för Unga och föreningsidrotten, Ungdomsstyrelsens skrifter 2005:9. Information om enkäten finns i denna skrift.

<sup>3</sup> Nyberg, C. (1995), s. 40–41. Svenska Kommunförbundet (2004), s. 2–4. Proposition (2004/05:2), s. 141. Barnombudsmannen menar att kommunerna inte lyssnar tillräckligt på de unga när de fattar beslut om kultur- och fritidsfrågor och därmed inte analyserar ungdomsperspektivet tillräckligt när de gör prioriteringar i budgeten. Barnombudsmannen (2006), s. 67–68.

<sup>4</sup> De största bidragsmottagarna är Riksteatern, Operan och Kungliga Dramatiska teatern. Tillsammans får de drygt 60 procent av hela anslaget till teater och dans.

<sup>5</sup> Enkätfrågorna finns i bilaga 6.

<sup>6</sup> [www.regeringen.se](http://www.regeringen.se)

<sup>7</sup> Konstnärsnämnden, Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund, Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur, Svenska språknämnden, Sverigefinska språknämnden, Stiftelsen Carl och Olga Milles Lidingöhem, Stiftelsen Thielska galleriet och Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna.

<sup>8</sup> [www.kultur.nu](http://www.kultur.nu)

<sup>9</sup> I bilaga 7 finns kulturinstitutionerna som svarat listade.

<sup>10</sup> Den senaste rapporten för myndigheternas indikatorredovisning heter Ung idag 2006, Ungdomsstyrelsens skrifter 2006:3.

<sup>11</sup> På grund av det statistiska underlag som låg till grund för den rapporterade indikatorn belyser indikatorn enbart gruppen 16 till 25 år.

<sup>12</sup> Med utländsk bakgrund avsågs vid undersökningstillfället den som är född i ett annat land än Sverige eller har två föräldrar som är födda i ett annat land.

<sup>13</sup> Detta avsnitt bygger i huvudsak på Statsbidrag till ungdomsorganisationer – en översyn och konsekvensanalys av förändrade regler, Ungdomsstyrelsens skrifter 2005:7.

<sup>14</sup> Förra regeringen fördelade en miljard kronor till Riksidrottsförbundet som mellan 2004 och 2007 ska delas ut i lokala satsningar på idrottens barn- och ungdomsverksamhet.

<sup>15</sup> Se vidare i Riksidrottsförbundets statistik [www.rf.se/t3.asp?p=14549](http://www.rf.se/t3.asp?p=14549)

<sup>16</sup> Se statistiskt underlag till Unga och föreningsidrotten.

<sup>17</sup> Se PM hos Sveriges Kommuner och Landsting. Fritidsanläggningar i Sverige. Utvecklingen under 1990-talet, Svenska Kommunförbundet samt resultaten av Fritidsanläggningar i Sverige 2005.

<sup>18</sup> Rapport Inomhusanläggningen som resurs, Fritid & Turism Örebro, rapport 2003-06-13.

<sup>19</sup> Unga som inte erövat skolans framgångskod, det vill säga har svårt att klara skolans krav.

<sup>20</sup> Unga som erövat skolans framgångskod, det vill säga har lätt att klara skolans krav.

<sup>21</sup> Se vidare för begreppsdefinition Torgil Persson, Den kommunala musikskolans framväxt och turbulenta 90-tal, Institutionen för musikvetenskap, Göteborgs universitet, 2001, kapitel 1.

<sup>22</sup> Uppgifterna i detta avsnitt bygger dels på den statistik som Smok sammanställt samt på muntlig information från Smok. Statistiken finns på [www.smok.se](http://www.smok.se)

<sup>23</sup> Enligt Smok är verksamheterna i mindre kommuner oftare än i större städer förlagda under schemalagd skoltid i grundskolan.

<sup>24</sup> Ungdomsstyrelsen, enkäten Unga och föreningsidrotten, 2005.



## Kapitel 4

- <sup>1</sup> Ungdomsstyrelsen erbjuder landets kommuner att använda sig av ungdomsenkäten Lupp. Frågorna handlar bland annat om synen på inflytande, hur unga trivs i skolan, fritidsaktiviteter, arbete, hälsa och framtidsplaner. Lupp står för Lokal uppföljning av ungdomspolitik.
- <sup>2</sup> Enligt tre ungdomar som är aktiva i ungdomsrådet idag.
- <sup>3</sup> Hela målgruppen är 600 ungdomar (378 gymnasieungdomar och 220 högstadieungdomar) i Haparanda kommun.
- <sup>4</sup> LAN är en förkortning av Local Area Network, ett lokalt nätverk. Ungdomar kopplar ihop datorer i en lokal och kommunicerar och spelar spel.
- <sup>5</sup> Projektet kallas Ellen.
- <sup>6</sup> Det är de äldre killarna som har efterfrågat en motocrossbana och kommunen har nu investerat pengar i en bana som blir färdig sommaren 2007.
- <sup>7</sup> Detta har tagit många år då byggnaden är kulturmärkt och byråkratin snårig.
- <sup>8</sup> Ett tidigare sockerraffinaderi som senare blev ett av Sveriges största ostlager, med en yta på 25 000 kvadratmeter.
- <sup>9</sup> Genom bland annat ungdomsutbyte och volontärverksamhet via EU-programmet Ungdom.
- <sup>10</sup> Läs mer om Ung Kultur i detta kapitel.
- <sup>11</sup> Läs mer i exemplet från Västra Götalandsregionen.
- <sup>12</sup> Läs mer om UKM i exemplet Astrid Lindgrens Hembygd.
- <sup>13</sup> Leader är ett EU-program för landsbygdsutveckling som bygger på lokala initiativ och lokala beslut.
- <sup>14</sup> De regionala stödjepunkterna ska verka som specialister och pådrivare av den ungdomspolitiska utvecklingen. För mer information, se [www.ungdomsstyrelsen.se](http://www.ungdomsstyrelsen.se).
- <sup>15</sup> C.A.M.P. står för Creative & Active Meeting Point.
- <sup>16</sup> Hanna driver företaget Beatmania, hon är anställd till 50 procent på Rock City samt är koordinator för C.A.M.P. Hultsfred.
- <sup>17</sup> Rock City/Business Lab är ett bolag som ägs (51 procent) av föreningen Rockparty (Hultsfredsfestivalens grundare) och resten ägs av Hultsfreds Kommunala Industri AB. Business Lab tilldelades ett diplom av NUTEK i september 2006. Rock City fick priset för banbrytande entreprenörskap och kommer att representera Sverige i Bryssel i december 2006. Den svenska European Enterprise Awards jury har utsett Rock Citys bidrag som en av vinnarna i den nationella delen av European Enterprise Awards. Se [www.nutek.se](http://www.nutek.se) för mer information.
- <sup>18</sup> De är medarrangörer till Camp Spinn, som är ett mediekollo.
- <sup>19</sup> Astrid Lindgrens Hembygd finansierade projektet tillsammans med kommunen.
- <sup>20</sup> Ung i Norden.
- <sup>21</sup> European Youth Art Festival Network.
- <sup>22</sup> Genom Origo samordnas Värmdö kommuns insatser för ungdomar. Origo är ett samarbete mellan social-, barn- och ungdoms-, kultur- och gymnasieförvaltningarna.
- <sup>23</sup> Siffrorna är avrundade.
- <sup>24</sup> [www.varmdo.se](http://www.varmdo.se)
- <sup>25</sup> Rapport från en arbetsgrupp "Social ekonomi – en tredje sektor för välfärd, demokrati och tillväxt, 1999." I Social Ekonomi i Värmdö, Värmdö kommun 2006.
- <sup>26</sup> Centrum, Fosie, Hyllie, Husie, Limhamn-Bunkeflo, Kirseberg, Oxie, Rosengård, Södra Innerstaden och Västra Innerstaden.
- <sup>27</sup> Husie, Hyllie, Oxie, Södra Innerstaden och Västra Innerstaden.
- <sup>28</sup> Trygghetsutskottet, mötesplatsutskottet och arbetsmiljö/skolutskottet.
- <sup>29</sup> Skejtarnas förening.
- <sup>30</sup> Fem av dem var ALU-anställda.
- <sup>31</sup> Bryggeriets definition av en framtidsverkstad: Det är ett demokratiskt och kreativt arbetssätt som syftar till att få deltagarna att förverkliga sina visioner. Under arbetet formulerar man både sina farhågor och sina drömmar. Men man nöjer sig inte med det. Innan framtidsverkstaden slutar har alla som är med bestämt vad som behöver göras för att driva utvecklingen vidare. Men inte heller det räcker. Efter en tid träffas alla igen och berättar hur det gått. Framtidsverkstaden ska hjälpa människor att gå från ord till handling så att en förändring verkligen sker (<http://www.stapelbaddsparken.se/about.asp?id=11>).
- <sup>32</sup> [www.stapelbaddsparken.se](http://www.stapelbaddsparken.se)
- <sup>33</sup> Se vidare Det ser lite olika ut ... SOU 2006:45, s. 53.

<sup>35</sup> Se Tänka framåt, men göra nu SOU 2006:45 kap 4.3.

<sup>36</sup> [www.vgregion.se/vgrtemplates/Page\\_\\_\\_\\_\\_12194.aspx](http://www.vgregion.se/vgrtemplates/Page_____12194.aspx), sökning gjord 060905.

<sup>37</sup> Intervjuer utförda 16 augusti 2006 inom ramen för arbetet med Fokus 06 med Fredrik Anderman, samordnare för konst- och kulturutveckling vid Västra Götalandsregionen, Eira Högforsen kultursekretariatet Västra Götalandsregionen, Sofia Lubian, Kultur Ungdom.

<sup>38</sup> Alla typer av kulturaktiviteter samsas: teater, bildkonst, musikgenrer med flera.

## Kapitel 5

<sup>1</sup> Auditiva som radio och musikskivor; audiovisuella som tv, video, dvd och bio; tryckta som böcker, tidningar och tidskrifter; samt interaktiva som internet och digitala spel.

<sup>2</sup> Online kan betyda via det stationära eller mobila internet – det senare med hjälp av mobiltelefonen, en handdator eller portabel dator med nätverkskort för trådlös uppkoppling.

<sup>3</sup> Ett begrepp som ursprungligen avser olika dator- och operativsystem och därför är särskilt användbart för datorspel och internet men som börjat användas även för andra medier.

<sup>4</sup> Mediebarometern görs årligen sedan 1979, numera av Nordicom, Göteborgs universitet, och ger genomsnittsuppgifter för en genomsnittlig dag (i vissa fall också vecka och månad) under året baserat på telefonintervjuer under 28 utspridda dagar med ett obundet slumpmässigt urval av befolkningen 9–79 år. Intervjuerna avser främst medieanvändning under gårdagen varvid intervjupersonerna får tala om ifall de använde mediet och i så fall uppskatta hur lång tid de ägnade åt det. År 2005 intervjuades totalt 3 436 personer av ett nettourval om 5 223 personer (och ett bruttourval på 5 860 personer). Bortfallet var alltså 41 procent av bruttourvalet och 34 procent av nettourvalet. Liksom i andra urvalsundersökningar är siffrorna omgärdade av sedvanliga felkällor och därför estimationer av hur det ser ut i befolkningen. Olika metoder kan också ge upphov till olika resultat. Siffrorna ska alltså inte tolkas som exakta motsvarigheter till verkliga förhållanden i populationen utan snarare som relativa tendenser.

<sup>5</sup> Antingen via uppkoppling i telefonnätet, så kallat ISDN eller ASDL, eller via bredband genom kabel eller satellit.

<sup>6</sup> Den tid de använder till tittande, lyssnande, läsande och bruk av interaktiva medier ihopslaget.

<sup>7</sup> Under de två år som Mediebarometern redovisat sådana uppgifter.

<sup>8</sup> Oftare män och oftare personer som varken har angivit att de studerar eller arbetar.

<sup>9</sup> Till exempel chatta, lyssna på musik eller söka juridisk information.

<sup>10</sup> Historia, politik, litteratur, naturvetenskap, utbildning, teater, liksom i viss mån ekonomi och nyheter.

<sup>11</sup> Enligt den tidigare nämnda mer socialt legitima definitionen.

<sup>12</sup> <http://www.vaikuttamo.net>

<sup>13</sup> Enligt sajten själv samlar den 1 200 000 människor varje vecka, [www.lunarstorm.se](http://www.lunarstorm.se) 2006.

<sup>14</sup> I det sistnämnda avseendet, se till exempel det nu världsomspännande kollektivet Independent Media Center, <http://www.indymedia.org>, som startade i Seattle 1999 för att rapportera om protesterna mot WTO, the World Trade Organization. Detta kollektiv omfattar dock även vuxna journalister.

<sup>15</sup> För en sammanställning av många webbsidor för barn, ungdomar och vuxna, se <http://www.internetliv.se>

<sup>16</sup> Till exempel von Feilitzen & Carlsson 1999, von Feilitzen & Bucht 2001, Carlsson & von Feilitzen 2006.



# REFERENSER OCH LITTERATUR

- Abrahamsson, K. (2002). "Ungdomsforskning på glid? Några eftertankar." I B. Nygård (Red.) *Ungdomsforskning. Skilda världar och värderingar*. Stockholm, FAS.
- Andersson, M. B. (2005). *Allestådes närvarande kunskap. Om webbplatser som informativt stöd*. Stockholm, KTH, Datavetenskap och kommunikation.
- Andersson, S. & Klosterberg, C. (2003). *Ungt entreprenörskap - ungas föreställningar av företagsamhet i Astrid Lindgrens hembygd*, Växjö universitet.
- Barnombudsmannen (2006a). "Konst, hur man lever, och lite annat". *Barns och ungas tankar och åsikter om kultur*. Stockholm, Barnombudsmannen rapporterar BR 2006:03.
- Barnombudsmannen (2006b). *Fritid för barn och unga med funktionshinder*, Stockholm, Handikappförbundens samarbetsorgan.
- Berggren, H. (1995). *Seklets ungdom. Retorik, politik och modernitet 1900-1939*. Stockholm, Tiden.
- Bjurström, E. (1998). "Den moderna ungdomspolitiken och ungdomars fritidskulturer." I O. Zetterberg (Red.) *Fritid i ny tid*. Stockholm, Sober/Stockholms stads kultur- och idrottsförvaltning.
- Bjurström, E. & Fornäs, J. (1993). "Ungdomskultur i Sverige." I U. Himmelstrand & G. Svensson (Red.) *Sverige - vardag och struktur. Sociologer beskriver det svenska samhället*. Stockholm, Norstedt.
- Blomdahl, U. (1998). "Fritidens dolda läroplan. En studie av resursfördelningen mellan män och kvinnor." I O. Zetterberg (Red.) *Fritid i ny tid*. Stockholm, Sober/Stockholms stads kultur- och idrottsförvaltning.
- Blomdahl, U. & Elofsson, S. (2003). *Får flickorna de sämsta träningstiderna?* Forskningsenheten Stockholms stad.
- Bolin, G. (2004). "Mobiltelefon och mobilgeneration. Mobilen som gemenskapande och individualiserande medium." I S. Holmberg & L. Weibull (Red.) *Ju mer vi är tillsammans. Tjugosju kapitel om politik, medier och samhälle*. SOM-undersökningen 2003, SOM-rapport nr 34. Göteborgs universitet, SOM-institutet, s. 329-342.
- Burn, A. (2006). inlägg vid EU Media Literacy Expert Group, möte i Bryssel den 29 september 2006 (författaren var närvarande) - se även Andrew Burns forskning vid Institute of Education, London University, på: [http://ioe.webservers.ioe.ac.uk/ioe/cms/get.asp?cid=4441&4441\\_0=4988](http://ioe.webservers.ioe.ac.uk/ioe/cms/get.asp?cid=4441&4441_0=4988)
- Carlsson, M. (1996). "Fritid som ett sinnestillstånd för lärande och utveckling." I C. Nyberg (Red.) *Riv reviren och realisera ungdomspolitiken*. Stockholm, Svenska kommunförbundet.
- Carlsson, U. & von Feilitzen, C. (Eds.) *In the Service of Young People? Studies and Reflections on Media in the Digital Age. Yearbook 2005/2006*. Göteborg University, The International Clearinghouse on Children, Youth and Media, Nordicom.
- Danielsen, A. (2006). *Behaget i kulturen. En studie av konst- og kulturpublikum*. Oslo, Norsk kulturråd.
- Dunkel, E. (2005). "Nätkulturer - vad gör barn och unga på Internet?", *Tidskrift för lärarutbildning och forskning*, Umeå universitet, årg 12, nr 1-2, s. 41-49.
- Ekerwald, H. (2002). "Underordningens dilemma för unga kvinnor i ungdomsforskningen" Nygård, B. (Red.) *Ungdomsforskning. Skilda världar och värderingar*. Stockholm, FAS.
- Enochsson, A. B. (2005). "Ett annat sätt att umgås - yngre tonåringar i virtuella gemenskaper", *Tidskrift för lärarutbildning och forskning*, Umeå universitet, årg 12, nr 1-2, s. 81-99.
- EU Media Literacy Expert Group, möte i Bryssel den 29 september 2006 (författaren var närvarande).
- von Feilitzen, C. (2000). "Sveriges Television, Sveriges Radio och publikens ålder. Några reflexioner." I *Hela Sveriges radio och tv - en antologi om framtidens public service-uppdrag*. Rapport från Utredningen om radio och tv i allmänhetens tjänst (Ku 1999:08), Stockholm, Norstedts, s. 67-85.
- von Feilitzen, C. & Bucht, C. (2001). *Outlooks on Children and Media. Child Rights, Media Trends, Media Research, Media Literacy, Child Participation, Declarations*. Yearbook 2001. Göteborg University, The UNESCO International Clearinghouse on Children and Violence on the Screen, Nordicom.
- von Feilitzen, C. & Carlsson, U. (Eds.) (1999). *Children and Media. Image, Education, Participation*. Yearbook 1999. Göteborg University, The UNESCO International Clearinghouse on Children and Violence on the Screen, Nordicom.
- von Feilitzen, C., Filipson, L., Rydin, I. & Schyller, I. (1989). *Barn och unga i medieåldern. Fakta i ord och siffror*. Stockholm, Rabén & Sjögrens förlag.
- von Feilitzen, C. & Petrov, P. (1998). "Barns och ungdomars medieanvändning 1996", *MedieNotiser, nr 2: Barn och ungdomar i det nya medielandskapet. Statistik och analys*. Göteborgs universitet, NORDICOM-Sverige, s. 25-39.
- Fornäs, J. (1994). "Ungdom, kultur och modernitet." I J. Fornäs (Red.) *Ungdomskultur i Sverige*. Stockholm, B. Östlings bokförlag Symposion.

- Handikappombudsmannen, (2004). *Diskriminering och tillgänglighet*, Handikappombudsmannens rapport till Diskrimineringskommittén.
- Holm Sørensen, B. & Jessen, C. (2000). "It Isn't Real. Children, Computer Games, Violence and Reality." In Cecilia von Feilitzen & Ulla Carlsson (Eds.) *Children in the New Media Landscape. Games, Pornography, Perceptions*. Yearbook 2000. Göteborg University, The UNESCO International Clearinghouse on Children and Violence on the Screen, Nordicom, s. 119–122.
- Inomhusanläggningen som resurs* (2003). rapport från Örebro kommun Fritid & Turism 2003-06-13.
- Iordanoglou, D. (2005). *Ursprungsglöd och värmedöd. Om de nationella kulturpolitiska målen i den lokala kulturpolitiken*. Stockholm, Sveriges kommuner och landsting.
- <http://www.indymedia.org> (30 september 2006)
- <http://www.internetliv.se> (30 september 2006)
- <http://www.lunarstorm.se> (30 september 2006)
- <http://www.vaikuttamo.net> (17 januari 2006)
- Johnsson-Smaragdi, U. (2001). "Media Use Styles Among the Young." In S. Livingstone & M. Bovill (Eds.) *Children and Their Changing Media Environment. A European Comparative Study*. Mahwah, NJ, Lawrence Erlbaum, s. 113–139.
- Kangas, O. (1997). "Self-interest and the common good: impact of norms, selfishness and context in social policy opinions." *1 Journal of Socio-Economics*, vol. 26(5): 475-498.
- Karlsson, D. (2003). *En chimär av endräkt*. Göteborgs universitet.
- Karlsson, L-G., Eriksson, J. & Dahlgren, A. (2000). *Rum för ung kultur. Recept på PITA till var dag och fest*. Umeå, Umeå universitet.
- Kline, S. (2000). "Killing Time? A Canadian Meditation on Video Game Culture." In C. von Feilitzen & U. Carlsson (Eds.) *Children in the New Media Landscape. Games, Pornography, Perceptions*. Göteborg University, The UNESCO International Clearinghouse on Children and Violence on the Screen, Nordicom, s. 35–59.
- Kotilainen, S. (2006). Young People as Local Agents on the Net. Paper presented at the 9th Nordic Youth Research Information Symposium, 12–14 January, 2006, Södertörn University College, Stockholm (<http://www.sh.se/nyris> 9 – se **Programme and Book of Abstracts**, s. 38).
- Lager, A. & Bremberg, S. (2005). *Hälsoeffekter av tv- och datorspelande. En systematisk genomgång av vetenskapliga studier*. Stockholm, Statens folkhälsoinstitut (tillgänglig på [http://www.fhi.se/upload/ar2005/rapporter/r200518barn\\_dataspel0504.pdf](http://www.fhi.se/upload/ar2005/rapporter/r200518barn_dataspel0504.pdf)).
- Larsson, K. (2004). "Children's On-line Life – and What Parents Believe. A Survey in Five Countries." In C. von Feilitzen and U. Carlsson (Eds.) (2004) *Promote or Protect? Perspectives on Media Literacy and Media Regulations*. Yearbook 2003. Göteborg University, The International Clearinghouse on Children, Youth and Media, Nordicom, s. 113–119.
- Livingstone, S., Holden, K.J. & Bovill, M. (1999). "Children's Changing Media Environment. Overview of a European Comparative Study." In C. von Feilitzen & U. Carlsson (Eds.) *Children and Media. Image, Education, Participation*. Göteborg University, The UNESCO International Clearinghouse on Children and Violence on the Screen, Nordicom, s. 39–63.
- McChesney, R.W. (2002). "Children, Globalization, and Media Policy." In C. von Feilitzen & U. Carlsson (Eds.) (2002) *Children, Young People and Media Globalisation*. Yearbook 2002. Göteborg University, The UNESCO International Clearinghouse on Children, Youth and Media, Nordicom, s. 23–31.
- Medierådet (2005). *Ungar & Medier 2005. Fakta om barns och ungas användning och upplevelser av medier*. Stockholm, Utbildnings- och kulturdepartementet.
- Mediaappro* (2006). *The Appropriation of New Media by Youth* (<http://www.mediaappro.org> – ett EU-finansierat projekt).
- Montgomery, K.C. (2001a). "Digital Kids. The New On-Line Children's Consumer Culture." In D.G. Singer & J. L. Singer (Eds.) *Handbook of Children and the Media*. Thousand Oaks, Sage Publications, s. 635–650.
- Montgomery, K.C. (2001b). Föredrag vid 3<sup>rd</sup> World Summit on Media for Children, 23–26 mars 2001, Thessaloniki, Grekland.
- Nikken, P. (2000). "Boys, Girls and Violent Video Games. The Views of Dutch Children." In C. von Feilitzen & U. Carlsson (Eds.) *Children in the New Media Landscape. Games, Pornography, Perceptions*. Yearbook 2000. Göteborg University, The UNESCO International Clearinghouse on Children and Violence on the Screen, Nordicom, s. 93–102.
- Nordicom-Sveriges Internetbarometer 2005* (2006). Göteborgs universitet, Nordicom-Sverige, MedieNotiser nr 2 (tillgänglig på <http://www.nordicom.gu.se>).
- Nordicom-Sveriges Mediebarometer 1996* (1997). Göteborgs universitet, Nordicom-Sverige, MedieNotiser nr 1.
- Nordicom-Sveriges Mediebarometer 2005* (2006). Göteborgs universitet, Nordicom-Sverige, MedieNotiser nr 1.
- Nilsson, P. (1994). *Den allvarsamma fritiden. En litteraturstudie av undersökningar om barns och ungdomars fritids- och kulturvanor*. Stockholm, Statens ungdomsråd.

- Nilsson, P. (1996). "Fritiden i ett föränderligt samhälle." I C. Nyberg (Red.), *Riv reviren och realisera ungdomspolitik. Nio inlägg i kultur- och fritidsdebatten*. Stockholm, Svenska kommunförbundet.
- Nilsson, P. (1998). *Fritid i skilda världar. En undersökning om ungdomar och fritid i ett nationellt och kontextuellt perspektiv*. Stockholm, Ungdomsstyrelsens utredningar 11.
- Nyberg, C. (1995). *Kultur och fritid – krock eller möte? En analys av kommunala sammanslagningar*. Stockholm, Svenska kommunförbundet.
- Nyberg, C. (1996). "En jämställd kultur- och fritidsverksamhet?" I C. Nyberg (Red.) *Riv reviren och realisera ungdomspolitik. Nio inlägg i kultur- och fritidsdebatten*. Stockholm, Svenska kommunförbundet.
- Olson, H.-E. (1992). *Staten och ungdomens fritid: kontroll eller autonomi?* Lund, Studentlitteratur.
- Olsson, T. (2006). "Active and Calculated Media Use Among Young Citizens: Empirical Examples From a Swedish Study." In D. Buckingham & R. Willett (Eds.) *Digital Generations. Children, Young People, and New Media*. Mahwah, New Jersey & London, Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, s. 115–130.
- Onsér-Franzén, J. (1992). *Kulturernas kamp. En etnologisk undersökning om kommunala politiker, deras syn på kultur och utformning av praktisk kulturpolitik i en medelstor svensk kommun 1978–1985*. Göteborg, Etnologiska föreningen i Västsverige.
- Persson, T. (2001) *Den kommunala musikskolans framväxt och turbulenta 90-tal*. Skrifter från Institutionen för musikvetenskap/ Göteborgs universitet.
- Petrov, P. (2000). *Stockholmsungdomars Internetanvändning*. Stockholm, Kungliga Tekniska Högskolan, CID.
- Petrov, P. & von Feilitzen, C. (2005). *Virtuellt rum och socialt rum. Om IT i vardagslivet*. Huddinge, Mediestudier vid Södertörns högskola 2005:3 (även tillgänglig i Digitala Vetenskapliga Arkivet, <http://www.diva-portal.org/sh/reports/abstract.xsql?dbid=603>).
- Polak, M. (2006). "It's a gURL Thing: Community Versus Commodity in Girl-Focused Netspace." In D. Buckingham & R. Willett (Eds.) *Digital Generations. Children, Young People, and New Media*. Mahwah, New Jersey & London, Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, s. 177–191.
- Proposition (1996/97:3). *Kulturpolitik*. Stockholm, Riksdagen.
- Proposition (1999/2000/79). *Från patient till medborgare*. Stockholm, Riksdagen.
- Proposition (2004/05:2). *Makt att bestämma – rätt till välfärd*. Stockholm, Riksdagen.
- Reklaminfarkt* (2005). Program från den amerikanska public service-kanalen PBS sänt i SVT 1 under rubriken *Dokument utifrån* den 17 mars 2005 kl 22.00 med repris i SVT 2 den 21 mars 2005 kl. 16.25.
- Riksidrottsförbundet (2004). *Idrottsanläggningar – en resurs för alla*. Riksidrottsförbundet.
- Rädda Barnen (2002). *Musik om du är rik? – en kartläggning av avgifterna till kommunala musikskolan*. Rädda Barnen.
- Sakamoto, A. (2000). "Video Games and Violence. Controversy and Research in Japan." In C. von Feilitzen & U. Carlsson (Eds.) *Children in the New Media Landscape. Games, Pornography, Perceptions*. Yearbook 2002. Göteborg University, The UNESCO International Clearinghouse on Children and Violence on the Screen, Nordicom, s. 61–77.
- Scheidt, L. A. (2006). "Adolescent Diary Weblogs and the Unseen Audience." In D. Buckingham & R. Willett (Eds.) *Digital Generations. Children, Young People, and New Media*. Mahwah, New Jersey & London, Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, s. 193–210.
- Sjöberg, U. (2002). *Screen Rites: A study of Swedish young people's use and meaning-making of screen-based media in everyday life*. Lund, Lunds universitet, Lund Studies in Media and Communication 5.
- Sjöberg, A. (2006). *Bibeln på mina egna villkor. En studie av medierade kontakter med bibeln med särskilt avseende på ungdomar och Internet*. Uppsala universitet, Acta Universitatis Upsaliensis.
- Statens kulturråd (1998). *Funktionshinderades tillgång till kultur Kartläggning och handlingsprogram*, Stockholm, Rapport från Statens kulturråd 1998:3.
- Statens kulturråd (2005). *Kulturen i siffror 2005:5, Studieförbunden 2004*, Stockholm, Kulturrådet.
- Statens kulturråd (2006). *Kulturen i siffror 2006:3*, Stockholm, Kulturrådet.
- Sundén, J. (2003). *Material Virtualities: Approaching Online Textual Embodiment*. New York, Peter Lang Publishing.
- Sveningsson, M. (2004). "Young women's gender- and identity work in a Swedish web community", refereegranskat konferensbidrag publicerat i: *Internet Research 5.0: Ubiquity? International and Interdisciplinary Conference of the Association of Internet Researchers at the University of Sussex, England, 19–22nd September 2004*.
- Svensson, A. (2002). *Studiecirkeldeltagarna 2000? Rapport från en studie av deltagare i studieförbundens studiecirkelverksamhet studieåret 2000*, Stockholm, Folkbildningsrådet.

- Sveriges Musik- och Kulturskoleråd (2004). *Funktionshinder - hinder eller möjlighet i kommunala musik- och kulturskolan*. SMOK.
- SOU (1972:66). *Ny kulturpolitik*. Stockholm.
- SOU (1991:12). *Ungdom och makt*. Stockholm, Allmänna förlaget.
- SOU (1994:77). *Tillvarons trösklar*. Stockholm, Norstedt.
- SOU (1995:84). *Kulturpolitikens inriktning*. Stockholm, Fritzes.
- SOU (1995:85). *Tjugo års kulturpolitik 1974–1994*. Stockholm, Fritzes.
- SOU (1996:3). *Fritid i förändring. Om kön och fördelning av fritidsresurser*. Stockholm, Fritzes.
- SOU (1996:111). *Bevakad övergång. Åldersgränser för unga upp till 30 år*. Stockholm, Fritzes.
- SOU (1997:71). *Politik för unga*. Stockholm, Stockholm, Fritzes.
- SOU (1998:76). *Idrott och motion för livet*. Stockholm, Fritzes.
- SOU (2003:118). *Allmänna samlingslokaler – demokrati, kultur, utveckling*. Stockholm, Fritzes.
- SOU (2004:30). *Folkbildning i brytningstid – en utvärdering av studieförbund och folkhögskola*. Stockholm, Fritzes.
- SOU (2004:51). *Vem får vara med? En belysning av folkbildningens relation till icke deltagande*. Stockholm, Fritzes.
- SOU (2005:1). *Radio och TV i allmänhetens tjänst – Riktlinjer för en ny tillståndperiod*. Stockholm, Fritzes.
- SOU (2006:45). *Tänka framåt, men göra nu. Så stärker vi barnkulturen*. Stockholm, Fritzes.
- Statens kulturråd/SCB (1998). *Barns och ungdomars kultur*. Stockholm, Statens kulturråd/SCB.
- Statens kulturråd (2002). *Kulturstatistik 2002*. Stockholm, Statens kulturråd.
- Statistiska Centralbyrån (2005). *Ungdomars ekonomiska välfärd – inkomst, sysselsättning och välfärd*. Stockholm, SCB.
- Sundén, J. (2003). *Material Virtualities: Approaching Online Textual Embodiment*. New York, Peter Lang Publishing.
- Sveningsson, M. (2004). "Young women's gender- and identity work in a Swedish web community", referensgranskat konferensbidrag publicerat i: *Internet Research 5.0: Ubiquity? International and Interdisciplinary Conference of the Association of Internet Researchers at the University of Sussex, England, 19–22nd September 200*.
- Sveriges Kommuner och Landsting, *Fritidsanläggningar i Sverige*, opub. PM.
- Sveriges Kommuner och Landsting, (2004). *Om kultur- och fritidssektorerna*, opub. PM.
- Sveriges Kommuner och Landsting, (2005). *Fritidsanläggningar i Sverige 2005*, opub. PM.
- Svenska kommunförbundet (1979). *Börja med barnen! En skrift om barn- och ungdomskultur i kommunerna*. Stockholm, Svenska kommunförbundet.
- Svenska kommunförbundet (2001). *Krafter i samspel. Om lokal kultur- och fritidspolitik – erfarenheter och slutsatser*. Stockholm, Svenska kommunförbundet.
- Svenska kommunförbundet (2002). *Verksamhet utan avsikt? En debattskrift om öppen ungdomsverksamhet och kommunala prioriteringar*. Stockholm, Svenska kommunförbundet.
- Svenska kommunförbundet (2004). *Om kultur- och fritidssektorerna. Kostnader*. Stockholm, Svenska kommunförbundet ([www.skl.se](http://www.skl.se)).
- Trondman, M. (1996). "Omöjlig kulturpolitik och kulturpolitik som möjlighet." I C. Nyberg (Red.). *Riv reviren och realisera ungdomspolitiken. Nio inlägg i kultur- och fritidsdebatten*. Stockholm, Svenska kommunförbundet.
- Trondman, M. (2003). *Unga vuxna. Kulturmönster och livschanser. En empirisk översikt*. Växjö, Centrum för kulturforskning.
- Törnquist, Stefan (2002). *Att leva och verka i Astrid Lindgrens hembygd*. En enkätundersökning av ungas människors attityder till Leaderområdet Astrid Lindgrens hembygd. Dalarnas forskningsråd.
- Ungdomsstyrelsen (1996). *Krokig väg till vuxen. En kartläggning av ungdomars livsvillkor*. Stockholm, Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen (1999). *Svensk ungdomspolitik – en underlagsrapport inför en bedömning inom Europarådet*. Stockholm, Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen (2001). *Växa i rocken – ungdomar, musik och upplevelseindustrin*. Stockholm, Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen (2001:21). *Bara vara – mötesplatser på ungas villkor*. Stockholm, Ungdomsstyrelsen rapporter.
- Ungdomsstyrelsen (2003:1). *De kallar oss unga. Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsstudie 2003*. Stockholm, Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen (2005:1). *Arenor för alla. En studie om ungas kultur- och fritidsvanor*. Stockholm, Ungdomsstyrelsen.



- Ungdomsstyrelsen (2005:7). *Statsbidrag till ungdomsorganisationer*, Stockholm, Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen (2005:9). *Unga och föreningsidrotten*. Stockholm, Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen (2006:2). *New Game. Om unga och datorspel*. Stockholm, Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen (2006:3). *Ung idag 2006 En beskrivning av ungdomars villkor* Stockholm, Ungdomsstyrelsen.
- Viiroman, A. (1996). "Ungdomspolitik – vad är det?" I C. Nyberg (Red.) *Riv reviren och realisera ungdomspolitik. Nio inlägg i kultur- och fritidsdebatten*. Stockholm, Svenska kommunförbundet.
- Wikhall, M. (2003). "Kultur och regional attraktivitet." I S. Sörlin (Red.) *Kulturen i kunskapsområdet. Om kultursektorns tillväxt och kulturpolitikens utmaningar*. Stockholm, SISTER.
- Ågren, P-O. (1998). *Att förstå virtualisering*. Umeå, Umeå universitet, Research reports in informatics (licentiatavhandling), citerad i Enochsson 2005.
- Öhlund, T. (1994). "Diskurser i svensk ungdomskulturforskning." I T. Öhlund, & G. Bolin, (Red.), *Ungdomsforskning – kritik, reflektioner och framtida möjligheter*. Stockholm, Ungdomskultur vid Stockholms universitet.
- Öhlund, T. (2002). "Splittrad ungdomsforskning. Dagens ungdomar är både äldre och yngre." I B. Nygård (Red.) *Ungdomsforskning. Skilda världar och värderingar*. Stockholm, FAS.



**BILAGOR**

# Bilagor 1–7

<b>S. 216</b>	<b>Bilaga</b>	<b>1</b>	Projektarbetet
<b>S. 217</b>	<b>Bilaga</b>	<b>2</b>	Referensgrupp och samrådsgrupp
<b>S. 218</b>	<b>Bilaga</b>	<b>3</b>	Regeringsuppdraget
<b>S. 221</b>	<b>Bilaga</b>	<b>4</b>	Lupp-statistik
<b>S. 223</b>	<b>Bilaga</b>	<b>5</b>	Kultur- och fritidsvaneundersökning
<b>S. 234</b>	<b>Bilaga</b>	<b>6</b>	Enkät
<b>S. 237</b>	<b>Bilaga</b>	<b>7</b>	Institutioner som svarat på Ungdomsstyrelsens enkät



# Bilaga I

## Projektarbetet

**På Ungdomsstyrelsen har uppdraget med den kvalitativa analysen genomförts inom verksamhetsområdet Nationell och kommunal ungdomspolitik.**

### **Projektgruppen har bestått av:**

Inger Ashing	chef för verksamhetsområdet
Jonas Bromander	utredare
Lidija Kolouh	utredare, projektledare
Ola Sjöberg	utredare, projektledare
Nils-Olof Zethrin	utredare, projektledare

### **Externa forskare:**

Anna Kåring Wagman har skrivit delar av kapitel 1.  
Cecilia von Feilitzen har skrivit kapitel 5.

# Bilaga 2

## Referensgrupp och samrådsgrupp

**Ungdomsstyrelsen arbetar ofta med referensgrupper och samverkar med myndigheter och organisationer i sin verksamhet och i sina uppdrag. I detta uppdrag har experter från forskarsamhället, organisationer och myndigheter bidragit mycket till arbetet med Fokus 06. Ett stort tack till er alla!**

### Referensgruppens arbete

- Referensgruppen har läst underlag i förväg för att kunna ha synpunkter på slutsatser och förslag.
- Referensgruppen bidrog med kunskap från egen aktuell forskning eller utifrån praktisk verksamhet och erfarenhet.
- Referensgruppen bidrog med olika perspektiv.

### Representanter i referensgruppen

Stig Elofsson (forskare, Institutionen för socialt arbete Stockholms universitet)  
Kristina Engwall (historiker, Institutet för Framtidsstudier)  
Björn Gardarsson (chef Folkets Hus, Rinkeby)  
Rolf Josefsson (utvecklingschef, Studieförbundet)  
Dag Krafft, SMoK (kanslichef, Föreningen Sveriges Musik och Kulturskolor)  
Lars Lagergren (forskare, idrottsvetenskap, Lärarutbildningen, Malmö högskola)  
Anna Lund (doktorand Sociologiska institutionen, Växjö universitet)  
Hans-Erik Olsson (forskare, Fritidsvetenskapligt centrum)  
Eva Stockfelt (Göteborgs Stad, Idrott- och föreningsförvaltningen)  
Eva Svedling (programhandläggare, Rädda Barnen)

### Representanter i samverkansgruppen

I Ungdomsstyrelsens uppdrag står att arbetet ska genomföras i samråd med Barnombudsmannen, Statens kulturråd, Medierådet, Riksidrottsförbundet, Sveriges Kommuner och Landsting, Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer samt regeringens kommitté Aktionsgruppen för barnkultur. Ungdomsstyrelsen bjöd in dessa och de som deltog var:

Barnombudsmannen, Henrik Ingrids  
Statens kulturråd, Therese Reitan, Cay  
Corneliuson, Mikael Matz  
Riksidrottsförbundet, Anders Lundin  
Sveriges Kommuner och Landsting, Fredrik  
Gunnarsson  
Landsrådet för Sveriges ungdoms-  
organisationer, Åsa Bjerling  
Regeringskommittén Aktionsgruppen för  
barnkultur, Kerstin Olander

Ungdomsstyrelsen har även fört dialog med Tankesmedjan som är en diskussionsgrupp för kultur- och fritidsfrågor som Ungdomsstyrelsen har startat i samarbete med Sveriges Kommuner och Landsting.

# Bilaga 3

## Regeringsuppdraget

### Utbildnings- och kulturdepartementet

Regeringsbeslut II:23

2005-12-15 U2005/9375/UNG

Ungdomsstyrelsen  
Box 17801  
118 Stockholm

### Uppdrag till Ungdomsstyrelsen att genomföra en tematisk analys inom huvudområdet kultur och fritid

#### Ärendet

Regeringen föreslår i propositionen Makt att bestämma – rätt till välfärd (prop.2004/05:2) att den nationella ungdomspolitikens övergripande mål skall vara att ungdomar skall ha verklig tillgång till välfärd och att ungdomar ska ha verklig tillgång till makt. Vidare föreslår regeringen att analys, samordning och redovisning för att uppnå dessa mål skall ske inom fem huvudområden, varav ett huvudområde omfattar kultur och fritid. Riksdagen har godkänt vad regeringen föreslagit om mål och huvudområden för den nationella ungdomspolitikerna (bet.2004/05:KrU2, rskr.2004/05:94).

I propositionen anges att det bör genomföras årliga tematiska och kvalitativa analyser av utvecklingen av ungdomars levnadsvillkor avseende välfärd och makt inom ett eller flera utvalda huvudområden.

Ungdomsstyrelsen redovisade i maj 2005 en studie om ungas kultur- och fritidsvanor, Arenor för alla (Ungdomsstyrelsens skrifter 2005:1). Rapporten bygger på en enkätundersökning och intervjuer med 16- åringar och 22-åringar på fyra orter i Sverige som genomfördes 2002. I studien görs jämförelser med en liknande undersökning som genomfördes 1996. Studien visar bl.a. på att olikheterna i ungdomarnas fritidsvanor är mycket stora beroende på lokala variationer i fråga om utbud och traditioner och de olika livsvillkor som förekommer bland ungdomar. Liknande slutsatser drar även Aktionsgruppen för barnkultur (Ku 2004:07) i sin kartläggning av barnkulturen i Sverige.

## Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt Ungdomsstyrelsen att genomföra en kvalitativ analys av utvecklingen av ungdomars levnadsvillkor avseende välfärd och makt inom huvudområdet kultur och fritid. Huvudområdet omfattar främst ungdomars deltagande i kulturlivet, ungdomars skapande, ungdomars tillgång till olika typer av mötesplatser och ungdomars deltagande i ungdomsorganisationer, idrottsföreningar och annat föreningsliv. Analys skall behandla gruppen ungdomar mellan 13 och 25 år.

I den tematiska analysen skall ingå beskrivning av ungdomars tillgång till fritids- och kulturaktiviteter samt ungdomars önskemål om fritidsaktiviteter. Analysen skall leda fram till förslag till insatser för att förbättra ungdomars tillgång till en utvecklande och varierad fritid.

1. Utbudsanalys: Analys av skillnader i ungdomars tillgång till fritidsaktiviteter, och kulturella aktiviteter samt möjligheter till kulturellt utövande regionalt och/eller kommunalt. Förekomsten av fritids- och ungdomsgårdar samt ungdomshus skall särskilt analyseras. Vidare bör antalet personer fördelade efter yrke/utbildning, som arbetar med ungdomars kultur och fritid på kommunal nivå redovisas. En särskild analys skall göras av olika kulturinstitutioners betydelse för ungdomars kulturkonsumtion och deras eget skapande. Denna analys skall även inkludera ungdomars medievanor och mediernas betydelse för olika kultur- och fritidsaktiviteter. Analysen bör om möjligt belysa skillnader i ungdomars levnadsvillkor beroende på kön, inrikes/utrikes födda, socioekonomisk bakgrund, ålder, geografisk hemvist samt eventuella funktionshinder.

2. Efterfrågeanalys: I efterfrågeanalysen skall ingå en redovisning av ungdomars uppfattning om utbudet av fritids- och kulturaktiviteter. Vidare bör belysas vilka fritids- och kulturaktiviteter som ungdomar efterfrågar men som inte finns och vilka möjligheter ungdomar har att påverka utbudet av och innehållet i fritids- och kulturaktiviteter. Analysen bör om möjligt belysa skillnader i ungdomars levnadsvillkor beroende på kön, inrikes/utrikes födda, socioekonomisk bakgrund, ålder, geografisk hemvist samt eventuella funktionshinder.

3. Slutsatser: Analysen skall leda fram till identifiering av väsentliga positiva områden och problemområden i förhållande till ungdomars välfärd och makt inom området kultur och fritid. I analysen skall läggas fram förslag till insatser, inom ramen för befintligt statligt åtagande, för en bättre överensstämmelse mellan ungdomars efterfrågan av kultur- och fritids-



aktiviteter och utbudet av dessa aktiviteter. En särskild fråga att uppmärksamma är utvecklingen av det offentliga roll inom kultur- och fritidsområdet mot bakgrund av den starka tillväxten av det kommersiella utbudet av kultur- och fritidsverksamheter för ungdomar. Ungdomsstyrelsens redovisning skall även uppmärksamma exempel på verksamheter och metoder som lyckats väl med att erbjuda kultur- och fritidsaktiviteter som attraherar ungdomar.

Den tematiska analysen ska genomföras i samråd med Barnombudsmannen, Statens kulturråd, Aktionsgruppen för barnkultur (Ku 2004:07), Medierådet (U 1990:03), Riksidrottsförbundet, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) samt landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU).

Om analysen rymmer förslag som medför ökade utgifter för stadsbudgeten skall förslag till finansiering lämnas.

Uppdraget skall redovisas till Utbildnings- och kulturdepartementet senast den 30 november 2006.

För genomförandet av uppdraget skall Regeringskansliet efter rekvisition av Ungdomsstyrelsen utbetala 300 000 kronor till Ungdomsstyrelsen från det under utgiftsområde 17 uppförda anslaget 29:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet, anslagspost 7 Till regeringens disposition.

Ungdomsstyrelsen skall senast den 31 december 2006 till Utbildnings- och kulturdepartementet redovisa hur medlen har använts. Medel som inte har förbrukats skall återbetalas till Utbildnings- och kulturdepartementet.

På regeringens vägnar

Lena Hallengren

Gudrun Dahlberg

**Kopia till**

Finansdepartementet/BA  
Utbildnings- och kulturdepartementet  
Förvaltningsavdelningen  
Aktionsgruppen för barnkultur  
Barnombudsmannen  
Statens kulturråd  
Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer

# Bilaga 4

## Lupp-statistik

### Bilaga 4.1 Kommuner som gjorde Lupp-undersökningar 2005

Kommun	Högstadiet				Gymnasiet			
	Års-kurs	Antal i urval	Svar	Svars-frekvens	Års-kurs	Antal i urval	Svar	Svars-frekvens
Arjeplog	7-9	121	106	87,6	1-3	229	116	50,7
Bengtstors	8	157	142	90,4	2	184	117	63,6
Bromölla	8	203	163	80,3	2	255	159	62,4
Eksjö	8	265	175	66,0	1 och 3	657	465	70,8
Forshaga	7-9	575	401	69,7	1-3	350	137	39,1
Hagfors	8	181	164	90,6	2	170	123	72,4
Halmstad	-	-	-	-	2	1149	993	86,4
Haparanda	7-9	806	295	36,6	1-3	374	230	61,5
Hedemora	7-9	772	639	82,8	1-3	678	396	58,4
Hofors	7-9*	450	426	94,7	3	461	267	57,9
Hultsfred	8	200	181	90,5	1 och 2	341	279	81,8
Lidköping	9	582	513	88,1	2	563	447	79,4
Ludvika	7-9	1117	1038	92,9	1-3	928	622	67,0
Luleå	8	997	840	84,3	2	865	482	55,7
Lund	8	1188	902	75,9	2	1847	1555	84,2
Nora	7-9	493	475	96,3	-	-	-	-
Norrköping	7 och 9	3449	1929	55,9	1 och 3	3195	1395	43,7
Oskarshamn	8	368	329	89,4	1 och 2	743	607	81,7
Ronneby	8	371	313	84,4	2**	241	158	65,6
Skövde	8	720	506	70,3	2	700	525	75,0
Smedjebacken	7-9	426	384	90,1	1-3	358	218	60,9
Stenungsund	8	410	388	94,6	-	-	-	-
Storuman	7-9	279	244	87,5	1-3	160	103	64,4
Sunne	8	252	232	92,1	2	161	142	88,2
Tidaholm	7 och 9	414	256	61,8	-	-	-	-
Timrå	7-9	722	696	96,4	1-3	500	371	74,2
Varberg	8	762	528	69,3	2	630	301	47,8
Vilhelmina	7-9	341	287	84,2	1-3	427	380	89,0
Vimmerby	8	258	242	93,8	1 och 2	462	382	82,7
Ängelholm	8	530	446	84,2	2	470	333	70,9
<b>Summa</b>		<b>17 409</b>	<b>13 240</b>	<b>76,1</b>		<b>17 098</b>	<b>11 303</b>	<b>66,1</b>

\*(inkl. särskola)  
\*\*(inkl. IV)

**Bilaga 4.2 Samtliga alternativ som, i form av öppna svarsalternativ, angivits av de ungdomar som svarat på 2005 års Lupp-undersökningar. Andel (procent) som alternativet angivits i förhållande till samtliga angivna alternativ**

Svarsalternativ	%	Svarsalternativ	%	Svarsalternativ	%
Ungdoms-/fritidsgård	7,33	Restaurang	0,53	Elljus-/jogging-/skidspår	0,12
Allmänt mer att göra	5,24	Badminton	0,51	Sömnad	0,12
Café	5,22	Motor (ställen att meka)	0,47	Vattensport	0,11
Allmänna mötesplatser	5,05	Tivoli/nöjespark	0,47	Golf	0,11
Badhus	4,74	Gymnastik**	0,44	Skytte	0,11
Uteställen	3,75	Större utbud av kurser#	0,42	Parkour	0,11
Diskotek	3,50	Jakt, Fiske Friluftsliv	0,42	Amerikansk fotboll	0,10
Skateboardanläggningar	3,16	Allmänna kulturaktiviteter##	0,38	Simning	0,10
Shopping	3,13	Basketplan	0,35	Litteratur (t.ex. läsecirklar)	0,10
Dans	3,07	Bättre information om		Bågskytte	0,10
Allmänna idrottsaktiviteter	2,98	vad som finns	0,35	Rugby	0,09
Dator/spel	2,28	Pingis	0,34	Snowboard (klubbar)	0,09
Allmänna idrottsanläggningar	2,20	Måla	0,31	Hjälp med skolarbete	0,09
Motorsportanläggningar	2,18	Volleyboll	0,31	Konståkning	0,08
Kommunikationer	2,08	Mer att göra på raster	0,28	Datakurser	0,07
Musik (utöva, inkl. replokaler)	2,06	Snowboardmöjligheter	0,28	Bibliotek	0,06
Internetcafé	1,71	Hund/djur	0,24	Matlagningskurs	0,06
Musik (lyssna/konserter)	1,62	Friidrottsdanläggningar	0,23	Skidor (längd)	0,06
Bio	1,56	Aerobics	0,22	Beachvolleybollplan	0,05
Bowling	1,50	Friidrott	0,22	Golfbana	0,04
Kampsport	1,49	Mer för tjejer att göra		Politik	0,04
Fotbollsplaner	1,43	(ej specificerat)	0,21	Baseboll	0,04
Ishall	1,30	Resor	0,20	Sminkkurser	0,04
Laserdome	1,16	Bandyplan	0,20	Vattenpolo	0,04
Tid (mer tid att utöva aktiviteter)	1,07	Tennis	0,18	Minigolf	0,04
Basket	1,05	Innebandyhall	0,18	Brottning	0,03
Motorsport	0,92	Skytte (gevär)	0,18	Orientering	0,03
Ridning	0,90	Annat än idrottsföreningar	0,18	Spa	0,03
Cykel-/BMX-banor	0,87	Utomhusbad	0,17	Träslöjd	0,03
Gym	0,86	Bandy	0,17	Cykel	0,02
Innebandy	0,84	Parker	0,17	Armbrytning	0,02
Teater	0,84	Filmklubb	0,17	Squash	0,02
Alpina anläggningar	0,80	Yoga	0,17	Alkohol fria mötesplatser	0,02
Biljardmöjligheter	0,74	Tennisplaner	0,16	Backhoppning	0,01
Paintball	0,73	Rollspel	0,16	Slöjd	0,01
Fotboll	0,71	Foto	0,15	Bordshockeyklubb	0,01
Handboll	0,70	Fäktning	0,14	Boule	0,01
Extremsporter (främst klättring)	0,56	Curling	0,14	Handikappidrott	0,01
Pengar*	0,54	Språkkurser	0,14	Simning	0,01
Boxning	0,54	Streethockeyplan	0,13	Schack	0,01
Hockey	0,54	Designkurser (inkl. keramik)	0,13		

\* (mer pengar för att utöva befintliga aktiviteter)

\*\* Gymnastik/cheerleading/cirkusträning

# (ej specificerade/flera olika exempel)

## Allmänna kulturaktiviteter (ej specificerade)

# Bilaga 5

**Botkyrka kommun 2004**

**Ålder: 11–18 år**

**Antal svar: 1 138**

## Kultur- och fritidsvaneundersökning

### Bilaga 5.1 Gjort minst någon gång per år (under säsong). Procent

	Tjejer	Killar	Totalt		Tjejer	Killar	Totalt
Lyssna på musik	96	95	95	Använda kommunens elljusspår/spårssystem	28	42	35
Använda internet hemma	91	91	91	Besöka någon idrottsplats/bollplan i Botkyrka som åskådare	29	38	34
Gå på bio i Stockholm	86	88	87	Gymnastik, aerobic, gymping	33	32	33
Läsa tidningar/tidskrifter	86	83	85	Övrig lagidrott, t.ex. basket, baseboll, softboll	26	40	33
Läsa böcker	85	78	82	Besöka biblioteket i Tumba	36	28	32
Motionera/idrotta ensam t.ex. jogga, åka skidor	68	80	74	Annan individuell idrott	30	30	30
Spela dataspel ensam utan uppkoppling mot internet	55	75	65	Besöka någon sporthall/gymnastiksal i Botkyrka som åskådare	25	35	30
Spela dataspel med andra med uppkoppling mot internet	48	75	61	Besöka Tumbascenen	31	26	29
Besöka bad i annan kommun	60	62	61	Innebandy	14	38	26
Friluftsliv, t.ex. vandring i skog o mark	55	59	57	Hobby, t.ex. snickra, meka med motorer	20	33	26
Fotboll	40	69	54	Besöka Brunna IP för idrott/motion	19	31	25
Styrketräning	41	65	53	Religiösa aktiviteter, t.ex. gudstjänst, andakt	27	23	25
Besöka Storstadsbadet	49	51	50	Arrangera discon, spelningar, klubbar	24	25	24
Besöka utomhusbad i Botkyrka	47	53	50	Besöka någon ishall i Botkyrka som åskådare	20	28	24
Skriva, dikta	60	37	49	Besöka biblioteket i Hallunda	27	21	24
Fiske	35	57	46	Musik, t.ex. spela i band/orkester	23	24	23
Tennis, bordtennis, badminton	34	53	43	Besöka Botkyrkahallen för idrott/motion	17	30	23
Använda internet på bibliotek	39	46	42	Gå på konsert eller musikprogram i Botkyrka	24	19	21
Gå på bio i Botkyrka	43	41	42	Teater, sång, dans, t.ex. Fejm eller Scenverkstan/Kulturskolan	26	13	20
Gå på disco/annan typ av dansställe	45	39	42	Besöka Idrottshuset i Tumba för idrott/motion	15	25	20
Besöka friluftsanläggning, t.ex. Lida, Brantbrink	39	38	39	Delta i någon föreningsverksamhet	19	21	20
Besöka Fittjabadet	37	38	38	Handboll	14	23	19
Gå på idrottsevenemang, match i Stockholm	31	46	38	Besöka biblioteket i Tullinge	20	19	19
Gå på konsert/teater i Stockholm	41	31	37	Besöka biblioteket i Alby	18	19	19
Åka skateboard/inlines	29	43	36	Gå på teaterföreställning i Botkyrka	22	16	19

Källa: Kultur- och fritidsvaneundersökning 2004. Botkyrka kommun.

## Bilaga 5.2 Gjort minst någon gång per månad (under säsong). Procent

	Tjejer	Killar	Totalt		Tjejer	Killar	Totalt
Lyssna på musik	95	93	94	Hobby, t.ex. snickra, meka med motorer	11	21	16
Använda internet hemma	89	89	89	Teater, sång, dans, t.ex. Fejm eller Scenverkstan/Kulturskolan	22	8	15
Läsa tidningar/tidskrifter	82	78	80	Religiösa aktiviteter, t.ex. gudstjänst, andakt m.m.	16	14	15
Läsa böcker	75	61	68	Delta i någon förenings- verksamhet	14	16	15
Gå på bio i Stockholm	55	63	59	Besöka Botkyrkahallen för idrott/motion	10	18	14
Motionera/idrotta ensam, t.ex. jogga, åka skidor	49	66	57	Besöka någon sporthall/ gymnastiksal i Botkyrka som åskådare	10	18	14
Spela dataspel ensam utan uppkoppling mot internet	42	66	54	Fiske	5	20	13
Spela dataspel med andra med uppkoppling mot internet	35	66	50	Besöka biblioteket i Hallunda	17	10	13
Fotboll	30	61	45	Spela rollspel	7	16	12
Styrketräning	27	53	40	Besöka Brunna IP för idrott/motion	7	16	12
Skriva, dikta	45	22	34	Besöka friluftsanläggning t.ex. Lida, Brantbrink	9	15	12
Friluftsliv, t.ex. vandring i skog och mark	33	32	32	Besöka Idrottshuset i Tumba för idrott/motion	8	14	11
Tennis, bordtennis, badminton	17	37	27	Besöka fritidsgård i Alby	9	13	11
Gymnastik, aerobic, gymping	24	24	24	Besöka fritidsgård i Hallunda/Norsborg	10	12	11
Besöka bad i annan kommun	22	27	24	Besöka biblioteket i Alby	11	10	11
Övrig lagidrott, t.ex. basket, baseboll, fotboll	18	28	23	Arrangera discon, spelningar, klubbar	10	10	10
Använda kommunens elljusspår/spårssystem	17	28	22	Handboll	9	10	10
Använda internet på bibliotek	17	23	20	Besöka Brantbrings IP för idrott/motion	8	13	10
Annan individuell idrott	20	20	20	Gå på konsert/teater i Stockholm	10	10	10
Besöka utomhusbad i Botkyrka	16	24	20	Kampsporter t.ex. karate	5	14	9
Gå på disco/annan typ av dansställe	21	19	20				
Besöka Fittjabadet	17	20	19				
Besöka Storstretsbadet	20	19	19				
Musik t.ex. spela i band/orkester	17	19	18				
Åka skateboard/inlines	11	24	18				
Besöka någon idrottsplats/bollplan i Botkyrka som åskådare	12	23	17				
Gå på bio i Botkyrka	17	18	17				
Innebandy	8	25	16				
Besöka biblioteket i Tumba	18	13	16				
Gå på idrottsevenemang, match i Stockholm	11	22	16				

Källa: Kultur- och fritidsvaneundersökning 2004. Botkyrka kommun.

## Bilaga 5.3 Aldrig gjort men stort intresse. Procent

	Tjejer	Killar	Totalt		Tjejer	Killar	Totalt
Göra egen film	28	21	25	Arbeta med samhällsfrågor, t.ex. fred, miljö, politik	7	7	7
Kampsporter, t.ex. karate	14	16	15	Ledare i förening	7	8	7
Boxning	13	16	15	Sjunga i kör	10	3	6
Vattensport, t.ex. segling, surfing	14	15	14	Åka skateboard/inlines	5	7	6
Musik, t.ex. spela i band/orkester	17	10	13	Besöka Ishuset i Tumba för idrott/motion	5	6	6
Teater, sång, dans, t.ex. Fejm eller Scenverkstan/Kulturskolan	19	6	13	Besöka Botkyrkahallen för idrott/motion	6	6	6
Arrangera discon, spelningar, klubbar	13	11	12	Besöka någon sporthall/ gymnastiksal i Botkyrka som åskådare	6	6	6
Styrketräning	12	12	12	Besöka någon ishäll i Botkyrka som åskådare	6	5	6
Spela rollspel	14	7	11	Besöka bad i annan kommun	7	5	6
Gymnastik, aerobic, gymping	16	4	10	Delta i någon förenings- verksamhet	8	5	6
Övrig lagidrott, t.ex. basket, baseboll, softboll	11	8	10	Spela dataspel med andra med uppkoppling mot internet	2	7	5
Gå på konsert, musikprogram i Botkyrka	14	7	10	Besöka Idrottshuset i Tumba för idrott/motion	6	5	5
Hobby, t.ex. snickra, meka med motorer	8	12	10	Besöka Storstvretshallen för idrott/motion	5	5	5
Träna cirkus	11	7	9	Besöka Rödstu Hage för idrott/motion	5	5	5
Ishockey	5	13	9	Besöka Fittjabadet	5	6	5
Handboll	10	9	9	Besöka fritidsgård i Tullinge	5	5	5
Innebandy	6	11	9	Besöka fritidsgård i Tumba/Storstvreten	4	6	5
Tennis, bordtennis, badminton	10	8	9	Besöka fritidsgård i Alby	5	4	5
Gå på konsert/teater i Stockholm	11	6	9	Besöka fritidsgård i Hallunda/Norsborg	5	4	5
Gå på idrottsevenemang, match i Stockholm	9	9	9	Besöka biblioteket i Tumba	3	6	5
Ridning	10	5	8				
Fotboll	10	5	8				
Golf	8	9	8				
Gå på disco/annan typ av dansställe	10	7	8				
Brottning	4	9	7				
Annan individuell idrott	6	7	7				
Besöka Storstvretsbadet	6	8	7				
Besöka utomhusbad i Botkyrka	7	6	7				
Gå på teaterföreställning i Botkyrka	8	5	7				
Gå på bio i Botkyrka	8	7	7				

Källa: Kultur- och fritidsvaneundersökning 2004. Botkyrka kommun.

## Bilaga 5.4 Gjort minst någon gång per år (under säsong). Procent

	Tjejer	Killar	Totalt		Tjejer	Killar	Totalt
Använt internet i hemmet	91	91	91	Spelat tennis	21	31	26
Besökt biblioteket i Solna Centrum	84	77	81	Tränat gymnastik	23	24	24
Joggat	66	74	70	Läst/lånat tidskrifter, dagtid vid något av biblioteken	21	27	23
Simmat	68	69	68	Utövat aerobics, step up	27	19	23
Lånat böcker på biblioteket i Solna Centrum	66	69	67	Spelat volleyboll	20	24	22
Åkt skridskor	53	62	58	Spelat handboll	18	24	21
Badat vid Solnas stränder	58	56	57	Spelat boule	15	25	20
Spelat fotboll	40	75	56	Besökt biblioteket i Bergshamra Centrum	16	22	19
Använt internet på något av biblioteken	50	46	48	Spelat golf	11	29	19
Filmat eller fotograferat	48	47	48	Spelat eller sjungit i musikgrupp	20	17	18
Styrketränat	35	61	47	Spelat ishockey	8	30	18
Skrivit dagbok, noveller, poesi	65	24	46	Utövat kampsporter	10	28	18
Spelat minigolf/bangolf	42	48	45	Spelat bandy	14	23	18
Spelat basket	33	40	36	Vävt, handarbetat	21	10	16
Spelat något instrument	34	37	35	Lånat böcker på biblioteket i Bergshamra	14	20	16
Fiskat	25	46	35	Spelat amatörteater	18	14	16
Målat, skulpterat	38	24	32	Seglat/paddlat	19	13	16
Spelat bordtennis	23	42	32	Åkt skateboard	5	27	15
Utövat motionsgymnastik	36	25	31	Utövat dans som konstform	17	9	14
Slöjdat	27	31	29	Byggt modeller	5	21	13
Orienterat	27	31	29	Ridit	23	2	13
Spelat innebandy	19	38	28	Tränat någon danssport	19	6	13
Friidrottat	24	33	28	Sjungit i kör	16	6	12
Skött, tränat eller tävlat med husdjur	34	19	27	Spelat amerikansk fotboll	3	10	7
Spelat badminton	25	30	27	Deltagit i studiecirkel/studiecirkel	5	5	5

Källa: Kultur- och fritidsvaneundersökning 2004. Solna kommun.



## Bilaga 5.5 Gjort minst någon gång per månad (under säsong). Procent

	Tjejer	Killar	Totalt		Tjejer	Killar	Totalt
Använt internet i hemmet	90	90	90	Besökt biblioteket i			
Joggat	30	49	39	Bergshamra Centrum	9	6	7
Besökt biblioteket i				Läst/lånat tidskrifter, dagtid			
Solna Centrum	36	32	34	vid ngt av biblioteken	6	7	7
Spelat fotboll	17	54	34	Fiskat	2	12	7
Styrketränat	22	46	33	Spelat ishockey	1	13	7
				Spelat badminton	3	10	7
Spelat något instrument	22	32	27				
Skrivit dagbok, noveller, poesi	40	9	26	Tränat någon danssport	9	4	7
Lånat böcker på biblioteket				Spelat handboll	8	7	7
i Solna Centrum	28	21	25	Lånat böcker på biblioteket			
Simmat	21	26	23	i Bergshamra	5	4	5
Filmat el fotograferat	23	22	22	Spelat amatörteater	8	2	5
				Spelat golf	1	10	5
Skött, tränat eller tävlat							
med husdjur	28	13	21	Spelat minigolf/bangolf	3	7	5
Slöjdat	18	20	19	Spelat bandy	2	8	5
Målat, skulpterat	19	16	18	Orienterat	3	6	5
Använt internet på något				Sjungit i kör	5	3	4
av biblioteken	20	13	16	Spelat boule	1	8	4
Utövat motionsgymnastik	18	12	15				
				Spelat volleyboll	3	4	3
Spelat basket	13	15	14	Spelat amerikansk fotboll	0	6	3
Åkt skridskor	8	21	14	Seglat/paddlat	3	2	3
Tränat gymnastik	12	17	14	Byggt modeller	1	4	2
Spelat innebandy	7	17	12	Utövat skytte	1	2	2
Badat vid Solnas stränder	11	14	12				
Spelat bordtennis	5	19	11				
Spelat eller sjungit i musikgrupp	9	11	10				
Spelat tennis	10	10	10				
Utövat aerobics, step up	15	4	10				
Friidrottat	6	13	9				
Utövat kampsporter	4	15	9				
Åkt skateboard	3	16	9				
Utövat dans som konstform	10	5	8				
Ridit	14	2	8				
Vävt, handarbetat	9	5	7				

Källa: Kultur- och fritidsvaneundersökning 2004. Solna kommun.

## Bilaga 5.6 Gjort minst någon gång per vecka (under säsong). Procent

	Tjejer	Killar	Totalt		Tjejer	Killar	Totalt
Använt internet i hemmet	85	89	87	Utövat aerobics, step up	5	0	3
Spelat något instrument	15	25	20	Spelat handboll	5	2	3
Spelat fotboll	4	35	18	Spelat bandy	1	2	2
Styrketränat	10	24	16	Byggt modeller	0	2	1
Joggat	8	25	16	Besökt biblioteket i Bergshamra Centrum	2	1	1
Skött, tränat eller tävlat med husdjur	21	8	15	Lånat böcker på biblioteket i Bergshamra	2	1	1
Slöjdat	14	14	14	Läst/lånat tidskrifter, dagtid vid något av biblioteken	1	2	1
Skrivit dagbok, noveller, poesi	20	3	12	Deltagit i studiecirkel/studiecirklar	1	1	1
Tränat gymnastik	8	14	11	Spelat volleyboll	1	2	1
Målat, skulpterat	8	9	9	Spelat badminton	1	2	1
Besökt biblioteket i Solna Centrum	8	7	8	Spelat minigolf/bangolf	1	2	1
Utövat motionsgymnastik	8	7	8	Utövat skytte	1	1	1
Spelat eller sjungit i musikgrupp	5	9	7	Åkt konståkning	1	0	1
Utövat dans som konstform	9	4	7	Spelat ringette	1	0	1
Filmat eller fotograferat	5	8	7	Spelat boule	0	2	1
Spelat basket	8	5	7				
Ridit	11	1	6				
Spelat tennis	6	6	6				
Spelat bordtennis	2	10	6				
Åkt skridskor	3	9	6				
Lånat böcker på biblioteket i Solna Centrum	5	5	5				
Spelat innebandy	1	9	5				
Simmat	3	6	5				
Friidrottat	2	9	5				
Utövat kampsporter	3	8	5				
Åkt skateboard	1	9	5				
Tränat någon danssport	8	3	5				
Vävt, handarbetat	4	3	4				
Använt internet på ngt av biblioteken	5	2	4				
Spelat ishockey	0	8	4				
Badat vid Solnas stränder	4	4	4				
Sjungit i kör	3	2	3				
Fiskat	1	5	3				
Spelat amatörteater	5	1	3				
Spelat golf	0	6	3				

Källa: Kultur- och fritidsvaneundersökning 2004. Solna kommun.

## Bilaga 5.7 Aldrig gjort men stort intresse. Procent

	Tjejer	Killar	Totalt		Tjejer	Killar	Totalt
Släktforskat	21	11	16	Deltagit i studiecirkel/ studiecirkel	5	5	5
Utövat kampsporter	13	17	15	Spelat amatörteater	6	5	5
Utövat skytte	9	19	14	Spelat bordtennis	5	6	5
Styrketränat	13	13	13	Åkt konståkning	8	2	5
Utövat aerobics, step up	18	8	13	Orienterat	4	6	5
Utövat dans som konstform	21	2	12	Vävt, handarbetat	6	2	4
Spelat tennis	10	15	12	Lånat böcker på biblioteket i Bergshamra Centrum	5	2	4
Spelat badminton	16	8	12	Använt internet på något av bibliotek	3	6	4
Tränat någon danssport	21	2	12	Spelat basket	4	5	4
Spelat något instrument	10	13	11	Jogga	6	2	4
Filmat eller fotograferat	10	12	11	Spelat boule	4	4	4
Seglat/paddlat	12	11	11	Spelat bandy	5	2	4
Spelat eller sjungit i musikgrupp	11	8	10	Besökt biblioteket i Bergshamra Centrum	3	3	3
Spelat volleyboll	10	9	10	Använt internet i hemmet	2	5	3
Ridit	13	4	9	Spelat fotboll	1	6	3
Utövat motionsgymnastik	11	7	9				
Badat vid Solnas stränder	9	9	9				
Målat, skulpterat	12	2	8				
Spelat innebandy	5	10	8				
Fräddrottat	7	9	8				
Åkt skridskor	8	9	8				
Spelat golf	8	7	7				
Åkt skateboard	8	7	7				
Spelat amerikansk fotboll	4	11	7				
Spelat handboll	4	10	7				
Sjungit i kör	10	1	6				
Läst/lånat tidskrifter, dagtid vid bibliotek	8	4	6				
Skött, tränat eller tävlat med husdjur	8	4	6				
Fiskat	5	7	6				
Simmat	5	7	6				
Spelat minigolf/bangolf	8	4	6				
Tränat gymnastik	9	2	6				
Slöjdat	6	3	5				
Lånat böcker på biblioteket i Solna	5	5	5				
Gått på föreläsning på något av biblioteken	8	3	5				

Källa: Kultur- och fritidsvaneundersökning 2004, Solna kommun.

## Bilaga 5.8 Gjort minst någon gång per år (under säsong). Procent

	Tjejer	Killar	Totalt		Tjejer	Killar	Totalt
Umgåtts med vänner	96	99	97	Använt elljusspåret vid Ensta	51	31	41
Surfat på internet	92	97	94	Använt biblioteket för att sitta och studera	45	36	41
Gått på bio i annan kommun	94	94	94	Gått på idrottsevenemang i annan kommun	37	42	39
Läst böcker	90	78	84	Skrivit, diktat	45	31	38
Gått på bio i Täby kommun	87	79	83	Filmat eller fotograferat som hobby	41	35	38
Cyklat	77	79	78	Besökt Norskogsbadet	37	38	37
Strövat i skog och mark	80	69	75	Besökt Rönninge by	44	28	36
Promenerat som motion	90	58	74	Spelat musikinstrument	28	40	34
Joggat	76	71	73	Spelat nätverksdata (LAN:at)	6	61	34
Besökt huvudbiblioteket	76	69	73	Spelat badminton	30	38	34
Styrketränat	66	75	71	Spelat beachvolleyboll	24	43	34
Spelat datorspel	46	88	67	Besökt Ängsholmsbadet	37	29	33
Simmat	70	62	66	Gått på teater/dansföreställning i annan kommun	41	24	32
Spelat tv-spel	46	86	66	Spelat innebandy	13	50	31
Spelat bowling	63	62	63	Åkt inlines	27	36	31
Besökt simhallen i Täby kommun	58	58	58	Gått på idrottsevenemang i Täby kommun	30	32	31
Använt chattsajt (Lunarstorm m.fl.)	48	65	57	Besökt Ensta friluftsanläggning	38	25	31
Gått på konsert i annan kommun	38	56	47	Deltagit i föreningsverksamhet	32	28	30
Besökt Rösjöbadet	54	39	46	Spelat bordtennis	17	38	27
Spelat bangolf/minigolf	41	50	45	Mekat med bilar/motorer	14	40	27
Studerat bara för nöjes skull	48	42	45	Spelat boule	24	28	26
Utövat någon form av motionsgymnastik	55	31	43	Spelat dart	18	33	26
Besökt Skavlötens friluftsanläggning	45	40	43	Spelat golf	17	33	25
Spelat fotboll	23	61	42	Seglat	25	24	24
Åkt slalom	37	46	41	Spelat volleyboll	21	28	24

Källa: Kultur- och fritidsvaneundersökning 2003. Täby kommun.

## Bilaga 5.9 Gjort minst någon gång per månad (under säsong). Procent

	Tjejer	Killar	Totalt		Tjejer	Killar	Totalt
Umgåtts med vänner	94	97	96	Ridit	20	1	10
Surfat på internet	85	94	90	Spelat bowling	11	10	10
Läst böcker	68	54	61	Gått på idrottsevenemang i annan kommun	10	11	10
Promenerat som motion	75	33	54	Besökt Rösjöbadet	17	4	10
Styrketränat	49	54	52	Använt elljusspåret vid Mörtsjön	13	7	10
Cyklat	58	40	49	Åkt slalom	3	15	9
Spelat datorspel	24	67	45	Besökt Ångsholmsbadet	8	10	9
Strövat i skog och mark	46	25	36	Utövat motionsdans	13	4	8
Joggat	37	36	36	Gått på idrottsevenemang i Täby kommun	11	6	8
Använt chattsajt (Lunarstorm m.fl.)	30	43	36	Besökt Skavlötens friluftsanläggning	6	11	8
Spelat tv-spel	20	47	34	Spelat bordtennis	3	11	7
Gått på bio i annan kommun	31	32	31	Åkt inlines	8	6	7
Utövat någon form av motionsgymnastik	38	12	25	Besökt Ensta friluftsanläggning	8	6	7
Gått på bio i Täby kommun	23	25	24	Använt elljusspåret vid Ensta	10	4	7
Besökt huvudbiblioteket	25	15	20	Åkt långfärdsskridskor	6	6	6
Simmat	25	12	19	Spelat eller sjungit i musikgrupp	3	8	6
Besökt simhallen i Täby kommun	20	18	19	Spelat badminton	6	6	6
Deltagit i föreningsverksamhet	18	14	16	Gått på konsert i annan kommun	7	4	6
Använt biblioteket för att sitta och studera	20	12	16	Handarbetat	7	3	5
Skrivit, diktat	23	8	15	Spelat beachvolleyboll	3	7	5
Spelat musikinstrument	7	22	15				
Spelat nätverksdata (LANat)	4	25	15				
Spelat fotboll	6	25	15				
Studerat bara för nöjes skull	15	15	15				
Deltagit i studiecirkel	15	12	14				
Filmat eller fotograferat som hobby	14	11	13				
Mekat med bilar/motorer	7	18	13				
Dansat annan typ av dans	13	11	12				
Spelat innebandy	3	19	11				
Spelat golf	1	18	10				

Källa: Kultur- och fritidsvaneundersökning 2003. Täby kommun.

## Bilaga 5.10 Gjort minst någon gång per vecka (under säsong). Procent

	Tjejer	Killar	Totalt		Tjejer	Killar	Totalt
Umgåtts med vänner	79	78	78	Spelat innebandy	0	6	3
Surfat på internet	70	82	76	Utövat motorsport	4	1	3
Läst böcker	38	31	34	Gått på bio i Täby kommun	1	6	3
Styrketränat	24	35	29	Besökt Rösjöbadet	3	4	3
Promenerat som motion	35	12	24	Besökt huvudbiblioteket	3	3	3
Använt chattsajt (Lunarstorm m.fl.)	20	28	24	Spelat eller sjungit i musikgrupp	0	4	2
Spelat datorspel	4	35	20	Dansat jazzdans	3	1	2
Cyklat	21	14	17	Åkt slalom	0	4	2
Strövat i skog och mark	21	8	15	Gått på idrottsevenemang i Täby kommun	1	3	2
Spelat tv-spel	4	24	14	Gått på idrottsevenemang i annan kommun	1	3	2
Utövat någon form av motionsgymnastik	15	4	10	Använt elljusspåret vid Mörtsjön	4	0	2
Deltagit i föreningsverksamhet	10	10	10	Sportfiskat	0	3	1
Skrivit, diktat	13	6	9	Åkt långfärdsskridskor	1	1	1
Spelat musikinstrument	1	17	9	Seglat	1	0	1
Spelat nätverksdata (LANat)	1	14	8	Gått stavgång	1	0	1
Spelat fotboll	3	12	8	Deltagit i motionstävling	1	1	1
Besökt simhallen i Täby kommun	6	8	7	Utövat motionsdans	3	0	1
Dansat annan typ av dans	8	3	6	Sjungit i kör	1	0	1
Joggat	7	3	5	Målat	0	1	1
Spelat golf	0	10	5	Skulpterat	0	1	1
Simmat	4	6	5				
Deltagit i studiecirkel	3	7	5				
Använt biblioteket för att sitta och studera	6	4	5				
Ridit	8	0	4				
Mekat med bilar/motorer	3	6	4				
Studerat bara för nöjes skull	3	6	4				
Gått på bio i annan kommun	1	7	4				
Utövat gymnastik (inte motionsgymnastik)	1	4	3				
Filmat eller fotograferat som hobby	4	3	3				
Tränat eller tävlat med husdjur	6	1	3				

Källa: Kultur- och fritidsvaneundersökning 2003. Täby kommun.

## Bilaga 5.11 Aldrig gjort men stort intresse. Procent

	Tjejer	Killar	Totalt		Tjejer	Killar	Totalt
Hoppat fallskärm	27	38	32	Spelat amerikansk fotboll	4	15	10
Utövat dyksporter	28	28	28	Åkt inlines	11	10	10
Utövat klättring	25	28	27	Besökt Norskogsbadet	11	8	10
Åkt vattenskidor	30	21	25	Vandrat på Roslagsleden	18	3	10
Utövat segelflygning	21	25	23	Använt elljusspåret vid Mörtsjön	15	6	10
Utövat budo/kampsporter, självförsvar	24	15	20	Använt elljusspåret vid Skavlöten	14	6	10
Vindsurfat	20	19	20	Använt bibliotekets internet- tjänster hemifrån	11	10	10
Gått på konsert i Täby kommun	18	22	20	Deltagit i teaterverksamhet	13	6	9
Spelat beachvolleyboll	21	12	17	Gått på teater- dansföreställning i annan kommun	15	3	9
Åkt snowboard	17	17	17	Sjungit i kör	15	1	8
Åkt slalom	20	11	15	Tränat eller tävlat med husdjur	13	3	8
Gått på teater/dansföreställning i Täby kommun	18	11	15	Snickrat	7	8	8
Släktforskat	18	10	14	Ridit	15	1	8
Spelat bordtennis	11	17	14	Spelat bowling	6	10	8
Seglat	15	11	13	Utövat sportskytte	4	12	8
Paddlat kanot	18	8	13	Studerat bara för nöjes skull	11	6	8
Målat	18	7	13				
Spelat innebandy	11	14	13				
Spelat badminton	17	10	13				
Filmat eller fotograferat som hobby	11	12	12				
Spelat eller sjungit i musikgrupp	15	8	12				
Spelat squash	8	15	12				
Utövat motorsport	7	17	12				
Utövat boxning	14	10	12				
Åkt skidor – längd	11	12	12				
Skulpterat	20	3	11				
Spelat bangolf/minigolf	11	11	11				
Spelat tennis	11	11	11				
Spelat Basket	13	10	11				
Spelat volleyboll	17	6	11				
Gått på konsert i annan kommun	10	12	11				
Åkt långfärdsskridskor	8	12	10				
Utövat motionsdans	15	6	10				
Dansat annan typ av dans	15	4	10				
Spelat ishockey	4	17	10				

Källa: Kultur- och fritidsvaneundersökning 2003. Täby kommun.



## Enkät

### Kulturinstitutioners betydelse för ungdomars kulturkonsumtion och eget skapande

Regeringen har uppdragit åt Ungdomsstyrelsen att genomföra en kvalitativ analys av utvecklingen av ungdomars välfärd och makt inom huvudområdet kultur och fritid (regeringsbeslut U2005/9375/UNG 20051215). Analysen ska bland annat ta upp kulturinstitutionernas betydelse för ungdomarnas kulturkonsumtion och eget skapande, därför ber vi er att fylla i den här enkäten. Kontakta oss gärna om ni har frågor eller synpunkter. Era svar är viktiga för oss.

Vår rapport kommer att publiceras på Ungdomsstyrelsens webbplats i december 2006, [www.ungdomsstyrelsen.se](http://www.ungdomsstyrelsen.se)

Tack på förhand för er medverkan!

#### FRÅGA 1

Kulturinstitutionens namn:

---

#### FRÅGA 1

Har ni särskild verksamhet som riktar sig till unga mellan 13 och 18 år?

- a. Ja, enligt vårt uppdrag
  - b. Ja, för att vi själva har valt detta
  - c. Nej (gå till fråga 6)
- 

#### FRÅGA 3

Beskriv den verksamhet som vänder sig till unga mellan 13 och 18 år under deras **skoltid**. (Om ni har verksamhet som uppmuntrar ungas eget skapande, beskriv gärna den också.)

---

#### FRÅGA 4

Beskriv den verksamhet som vänder sig till unga mellan 13 och 18 år under deras **fritid**. (Om ni har verksamhet som uppmuntrar ungas eget skapande, beskriv gärna den också.)

---

### FRÅGA 5

Har unga mellan 13 och 18 år själva haft inflytande på denna verksamhet?

- a. Ja, beskriv kortfattat på vilket sätt. (Till exempel för planering eller utformning av verksamheten.)
  - b. Nej
- 

### FRÅGA 6

Genomför ni utvärderingar av den verksamhet som unga mellan 13 och 18 år tar del av, oavsett om ni har särskild verksamhet som riktar sig till denna grupp? (Ni kan välja fler än ett svarsalternativ.)

- a. Ja, genom uppgifter om besöksfrekvens eller andra statistiska mått
  - b. Ja, genom att unga själva får utvärdera verksamheten
  - c. Ja, på annat sätt – ange gärna hur:
  - d. Nej
- 

### FRÅGA 7

Om ni inte har särskild verksamhet som riktar sig till unga mellan 13 och 18 år, vad beror det på? (Ni kan välja fler än ett svarsalternativ.)

- a. Det finns inte något skäl för oss att rikta oss speciellt till ungdomar eftersom dessa omfattas av vår övriga verksamhet
  - b. Det ligger inte i vårt uppdrag att rikta oss speciellt till ungdomar
  - c. Otillräckliga medel
  - d. Osäkra på vad som attraherar ungdomar
  - e. Annat, ange gärna vad:
- 

### FRÅGA 8

Har ni kartlagt områden som vänder sig till unga mellan 13 och 18 år och som ni vill utveckla?

- a. Ja, beskriv kortfattat utvecklingsområden
  - b. Nej
- 

### FRÅGA 9

Om ni har särskild verksamhet som riktar sig till unga mellan 13 och 18 år, finns det några problem i det arbetet? (Ni kan välja fler än ett svarsalternativ.)

- a. Svårigheter i samarbetet med: .....
  - b. Otillräckliga medel
  - c. Osäkra på vad som attraherar ungdomar
  - d. Annat: .....
- 

### FRÅGA 10

Har ni särskild verksamhet som riktar sig till unga mellan 19 och 25 år?

- a. Ja, enligt vårt uppdrag
  - b. Ja, för att vi själva har valt detta
  - c. Nej (gå till fråga 13)
- 

### FRÅGA 11

Beskriv den verksamhet som vänder sig till unga mellan 19 och 25 år? (Om ni har verksamhet som uppmuntrar ungas eget skapande, beskriv gärna den också.)

---

## FRÅGA 12

Har unga mellan 19 och 25 år själva haft inflytande på denna verksamhet?

- a. Ja, beskriv kortfattat på vilket sätt. (Till exempel för planering eller utformning av verksamheten.)
  - b. Nej
- 

## FRÅGA 13

Genomför ni utvärderingar av den verksamhet som unga mellan 19 och 25 år tar del av, oavsett om ni har särskild verksamhet som riktar sig till denna grupp? (Ni kan välja fler än ett svarsalternativ.)

- a. Ja, genom uppgifter om besöksfrekvens eller andra statistiska mått
  - b. Ja, genom att unga själva får utvärdera verksamheten
  - c. Ja, på annat sätt – ange gärna hur:
  - d. Nej
- 

## FRÅGA 14

Om ni inte har särskild verksamhet som riktar sig till unga mellan 19 och 25 år, vad är skälet eller skälen till detta? (Ni kan välja fler än ett svarsalternativ.)

- a. Det finns inte något skäl för oss att rikta oss speciellt till ungdomar eftersom dessa omfattas av vår övriga verksamhet
  - b. Det ligger inte i vårt uppdrag att rikta oss speciellt till ungdomar
  - c. Otillräckliga medel
  - d. Osäkra på vad som attraherar ungdomar
  - e. Annat, ange gärna vad: ...
- 

## FRÅGA 15

Har ni kartlagt områden som vänder sig till unga mellan 19 och 25 år och som ni vill utveckla?

- a. Ja, beskriv kortfattat utvecklingsområden
  - b. Nej
- 

## FRÅGA 16

Vilka insatser tycker ni att beslutsfattare inom kulturpolitiken borde prioritera för att utveckla kulturutbudet till unga mellan 13 och 18 år?

---

## FRÅGA 17

Vilka insatser tycker ni att beslutsfattare inom kulturpolitiken borde prioritera för att utveckla kulturutbudet till unga mellan 19 och 25 år?

---

## FRÅGA 18

Övriga synpunkter

---

# Bilaga 7

## Institutioner som svarat på Ungdomsstyrelsens enkät

Statens musiksamlingar  
Statens maritima museer  
Svenska språknämnden  
Svenska filminstitutet  
Tekniska museet  
Skoklosters slott  
Riksställningar  
Rikskonserter  
Naturhistoriska riksmuseet  
Nationalmuseum  
Musikmuseet  
Moderna Museet  
Livrustkammaren  
Historiska museet  
Hallwylska museet  
Flygvapenmuseum  
Dansmuseet  
Centrum för lättläst  
Armémuseum  
Arkitekturmuseet  
Arbetets museum  
Forum för levande historia  
Östgötamusiken  
Västmanlandsmusiken  
Stiftelsen Musik i Dalarna  
Smålands Musik och Teater  
Musik i Västernorrland  
Musik i Halland  
Musik i Dalarna  
Länsmusiken  
Kalmar Läns Musikstiftelse  
Länsmusiken Oskarshamn

Östergötlands länsmuseum  
Örebro länsmuseum  
Västmanlands länsmuseum  
Värmlands museum  
Stockholms länsmuseum  
Smålands museum  
Håbo kommuns museum  
Regionsmuseum Västra Götaland  
Norrbottnens museum  
Malmö museer  
Länsmuseet Gotland  
Länsmuseet Halmstad  
Jönköpings länsmuseum  
Jämtlands länsmuseum  
Bohusläns museum  
Blekinge museum  
Västsvenska teater och dans  
Västerbottensteatern  
Dalateatern  
Kalmar länsteater  
Byteatern Dalarna  
Teater Västmanland  
Stiftelsen Norrbottensteatern  
Regionteatern Blekinge Kronoberg  
Folkteatern Göteborg  
Estrad Norr, Jämtland  
Regionförbundet Örebro län, dans  
Göteborgs Stads kultur för unga  
Dans i Sörmland  
Dans i Skåne











# FOKUS06

## En analys av ungas kultur och fritid



Unga är stora konsumenter av kultur och fritid. Samtidigt är de en grupp med lite pengar. Detta innebär att de är beroende av offentligt finansierad kultur och fritid. Vilka kultur- och fritidsaktiviteter saknar unga mellan 13 och 25 år och har de möjlighet att påverka utbudet? Har till exempel datorspelens växande popularitet påverkat föreningslivet?

Detta kan du läsa om i *Fokus 06* som är den andra tematiska analysen inom den nya ungdomspolitik. Vi ger bland annat en översikt av den forskning och statistik som finns inom området kultur och fritid. I rapporten har vi också intervjuat unga, tjänstemän, fritids- och kulturchefer med flera från sex olika verksamheter som erbjuder kultur- och fritidsaktiviteter som lockar unga.



**UNGDOMSSTYRELSEN**  
[www.ungdomsstyrelsen.se](http://www.ungdomsstyrelsen.se)



**Fritzes**

ett Wolters Kluwer-företag

106 47 Stockholm Tel 08-690 91 90 Fax 08-690 91 91 [order.fritzes@nj.se](mailto:order.fritzes@nj.se) [www.fritzes.se](http://www.fritzes.se)

ISBN 91-89050-77-0 ISSN 1651-2855